TECTONA

BOSCHBOUWKUNDIG TIJDSCHRIFT

DEEL XXV, AFL. 5—6.
MEI — JUNI 1932.

CONGRESNUMMER.

UITGAVE DER VEREENIGING VAN
HOOGERE AMBTENAREN BIJ HET
BOSCHWEZEN IN NED. OOST INDIË.

ARCHIPEL DRUKKERIJ - BUITENZORG

INHOUD.

Blz.

Oorspronkelijke bijdragen. 449

IR. J. FOKKINGA, Notulen van de 21e Openbare Algemeene Vergadering van de Vereeniging van Hoogere Ambtenaren bij het Boschwezen in Nederlandsch Oost-Indië, gehouden op den 9en en 10en April 1932 in het gebouw van de Loge Mataram te Djokjakarta 449

Literatuur enz. 646

Overgenomen artikelen enz. 646

Na het congres van de V.H.A.B.I.N.O.I. De Stuw. Derde jaargang — No. 9. Blz. 102 — 105 646

Varia. 652

Congresgedachten. 652

Personalia. 653

Marktberichten.

Bijlagen.

No. 9, 10 en 11. Statistische gegevens betreffende den verkoop van het Djatidolkenhout op vendutie met vendumeester tot ultimo Januari, Februari en Maart 1932.

I. Lengte-verhouding van het verkochte dolkenhout (alle kwaliteiten tezamen).

II. Behaalde prijzen van het tweede kwaliteit dolkenhout in Januari, Februari en Maart 1932.

III. Overzicht van de gedurende Januari, Februari en Maart 1932 op de verschillende venduplaatsen behaalde prijzen voor het dolkenhout bedoeld in tabel II.

IV. Kwaliteitsverhouding van het verkochte dolkenhout.

No. 12. Samenvattend overzicht van den aankap en de vervreemding van djatihout in de beheerseenheden behoorende tot het Djatibedrijf over het jaar 1932 vergeleken met overeenkomstige cijfers over 1931.

No. 13. Samenvattend overzicht van den aankap en de vervreemding van djatihout in de beheerseenheden behoorende tot het Djatibedrijf over het jaar 1932 vergeleken met overeenkomstige cijfers over 1931.

No. 14. Overzicht van den aankap en de vervreemding van het Djatitimmerhout en Djatibrandhout in de beheerseenheden van het Djatibedrijf in Januari 1932.

No. 15. I. Overzicht van den aankap en de vervreemding van het djatitimmerhout in de beheerseenheden van het Djatibedrijf tot ultimo Februari 1932.

No. 16. II. Overzicht van den aankap en de vervreemding van het djatibrandhout in de beheersenheden van het Djatibedrijf tot ultimo Februari 1932.

VII. Marktbericht. Overzicht van de uitkomsten der in het Jaar 1931 gehouden Gouvernements venduties met vendumeester van djatihout en andere Boschvoortbrengselen, verkregen door aankap in eigen beheer bij het Djatibedrijf van den dienst van het Boschwezen (los bijgevoegd).

IX. Resultaten van Gouvernements houtvenduties met vendumeester over de maand Februari 1932.

X. Overzicht van de beweging der Productenvoorraden verkregen door aankap in eigen beheer in het Djatibedrijf over de maand Januari 1932.

XI. Resultaten van Gouvernements houtvenduties met vendumeester over de maand Maart 1932.

XII. Overzicht van de beweging der Productenvoorraden verkregen door aankap in eigen beheer in het Djatibedrijf over de maand Februari 1932.

XIII. Resultaten van Gouvernements houtvenduties met vendumeester over de maand April 1932.

XIV. Overzicht van de beweging der Productenvoorraden verkregen door aankap in eigen beheer in het Djatibedrijf over de maand Maart 1932.

OORSPRONKELIJKE BIJDRAGEN.

NOTULEN

van de 21e Openbare Algemeene Vergadering van de Vereeniging van Hoogere Ambtenaren bij het Boschwezen in Nederlandsch Oost-Indië, gehouden op den 9en en 10en April 1932 in het gebouw van de Loge Mataram te Djokjakarta

door

IR. J. FOKKINGA.

INHOUD:

	Blz.
Lijst van deelnemers	450
Openingsrede van den Voorzitter	452
Toelichting prae-advies: „De dienstuitoefening van het Boschwezen en de strijd om de domeinverklaring," door J. W. Gonggrijp	458
Debatten prae-advies Gonggrijp	467
Debat Heringa	467
„ Coster	479
„ Zwart	484
„ Logemann	505
„ Feuilletau de Bruyn	528
Opmerkingen C. H. Japing	541
„ L. Gonggrijp	551
Repliek Gonggrijp inzake debatten 1e termijn	564
Repliek aan Logemann	564
„ „ C. H. Japing	585
„ „ Coster	591
Debatten 2e termijn prae-advies Gonggrijp	592
Debat Logemann	592
Repliek Feuilletau de Bruyn	592
Dupliek Gonggrijp	593
Resolutie	644

Blz.
„De waarden van de wildhoutbosschen", door W. C. R. Schnepper 597
Debatten voordracht Schnepper 614
Debat Wolff von Wülfing 614
„ de Haan 615
Repliek Schnepper 617

„Luchtfotografie en luchtfotogrammetrie en hare toepassing in Ned.-Indië, speciaal ten behoeve van het Boschwezen", door G. J. Reerink 618
„Luchtfotografische opnamen ten behoeve van de inrichting der in stand te houden wildhoutbosschen in het gebergte", door K. Sihler 630
Causerie de Leeuw over „Luchtfotografie van de bosschen op Banka" 638
Opmerkingen Erb betreffende de gehouden voordrachten 639

„Wortelstudiën, door Ch. Coster 641
Opmerkingen Zwart en Zijp betreffende deze voordracht 644

LIJST VAN DEELNEMERS:

Aanwezig zijn de gasten: de Gouverneur van Djokjakarta, Prof. Dr. Logemann, de Volksraadsleden Dr. Feuilletau de Bruyn en N. Beets; het Hoofd van den dienst der Wildhoutbosschen op Java en Madoera, tevens wd. Hoofd van het Djatibedrijf, de Adviseur van den dienst der bosschen in de Buitengewesten, het Hoofd van den dienst der Boschinrichting, de wd. Directeur van het Boschbouwproefstation, de Waterstaatsingenieurs Ir. S. H. A. Begemann en Ir. A. F. Wehlburg, J. C. L. Götz van der Vet, vertegenwoordiger der Vereeniging van Indische landbouwconsulenten, F. Sieverts van Reesema, vertegenwoordiger van het N.I. Instituut van Wageningsche landbouwkundige Ingenieurs, Kapitein G. J. Reerink, Hoofd van den foto-technischen Dienst der militaire Luchtvaartafdeeling, Jhr. F. E. Ch. Everts en G. L. te Wechel, vertegenwoordigers van de Vejahoma en Ir. G. Erb, Hoofd der Opnameafdeeling van het Boschwezen op Java en Madoera; vertegenwoordigers van de pers; de bestuursleden Dr. Ir. F. Kramer, Ir. J. Fokkinga, Ir. D. A. Fernandes en Ir. F. J. Appelman;

de leden Dr. J. H. Becking, W. Becking, Ir. C. Beets, Ir. W. Bernasco, Ir. J. H. Bos, Ir. M. van Bottenburg, A. Th. J. Bianchi, Ir. W. A. P. de Boer, L. Brandts Buys, Ir. G. N. Danhof, Dr. Ir. Ch. Coster, Ir. K. E. Duncker, Dr. F. E. Eidmann, Ir. J. de Graaf, J. W. Gonggrijp, B. J. Grutterink, Ir. J. H. de Haan, J. Hansen, M. W. Holterman ten Hove, E. J. van Jelen, Ir. J. G. G. Jelles, B. de Jong, Ir. W. G. J. Lever, Ir. H. A. L. de Leeuw, Ir. J. L. H. Mayer, Ir. H. W. Meindersma, D. G. W. Nieuwenhuys, Ir. H. Nijenhuis, Ir. A. Offerman, L. Rothmann, A. H. Sandholm, W. C. R. Schnepper, Ir. W. J. H. Schophuys, K. Sihler, Ir. F. B. Baron van Verschuer, Ir. L. H. Vreeling, J. A. Vincent, Ir. W. Wepf, H. E. Wolff von Wülfing, P. van Zon, Ir. W. G. J. Zwart, W. A. Zijp; het buitengewoon lid: W. Versluys.

De Voorzitter opent de vergadering om 8 uur 's morgens en spreekt daarbij de volgende rede uit:

OPENINGSREDE TER GELEGENHEID VAN DE 21e OPENBARE ALGEMEENE VERGADERING VAN DE VHABINOI, OP 9 EN 10 APRIL 1932, TE DJOKJAKARTA

door

DR. IR. F. KRAMER.

(Voorzitter Vhabinoi).

Mijne Heeren,

Toen ons bestuur het besluit nam, om ook dit jaar wederom een congres te houden, werd — daar waren wij ons ten volle van bewust — een zware wissel getrokken op den vereenigingszin, den corpsgeest en de offervaardigheid der leden. Wij meenden dit echter te kunnen doen en waren zelfs bereid daarbij de kwalifikatie van ietwat al te groote optimisten op ons te laden. Doch hoewel ook wij, niet minder dan één van U allen, doordrongen waren — en nog zijn — van de door de ernstige tijdsomstandigheden opgelegde moeilijkheden, zoo meenden wij toch, juist in dezen tijd, de jaarlijksche bijeenkomst van onze vereeniging niet te mogen uitstellen.

Immers juist thans is meer dan ooit vereenigingszin een hulpmiddel tot verdediging van belangen: persoonlijke zoowel als Land en Dienst betreffende, en een vereischte voor gemeenschappelijken arbeid voor de openbare zaak. Zelden had ook ons bestuur meer behoefte om in vol contact met de vergadering van leden te treden dan thans, nu wij zulk een druk — om niet te zeggen bewogen — vereenigingsjaar achter ons hebben. De zeer goede opkomst is het bewijs, dat wij onze verwachtingen niet te hoog gespannen hebben en het is dan ook met een bijzonder genoegen, dat ik namens het bestuur U mijne heeren gasten en U mijne heeren leden welkom heet.

In het bijzonder verwelkom ik wederom U, mijnheer de Gouverneur van Djokjakarta. Uwe aanwezigheid wordt door ons zeer op prijs gesteld en door ons uitgelegd als een uiting van

bijzondere belangstelling voor den arbeid en het streven der Vhabinoi. Ook den vertegenwoordiger der Agrarische Commissie Prof. Logemann en de Volksraadsleden de heeren Feuilletau de Bruyn en Beets verwelkom ik met genoegen. De Vhabinoi is voor U geen onbekende meer; ik hoop dat de persoonlijke kennismaking met onze vereeniging vruchten moge afwerpen.

De vertegenwoordigers van den houthandel houden zich ervan overtuigd, dat zij op onze congressen steeds gaarne worden ontvangen. Gezien de recente gebeurtenissen zal het ook hun wellicht niet onwelkom zijn, dat wij deze dagen verre blijven van den houtverkoop en deszelfs politiek. De heeren van de pers begroet ik op dit congres in het bijzonder als medewerkers; de onderwerpen der agenda zijn van groote algemeene beteekenis en een goede voorlichting van het publiek door de pers wordt door ons van zeer groot belang geacht.

Ook de eerstejaarsleden heet ik van harte welkom. Ik geef hun, trouwens alle nieuwe leden, den raad, om met opgewektheid aan ons vereenigingsleven deel te nemen.

Mijne Heeren. Alvorens een terugblik te slaan op de vereenigingsaktie van het afgeloopen jaar, verzoek ik U een oogenblik met mij te herdenken de beide kollega's, die ons door den dood ontvielen. Den 11den April van het vorige jaar overleed in het ziekenhuis te Tjepoe onze kollega van den Benden. Dit overlijden had schier ongemerkt plaats, daar van den Benden al sedert vele jaren zeer teruggetrokken leefde. Onze secretaris bewees hem op de begrafenis te Semarang namens ons corps de laatste eer.

Den 22sten Juni van het vorige jaar werd het bericht bekend, dat onze jonge Zweedsche kollega Helgeson Hanser op tournée in de binnenlanden van Zuid-Celebes was vermoord. Deze noodlottige gebeurtenis trof ons allen diep. Een jong veel belovend houtvester, op deze tragische wijze plotseling den dood vindend. Ons aller medegevoel ging uit naar de jonge weduwe en haar zoontje, die in zulke omstandigheden in dit voor hen nog vreemde land achterbleven. De spontaan aangeboden steun der kollega's was voor haar een kleine troost.

Mijne Heeren. Zooals ik zooeven reeds opmerkte, hebben wij een druk vereenigingsjaar achter ons. Het wil mij toeschijnen, dat het arbeidsveld der Vhabinoi zich met de jaren steeds meer uitbreidt. Mijn ervaring daarbij is, dat onze kracht hiertegen is opgewassen, zij het ook, dat dit voor ons bestuur niet voldoende zou zijn, indien hiermede niet gepaard ging een duidelijk besef van solidariteit in ons corps en het bewustzijn van het stellen van het landsbelang boven eigen of groepsbelang bij het voeren van onze aktie.

Materieel is de toestand der Vhabinoi nog steeds gunstig te noemen. De achteruitgang van ons kapitaal was in hoofdzaak te wijten aan (intusschen reeds weer iets herstelde) koersdaling. Het ledental nam wederom toe, doch had in 1931 zijn hoogtepunt bereikt. Het bestuur meende tot een contributieverlaging van 10% te kunnen overgaan, mits in dit jaar uiterste voorzichtigheid worde betracht.

De omvang en zeker niet minder de inhoud van ons tijdschrift Tectona zijn een duidelijk bewijs van de energie in onze vereeniging. Ik kan echter niet verzwijgen, dat Tectona niet geheel en al weerspiegelt, wat er in deze tijden in onzen dienst en ons corps omgaat. Wanneer ik hier dan ook in het openbaar aan de leden een oproep tot schrijven richt, zou ik daarbij het verzoek willen voegen, om ook in het bijzonder aandacht te schenken aan den invloed van de crisis op de dienstuitoefening van het Boschwezen en daarbij vooral te willen denken aan de in de naaste toekomst geboden noodzakelijkheden; en verder om bij de wenschelijkheden — en vooral idealen — terdege rekening te houden met de door de harde werkelijkheid van het oogenblik gestelde grenzen.

Door onze aansluiting bij de Associatie van Vereenigingen van Academici (A. V. A.), een ernstig overwogen stap, betraden wij opnieuw het ruime veld van het vakvereenigingswerk. Onze aanvankelijke aarzeling — een bij vereenigingen van „hoogere" ambtenaren vrij veel voorkomend verschijnsel — maakte reeds spoedig plaats voor krachtige medewerking. De redenen hiervoor zijn tweeërlei. In de eerste plaats vinden wij in de A.V.A. een milieu, waarin wij ons gemakkelijk thuisvoelen en in de tweede plaats is door

de tijdsomstandigheden aaneensluiting der vakvereenigingen meer dan ooit noodzakelijk. Deze omstandigheden waren ook de oorzaak, dat wij (in het A.V.A. verband) ons in enkele gevallen tegenover de plannen der Regeering moesten stellen. Ik wijs op de protestaktie tegen de salariskorting, op de bezwaren tegen de wijzigingen in het verlofsreglement en dergelijke meer.

Men mag van de vereenigingen zooals die, welke bij de A.V.A. zijn aangesloten, verwachten, dat zij uit principe beginnen met zich achter de Regeering te stellen. Men mag echter van de Regeering evenzeer verwachten, dat zij rekening houde met billijke wenschen en verlangens van Hare ambtenaren. Met voldoening constateeren wij, dat in den laatsten tijd de Regeering reeds meer blijk heeft gegeven dit te willen doen (ik denk hierbij bijv. aan het in te stellen „georganiseerde overleg"). Toch meenen wij dat het overleg, zooals dit bijv. door de Begrootingscommissie wordt toegepast, nog verre van bevredigend is en ik kan dan ook niet nalaten hier te verklaren, dat er in vakvereenigingskringen — gezien de crisisbehandeling in den Volksraad en gezien enkele mutaties in de Begrootingscommissie — nog geen gerustheid bestaat.

Dat onze vereeniging van een ernstig streven naar samenwerking bezield is, bleek wel zeer duidelijk bij de bezuinigingsaktie, die in November van het vorige jaar werd gevoerd. Tal van leden zonden bezuinigingsvoorstellen in, waarbij niet geschroomd werd om het mes er diep in te zetten. Wij leverden hierbij positief bezuinigingswerk, zonder dat dit nochtans tot afbraak leidde. Laten wij, mijne heeren, ook in dit jaar paraat blijven, met als devies: „Versobering doch geen afbraak".

Vergeleken bij dezen grooteren arbeid lijkt verschillend ander vereenigingswerk van kleiner kaliber te zijn; het moest evenwel gedaan worden en ik mag het daarom ook thans niet verzwijgen.

Ik wijs dan op onze aktie over de positie der Inspecteurs bij het Djatibedrijf, over opheffing der stagnatie in de bevordering tot Inspecteur en tot opperhoutvester, over de voortzetting van de candidaat houtvesters-opleiding aan de Landbouwhoogeschool, over de eventueele verandering der opleiding van

middelbaar personeel en over wijzigingen in het reisreglement. En dan maak ik met genoegen melding van de hierbij aan den dag getreden aangename samenwerking met de dienstleiding.

Een voorwerp van bijzondere aandacht, van intensieven arbeid in bestuur en kringen, vormde de in het afgeloopen jaar gevoerde aktie over de houtverkooppolitiek. In deze bijeenkomst, op een congres, waaraan reeds twintig andere zijn voorafgegaan, waarbij er vele waren, die inzake de houtverkooppolitiek een duidelijke taal spraken, behoef ik niet meer te betoogen, dat de aktie voor een gezonde houtverkooppolitiek in deze landen een voorname plaats moet innemen in onzen vereenigingsarbeid. Toen dan ook in het afgeloopen jaar de crisis een zeer schel licht wierp op de slechte toestanden in de verkooppolitiek van 's Lands djatihout, achtte ons bestuur den tijd gekomen om een aktie te voeren in het belang van een saneering dezer politiek. De toestand dwong tot bezinning, waarbij verder de omstandigheid kwam, dat door den arbeid der Commissie voor de Java houtcontracten het studiemateriaal aanzienlijk was verruimd. Het bestuur stelde een prae-advies samen, dat in November 1931 ter behandeling in de kringen aan de leden werd rondgezonden. Tot onze teleurstelling weigerde de Regeering ons op de hoogte te stellen van gegevens over een belangrijk onderdeel, nl. de voorgenomen wijzigingen in het Vejahomacontract. De geheimhouding in deze zaak is ons tot op heden nog niet duidelijk geworden. Immers betreft het hier een aangelegenheid, welke het algemeene belang ten nauwste raakt en die in openbare behandeling moest komen in een openbaar landskollege, den Volksraad, terwijl verder de Vhabinoi zeker niet als een er buiten staand toeschouwer is aan te merken.

Was de botte weigering op ons rekest, zooals gezegd, voor ons teleurstellend, het was voor ons geen aanleiding om van verdere aktie af te zien. Het verloop dezer zaak is in Tectona volledig vastgelegd, zoodat ik hier met een korte samenvatting kan volstaan.

De kringen gaven een duidelijke uitspraak inzake de verkooppolitiek van 's Lands djatihout, welke in een achttal punten

werd neergelegd. Dit resultaat werd door ons ter kennis gebracht van den Dienstchef, het Hoofd van het Djatibedrijf, aan alle Volksraadleden en aan de pers.

Met deze punten werd bijna geheel door de Regeering (in de Memorie van Antwoord op de suppletoire begrooting van Landbouw) ingestemd. Evenwel op een belangrijke uitzondering na: de wijziging van het Vejahoma-contract. En hierover ontketende zich in den Volksraad een heftige strijd. De Regeering meende de wijzigingen te moeten doorzetten, de meerderheid van den Volksraad ging hiermede niet accoord. Een motie Ratu Langi, welke het scheppen van een gezonde basis voor de houtverkooppolitiek op korten termijn beoogde, werd met groote meerderheid aangenomen.

Er zullen slechts weinige van ons zijn, die het met de strekking dezer motie niet eens zijn. Want hierdoor wordt nog een kans gegeven om tot gezonde toestanden in den djatihouthandel te komen, wat bij doorvoering der contractswijzigingen gedurende 13 jaar lang uitgesloten is. De verdere daden der Regeering worden door ons dan ook met niet minder spanning afgewacht dan door den geheelen houthandel.

Ons bestuur voelt zich verplicht, om op deze plaats nog eens te verklaren, dat het motief voor het voeren onzer aktie uitsluitend werd ingegeven door overwegingen van landsbelang. Door op openbare wijze te ageeren meenden wij dit belang het beste te dienen. De Volksraad was hiervoor een aangewezen lichaam, immers, — zooals de heer van den Bussche het in zijn afscheidsrede heeft uitgedrukt — van de verschillende functies die de Volksraad uitoefent, behoort tot de belangrijkste „het naar voren brengen van hetgeen in de maatschappij leeft .....".

Intusschen zijn er nog andere vraagstukken, welke onze aandacht vragen. Een ervan, een zeer dringend vraagstuk, is de noodzakelijkheid om voor het boschbeheer in de Buitengewesten een goeden grondslag te scheppen. Tot onze vreugde vonden wij een onzer deskundigen aanstonds bereid, hiervoor op dit congres een prae-advies te leveren. Ook is mogelijk gemaakt, dat dit onderwerp op deze bijeenkomst

van verschillend standpunt belicht kan worden. Een tweetal voordrachten houdt verder met dit hoofdonderwerp verband.

Mijne Heeren. Ik spreek de wensch uit, dat dit congres vruchtdragend moge zijn en hoop verder dat — zij het wellicht minder uitbundig dan we gewend zijn — ook de feestvreugde ditmaal niets te wenschen zal overlaten.

Hiermede verklaar ik dit 21e congres geopend. (*Applaus*).

Hierop leest de Voorzitter een telegram voor afkomstig van den Hoofdinspecteur, Hoofd van den Dienst van het Boschwezen, waarin ZHEG. mededeelt verhinderd te zijn het congres bij te wonen en zijn beste wenschen voor het welslagen der bijeenkomst uitspreekt. Verder wordt mededeeling gedaan van een wijziging in de agenda, waardoor de voordracht van Dr. Ir. Ch. Coster over „Wortelstudiën" wordt verschoven naar Zondagochtend 10 April en de voordracht van den heer W. Schnepper na de pauze zal plaats hebben.

Thans wordt het woord gegeven aan den, als eerste op de agenda geplaatsten prae-adviseur, den heer J. W. Gonggrijp, die in aansluiting op zijn, in Tectona deel XXV, 1932, blz. 232 e.v. bereids gedrukt, prae-advies getiteld „De Dienstuitoefening van het Boschwezen en de strijd om de Domeinverklaring" de volgende voordracht houdt:

TOELICHTING BIJ HET PRAE-ADVIES: „DE DIENSTUITOEFENING VAN HET BOSCHWEZEN EN DE STRIJD OM DE DOMEINVERKLARING"

door

J. W. GONGGRIJP.

Mijnheer de Voorzitter, Mijne Heeren,

Na mijn gedrukt prae-advies zou ik hier gaarne nog een korter en kleuriger resumé van het daar gezegde hebben willen geven, maar ik voorzie een zoo levendige gedachtenwisseling, dat ik daarvan heb afgezien. Ik meen thans dus alleen naar dat

prae-advies te moeten verwijzen en te volstaan met de mededeeling, dat ik van meening ben, dat wij bij aanvaarding van het stelsel van de Agrarische Commissie het beginsel van Staatsboschbeheer, zooals dat totdusverre hier te lande heeft gegolden, grootendeels zullen moeten verlaten en lijnrecht zullen aansturen op een uitgebreid „Gemeenteboschbeheer", dat hier in die uitbreiding m.i. hoogst noodlottige gevolgen moet hebben.

De onmatige uitbreiding van de beschikkingskringen, welke ik voorzie en die een zoo voornaam bezwaar is van het stelsel van de Agrarische Commissie, zal geen ander resultaat kunnen hebben. Er zijn echter m.i. wel mogelijkheden om aan die uitbreiding te ontkomen. Prof. van Vollenhoven is geenszins blind voor de nadeelige gevolgen, welke aan zijn beschikkingsrecht zijn verbonden en oppert, ter voorkoming van noodeloos braak liggen, het heffen van belasting van verwaarloosde akkers naar de waarde, welke zij zouden hebben bij goede beteling. [1])

Dit denkbeeld, maar dan uitgebreid tot een grondbelasting voor alle grond, waarover zoowel individuën als rechtsgemeenschappen willen beschikken, zou misschien een stap kunnen zijn tot den vrede tusschen voor- en tegenstanders der domeinverklaring.

Gronden en bosschen waarvoor men de belasting niet wil betalen vallen dan vanzelf terug tot het vrije domein of, als men het anders wil noemen, tot het „Niemandsland". De onmatige uitbreiding der beschikkingskringen komt aldus te vervallen. De Hoogleeraren Mr. B. ter Haar en Dr. J. H. A. Logemann [2]) halen, als een geval van miskenning van het beschikkingsrecht op Bali, betreffende de uitgifte van nog ongerepte boschterreinen aan personen uit andere dessa's, aan, dat „uit vrees van herhaling hiervan de desa-vereeniging in andere desa's door den topograaf het geheele boschgebied als landrenteplichtigen drogen grond (had) laten opmeten en waar dit niet was geschied den klasseer-mantri er om verzocht". „Na herhaalde besprekingen, dat opneming van boschgronden als landrenteplichtigen grond ongeoorloofd was en dat voor

[1]) Prof. van Vollenhoven „De Indonesiër en zijn grond", blz. 36.
[2]) Indisch Tijdschrift voor het recht, deel 125, 1927, blz. 384.

herhaling van ongemotiveerde uitgifte niet gevreesd behoefde te worden, werden deze gronden op de desa-kaarten wederom als Gouvernementsgronden (onbezwaard domein) uitgemeten". Dit feit wordt aangehaald als te pleiten tegen de Domeinverklaring. Een andere opvatting is wellicht ook mogelijk. Ik zou het bovenal beschouwd willen zien als een aanduiding, dat de zoo juist aangegeven oplossing zeer wel mogelijk gemaakt kan worden. Welk principiëel bezwaar kan welke politieke partij dan ook overigens tegen een domeinverklaring voor den woesten grond hebben?

De communisten mogen een agitatie tegen de domeinverklaring al voor eigen oogmerken benutten, in beginsel is een dergelijke verklaring, Staatseigendom van den grond, volkomen in de lijn van Moskou en van het Communistisch Manifest van Marx en Engels. En ook de ultra-nationalisten kunnen alleen oppositie voeren tegen een vrij beschikken over den woesten grond door het Centraal Gezag, zoolang zij dat Centrale Gezag als van vreemden aard tegenover de Inlandsche rechtsgemeenschappen blijven gevoelen. Waar blijft de eenheid, wanneer niet alleen de Sumatranen op Java en omgekeerd, maar zelfs de bewoners van de eene rechtsgemeenschap in een andere feitelijk steeds vreemdelingen moeten blijven en zich nauwelijks door huwelijk geheel en al ten volle kunnen laten „naturaliseeren" en nergens dan in eigen stamverblijf gelijke grondrechten met hun medeburgers kunnen verkrijgen? Het Agrarische stelsel wordt natuurlijk wel door de koloniale verhouding beïnvloed, en omgekeerd, maar in den grond komt het er voor deze gewesten, evenals voor iederen anderen Staat — welke politieke macht daar ook het heft in handen moge hebben —, op aan te beslissen of het de voorkeur verdient de bosschen en den woesten grond ter beschikking te stellen en te doen beheeren door het Centrale Gezag, dan wel door rechtsgemeenschappen van lagere of van laagste orde.

De houding, welke ten aanzien van deze vraag in ambtelijke kringen hier te Lande wordt ingenomen, is aan de eene zijde deze, dat men zegt niet te weten, waarom de Inlandsche rechtsgemeenschappen het boschbeheer niet naar behooren zouden kunnen uitoefenen. Daartegenover wordt betoogd, dat men,

door het boschbeheer over uitgestrekte bosschen op te dragen aan zoo zwakke organisaties als deze rechtsgemeenschappen, een taak oplegt, welke zij niet aan kunnen. De laatste zienswijze wil het groote boschareaal zien komen onder beheer van de Centrale Overheid, die alleen geacht kan worden daarvoor de noodige competentie te bezitten. Door boschbouwkundigen wordt in het algemeen het laatste standpunt ingenomen.

Dit is natuurlijk volstrekt geen toeval. Wij zien beter het onverantwoordelijke in van het huishouden der bevolking in het bosch en van de boschverwoesting en de vorming van a l a n g - a l a n g woestenijen, welke daar het gevolg van zijn, dan wie de zaak bekijkt van achter de groene tafel en meent voldoenden steun te hebben aan bevolkingsinzicht, a d a t-bepalingen en rechtsspreuken. Maar ook door volgelingen van P r o f e s s o r v a n V o l l e n h o v e n wordt toegegeven dat „zeldzame gevallen uitgezonderd, de zorg ten opzichte van den boschbouw (door de Indonesische dorpen) uiterst gebrekkig is geweest". [1])

Welke zekerheid heeft men dan echter, dat zij in het vervolg hun taak in dit opzicht beter zullen vervullen? Wat meent de Overheid in het Westen, in Europa, in Rusland, in Amerika in zake boschbeheer te moeten verwachten van autonome daden van de zooveel krachtiger locale rechtsgemeenschappen dáár, van de Europeesche gemeenten en corporaties, van de Zwitsersche kantons, van de Noord-Amerikaansche staten en lagere rechtsgemeenschappen? Ik moet er dan de aandacht op vestigen, dat het dáár meestal gaat om gemeenten met een burgerzin, gestaald door eeuwen van strijd. Terwijl men hier te maken heeft met hoogst primitieve gemeenschapjes, welke, al worden zij dan ook door enthousiaste a d a t deskundigen weer „springlevend" aangetroffen, door vroegere bestuursambtenaren, terecht of ten onrechte, veelal volkomen over het hoofd werden gezien en in daadkracht werkelijk wel een zeer groot stuk achterstaan bij een gemeente in het Westen.

In de Russische Sowjet-unie vonden het beheer en de exploitatie der bosschen aanvankelijk door een groot aantal verschil-

[1]) L. A d a m, De autonomie van het Indonesische dorp, Boekdrukkerij S. W. Melchior, Amersfoort 1924, blz. 75.

lende organisaties plaats. Deze werden in 1929 tot een drietal teruggebracht, namelijk tot den Boschbouwsector van den Oppersten Economischen Raad (Glowlesprom), tot den Boschbouwsector van het Volkscommissariaat van Landbouw (Glowleschos) en tot den Boschbouwsector van het Volkscommissariaat van Spoorweg- en Verkeerswezen (Wolt). Sedert 5 Januari 1932 is, volgens besluit van de Regeering der Sowjet-unie, een afzonderlijk Volkscommissariaat voor Boschbouw en Houtexploitatie gevormd, dat alle bosschen van de geheele Sowjetunie beheert, de geheele exploitatie en verpleging van dat enorme boschgebied van 900 millioen hectaren — een derde van de boschoppervlakte der aarde — leidt en alle centrale zagerijen en andere houtverwerkende industrieën onder zich heeft (Moskauer Rundschau van 17 Januari 1932).

In Duitschland treft men naast het Staatsbosch belangrijke uitgestrektheden gemeentebosch aan. Men acht er het toezicht van den Staat op de huishouding van de gemeenten echter vooral gerechtvaardigd bij het boschbeheer. En wel omdat het bosch een vermogensobject is, dat door hen, die telkens het beheer voeren, gemakkelijk ten koste van het nageslacht kan worden uitgebuit. Dit toezicht komt in velerlei vormen voor en kan worden verdeeld in a) een algemeene kapitaalsbewaking, b) een technisch bedrijfstoezicht en c) de zg. „Beförsterung", waarbij de bedrijfsleiding geheel in handen van het Staatsboschbeheer wordt gelegd. Het eerste stelsel wordt als het slechtste, het laatste als het beste beschouwd [1]). Ook de „Korporations"- en „Genossenschaftswaldungen" en het particuliere boschbezit zijn er veelal onderworpen aan het toezicht van den Staat. De moderne wetgeving, de „Reichsverfassung" van 1919, zegt in artikel 153 kortweg „Eigentum verpflichtet" en eischt in artikel 155 bewaking van het gebruik van den grond door den Staat op zoodanige wijze, dat misbruik wordt voorkomen. Het verbod tot rooien en het gebod tot reboiseeren, met de overige voorschriften voor het bosch, welke uit deze beginselen in verschillende landen van het Rijk zijn voortgekomen, kennen doorgaans geen van allen de vergoeding voor de vrijwillig aanvaarde of opgelegde inperking van haar

[1]) Weber, Forstpolitik, blz. 503-512.

beschikkingsrecht aan de rechtsgemeenschap, welke de Agrarische Commissie hier te lande meende te moeten voorstellen. [1])

De zoo bij uitstek democratische en particularistische Zwitsersche Bondsstaat kent wel subsidies aan de Kantons, voor bezoldiging van door den Bond geëischt en gediplomeerd boschpersoneel, doch legt in zijn boschwet het accent in de eerste plaats eveneens op de plichten en niet op de rechten ten opzichte van het bosch. Artikel 2 stelt alle bosschen onder toezicht van de Centrale Regeering, terwijl artikel 31 bondig verklaart, dat het boschgebied van Zwitserland niet verkleind mag worden. De wet ontziet de gevoeligheden dezer zoo zelfbewuste en krachtige kantons heel wat minder dan het ontwerp der Commissie die van de Inlandsche rechtsgemeenschappen. [2])

De boschwetgeving was tot 1876 een zaak van de afzonderlijke Kantons. Enkele daarvan, en vooral die van het heuvelland in de voorgebergten, kenden reeds vergaande beperkingen van de boschexploitatie, maar juist in de Kantons van het hooggebergte was het bosch zonder eenige bescherming (M. E n d r e s, Forstpolitik 1922, blz. 193).

Op initiatief van de in 1843 opgerichte „Schweizerische Forstverein" werd in 1874 in de herziene „Bundesverfassung" in artikel 24 opgenomen: „Der Bund hat das Recht der Oberauf-„sicht über die Wasserbau- und Forstpolizei im Hochgebirge. „Er wird die Korrektion und Verbauung der Wildwasser, sowie „die Aufforstung ihrer Quellengebiete unterstützen und die „nötigen schützenden Bestimmungen zur Erhaltung dieser Wer-„ke und der schon vorhandenen Waldungen aufstellen". Eerste gevolg daarvan was instelling van den boschdienst van den Bond onder Dr. J. B. C o a z, die de leiding had van 1875 - 1914.

Aan de uitwerking van de uit te vaardigen boschwet namen de Schweizerische Forstverein en de Forstverein van het Kanton Bern levendig aandeel. Men moest er daarbij mede rekenen, dat een groot deel van de bevolking vijandig stond tegenover elke inmenging van den staat in het gemeentelijke of particuliere boschbeheer. Bij de eerste boschwet (24 Maart 1876) werd als

---

[1]) Forstlexikon 1930, Deel I, blz. 378, 379; Deel II, blz. 146.
[2]) Die forstlichen Verhältnisse der Schweiz, Herausgegeben vom schweizerischen Forstverein 1914.

politiek compromis het oppertoezicht over de bosschen aan den Bond toegekend in het zg. „Eidgenössische Forstgebiet", dwz. in het hooggebergte. De uitvoering stiet op grooten tegenstand. Men zag er een ongerechtvaardigde inmenging en een „Landvögtliche Forderung" in en geen enkele der eischen aan de Kantons werd binnen de gestelde periode vervuld. Bovendien was de wet impopulair, omdat zij slechts op een gedeelte der Kantons van toepassing was.

Geleidelijk zag men echter de juistheid der bedoelingen in en de boschwet van 11 October 1902, welke ongeveer dezelfde bepalingen heeft als haar voorgangster, is geldig voor het geheele grondgebied van Zwitserland. [1])

De Republiek der Vereenigde Staten is voor ons een zeer leerzaam voorbeeld, omdat men daar ziet hoe men van de legende der onuitputtelijkheid der bosschen is teruggekomen tot de nuchtere noodzaak van behoorlijk boschbeheer. Er is daar geen sprake van, dat men een belangrijke taak inzake boschbeheer aan de gemeenten heeft kunnen toevertrouwen. Verschillende staten hebben wel een eigen boschdienst, doch de voornaamste rol in dit opzicht heeft alweer de Unie, de Centrale Regeering, op zich moeten nemen. Ik verwijs ter zake naar „The Development of Government Forest Control in the United States" door Jenks Cameron. [2])

Frankrijk eindelijk heeft een gemoedsgesteldheid gekend, welke gezegd kan worden veel overeenkomst te hebben met het royale gebaar van de Agrarische Commissie. Maar dat was dan ook in de eerste opwinding van de Revolutie. De ontnuchtering zou spoedig volgen. Bij de wet van 11 Juni 1793 werd aan de gemeenten een aanspraak toegekend op alle woeste gronden en bosschen van het grondgebied der Republiek, behalve in geval de rechthebbende een authentieke koopacte kon overleggen, daaronder niet begrepen titels, welke afkomstig waren van het féodale stelsel, dat men juist in den ban had gedaan. De gemeenten haastten zich om van deze bepalingen gebruik te maken en hun aanspraken werden, zonder mogelijkheid van hooger beroep, beoordeeld door scheidsrechterlijke commissies,

[1]) M. Endres Forstpolitiek 1922 blz. 194.
[2]) The John Hopkins Press. Baltimore 1928.

waarin maar al te dikwijls belanghebbenden zitting hadden. Het resultaat is men al spoedig gaan voelen als een schandalig misbruik maken en weldra was vrijwel het geheele nationale domein in handen geraakt van de gemeenten of wel weer verder vervreemd.

Mijnheer de Voorzitter, ik vraag mij af of men niet die verdeeling van het domein zal hebben beschouwd als een toegeven aan wat de Agrarische Commissie nu zou noemen „het billijke rechtsgevoel van de bevolking" en of wij met dat toegeven op even onbesuisde wijze hier zoo veel beters zouden bereiken.

Het „beheer", dat het gevolg was van de vrijgevigheid in Frankrijk, was althans van dien aard, dat men er reeds onder het revolutionnaire bewind genoeg van kreeg. De wetten van 4 brumaire en 9 ventôse van het jaar IV maakten een eind aan de scheidsgerechten en openden de mogelijkheid van hooger beroep tegen de gevallen uitspraken. Krachtens de wetten van brumaire van het jaar VII en germinal van het jaar XI vond vervolgens een algemeene herziening plaats van de verdeeling van het domein sedert 1793. Groote uitgestrektheden bosch zijn toen aan den Staat gerestitueerd. Ook wat aan de gemeenten bleef, omstreeks 2½ millioen hectaren bosch, is nu echter weer voor negen tienden onderworpen aan het „régime forestier", d.i. aan het Staatsboschbeheer [1]).

Ik heb gemeend in vogelvlucht een kort overzicht te moeten geven om aan de practijk aan te toonen, hoe juist de theorie van de huidige staathuishoudkunde is, welke, om de woorden van Mr. N. G. Pierson te gebruiken, tot de conclusie is gekomen: „De bosschen zijn in geen handen zoo veilig als in die van den Staat" [2]).

Voor den Staat Nederlandsch-Indië is een volgen van andere principes dan in het voorgaande werden aangeduid m.i. evenmin verantwoord als voor elken anderen staat. Dit wil natuurlijk niet zeggen, dat alle bosschen steeds rechtstreeks door het Gouvernement of zijn organen beheerd moeten worden. Voor

[1]) G. Huffel, Economie Forestière, deel I, pag. 232 e.v.
[2]) N. G. Pierson, Leerboek der Staathuishoudkunde, Deel II, blz. 393.

zoover men daarvan af wil wijken bestaat er alle mogelijkheid dit — als thans gebruikelijk — te doen door in beheer geving aan lagere rechtsgemeenschappen, voor welke in beheer geving dan voorwaarden kunnen worden gesteld, op de naleving waarvan van hooger hand toezicht dient te worden gehouden. Men kan dan in elk geval van te voren precies weten, waar men aan toe is en geeft niet blindelings onberekenbare rijkdommen in handen van lichamen, welke deze objecten niet zullen kunnen beheeren.

Een ongewijzigd handhaven van de domeinverklaring wordt door geen der om haar strijdende partijen gewenscht. Professor Nolst Trenité wenscht „niet loslating, maar handhaving van het domein*beginsel*" (cursiveering van mij), hoe dan ook naar nieuw begrip gefatsoeneerd. Krachtige en consequente, ruiterlijke en ruimhartige handhaving van het beginsel. Zoo toegepast, zal het bij de goedgezinde bevolking zelve geen verzet ontmoeten. Thans zoomin als voorheen" [1]). Persoonlijk ben ik het met deze opvatting geheel eens.

De Agrarische Commissie (Advies blz. 91) acht het niet noodig „om alles voor te bereiden voor eene plotselinge om„keering van de gansche theorie. De werkingssfeer van de „domeinleer kan geleidelijk worden ingeperkt, totdat zij ten „slotte als beteekenisloos kan worden overboord geworpen".

Naar mijn bescheiden meening kan de domeinopvatting voor een Staatsboschbeheer nooit beteekenisloos worden. En ik heb voldoende vertrouwen, dat de juristen dit ten slotte ook unaniem zelf zullen inzien. Het uitwerken en juist formuleeren van een Agrarische Grondwet is ten slotte echter hun zaak, niet de onze.

---

[1]) Indisch Genootschap. Vergadering van 24 October 1930, blz. 111.

DEBATTEN PRAE-ADVIES GONGGRIJP

DEBAT PRAE-ADVIES GONGGRIJP

door

P. K. HERINGA.

Mijnheer de Voorzitter,

De moderne mensch deelt zijn wetenschap in in vakjes. Naast de vakjes gevuld met zuivere wetenschap zooals scheikunde, natuurkunde, rechtskennis enz. bleek het echter reeds spoedig, dat de practijk des levens daarmede geen genoegen nam, zoodat meerdere practische wetenschappelijke opleidingen ontstonden, waarvan de eerste wellicht die der geneeskunde was en waarop in jongere decennia die van ingenieur en land- en boschbouw-oeconoom zijn uitgegroeid.

Het lijkt mij niet overbodig om de juiste plaats, welke wij, die tot deze laatste rubriek behooren, in de maatschappij innemen, te schetsen, hier een kleine vergelijking te trekken met den in het dagelijksch leven beter bekenden arts. Zulks toch zal aan de debatten over het onderhavige onderwerp ten goede komen en de plaats bepalen, welke wij daarbij hebben in te nemen.

Zooals de huisdokter voor het stellen van een diagnose bij een patiënt (in deze bijv. een stroomgebied) niet alleen gebruik zal maken van zijn grondleggende zuivere wetenschap — schei-, plant- en dierkunde, kennis van het menschelijk lichaam enz. — maar zich ook tot den vader of de moeder van den patiënt, ook al zijn deze leek, zal wenden om het doen en laten en de leefwijze van zijn patiënt te weten te komen en hun vragen stelt over familie en in de familie voorkomende ziekteverschijnselen, zoo werkt ook de houtvester om genezend of ziektevoorkomend op te kunnen treden: behalve over zijn kennis van geologie, schei-, natuur- en plantkunde doet hij een beroep

op zijn kennis van volkenkunde, staatsinstellingen en staatsinrichting, doch vult deze laatste aan door plaatselijk de bevolking zelve of haar ouders — het Binnenlandsch Bestuur — uit te hooren over de zeer speciale leefwijze der bevolking in deze streek, vraagt naar haar geschiedenis en voorouders en ausculteert door een intensief plaatselijk onderzoek van land en bosch en de daarop levende landbouwdrijvende bevolking. Hij neemt de temperatuur van den patiënt eens op, d.w.z. hij gaat de debietschommelingen na gedurende een reeks achtereenvolgende jaren, waarvoor hij gebruik kan maken van de opnamen van Irrigatie en Waterkracht en Electriciteit en schenkt daarbij zijn bijzondere aandacht aan de hoogste en laagste temperaturen, ik bedoel in deze het maximum debiet in de West- en het minimum debiet in de Oostmoessonmaanden. Zoo noodig doet hij een bloedonderzoek wat in deze beteekent, dat hij de samenstelling van het niet altijd voor Irrigatie of andere doeleinden bruikbare water doet nagaan. Heeft hij zijn diagnose gesteld dan schrijft hij òf als geneesheer-directeur — dus waar hij als domeinbeheerder algeheele zeggingschap heeft — een leefwijze voor òf hij geeft als huisdokter die leefwijze op aan de ouders (het Binnenlandsch Bestuur) —, waar hij als wetenschappelijk adviseur optreedt, doch niet direct de positie bekleedt om deze te kunnen voorschrijven (zooals nog in het grootste deel der buitengewesten het geval is). Gewoonlijk brengt hij daarna van het geheele onderzoek een rapport uit, zooals de arts dit bijv. ook na een onderzoek voor een levensverzekeringmaatschappij doet, welk rapport wij dan in boschbouwterm een „boschreserveeringsplan" noemen.

Meermalen zal hij zich tot den apotheker (den jurist) moeten wenden voor het in de juiste verhoudingen afwegen en gereedmaken van het door hem voorgeschreven recept (ordonnantie) of tot den technicus (ingenieur) voor het vervaardigen van een kunstbeen (wadoek); andere malen wendt hij zich tot den bacterioloog of röntgenoloog (den specialist plantkundige of volkenkundige) alvorens hij een definitieve diagnose durft te stellen.

Of de voorschriften van den dokter zullen worden opgevolgd, staat niet steeds in zijn macht. Ook wordt hij veelal eerst bij

den patiënt gehaald als deze door huismiddeltjes reeds grondig is bedorven.

Zóó ook kreeg de houtvester zijn, hem toekomende, plaats eerst op Java nadat de patiënten op meerdere plaatsen grondig met huismiddeltjes door de ouders waren bedorven en riep men hem eerst veel te laat, nl. eerst een halve eeuw geleden, daarbij. Uit het voorgaande spreekt allerminst gebrek aan waardeering voor de vele g o e d e ouders (Binnenlandsch Bestuurs-ambtenaren), die voor een goede, gezonde leefwijze voor hun kinderen zorgden en een zuivere sfeer in hun huis onderhielden, en evenmin voor den apotheker (jurist) wanneer hij zich hield bij het klaarmaken van het voorgeschreven recept en zich niet opwierp tot fabrikant van patent-medicijnen. Om mij nu tot het onderhavige ziekteverschijnsel te bepalen, dat uit zich met een der voornaamste symptomen in den ladangbouw ontaardend in roofbouw, waarop de ouders veel te weinig hebben gelet. Als gevolg hiervan trad op extensief grondgebruik door de bevolking en (in dicht bevolkte streken als Java) grondgebrek, kleine opbrengsten per vlakte-eenheid van de verbouwde producten en armoede der bevolking eenerzijds en ontbossching van hydrologisch belangrijke brongebieden en rivieroevers anderzijds. Als gevolg van dit laatste wederom achteruitgang van het levengevende water en vermindering der vruchtbaarheid der bestaande bouwvelden van de bevolking, veelal juist dáár (in de vlakte en aan de kust) waar de oeconomische omstandigheden door grooten afzet en een goede ontsluiting het meest gunstig waren en dus vermindering der vruchtbaarheid de grootste schade aanrichtte. Een sprekend voorbeeld werd nog onlangs door onverdachte landbouwkundige specialisten geconstateerd (zie korte mededeelingen van den landbouwvoorlichtingsdienst No. 8) in de vlakte van Pasoeroean en Probolinggo, waar, ten gevolge van ontbossching, de opbrengst van 55000 bouw s a w a h s j a a r l i j k s met 12.000 p i k o l p a d i is achteruitgegaan in een tijdsverloop van 10 jaar.

Op andere plaatsen mochten kunstbeenen — aanleg van w a d o e k s en irrigatiewerken — niet meer baten en moesten geheel of gedeeltelijk worden opgegeven, omdat het oorspron-

kelijk debiet der rivieren, waarop de plannen waren opgebouwd, niet meer aanwezig was. In andere gebieden bleek duidelijk, dat de vermeerdering van het oppervlak aan bouwvelden binnen een bepaald stroomgebied en de daardoor verkregen verhoogde opbrengst, bij lange na niet opwoog tegen den achteruitgang aan productie der bestaande bouwgronden, zoodat de totaal opbrengst der bouwvelden in dat stroomgebied was achteruitgegaan tengevolge van ontbossching en de gemeenschap als zoodanig dus was verarmd, niettegenstaande het vergroote oppervlak aan bouwgronden. Ook hier dus verrijking van enkelingen binnen enkele gunstig gelegen dessagebieden ten koste van de gemeenschap.

Nu denke men niet, dat dit alles verholpen kan worden door een goed beheer van de nog geen 18% van Java beslaande boschreserve, waarvan nog een ⅓ deel (6% van Java's oppervlak) tot de djatibosschen behoort, welke laatste bijna zuiver productieareaal vormen en waarvan de hydrologische invloed slechts matig mag worden aangeslagen. Niet alleen zal de boschreserve in het gebergte moeten worden uitgebreid en de bebossching verbeterd, waarmede dan ook de laatste jaren een ernstig begin is gemaakt, doch ook zal een juiste grondpolitiek ten opzichte van het n i e t in stand te houden bosch moeten worden gevolgd en toezicht moeten worden uitgeoefend op bebossching respectievelijk ontginning langs rivieroevers en bronnen buiten de boschreserves. Ook denke men vooral niet, dat alleen een instandhouding der bosschen in het hooggebergte voor een juiste hydrologische voorziening en bevruchting der bouwvelden met het levenbrengende water voldoende is. Ook reserves in het heuvelland zijn daarvoor vaak van niet minder belang. Ik moge er hier nog op wijzen, dat het bebosschingspercentage van Java verre achter staat bij dat van de meeste hoog ontwikkelde Europeesche staten en dat, niettegenstaande Java door zijn s a w a h- en suikerrietbouw eenerzijds en door zijn korte rivierloop en groote hoogteverschillen anderzijds, juist een hooger percentage boschreserve zou rechtvaardigen, vooral ook met het oog op het sterke moessonkarakter van het klimaat.

Andere ziekte symptomen, welke zich op Java in steeds ster-

kere mate voordeden, waren onder meer: gebrek aan goed wasch- en drinkwater der bevolking, met toenemende, daardoor veroorzaakte, ziekteverschijnselen onder de bevolking, waarop ons door den Dienst der Volksgezondheid werd gewezen; toename van malaria-epidemieën in bepaalde streken door een oncordeelkundig ontginnen of uitkappen van laagland- en voornamelijk vloedbosschen en in verband hiermede de noodzaak van behoud van de bebossching van rivieroevers of, waar die was verdwenen, de reboisatie daarvan. Deze laatste aangelegenheid kwam vooral de laatste jaren, door de op dit gebied verrichte medische onderzoekingen, sterker op den voorgrond.

Verder traden door de voortschrijdende industrialisatie van Java en de daardoor ontstane behoefte aan waterkrachtswerken, welke eveneens van een goede boschreserve afhankelijk zijn, de verlangens van particuliere zijde zoowel als van den kant van den Dienst van Waterkracht en Electriciteit sterker op den voorgrond. Ook het p l a a t s e l i j k e houtgebrek ten gevolge van sterken kap van exploiteerbare bosschen, welke in bouwvelden zijn omgezet, begint zich op vele plaatsen reeds te doen gevoelen, waardoor in de ontboschte streken de bevolking alleen aan duur, over groote afstanden aangevoerd, hout kan worden geholpen. Vooral in de pestgevaarlijke streken, waar alleen woningverbetering afdoende verbetering kan brengen, wordt dit ziekteverschijnsel ernstig gevoeld.

Is het wonder, dat de ouders en voogden der zieken zich eindelijk tot den dokter wendden en den dokter alle mogelijke medewerking beloofden. Aan die medewerking heeft het dan ook, goddank, in de laatste jaren van de zijde van het Binnenlandsch Bestuur op Java en Madoera niet ontbroken. Met hooge waardeering mogen hier dan ook nog eens de namen worden genoemd van de Gouverneurs H i l l e n en H a r t e l u s t, die als Hoofden van gewestelijk bestuur van de eerste gedecentraliseerde provincie op Java niet alleen de noodzaak van een gezond centraal geleid boschbeheer inzagen en steunden, doch ook de adviezen van den Dienst van het Boschwezen inzake grondpolitiek steeds ernstig overwogen en ter harte namen en in samenwerking met den Directeur van Landbouw, Nijverheid en Handel en den Dienst der Wildhoutbosschen verordeningen en

voorschriften in het leven riepen, waardoor thans de plaats van onzen Dienst is verzekerd en de door den huisarts te geven en gegeven voorschriften moeten worden opgevolgd. Ik zeg m o e t e n, omdat ook thans de patiënt, door onkunde en geringe ontwikkeling, nog niet altijd de noodzaak van de hem heilbrengende medicijn wenscht in te zien, ook al omdat niet dadelijke beterschap kan volgen. Ook thans vinden clandestiene ontginningen en houtaankap nog plaats. Niet steeds is het mogelijk het eigen belang van een enkeling in bedwang te houden en dat voor het algemeen belang te doen wijken. Wat het langzame genezingsproces betreft, zoo moge ik er op wijzen, dat het 50 jaar duurt voor een eens door snoode handen geveld bosch weder kan zijn opgebouwd met den zelfden gunstigen invloed en dezelfde voordeelen als voorheen.

En de toegediende medicijn? Behalve de op de domeinverklaring berustende ontginningsordonnantie en de uitstekende daarop vastgestelde uitvoeringsvoorschriften, waarin de boschbeheerder als toeziend voogd werd opgenomen, moge ik wijzen op de door de Regenten geslagen besluiten, waarbij in alle commissies tot onderzoek van ter ontginning uit te geven gronden lagere ambtenaren of beambten van het Boschwezen werden opgenomen. Voorts op de voorschriften voor de landrentedienst tot kennisgave aan de beheerders van boschdistricten tijdig voordat met nieuwe of periodieke opname der landrenteplichtige gronden wordt begonnen en het verbod om bij de opname andere gronden op te nemen dan die, welke door de ontginningscommissies voor uitgifte werden accoord bevonden en waarvoor t j a p s i n g a s [1]) werden afgegeven. Verder werden boschreserveerings- en uitbreidingsplannen opgemaakt. Adviezen en hulp bij verplaatsing van kampongs op gevaarlijke, aan aardstorting en dergelijke onderhevige terreinen, worden gegeven, uitgifte in groot- en kleinlandbouwerfpacht beoordeeld en daarbij de noodig voorkomende beperkende bepalingen gesteld, waarvoor eenige nieuw geredigeerde clausules — de bodembeschermingsclausule, bron- en rivieroeverbeschermingsclausule, bebouwingsclausule enz. — de mogelijkheid hebben geopend.

[1]) tjap singa = vergunning tot ontginning.

Ik heb bij een en ander wat lang stil gestaan om aan te geven, hoever de sociale taak van het Boschwezen, in verband met de grondpolitiek van den Lande, uitgaat boven het gebied der in stand te houden bosschen en hoe deze taak moeizaam is opgebouwd — zij het ook veel te laat — na daarvoor gebleken noodzaak, terwijl de getroffen administratieve en wettelijke regelen allen gegrond zijn op de domeinverklaring. Ik moge deze beschouwing eindigen met het uitspreken van den wensch, dat in de Buitengewesten niet ook eerst met dat alles een begin zal worden gemaakt, wanneer het gebleken is, dat het eigenlijk reeds te laat is.

Moge ik thans mijn standpunt terzake van grond- en boschpolitiek, in verband met de domeinverklaring en het beschikkingsrecht, in eenige korte woorden vast leggen, waarbij ik de juridische kwesties niet tot onderwerp van discussie wensch te maken, doch voor een goed verband en inzicht in mijn standpunt niet zal kunnen negeeren.

1. Door de domeinverklaring verkreeg het Land niet het privaatrechtelijk eigendom over allen grond voorzoover niet vervreemd, doch oefent op grond van Zijn Hoogheidsrecht, dit is het p u b l i e k e recht van het Overheidsgezag, het beschikkingsrecht uit over alle gronden, waarop geen privaat eigendoms- of ander recht van gelijke waarde rust.

2. Dit recht gaat ver uit boven de locale beschikkingsrechten van Inlandsche rechtsgemeenschappen, welke daarvoor hebben te wijken wanneer het algemeen belang zulks eischt.

3. Van gelijksoortige waarde is het recht der vorsten van de Inlandsche zelfbesturen nog voordat het Nederlandsch Opperbestuur zich daar deed gelden. Ook zij hadden reeds toen het volle beschikkingsrecht over de woeste gronden.

4. Gelijksoortige rechten hebben ook de vorsten, staande buiten den Nederlandsch-Indischen archipel en kent men ook in de geschiedenis der Europeesche landen. In de 6de eeuw werd geleidelijk een „ban" (domeinverklaring) gelegd op de, oorspronkelijk aan de verschillende stammen behoorende „mark"-gronden buiten de „meenten".

5. Onder beschikkingsrecht van een Inlandsche rechtsgemeenschap (hetzij geneologisch, dus een stam, hetzij geogra-

fisch, dus een district of dorp, hetzij beiden in één vereenigd) wordt verstaan het recht om met uitsluiting van anderen over den grond en/of de daarop voorkomende producten te beschikken.

6. Het wordt dus alleen uitgeoefend over gronden, waarvan ook werkelijk voor eenig doel — algemeene weide, jacht, inzamelen van boschproducten, ontginning — door de inwoners dier rechtsgemeenschap, zulks met uitsluiting van de bewoners van andere Inlandsche gemeenschappen, wordt gebruik gemaakt. Waar zulks niet het geval is, kan dit beschikkingsrecht ook niet worden erkend.

7. Waar, of voor zoover, dit beschikkingsrecht vóór de invoering der domeinverklaring niet bestond, is verbleekt of is verloren gegaan, behoort dit recht als hoogheidsrecht door het Gouvernement van Nederlandsch-Indië te worden uitgeoefend. Hetzelfde geldt daar, waar het algemeen belang zulks eischt. Het Inlandsch rechtsgevoel eischt echter ook, dat daarbij strikte onbaatzuchtigheid en rechtvaardigheid zal worden betracht.

A. Java. 8. Geen beschikkingsrechten van Inlandsche rechtsgemeenschappen werden of worden uitgeoefend in West-Java. Geen duidelijk besef van adat beschikkingsrecht heeft de bevolking van Oost-Java, terwijl ook in Midden-Java dit recht reeds is verbleekt, nog afgezien van de door het Nederlandsch gezag hier overgenomen domeinrechten der voormalige Inlandsche vorsten.

9. Waar het beschikkingsrecht een adat (althans een bestaand) recht is, dat vóór de invoering der domeinverklaring door een Inlandsche rechtsgemeenschap en hare leden werd bezeten met uitsluiting van anderen, zal dit recht ook alleen kunnen worden toegekend aan vóór de instelling der domeinverklaring reeds bestaande Inlandsche rechtsgemeenschappen.

10. Door de veelvuldige splitsing, samenvoeging en herordening der desa's — het laatste op groote schaal in 1921 — op Java en Madoera gedurende de laatste 60 jaar, komen dergelijke rechtsgemeenschappen hier niet meer voor. Ook de verplaatsing van de Javaansche bevolking naar Soendaneesch gebied en de groote verschuivingen van Javanen en Madoereezen

in Oost-Java maken een reconstructie van beschikkingsrechten van Inlandsche rechtsgemeenschappen op Java niet wel mogelijk.

11. Het algemeen belang verzet zich op Java en Madoera in sterke mate tegen wederinvoering van Inlandsche beschikkingsrechten, zooals in het voorgaande is aangetoond.

12. Wel zal toekenning van Inlandsch bezitsrecht aan de d e s a 's op gronden voor ambtsvelden, ter stijving van de d e s a kas (t a n a h k a s d e s a), weidevelden enz. en waar noodig zelfs voor de d e s a boschjes op meerdere plaatsen wenschelijk zijn.

13. Op grond van het reeds zeer intensieve beheer gedurende meerdere decennia van de in stand te houden wildhoutbosschen op Java en Madoera, waarvan niet minder dan 78720 ha behooren tot de voormalige, door het Gouvernement in deze eeuw teruggekochte, particuliere landerijen, terwijl 73150 ha dezer bosschen door den Dienst van het Boschwezen met groote kosten werden gereboiseerd en van nog eens 22540 ha het Inlandsch bezitsrecht werd afgekocht, terwijl voorts meerdere tienduizenden ha behooren tot in de vorige eeuw door het land teruggekochte voormalige particuliere landerijen (zooals het land Soekaboemi), en nog afgezien van de groote kosten, welke aan die bosschen voor grensregeling, afbakening, kaarteering en bescherming werden besteed, op grond hiervan, herhaal ik, kan eenig beschikkingsrecht van de Inlandsche rechtsgemeenschappen hierop niet meer worden gepretendeerd, ook afgezien van de boven reeds aangegeven motieven.

14. Ook buiten de in stand te houden wildhoutbosschen is het beheer der niet in stand te houden wildhoutbosschen, rivieren oeverstrooken, strooken om bronnen en alle andere domeingronden een zaak geworden van zóó algemeen belang, dat deze niet door de Inlandsche rechtsgemeenschappen kunnen worden overzien en ook hier toekenning van een beschikkingsrecht een ernstige misstap zou moeten worden geacht.

15. Op grond hiervan behoort voor Java en Madoera de domeinverklaring ook voor de woeste gronden te worden gehandhaafd en behoort geen, in verband met beschikkingsrecht staande, wijziging te worden gebracht in de thans vigeerende Boschordonnantie en de andere bestaande agrarische ordon-

nanties, verordeningen en regelingen en de thans gevolgde grond- en boschpolitiek.

Ik moge hier overigens opmerken, dat de door de Agrarische Commissie voorgestelde wijziging van art. 17 van de Boschordonnantie 1927 ook m.i. een verbetering is, wanneer in de laatste zinsnede van alinea (1) ook de woorden „te eeniger tijd" zullen komen te vervallen. Doch dit zal ook wel in de bedoeling hebben gelegen.

B. Buitengewesten. 8a. Geen beschikkingsrechten van Inlandsche rechtsgemeenschappen werden of worden onder meer uitgeoefend in Atjeh, de Gajoelanden en Midden-Celebes. In hoeverre dit ook in andere uitgestrekte deelen van bijv. Borneo en Nieuw Guinea niet bestaat, is nog onvoldoende onderzocht.

9a. In groote deelen van de Buitengewesten, zooals op Celebes, Nieuw Guinea, Borneo en ook elders, bestaan of bestonden de beschikkingsrechten van de Inlandsche rechtsgemeenschappen en hare leden voor de invoering der domeinverklaring alleen uit jacht- en vischrechten, zamelrechten en weiderechten. Ook zelfs binnen de boschreserven worden deze rechten (zie de artikelen 17 en 18 der Boschordonnantie, het eerste desgewenscht gewijzigd als aangegeven door de Agrarische commissie) in voldoende mate gewaarborgd.

10a. De zekerheid dat binnen de in stand te houden bosschen geen gronden zijn gelegen, waarop de Inlandsche zelfbesturen of hare leden beschikkings- of andere grondrechten kunnen doen gelden, werd en wordt in voldoende mate gegeven door de verklaring door 2 bestuurshoofden (waaronder een Inlandsch-bestuurshoofd) in het proces-verbaal van afbakening afgelegd, nl. dat: „luidens de uitdrukkelijke verklaring van de „betrokken negeri (resp. kampong enz.) hoofden, de „bevolking hunner negeri's (kampongs), in hun tegen„woordigheid ondervraagd zijnde, heeft verklaard bekend te „zijn met het verloop van de geprojecteerde grens en dat de „leden van de negeri besturen (resp. kampong besturen) „en de negeri-oudsten verklaren, dat binnen de geprojec„teerde grens geen gronden voorkomen, waarop een hunner

„negeri (resp. kampong) genooten (grond)rechten meent „te mogen uitoefenen".

11a. In verband hiermede is een langdurig en lastig heronderzoek naar de juistheid der aanwijzing van de in stand te houden wildhoutbosschen op de Buitengewesten niet noodig en ongewenscht en behooren bij een onderzoek naar de beschikkingsrechten der Inlandsche rechtsgemeenschappen, de in stand te houden wildhoutbosschen buiten dit onderzoek te worden gehouden.

12a. Temeer behoort zulks te geschieden, aangezien de aanwijzing ter instandhouding steeds geschiedde in het algemeen belang, waarvoor, zooals te voren werd aangegeven, het beschikkingsrecht eener lagere rechtsgemeenschap zoo noodig moet wijken. (Hierbij behoort wel te worden overdacht, dat het algemeen belang der bosschen, zooals in den aanvang dezer voordracht werd aangetoond, ver uit gaat boven hydrologische of orologische belangen alleen).

13a. Waar 80% of meer van de inheemsche bevolking van Nederlandsch-Indië het beschikkingsrecht niet kent of niet meer heeft, daar rijst ernstig de vraag of het wel juist is om aan 10 - 20% dier bevolking vermeende of werkelijke beschikkingsrechten toe te kennen over rond 90% van de gronden van Nederlandsch-Indië. Zulks komt niet alleen ongewenscht voor tegenover de overgroote meerderheid der bevolking, doch ook tegenover de bewoners van dichtbevolkte cultuurcentra, tegenover zwervende stammen zonder beschikkingsrechten als de Orang Badjo, de Koeboes en Poenans en al dergelijke jagerstammen, welke reeds gedeeltelijk tot vestiging overgaan; tegenover stammen als de Poebians en tegenover die gedeelten van de plaatselijke bevolking zooals de dipens, kawans of hoe deze (voormalige) slaven en lijfeigenen ook worden genoemd, welke nimmer eenig beschikkingsrecht hebben bezeten.

14a. In verband hiermede zal het, wil men tot wedererkenning van vroegere beschikkingsrechten overgaan, gewenscht zijn deze rechten toch nimmer in hun vollen omvang te erkennen en ze zoowel territoriaal als wettelijk sterk te beperken in het

algemeen belang, zoowel als in het speciale belang van vele bevolkingsgroepen van dezen archipel.

15a. Waar bovendien het beschikkingsrecht geen vaststaand begrip is en integendeel varieert tusschen zeer vage, aan alle leden der gemeenschap gelijkmatig toekomende, jachtrechten en een aan communaal of individueel bezitsrecht grenzend grondrecht toe, daar is het ten zeerste gewenscht, dit recht overal allereerst nauwkeurig te omschrijven en beschrijven alvorens men tot wedertoekenning van die rechten, waarvan men den soms vrij ver strekkenden invloed op het algemeen belang thans niet kan overzien, zou overgaan.

16. Op grond van het voorstaande echter komt het mij juister voor de Inlandsche rechtsgemeenschappen niet wederom het beschikkingsrecht toe te kennen, doch hun bezitsrecht te geven over die gronden, waaraan zij als gemeenschap voor speciaal te noemen doeleinden als communale weide, ambtsvelden enz. behoefte hebben.

Mijnheer de Voorzitter. Alvorens deze voordracht te beëindigen nog een enkel woord. In de encyclopedie van Nederlandsch-Indië spreekt men — m.i. niet ten onrechte — van de kluisters van het beschikkingsrecht. Ik moge er hier voor waarschuwen de grondpolitiek opnieuw in die kluisters te slaan, wanneer wij niet innig overtuigd zijn, dat dit zou zijn in het algemeen belang. Teveel spreekt men in onzen tijd van r e c h t e n en vergeet de verplichtingen. Wat de inheemschen als voornaamste hoedanigheden van hunne hoofden en het Gouvernement allereerst verwachten: onbaatzuchtigheid en rechtvaardigheid, mogen wij van hen ook eischen. Niet het recht van den enkeling, doch het algemeen belang van allen behoort op den voorgrond te staan en het recht te beheerschen. En dan ..... hebben wij in andere opzichten vaak ook niet ingegrepen in de Inlandsche a d a t, wanneer wij vermeenden, dat deze bij onze modernere rechtsopvattingen niet thuis hoorden? Het koppensnellen hebben wij verboden, doch het ongeregelde, onbeheerschte ontginnen en ontwouden door enkelingen, zonder eenige voorschriften en regelmaat, waaraan jaarlijks veel meer menschenlevens als of-

fer vallen door b a n d j i r s [1]) en aardstortingen en waardoor ontzaggelijke waarden aan Gouvernements- en particuliere eigendommen verloren gaan, gaat nog steeds onbeperkt zijn gang in uitgestrekte deelen van dezen archipel. Men grijpe hier in met vaste hand voor het te laat is. Hiermede te wachten, met de in een halve eeuw nauwelijks te herstellen gevolgen, zooals wij die thans van Java kennen, voor oogen, zou een misdaad zijn.

Men zij niet te bang dat onze Westersche opvattingen van recht en billijkheid door den Inlander niet worden verstaan. Het „East is East and West is West and never the twain shall meet" is niet alleen taalkundig, zooals Charivarius zegt, een „Barbertje", een door slecht lezen ontstane foutieve spreekwijze, doch het is naar mijn meening ook een misvatting, ontstaan door onkunde beiderzijds, van de ontwikkeling van het Oosten, althans van deze landen. Laten wij bij het bestuur dezer landen liever voor oogen houden de daarop volgende versregels:

„But there is neither East nor West, Border nor Breed nor „Birth, When two strong men stand face to face Tho' they „come from the ends of the earth".

DEBAT PRAE-ADVIES GONGGRIJP

door

DR. IR. CH. COSTER.

Mijnheer de Voorzitter,

1. De Heer G o n g g r ij p behandelt in zijn prae-advies de voorstellen van de Agrarische Commissie, maar spreekt zich niet duidelijk uit over den grondslag daarvan, de domeinverklaring. Toch laat hij doorschemeren, dat hij het bestaan van Indonesische beschikkingsrechten verwerpt. In zijn toelichting, in deze vergadering zoo juist uitgesproken, verklaart hij echter positief, dat hij het domeinbeginsel wenscht te handhaven. Daarbij treft mij echter, evenals dat het geval is in de door den Heer

[1]) b a n d j i r = plotselinge, vernielende watervloed.

Heringa uitgesproken rede, dat de argumenten en overwegingen door twee factoren vertroebeld worden. Vooreerst wordt het voorgesteld, alsof de tegenstanders van de domeinverklaring het algemeen belang willen opofferen aan het particuliere belang der kleine Indonesische rechtsgemeenschappen. Niets is echter minder waar.

Beide partijen zijn het erover eens, dat het kleine groepsbelang moet wijken voor het algemeen belang. Het gaat dus in het onderhavige geval over de practische uitvoering, de wijze waarop het algemeen belang moet domineeren.

2. Een volgende factor, welke de beschouwingen onzuiver maakt, zijn de utiliteitsoverwegingen. De Heer Heringa heeft de, in dit milieu eenigszins overbodige, beschouwingen geleverd omtrent het groote nut van de boschreserves in het algemeen en van den Dienst der Wildhoutbosschen in het bijzonder. Daarom gaat het echter niet, het gaat slechts om de vraag, of de Indonesische beschikkingsrechten bestaan of dat zij een fictie zijn. Om door te gaan op zijn ver doorgevoerde beeldspraak, zou men kunnen zeggen, dat de klinische waarnemingen het bestaan dier beschikkingsrechten hebben aangetoond. Ja zelfs, dat het veronachtzamen daarvan tot koortsverschijnselen bij den patiënt aanleiding geven.

De domeinverklaring schept een voor de practische uitvoering zeer gemakkelijke situatie, beschikkingsrechten worden niet erkend, slechts bevolkingsbelangen. Deze kunnen, indien de situatie dat wenschelijk maakt, zonder meer opzij worden gezet. De erkenning daarentegen van beschikkingsrechten maakt een meer omslachtige procedure noodzakelijk: de rechten moeten ontzien of afgekocht worden.

3. Ik zal hier niet verder ingaan op het al of niet aanwezig zijn van beschikkingsrechten der Indonesische rechtsgemeenschappen op de woeste gronden, omdat naar ik vermoed aanstonds een meer bevoegd beoordeeler van het Indonesische adatrecht dit punt wel zal verdedigen. Het wil mij voorkomen, dat utiliteitsoverwegingen geleid hebben tot het miskennen van die rechten, doch dat de feiten en ons aller rechtsgevoel moeten leiden tot de erkenning daarvan. In mijn betoog neem ik dan ook het bestaan daarvan aan.

4. Doch zelfs de Heer Mr. Kalma, in zijn nota betreffende het advies van de Agrarische Commissie, zegt nog in zijn constructie, waarbij hij het Gouvernement scheidt in zijn functie als Gouvernement-eigenaar en Overheidsgezag — waarmee dan de Domeinverklaring gered moet worden — het volgende (blz. 18): „Het Land zal dan niet als eigenaar met Inland„sche grondrechten in botsing komen, omdat het steeds, alvorens „als eigenaar te handelen, als Overheid zich van zijn rechten en „van die anderen rekenschap zal hebben te geven, en wel uit „het geheel objectieve standpunt van Landsregeering."

Hier komen wij tot het cardinale punt der kwestie.

5. Indien men onbeperkt vertrouwen in het geheel objectieve standpunt van de Regeering stelde, dan zou er geen verzet tegen de domeinverklaring bestaan.

Dit onbeperkt vertrouwen is echter niet aanwezig en m.i. niet geheel ten onrechte. Spreekt van Vollenhoven niet van onrecht en Koesoemo Oetoyo in zijn minderheidsnota van „grootkapitaal, dat machtig genoeg is om zijn wil „door te drijven" (blz. 117)!

Ik meen dan ook dat het Regeeringsbeleid in Indonesië de conclusie wettigt, dat in bepaalde gevallen het grootkapitaal een machtigen invloed op de Regeering uitoefende, waardoor bevolkingsbelangen en het algemeen belang werden geschaad. Ik geloof niet, Mijnheer de Voorzitter, dat ik in deze vergadering nader op dit punt behoef in te gaan.

6. Daartegenover staat, dat tegen de erkenning van Indonesische grondrechten nooit eenig bezwaar zou bestaan, indien men onbeperkt vertrouwen in den breeden gemeenschapszin der Indonesische rechtsgemeenschappen had. Dit is allerminst het geval en men betwijfelt m.i. ten rechte of zij het algemeen belang zullen weten te stellen boven hun eigen belang, wanneer deze beide in conflict komen.

7. Daarom is het plicht van de Overheid, deze beschikkingsrechten waar noodig in te perken. Onder de constructie der domeinverklaring geschiedt dit, laten wij het onomwonden zeggen, volgens het principe: „Macht is recht, mits voor het algemeen welzijn aangewend." Dit principe mocht misschien passen in het autocratische patriarchale Regeeringsbeleid van

vijftig jaren geleden, doch het past niet meer in het huidige rechtsbewustzijn en Regeeringsbeleid. De tijden veranderen, — zeer snel zelfs in Indonesië — en wij veranderen mede. Daarbij komt dan nog het gevaar, dat deze macht niet uitsluitend voor het algemeen welzijn wordt uitgeoefend, waardoor de macht dan tot onrecht wordt, hetgeen van Vollenhoven ampel uiteenzette.

8. Daarom lijkt mij de oplossing van de Agrarische Commissie dan ook de eenig juiste: het gezamenlijk overleg om tot een minnelijke schikking te komen en bij falen daarvan de uitspraak door den rechter. Dat deze oplossing in de practijk moeilijkheden met zich medebrengt mag geen reden zijn om haar te verwerpen. Zoowel de bewustwording en ontwikkeling der Indonesische rechtsgemeenschappen als ook de hoogheid der Regeering eischen dit onafwijsbaar.

9. Doch ook op grond van utiliteitsoverwegingen mogen wij de domeinverklaring niet langer handhaven. In de laatste vijftig jaren is een golf van bewustwording over de wereld gegaan, terwijl in de laatste decenniën het Oosten, en ook Indonesië, ontwaakte. Deze emancipatie is te keeren noch te stuiten en het is wijs staatmansbeleid, daarmede terdege rekening te houden. Zooals reeds opgemerkt, miskenning hiervan leidt tot koortsverschijnselen.

10. Slechts op één punt kan ik de hoofd-conclusies der Agrarische Commissie niet onderschrijven. Zij overschat m.i. ten zeerste de capaciteiten der Indonesische rechtsgemeenschappen om reeds nu een goed en duurzaam boschbeheer te kunnen voeren. De Heeren Gonggrijp en Heringa hebben uitvoerig aangetoond, dat overal ter wereld dit pogen faalde, zelfs in Europa. En waar de kleinere Indonesische rechtsgemeenschappen niet beschikken over leden met een breede, academische ontwikkeling, ja, waar het grootste gedeelte nog analfabeet is en behoorlijk onderwijs ontbeerde, daar lijkt mij deze overdracht reeds nu, volslagen onuitvoerbaar. Ik zou dan ook de mogelijkheid van overdracht van deze, zoo bij uitstek en overal typische Overheidsbemoeienis aan de kleinere rechtsgemeenschappen willen uitschakelen.

Met den Heer Gonggrijp ben ik het eens, dat de ver-

schaffing van een ondubbelzinnige basis aan het boschbeheer in de Buitengewesten hoogst urgent is, teneinde deze reeds zoolang verwaarloosde taak krachtig aan te kunnen vatten, ... echter niet b l ij v e n d binnen het raam van het nu bestaande agrarische stelsel; hoogstens als tijdelijke overgangsmaatregel.

DEBAT PRAE-ADVIES GONGGRIJP

door

Ir. W. G. J. ZWART.

Mijnheer de Voorzitter, Mijne Heeren,

Als man van buiten, niet „omschanst met boeken en met blaren" zooals Vondel zou zeggen, heb ik hier met eenigen schroom het woord gevraagd om over dit onderwerp ook iets in het midden te brengen.

Ik heb dit ten slotte gedaan, omdat de kwestie van de rechtvaardigheid van het domeinbeginsel naar mijn meening, na het vele voor en tegen dat er over geschreven is, zoo langzamerhand een „geloofskwestie" geworden is, welke echter, als bijna alle geloofskwesties, voor het praktische leven van heel veel belang is. Het is dan nuttig, dat tegenover de „wolk van getuigen", waarop de a d a t rechtelingen zich gaarne beroepen, t e g e n de rechtvaardigheid van het domeinbeginsel en v o o r de heilzame gevolgen bij verandering van stelsel, behalve de voordracht van den praeadviseur, nog enkele andere stemmen worden gehoord.

Ik onderschrijf ten volle de moeilijkheden en gevaren ons geschilderd door G o n g g r i j p bij vervanging van het m e t b e l e i d e n k r a c h t door te voeren domeinbeginsel in zijn huidige opvatting, door het stelsel der Agrarische Commissie, [1]) vooral wanneer men eerst beginnen moet, met voor al die beschikkingskringen precies voor te schrijven, wat ze mogen doen en moeten laten — waarbij wijzigingen in den inhoud van de duldplicht naar veranderde behoefte nog telkens zal kunnen voorkomen — en men pas zelf het roer in handen mag nemen

[1]) Wanneer in het vervolg gesproken zal worden van „Commissie" of „Advies" is daarmee bedoeld „Het advies van de Agrarische Commissie" Landsdrukkerij, 1930 Weltevreden.

als dat niet gelukt. Men vrage niet naar den gang van zaken en het verzet, waarop men stooten zal, als zoo iets ten slotte noodzakelijk mocht worden.

Vooraf eenige opmerkingen over het betoog van Gonggrijp. Volledigheidshalve had Gonggrijp moeten vermelden, wanneer hij de Kat Angelino aanhaalt ten gunste van de praktische gevolgen, welke de domeinverklaring heeft gehad, dat deze de theoretische opvatting der adviescommissie over de rechtmatigheid van het domeinbeginsel erkent.

Evenmin lijkt het me juist, de commissie te verwijten een stap achteruit te zetten, met haar opvatting over het beschikkingsrecht op de wildhoutbosschen in vergelijking met de nota van toelichting op de bestaande boschordonnantie voor Java en Madoera. Dat punt had met het verslag van de commissie niets te maken. Vooral heb ik gemist een overzicht van den stand van zaken en opvattingen in deze in de zelfbesturende rijkjes op Sumatra bijv.

Ik wil echter liever met Gonggrijp ook nog eens nadrukkelijk wijzen op de dringende noodzakelijkheid, dat zoo spoedig mogelijk voor de Buitengewesten òf een Regeeringsverklaring uitgaat, dat Zij nog haar standpunt van 1913 handhaaft en wenscht dat daaraan de hand gehouden wordt òf dat een noodverordening het mogelijk maakt, dat alle noodige boschreserveeringswerkzaamheden met kracht worden doorgezet, zonder al te veel academisch geschrijf en gewrijf over den theoretischen grondslag van domeinleer of adatrecht. De buitengrenzen der bosschen moeten zoo spoedig mogelijk worden vastgesteld en dan kan later nog altijd eventueel worden uitgemaakt in hoeverre of voor hoeverre het betrokken bosch beschikkingskring of domein is. Het maakt toch op ieder nuchter denkend mensch een buitengewoon eigenaardigen indruk, van gezags- en bestuursbeleid als door een Residentsbesluit in de Lampongs alle bosschen aan de beschikkingskringen met een breed gebaar worden teruggegeven, zonder dat het Boschwezen daar ook maar eigenlijk behoorlijk over gehoord is! De door de commissie voorgestelde werkwijze zal ons nog jaren in den steek laten. Om te beginnen heeft de Regeering al in den Volksraad verklaard, dat Zij zich niet overhaasten wil met het

nemen van een beslissing en eens wil afwachten, hoe het met de domeinverklaring loopt.

Dat standpunt is heel goed te begrijpen. Ik zou daaruit haast willen opmaken, dat voor de Regeering de rechtszaak van tamelijk ondergeschikt belang is, doch dat Zij het hoofdzakelijk als een punt van praktisch koloniaal staatsrecht en beleid zal beschouwen. Was de Regeering onmiddellijk ingegaan op de suggesties van van Vollenhoven in „De Indonesiër en zijn grond," dan zou nu blijken, dat Zij veel te hard van stapel geloopen was. In plaats van maar eens te mogen „praten" met de beschikkingsgerechtigde gemeente, krijgt de Regeering nu al van de commissie duldplicht-oplegging, al dan niet met schadeloosstelling, en wat nog veel mooier is en m.i. voorloopig totaal onbegrijpelijk in het stelsel der commissie, het recht tot een soort van belastingheffing, als die beschikkingsgerechtigde gemeente eens een beetje al te groote inkomsten uit haar recht zou krijgen!

Wie weet wat over 10 - 20 jaar billijk gevonden zal worden! Maar ook afgezien hiervan, zal het nog lang duren, gelijk Gonggrijp al opmerkt, aleer een definitieve beslissing en de noodige wetswijzigingen ter zake genomen zullen zijn.

Een van de onaangenaamste bezigheden bij het houtvesterswerk is het zoo vaak moeten spelen van den Cassandrarol, omdat men ook bijna altijd daarmee tegen de direkte belangen van het oogenblik in moet. De houtvester heeft er daarom gewoonlijk maar bitter weinig succes mee, doch het eindje draagt onverbiddelijk den last. In Engeland, om maar één voorbeeld te noemen, worden millioenen uitgegeven om het, door zorgeloosheid van enkele eeuwen, verdwenen bosch te herstellen. Daarmee zal bijna de heele verdere twintigste eeuw gemoeid zijn, terwijl dit uitsluitend gebeurt om redenen van houtproductie. In Britsch-Indië worden speciale conferenties gehouden om de groote nadeelen voor de bevloeiingen in de Indische vlakten als gevolg van de roekelooze boschvernieling in de Himalaya, door een dergelijk beschikkingsrecht als hier, tegen te gaan.

De kosten der herbossching van Java werden door Koorders indertijd geschat op 60 millioen gulden. Het zal waar-

schijnlijk voor minder gaan, maar toch altijd nog menig slordig millioentje kosten. En daarom zou het onverantwoord zijn, ter wille van juridisch geharrewar, de noodige boschreserves op de Buitenbezittingen, en voorzoover noodig op Java, verloren te laten gaan door niet tijdig de noodige maatregelen tot behoud te nemen, natuurlijk liefst in overeenstemming met, maar desnoods tegen de oogenblikkelijke belangen en wenschen van de beschikkingsgerechtigden. We moeten het betreuren geen leden te hebben in ons corps, die met evenveel bekwaamheid, talent en overtuigingskracht als van Vollenhoven voor het beschikkingsrecht, dit denkbeeld kunnen hameren, striemen en branden in de hoofden van gezaghebbenden en regeeringscolleges.

Voor de praktijk van het Boschwezen is het in ieder geval van belang, voor zoover nog noodig, dadelijk de noodige maatregelen van boschreserveering te nemen in niemandsgebied en in die streken, waar volgens de commissie zelf, geen schadevergoeding noodig zal zijn. Zooeven heb ik — een beetje oneerbiedig — de uitdrukking „juridisch geharrewar" gebruikt en daarmee kom ik op een opmerking over het praeadvies, welke praeadviseur gedeeltelijk naast zich kan neerleggen.

Gonggrijp zegt, dat hij als niet-jurist niet op de juridische kwesties kan ingaan. Dat is te begrijpen maar zijn heele betoog zal daarmee in de oogen der commissie van betrekkelijk weinig waarde zijn. Wanneer deze zich eenmaal op het standpunt stelt, dat, hoe groot de moeilijkheden ook mogen zijn, het beschikkingsrecht erkend en de agrarische wetgeving daarop ingeschoten dient te worden, dan hebben niet-juridische opmerkingen weinig waarde.

„Juristen sind böse Christen" moet Goethe gezegd hebben en men is geneigd, na lezing van het advies, hem daarin eigenlijk wel een beetje gelijk te geven! Ze weten alles, bespreken alles, behandelen alles, kunnen alles en hervormen alles.

Ook al geeft de commissie in het advies of elders toe:

a) dat ernstige conflicten zeldzaam zijn geweest, waaraan kan toegevoegd worden, dat er met de domeinverklaring in de hand, misschien — afgezien van het cultuurstelsel — evenveel

ongerechtigheid is gepleegd als met het beschikkingsrecht door de eigen hoofden (van Vollenhoven: Het adatrecht van Ned. Indië, Eerste deel II p. 608).

b) dat reeds thans praktisch de weg van overreden wordt gevolgd om de belangen van beschikkingsgenoot en gouvernement (= algemeen belang) tot hun recht te doen komen (§ 61, bladz. 41 advies), zoodat men zich afvraagt waarom in de toekomst gevaar bestaat dat anders gehandeld zal worden.

c) dat reeds thans, volgens eigen opsomming der commissie, het domeinbeginsel niet de basis is van ons agrarische recht, doch slechts over een beperkt gebied rechtskracht heeft.

d) dat de bepleite regeling praktisch weinig verschil zal maken met de regeling van nu (Tectona 1932, bladz. 245), zoodat het voor de hand ligt te vragen het domeinbeginsel te laten afslijpen, zooals men zelf het beschikkingsrechtbeginsel wil laten afslijten op den duur.

e) dat de domeinverklaring in een bepaalde opvatting geen kwaad behoeft te stichten (bladz. 86 advies).

Neen dat helpt allemaal niets, die „domeinpretensie" moet er uit! En de rest zit met de moeilijkheden waar de commissie zich niets van aantrekt „want met de vraag, waar zich de beschikkingskringen bevinden en hoever ze zich uitstrekken, laat onze commissie zich niet in" (§ 33 advies). De commissie zal het ons ten goede moeten houden, dat in een leekenoog dat alles een beetje begint te lijken op: Vivent les principes, périsse le monde!

Maar wanneer de juridische zijde van het vraagstuk de voornaamste is, dan is het jammer, dat ook de juridische kant van de „beschikkingsrecht-pretensie" hier niet toegelicht is. Men houde het ons ook weer ten goede, dat we van te voren de beweringen der commissie met een beetje wantrouwig oog bekijken, evenzeer als we dat zouden doen bij een commissie voor den houthandel, welke — even zoogenaamd „toevallig" als de agrarische commissie uit voorstanders van het beschikkingsrecht bestond — enkel uit vertegenwoordigers van den groothandel zou bestaan.

Het moet daarom voor een van de vele juristen, die we tegenwoordig bij het Boschwezen en nog meer bij het Departe-

ment rijk zijn, een interessante arbeid zijn in een breed opgezet, historisch overzicht, het heele betoog van de commissie en het werk waar dit op steunt, namelijk deel 125 van het Tijdschrift voor Recht, eens onder de loupe te nemen. Ik zou dezen arbeid uitvoeriger wenschen dan reeds is geschied in de van het Hoofdkantoor ontvangen stukken. In die verhandeling zouden dan de punten van uitgang, de reeds verkregen overeenstemming en de nog bestaande verschillen tusschen beschikkingsrecht- en domeinleervoorstanders kunnen worden uiteengezet.

Nolst Trénité verwijt aan Prof. Logemann, dat hij de bedoeling van de wet van de Waal niet begrepen heeft; Logemann aan Nolst Trenité, dat hij niet geantwoord heeft op een heele serie vragen door hem gesteld. Wie komt niet onder de bekoring van het boekje van van Vollenhoven „De Indonesiër en zijn grond," doch in Koloniale Studiën 1920 verwijt Nolst Trenité hem ook misvattingen, overdrijvingen en onjuist citeeren, waartegen van Vollenhoven, althans toen, zich niet goed heeft verweerd.

In het door mij gewenschte betoog hadden vragen beantwoord moeten worden, of het beschikkingsrecht, waarop telkens gehamerd wordt en dat volgens van Vollenhoven enz. door de wet (Adatrecht II, pag. 609) in 1854 is toegekend, inderdaad dezelfde beteekenis heeft gehad in horizontalen omvang als de juristen het nu willen toekennen. Of heeft Nolst Trenité gelijk, die daaronder slechts een kleinen kring om de dorpen heen verstaat! In het Tijdschrift van Ned. Indië, dat toch zeker niet op de hand van de Regeering was, lees ik in den jaargang van 1869 (3de jaargang, 2e deel, bladz. 17): „Om de kom van het dorp ligt een terrein, een denkbeeldig rayon, dat den grond bepaalt, die als gemeene weide of tot inzameling van boschproducten wordt gebruikt; zelden zal deze zich verder uitstrekken dan ongeveer 3 palen van de dessa". Evengoed als het domeinbegrip van tegenwoordig een anderen inhoud heeft dan in 1870 kon het ook wel eens met het beschikkingsrecht zijn. Hoe zit het eigenlijk met dat heele beschikkingsrecht, waarvoor geen Madoereesch of Javaansch woord

bestaat en waarbij nimmer schijnt te zijn nagespoord hoe zoo'n beschikkingskring ontstaat? Is het publiek recht of privaatrecht (van Vollenhoven, Adatrecht II, blz. 606)? 't Lijkt mij logisch, dat in oertijden iedereen tamelijk vrij was te doen en te laten wat hij wilde, maar dat daaraan in den loop der tijden een einde wordt gemaakt door hooger staand gezag.

Vooral zou het interessant zijn, de zeer onduidelijke mededeelingen van de commissie op bladz. 39 over de stukken, welke tot het ontwerp van het eerste boschreglement hebben geleid, uitvoeriger mede te deelen. Door een studie, als door mij bedoeld zou de houtvester ook op dit gebied behoorlijk beslagen ten ijs komen en niet de kans loopen door de een of andere machtspreuk of bewering van een tegenstander schaakmat te worden gezet. Ik verwacht van een dergelijke verhandeling even grooten steun als ons handboek voor de boschpolitie tegenover den landrechter is geworden.

Voor zoover ik tot dusverre de zaak kan beoordeelen vind ik het standpunt van Nolst Trenité even steekhoudend als dat van de commissie; redelijker en beter vatbaar voor toepassing in de practijk. Ik ben geen jurist, maar onderschrijf in het geheel niet de meening dat een niet-jurist over juridische kwesties geen oordeel mag hebben of zelfs zal kunnen vormen. Om in de juridische sfeer en beeldspraak te blijven zou ik willen zeggen, dat een houtvester als jurylid in deze zaak geen slechter figuur zou maken dan de overige commissieleden buiten de Redactiecommissie of verschillende Volksraadleden, die over deze kwestie ook een woordje mee willen spreken.

Het zij mij alsnog vergund enkele algemeene opmerkingen te maken. Adatrecht, en vooral zijn onderdeel beschikkingsrecht, zijn tegenwoordig in de mode, zooals vroeger de domeinleer in de mode was.

Men krijgt den indruk dat ook nu, vooral in de Buitenbezittingen, van toepassing zijn de woorden, welke door den bekenden Holle van Waspada, toch zeker ook een warm vriend van den Inlander, in 1869 reeds geschreven werden over de gronden in de Preanger. „Door de Europeesche ambtenaren worden naar mijn bescheiden oordeel dikwerf veel te grif rechten aan de bevolking toegekend of toegezegd met voorbijgang van de

rechten der Regeering en van andere inlanders niet tot de dessa behoorend; of is het genoeg dat eenige inlanders zich ergens vestigen om de geheele streek in communalen eigendom (tegenwoordig beschikkingsrecht W.Z.) te krijgen?" (Tijdschrift voor Ned. Indië, 1896, 3e jaargang, 2de deel, bladz. 224).

Ook de commissie slaat het beschikkingsrecht zeer hoog aan. Zij stelt het bijv., door de onvervreemdbaarheid te proclameeren en slechts duldplicht te doen ondergaan met eventueele schadeloosstelling, hooger dan het westersch eigendomsrecht, dat zich onteigening en beperkingen — juist in boschaangelegenheden vaak zonder schadeloosstelling — moet laten welgevallen. En dat gebeurt, uit een oogpunt van algemeen belang der moderne maatschappij „ondanks de waarborgen, waarop in een moderne maatschappij een recht nog steeds aanspraak heeft" (advies bladz. 19). Het gaat bij beide partijen ten slotte meer om graadverschillen dan principiëele verschillen, al wordt dit dan ook heftig ontkend.

Bij van Vollenhoven lees ik o.a. (Adatrecht Ned. Indië I bladz. 39): „Doch natuurlijk kan en mag die eerbiediging niet „tegenhouden, dat èn bij de ordening van staats- en admini„stratief recht èn in zake van strafrecht of van privaatrecht „de regels van den inlander telkens moeten wijken voor heil„zamer en menschelijker regels van het hollandsch gezag; het „is vooral in en na 1848 dat het adat recht tot bepaalde maar „nog altoos zeer ruime terreinen wordt teruggedrongen. Die „terugdringing intusschen is slechts te verwachten ten aanzien „van zoodanige toestanden en verhoudingen als het gouverne„ment bevoegd en geneigd is, zich aan te trekken".

In de volgende bladzijden geeft hij een omgrenzing der sfeer „waarbinnen het adat recht is blijven bestaan, omdat het gou„vernement zich niet kon (in ongerepte streken) of niet „mocht (in zelfbesturen, zoover onze verhouding tot die „rijkjes het niet gedoogde) of niet wilde (inheemsch bestel „of inheemsche rechtspraak in rechtstreeksch gebied) inlaten „met alle of sommige aangelegenheden des volks" (Adatrecht II bladz. 45).

Op bladz. 65 wordt geciteerd „dat het landsgebruik..... zich langzaam wijzigt naar de veranderende behoeften" en „dat

voortgang van tijd en aanraking met naburige volken groote inbreuken op dezelve maken". Op bladz. 47 van zijn boek zegt van Vollenhoven: „Wat men adatvolkenrecht zou willen noemen..... raakt van zelf naar achteren, waar onze inmenging eenheid brengt en gezag en rust."

Voor het adat-privaatrecht zullen door de Regeering handleidingen worden uitgegeven, met de bedoeling later, wanneer dat adat-privaatrecht in sommige kringen achterblijft, de toestanden te verbeteren door gouvernements ingrijpen. Ik weet niet of godsdienstige zeden of gebruiken onder het adat recht, in zeer algemeenen zin dan opgevat, vallen. Menscheneterij, koppensnellen, slavenjacht, bloedwraak enz. zijn terecht verboden. Zelfs in het heilige der heiligen van Indië, n.l. Bali, mogen geen weduwen meer verbrand worden onder schoone ritueele plechtigheden en het klapwiekend opvliegen van een vlucht witte duiven. Ik vraag me na dit ingrijpen op allerlei gebied af, waarom het Gouvernement zich bij het bovenstaande niet schuldig maakt aan lompe verminking en verkrachting van het adatrecht, doch bij het domeinbeginsel, zooals dat tegenwoordig gehanteerd wordt, wèl.

Waarom blijft een historische opvatting en praktijk van 100 en meer jaar rechtsverkrachting en wordt dat geen adat ofschoon het recht toch ook wel degelijk een historisch verschijnsel is? Van Vollenhoven citeert zelf het Minangkabouwsche versje „bandjirt het water, de badplaats verschuift; wisselt de radja' de adat verandert" (Adatrecht I bladz. 66), al zegt hij op bladz. 98 dat dit versje ook een andere beteekenis kan hebben. En gesteld al dat er door het Gouvernement een halve eeuw of een eeuw onrecht is gepleegd en dat eindelijk de wensch van van Vollenhoven wordt vervuld nl. dat de „bureaux" hun ongelijk eens willen bekennen, zoodat de agrarische toestand op Java weer zonder moeite Indonesisch en verstaanbaar werd. „*Zonder eenig nadeel* (cursiveering van mij) voor de ontwikkelingsbelangen, die het gouvernement te recht en tot zijn eer tracht door te zetten" (Adatrecht II bladz. 611).

Tot hoever moet dan dat rechtsherstel gaan in de Buitenbezittingen en vooral op Java? Van Vollenhoven betreurt

het op bladz. 57 deel I Adatrecht, dat men zich geen goed beeld kan vormen van de adatrechten der bevolking op Java in en na den compagniestijd en heeft den indruk, dat de bestaande regelingen betreffende het boschwezen, die voor de welvaart der bevolking zoo belangrijke boschrechten niet weinig drukken. Moeten we daaruit concludeeren, dat we eigenlijk die oude rechten, inclusief hout kappen, maar weer in hun vollen omvang van den toenmaligen tijd moeten herstellen? Op dergelijke manier te werk gaande kan men ook in Duitschland nog wel op de „Schwaben en Sachsen-spiegel" terecht komen of, om dichter bij huis te blijven en het beschikkingsrechtbeginsel eens heel consequent door te voeren, achteraf nog verlof moeten gaan vragen en schadeloosstelling betalen voor door het Nederlandsch gezag opgeworpen bentings [1]) en versterkingen. Het beschikkingsrecht is immers onvervreemdbaar!

Wanneer men als algemeen beginsel gesteld wil zien, dat de domeinverklaring moet worden afgeschaft en de beschikkingskringen met beschikkingsrecht hersteld, dan moet men het Gouvernement ook het recht geven de nieuwe theorie een begin te laten nemen met minstens bijv. 1870, toen de domeinverklaring gesteld werd en men zich bezig ging houden met boschreserveering en erfpachtsuitgifte.

Het niemandsgebied, dat het Gouvernement ten slotte nog wel mag opeischen, was toen veel grooter dan tegenwoordig; de beschikkingskringen bij de toenmalige bevolking veel en veel kleiner, terwijl een duldplicht oplegging met een minimale schadeloosstelling had kunnen worden afgekocht. Dit laatste geldt, zooals gezegd, speciaal voor Java en omdat Gonggrijp hoofdzakelijk het oog had op de Buitengewesten wil ik nog kort even de gevolgen der opvatting van de advies commissie voor het Javasche Boschwezen behandelen.

Volgens de commissie is het beschikkingsrecht voor de djatibosschen bij de wet afgeschaft, ofschoon dat beschikkingsrecht dan elders onvervreemdbaar heet; een inconsequentie, waarop ook m.i. terecht door Koesoemo Oetoyo in zijn minderheidsnota is gewezen. Ik wil alleen nog een merkwaardige uitspraak aanhalen, omdat die mij straks te pas komt. „Ook ma-

[1]) benting = fort.

„terieel ziet de commissie echter geen aanleiding een poging van „het beschikkingsrecht ten aanzien van de djatibosschen te „ondernemen. *De langdurige en consequente praktijk, die het „beschikkingsrecht voor dit deel zijn waarde deed verliezen, „vindt rechtvaardiging in de intensiteit van het uitsluitend op „het algemeen belang gerichte djatiboschbedrijf* (cursiveering „van mij). In een dergelijken toestand bevindt zich alleen het „djatibosch, invoering van bepalingen op een erkenning van „(overigens dubieus) beschikkingsrecht zou op dit punt in het „uitgangspunt onzer commissie geen basis vinden".

Nieuw zou wel zijn voor het djatiareaal, dat een beschikkingskring in de gelegenheid zou moeten worden gesteld om te procedeeren bij den burgerlijken rechter, of een aangewezen wildhoutbosch werkelijk tot de djatibosschen gerekend mag worden. Men kan ook hier weer zeggen, dat de langdurige en consequente praktijk is geweest, dat ook voor wildhoutbosschen praktisch dat beschikkingsrecht is afgeschaft sedert tientallen van jaren en daarmee Gouvernements adat is geworden. Om eventueele verwijten van inhalerigheid en gulzigheid van het Boschwezen in deze te voorkomen, is het misschien niet overbodig er aan te herinneren, dat ook met de afbakening van 's Lands djatibosschen ruimschoots met de belangen der bevolking is rekening gehouden en dat men in verschillende houtvesterijen veel te veel heeft afgeschreven.

In het hoofdstuk over de wildhoutbosschen van Java en Madoera wordt gezegd, dat hun rechtspositie — gelijk die van alle wildhoutbosschen in Ned.-Indië — gelijk is aan de rechtspositie van allen woesten grond, dus in het algemeen òf niemands gebied òf behoorend tot beschikkingsgerechtigde gemeenschappen. Ik vind dat de commissie hier wel wat erg boud is met haar beweringen en dat in ieder geval voor Java en de gewesten daar buiten nog wel eenig onderscheid mag worden gemaakt. Uit „Opstellen over adatrecht" van Wilken (verzorgd door van Ossenbruggen) haal ik bijv. dat in Midden-Java de woeste gronden niet aan de gemeenschap behooren maar als „res nullius" worden beschouwd (bladz. 372), al heeft dat beschikkingsrecht dan in oude tijden wèl bestaan.

In Koloniale Studiën 1931, bladz. 150 staat o.a. ook, dat het beschikkingsrecht over woeste gronden verdwenen is in Westen een belangrijk deel van Oost-Java. Door hun landverkoop hadden Compagnie en Gouvernement bewezen, dat zij meenden aanspraak te hebben ook op het wildhoutbosch. Het eerste boschreglement van 1865 laat in de wildhoutbosschen de inheemsche bevolking vrij om alle houtsoorten te kappen beneden zekere maat, behoudens sommige soorten als djati, soeren enz. Dit is m.i. een typisch staaltje van gecodificeerd recht in een overgangstijd. De wildhoutbosschen beginnen waarde te krijgen en daarom laat men de bevolking vrij te doen wat op dat moment nog niet schadelijk is, maar houdt zich wel degelijk alle rechten voor.

Ook is het advies over dit onderwerp niet erg duidelijk geredigeerd. In een noot wordt bijv. verwezen naar het bekende werkje van Bloemen Waanders „Moet Ned.-Indië liberaal of conservatief worden geregeerd". Ter aangegeven plaatse vindt men iets dat misschien duidelijk is, als men wat meer van de geschiedenis van het agrarisch recht weet, dan eigenlijk van een gewoon burger mag worden verwacht.

In dit hoofdstuk staat weer een typeerende zin, waarvan ik eenige woorden spatieer:

„Het einde is helaas, dat men met de hulp van de com-
„missie (nl. die van het eerste boschreglement W.Z.) en met de
„duidelijke bedoeling zich niet door rechten van de dessa's van
„het profiteeren van de wildhoutbosschen te laten afhou-
„den, de zaak (nl. al of niet erkenning van het beschikkings-
„recht W.Z.) quasi in het midden liet en het reglement beperkte
„tot die wildhoutbosschen die van den Lande zouden blijken
„te zijn". In den term „bosschen van den Lande" zit dus de opzettelijke beperking tot die groep bosschen, welke niet van de dessa's waren; een groep van welker omvang niemand zich een voorstelling trachtte te maken. De „pretensie" alle bosschen zijn van den Lande ligt er echter stellig niet in.

Het is mogelijk! Na 70 jaar zou men wenschen, dat de vroegere wetgevers zich wat precieser hadden uitgedrukt. Heele polemieken zouden daarmee overbodig geworden zijn. Op grond van dezelfde stukken bouwen zoowel beschikkingsrechtelingen

als domeinleervoorstanders hun conclusies. Alleen haalt ieder natuurlijk bij voorkeur die zinsneden aan, welke hem het meest van pas komen. 't Zou heel wat gemakkelijker geweest zijn, als de zaak toen maar niet gecodificeerd was, zooals het a d a t-recht ook niet gecodificeerd mag worden. Men zou dan de langdurige en consequente praktijk hebben gehad, welke het beschikkingsrecht, ook voor dit gebied, zijn waarde zou hebben doen verliezen, terwijl van onze boschreserves dan zeker gezegd mag worden, dat zij beheerd worden uitsluitend in het algemeen belang. Nog gemakkelijker zou het geweest zijn als men indertijd maar een wet had gemaakt, welke de wildhoutbosschen, even uitdrukkelijk als de d j a t i bosschen, had verklaard tot eigendom, of althans tot „res nullius," zooals het tijdschrift „Het Recht in Ned.-Indië" in 1875 bepleitte (bladz. 72). „Hoeveel eenvoudiger „en wetenschappelijker zou het geweest zijn, indien de woeste „gronden beschouwd waren geworden als res nullius, die, omdat „zij tot het grondgebied van den Staat behooren, ook aan rege„ling van Staatswege onderworpen zijn."

Het is ook jammer, dat de commissie niet heeft verduidelijkt wat onder dat „profiteeren" moet worden verstaan, zoodat we een beter oordeel konden vellen over het gebezigde „helaas". Het Boschwezen heeft dat in geen geval gedaan, want nog steeds hebben de wildhoutbosschen jaarlijks een nadeelig saldo van eenige tonnen.

Nu laat de commissie ons verder in het onzekere wat eigenlijk met de bestaande boschreserve gebeuren zal. In haar ontwerpwijziging van artikel 51 der Indische Staatsregeling heeft zij een overgangsartikel ingevoegd, luidende:

1) Bestaande wettelijke bepalingen en administratieve regelingen, in strijd met de erkenning van het Inlandsch beschikkingsrecht, zijn van kracht tot zij door anderen zijn vervangen.

2) De op den voet van die wettelijke bepalingen en administratieve voorschriften verleende rechten blijven van kracht totdat zij teniet gaan. Geldt dit laatste ook voor de — zij het dan volgens de a d a t rechtelingen o n r e c h t m a t i g, maar in geen geval onwettig — vastgestelde boschreserves, dan hebben we, althans op Java, niet veel te duchten.

De groote vraag is of de bestaande, reeds lang afgebakende,

boschreserves vallen onder de wildhoutbosschen, gelegen b u i t e n of b i n n e n de beschikkingskringen der Inlandsche rechtsgemeenschappen volgens het ontwerp boschreglement van de commissie. Na die gebeurtenis in de Lampongs moet men misschien voor Java ook het ergste vreezen. En het laatste zou in ieder geval voor Java en Madoera toch een beetje al te krom zijn in plaats van te recht. Men zou, om te beginnen, de bevolking weer blij maken met een doode musch, want bijna alle boschreserves zouden onmiddellijk onder den duldplicht vervallen. Verder zou de schadeloosstelling niet te bepalen zijn, omdat een groot gedeelte van de boschreserves ten tijde van hun reserveering niet tot den beschikkingskring behoorden. Het wordt zoo'n beetje een klassieke uitdrukking, dat dit beschikkingsgebied zich uitstrekt tot de toppen der bergen, maar, zooals gezegd, de Preanger bijv. kent al lang geen eigenlijk beschikkingsrecht meer. V a n V o l l e n h o v e n zegt in Adatrecht II, blz. 604 - 606, dat de grenzen der beschikkingsgebieden niet bekend zijn in oud Probolinggo, het Zuiden van oud Pasoeroean, Besoeki en geeft tevens voorbeelden, dat de politiekring in veel gevallen veel grooter is dan de eigenlijke beschikkingskring.

In verband hiermee zou het natuurlijk ook gewenscht zijn, vóór dat op Java verder de beschikkingskring identiek wordt met den politiekring [1]), dat in ieder geval eerst alle noodige boschreserves op niemandsland er uit gehaald worden. Maar ook in de andere streken zullen in 1870 nog wel heerlooze gebieden zijn geweest. Hoe zal men dat echter uitmaken? Verdere moeilijkheden leveren op de invloed van Mataram in de z.g. Mankoenagara, tenzij men het beschikkingsrecht weer wil herstellen in zijn omvang van eenige honderden jaren terug. Andere moeilijkheden zullen zijn oud d j a t i bosch, dat dus onder het Gouvernement behoorde, maar dat nu vervangen is door wildhout, waarvan historische voorbeelden bekend zijn in het Malangsche en hetgeen zelfs ten huidigen dage voorkomt (Goendih en andere houtvesterijen). En zou men nu ten huidigen dage nog schadeloosstelling moeten uitkeeren voor de stukken boschreserve, welke ten tijde van de boschreserveering dan misschien in die beschikkingskringen vielen, maar dank zij het boschbeheer hun

[1]) Zie prae-advies G o n g g r ij p, Tectona, Deel XXV, blz. 257.

waarde hebben behouden, terwijl zij onder werking van het beschikkingsrecht al lang in a l a n g - a l a n g velden herschapen zouden zijn geweest?

Dat zou toch werkelijk worden: het hoogste recht tot hoogste onrecht! En dit geldt te meer, omdat in bijna alle gewesten van Java in den vorm van welvaartswerking (irrigatie) al lang de schadevergoeding is toegekend, zooals de commissie zoo graag ziet, dat nu zal worden toegepast op de Buitenbezittingen bij afstand van beschikkingsgrond voor erfpacht of boschreserve (advies bladz. 45). De heele drang tot toekenning van beschikkingsrecht over deze bosschen zou gelijk staan met den drang tot verdeeling van een fideicommis-goed door de jonge broers. Was het volledige erfrecht voor zoo'n goed vroeger toegekend, dan zou voor de tegenwoordige leden van het geslacht ook niets meer te verdeelen vallen. Een ander puntje waar wel even op gewezen mag worden is de houtretributie op erfpachtsgronden in de niet in stand te houden wildhoutbosschen. Neemt men met de commissie aan, dat voor de wildhoutbosschen, voorzoover geen werkelijk niemandsland, nog onverzwakt het beschikkingsrecht bestaat, dan zou ook die houtretributie niet meer aan den Lande komen.

Aan het advies is nog een minderheidsnota toegevoegd van den heer K o e s o e m o O e t o y o, van welke nota een gedeelte betrekking heeft op boschzaken. Dat zijn rechtsgronden geen instemming hebben kunnen vinden bij de commissie, die toch niet van liefde voor de Regeeringsopvatting overvloeit, is m.i. zooals gezegd onlogisch.

De heer K o e s o e m o O e t o y o betreurt het, dat de commissie geen aanleiding vindt om een wijziging van artikel 50 der Indische Staatsregeling te suggereeren in dien zin, dat meer rekening kan worden gehouden met het van ouds bestaande sprokkel-, zamel- en weiderecht van den Javaan in 's Lands d j a t i- en andere bosschen. Op het eind van zijn betoog wordt men tenslotte wel een beetje verrast door zijn herhaling, dat hij zich niet zoo zeer richt tegen de eigendomsverklaring der d j a t i bosschen als wel tegen de negatie van alle beschikkingsrecht daarop rustende. Verreweg het grootste deel van die bosschen toch zou corspronkelijk aangelegd zijn op — of wat de wild-

houtbosschen aangaat afgezonderd van — woeste gronden, waarop „overoude" dorpsrechten betreffende ontginnen, kappen, zamelen en weiden rustten. Slaat dat aanleggen van die djati bosschen op onze culturen of die van de Hindoes, omdat deze tijdsbepaling wel van eenig belang is?

Ligt verder inderdaad „verreweg het grootste deel" van de bestaande djati bosschen in die beschikkingskringen en zijn de bosschen in de onmiddellijke omgeving der bestaande werkelijke oude dessa's, waardoor die overoude rechten werden uitgeoefend, al niet lang omgezet in bouwvelden? De boschoppervlakte was vroeger veel grooter dan nu.

En hiermede vervalt m.i. ook voor een deel de basis van het betoog. Dat na de eigendomsverklaring, overal gevolgd door ruime afschrijvingen bij de definitieve grensregelingen, de ontginnings- en kaprechten moesten worden afgeschaft, zal toch wel geen onrecht mogen worden genoemd, vooral als tegen die eigendomsverklaring zelf eigenlijk geen bezwaar wordt gemaakt. Overigens mag het bekend worden geacht, dat in sommige gevallen nog wel degelijk kostelooze kap of kap tegen zeer geringe retributie wordt toegestaan. Blijven dus over het sprokkel-, zamel- en veeweiderecht, waarmee tot in het jongste boschreglement niet alleen rekening is gehouden, maar die zelfs eenigszins zijn uitgebreid tegenover vorige reglementen en waarover straks nog wat meer gezegd zal worden.

Overdrijving ligt ook in het verwijt, dat nog in het jongste boschreglement wordt vastgehouden aan het beginsel, dat door Landsbosschen ingesloten, niet met houtgewas begroeide, terreinen eenvoudig tot 's Landsbosschen worden gedecreteerd, zoomede, dat geheel of voor een aanmerkelijk deel met djatiboomen begroeide gronden en terreinen zonder meer tot de djati-bosschen worden gerekend. Men zal bij eenig nadenken moeten toegeven, dat zoo'n bepaling noodzakelijk is, om niet het risico te loopen over elk kleinste open plekje in het djatibosch rechtskwesties te krijgen.

Met al dergelijke inlijvingen is als regel wel degelijk weer met het belang der bevolking rekening gehouden en daar waar gronden zijn ingelijfd, waarop de bevolking werkelijk eenige rechten pretendeerde, zijn die ingeruild tegen boschgronden of

afgekocht voor geld, terwijl talrijke, soms zeer kleine, enclaves en zeer onregelmatige grenzen bewijzen, dat men met bestaande rechten, welke niet afkoopbaar waren, ernstig rekening heeft gehouden. Men leze daarvoor slechts de oudste voorschriften over de grensregeling der bosschen. Ook voor het Boschwezen geldt in goeden zin de opmerking van Staatsraad Hasselman in een bespreking van van Vollenhovens boekje „De Indonesiër en zijn grond", dat er juist een heel verschil bestaat tusschen het geraamte van de wet en de levende praktijk buiten.

Het hoofdbezwaar van den Heer Koesoemo Oetoyo komt eigenlijk hierop neer, dat het sprokkel-, zamel- en veeweiderecht aan zulke beperkende bepalingen gebonden is, dat de uitoefening daarvan voor de bevolking in de meeste gevallen (spatieering van mij) zoo goed als onmogelijk wordt gemaakt en dat het uitoefenen van die rechten zoo goed als geheel afhankelijk wordt gesteld van het welmeenen der boschbeheerders. Deze zullen en moeten — dat is hun roeping en hun plicht volgens Koesoemo Oetoyo — „elke daad „der bevolking, welke maar eenigszins de bosschen kan schaden, „onmogelijk trachten te maken.

„Of de bevolking daardoor meer moeite zal hebben om in haar „levensonderhoud te voorzien, dan wel of daarmede den veeteelt „en bijgevolg ook den inheemschen landbouw hinderpalen in den „weg worden gelegd, dit alles raakt andere diensten, die er maar „voor moeten opkomen."

Daarom is het dan ook gewenscht, dat uitgegaan wordt van de erkenning van het beschikkingsrecht, ook op 's Lands djati bosschen, waarna dan dit recht „de noodzakelijk geachte duldplichten moeten worden opgelegd," die „alsdan met de noodige wettelijke waarborgen moeten worden omkleed ter voorkoming van een voor het algemeen belang schadelijke werking". Dit zou dan iets anders zijn dan de huidige situatie, waarbij het Land zegt: „De djati bosschen zijn van mij en daarop duld ik het bevolkingsrecht van sprokkelen, zamelen en veeweiden, voorzoover mijn ambtenaren zulks toelaten".

Ook in deze beweringen schuilt m.i. weer overdrijving en gedeeltelijk zelfs veel overdrijving waardoor bij buitenstaanders

een verkeerde indruk wordt gewekt, welke niet in het belang van den dienst is. Ik geef graag toe, dat er wel eens verkeerde regelingen getroffen zijn door houtvesters zonder voorafgaand voldoend overleg met het Binnenlandsch Bestuur. Maar dat de Regeering moeilijk anders kan doen dan de plaatselijke autoriteiten regels te laten treffen voor plaatselijke behoeften en nooden zal toch wel in het algemeen noodzakelijk worden geacht. Het sprokkelen en zamelen, uitgeoefend in den zin der wet, zal wel door geen enkelen houtvester belemmerd worden. Daarentegen moeten zij terecht bezwaren maken tegen een opvatting en een uitoefening van dat sprokkelrecht, dat op een kaprecht begint te lijken nl. afkappen van takken, boomtoppen, afplukken van djatiblad in jonge aanplantingen enz., waardoor verschillende bosschen deerlijk gehavend of geheel geruïneerd zijn. Menig houtvester kan daar een droevig liedje van zingen.

In de meeste gevallen heeft een dergelijk opgevat sprokkelrecht dan ook niet de beteekenis van zelfverzorging, zooals het de beteekenis had in tijden van die oeroude dorpsrechten, maar heeft het doel de aldus verkregen producten in grootere plaatsen te verkoopen. Daarmee wordt, behalve de boschvernieling, vaak ook het belang van de schatkist (en dus het algemeen belang) geschaad, terwijl de noodzaak om in de levensbehoeften te voorzien vaak evengoed gevonden kan worden door in het bosch te gaan werken. Als ik een plaatselijk voorbeeld aan mag halen, dan wil ik op Poerwodadi wijzen, waar in de goede jaren door menschen van buiten het Regentschap 60-80.000 guldens werden verdiend, doch waar een bloeiende handel in z.g. gesprokkeld brandhout bestond ten nadeele van het bosch. De beperkendste bepalingen zijn inderdaad genomen tegen veeweide en grassnijden. Maar hoeveel duizenden guldens cultuuraanleg zijn niet waardeloos geworden door dat veeweiden en grassnijden, terwijl even goed in oud bosch geweid had kunnen worden? Het is te uitvoerig om daar op deze plaats op in te gaan. Volstaan wordt met de mededeeling, dat de heele Veeartsenijkundige Dienst boschweide over het algemeen ten zeerste afkeurt, juist in het belang van de veeteelt, en dat er streken zijn met een bloeiende veeteelt zonder bosch. Zelfs in Regentschappen, waar districten liggen met bosch en zonder

bosch is het verschil soms treffend. Maar tegen de heele opvatting van de miskenning der adat rechten op de djati-bosschen en de nadeelen daaruit voor de bevolking ontstaan wil ik een andere opvatting stellen.

Ware het djati boschbeheer niet reeds betrekkelijk vroeg goed georganiseerd geweest, dan zouden ook in dat areaal vele gebieden in hopelooze alang-alang velden zijn herschapen; zouden daardoor niet vele honderdtallen inheemschen een behoorlijk betaalden werkkring hebben; zouden geen duizenden koelies daarin gelegenheid vinden voor werk; zou geen materiaal aanwezig zijn om de woningverbetering door te voeren. Juist het bosch in zijn tegenwoordigen vorm, mogelijk geworden door eigendomsverklaring, geeft den inheemschen landbouw indirect veel meer steun, dan wat nu nog de beschikkingsrechten aan waarde zouden hebben. Daardoor is het verantwoord geworden er voor millioenen kapitaal in te steken, welke voor een zeer groot gedeelte besteed zijn voor inheemsche plaatselijke werkkrachten. De regeling en soms noodzakelijke inkrimping, niet van het juist opgevatte sprokkel- en zamelrecht, maar wèl van het onbeperkte recht van veeweide en grassnijden is een van de voorwaarden, om deze voordeelen, ook voor de inheemsche bevolking, in stand te houden. De djati bosschen worden wel degelijk beheerd in het algemeen belang, waarvan ook de inheemschen buiten de boschdessa's profiteeren.

Een laatste woord over een boekbespreking van het advies in Koloniale Studiën 1931 door den heer de Stoppelaar, voor zoover het weer de boschzaken betreft. We kunnen hem zeer dankbaar zijn voor de waardeerende woorden door hem over de schermbosschen geschreven en zijn natuurlijk al heel erkentelijk voor zijn meening „of niet de geweldige arbeid door „den dienst der wildhoutbosschen verricht, de moeitevolle opne„mingen, de reboisaties enz. de Lands-overheid op Java een recht „gegeven hebben op de resultaten van dien arbeid, waartegen„over het beschikkingsrecht beduidend geringer aanspraken „kan stellen".

Maar daarom kom ik met niet minder klem op tegen zijn oordeel over het djati bosch en het beheer van het djati-bosch. Hij gaat hierin geheel accoord met de minderheidsnota

van den heer K o e s o e m o O e t o y o, geprezen als „man van de praktijk en de ervaring". Hij schrijft verder als volgt:

1°. „Wie de vlakte-d j a t i bosschen van Midden-Java kent en „weet hoe kostelijke bouwvelden van groote deelen dier d j a t i-„bosschen zouden kunnen worden aangelegd, die moet op zijn „minst sceptisch gestemd zijn over de intensiteit van het uit-„sluitend op het algemeen belang gerichte d j a t i bedrijf".

De schrijver had wel mogen stipuleeren, wat hij onder v l a k t e-djatibosschen verstaat. De oppervlakkige lezer krijgt allicht den indruk, dat een groot gedeelte van de d j a t i-bosschen opgeruimd zou kunnen worden en omgezet in „kostelijke bouwvelden", hetgeen beslist onjuist genoemd moet worden en maar weer aanleiding geeft tot onnoodige agitatie. Wanneer alleen enkele bosschen bedoeld worden als Regaloh en gedeelten van Balapoelang enz. dan had er bijgezegd dienen te worden, dat dit slechts betrekkelijk kleine oppervlakten van het d j a t i-areaal zijn en dat bosschen als Regaloh indertijd na den leegkap juist opnieuw zijn aangeplant in het belang van de houtvoorziening der onmiddellijke omgeving. Bovendien kunnen we het slechts betreuren, dat een secretaris der kleine welvaartscommissie zoo weinig het belang inziet van bosschen, juist voor de volkshuishouding van den kleinen man als leverancier van timmerhout en brandhout voor het gewone huiselijk leven en voor de kleine industrieën. Ook in de Britsch-Indische vlakten heeft men bosschen omgezet in „kostelijke bouwvelden" en het gevolg is geweest, dat de rijst wordt gaargestoomd met gedroogde koemest uit gebrek aan brandstof.

Juist het gebrek aan brandhout is een van de grootste hinderpalen om den Britsch-Indischen landbouw vooruit te brengen. Voor een volk op het ontwikkelingspeil van de Javaansche volkshuishouding is bosch een onontbeerlijk element in elke streek van eenigen omvang, ook wanneer het op overigens goeden grond zou staan. Daarmee wil ik natuurlijk niet zeggen, dat nu niet misschien enkele van die vlakte-bosschen kunnen worden opgeruimd, maar dat kan niet gebeuren op losse beweringen.

2°. „Wie weet, hoe hier en daar indertijd de bevolking „d j a t i boomen heeft geplant op aanmoediging van overheids-„wege om later deze d j a t i boomen ingepalmd te zien door die-

„zelfde overheid, zal evenmin zoo van ganscher harte met de „meerderheid der commissie kunnen instemmen".

Ook hier weer een losse hatelijke bewering, welke misschien door enkele feiten gestaafd kan worden — waarmee de schrijver ons dan ten zeerste zal verplichten — doch die in zijn algemeenheid weer een absoluut verkeerden indruk wekt. Wanneer ze mocht slaan op de djati boschjes, geplant in cultuurdienst vóór 1865, dan is de bewering onjuist, gelijk ik voor Bagelen heb aangetoond.

3°. „Wie de ellende der „verboden kringen" als bestuurs-„ambtenaar of landrechter heeft leeren kennen, zal geneigd zijn „tot de vraag of niet het algemeen belang gediend wordt ten „koste van wel heel zware inkorting der rechten van den kring-„bewoner. Het algemeen belang, dat laatstgenoemde djati-„bosschen dienen, is n.h.v. in hoofdzaak beperkt tot het belang „van fiscus en Vejahoma".

Dat begint langzamerhand op een insinuatie te lijken! Geen enkele houtvester, die de rompslomp van passen (op mijn kantoor worden er een 13—15000 per jaar uitgeschreven) en verboden kringen niet graag kwijt zou zijn, als hij maar eenige zekerheid had, dat een langzame leegplundering der bosschen daarvan niet het gevolg zou zijn. En de smalende uiting over het belang van den fiscus en de Vejahoma mag hier toch zeker ongepast heeten. Ook de heer de Stoppelaar krijgt zijn traktement van dienzelfden fiscus, die moet zorgen dat de duiten daarvoor er op de een of andere manier komen, o.a. voor een gedeelte van dat gesmade djati boschbeheer.

En hiermede ben ik aan het einde van mijn voordracht, welke soms wat erg afweek van het eigenlijke onderwerp en daardoor misschien even „taai" is geweest, als het zoo vaak „taai" genoemde beschikkingsrecht.

De tijd zal het leeren, hoe het met de domeinleer of het beschikkingsrecht zal loopen. Moge dit congres in ieder geval een eerste bewijs zijn, dat het Boschwezen ook in deze belangrijke aangelegenheid weer zijn „verdammte Pflicht und Schuldigkeit" gedaan heeft, al gaat zijn meening dan ook dwars tegen heerschende opvattingen en begeerlijkheden in.

DEBAT PRAE-ADVIES GONGGRIJP

door

PROF. DR. J. H. A. LOGEMANN.

Alvorens nader op het prae-advies van den heer G o n g g r ij p in te gaan, wil spreker er de aandacht op vestigen, dat hij hier niet gekomen is als vertegenwoordiger der Agrarische Commissie. Deze Commissie is ontbonden en spreker heeft geenerlei machtiging namens haar het woord te voeren; hij is uitsluitend voor zich zelf naar deze vergadering gekomen, hetgeen weer allerminst wil zeggen, dat hij zich los wenscht te maken van het rapport der Commissie, doch hij wenscht zijn positie hier zuiver te stellen.

Hierna richt P r o f. L o g e m a n n zich in de volgende rede tot den prae-adviseur G o n g g r ij p, waarbij intusschen ook de voorgaande sprekers, zoover mogelijk, van antwoord gediend worden:

1. Het is mij volkomen begrijpelijk, dat de geachte prae-adviseur zich als hoofdvraag gesteld heeft deze: wat heeft de practijk van een deugdelijk boschbeheer te wachten van de in onderzoek zijnde verandering in de grondslagen van het agrarische stelsel. Volkomen begrijpelijk ook, dat hij, van dit gezichtspunt uit, twee agrarische stelsels, twee vormen van agrarische wetgeving ziet, welke hij als twee mogelijke systemen meet met den zelfden maatstaf, om dan te concludeeren: het oude past ons, het nieuwe past ons niet.

2. Laat ik vooraf mogen zeggen: ik ben over dezen opzet van het prae-advies in één opzicht zeer verheugd. Ik ben n.l. zeer dankbaar, dat de heer G o n g g r ij p van de befaamde juristenkwesties over ons vraagstuk niet meer heeft opgerakeld, dan hij strikt noodig achtte om zijn uitgangspunt te bepalen. Vooreerst, daardoor komt ons debat in hoofdzaak op het terrein, waar voor mij leering te trekken valt, al zal ik er (tenminste tot eigen bevrediging) mijn standpunt in deze

vergadering heel wat minder gemakkelijk kunnen handhaven aan op het terrein van wetsinterpretatie en rechtsconstructie. En dan en vooral, op dit terrein liggen de werkelijke vraagstukken en — de vergadering heeft misschien het gevoel, dat zij zulks nog veel beter begrijpt dan ik — daar gaat het alleen maar om. Zoodat, mits men mij zou willen toegeven, dat ook de in de bevolking levende denkbeelden van recht van die werkelijkheid deel uitmaken, wij althans eenstemmig zouden blijken over het terrein van den strijd.

3. Ik zal dan ook niet mijn kracht zoeken in critiek — welke er inderdaad te oefenen valt — op hetgeen de geachte prae-adviseur zegt over de domeinleer zelf. Ik moet alleen aanstippen, dat het prae-advies de twee zeer uiteenloopende problemen, welke in de zoogenaamde domeinleer dooreenliggen en die de agrarische commissie streng gescheiden heeft behandeld, wederom dooreenmengt, met veelvuldig juridisch misverstand tot gevolg. [1])

Ik zal daar niet op ingaan, maar er is samenhang met een fundamenteel bezwaar, dat ik maken moet tegen de toelaatbaarheid van 's prae-adviseurs schijnbaar zoo eenvoudigen opzet. Slechts in schijn toch heeft men hier een afwegen tegen elkaar van twee systemen, van twee leerstellige abstracties; de strijd loopt over een f e i t in de eerste plaats. Dat feit is het beschikkingsrecht. Het geldend agrarisch recht negeert het in woorden geheel, in daden niet zoo geheel, daar kom ik op terug. De voorstellen der agrarische commissie daarentegen willen ermee rekenen. Logisch gaat de vraag naar het object, dat men regelen wil aan de keuze eener regeling vooraf. Primair zijn dus de vragen: bestaat het feit, moeten wij ermee rekenen of mogen wij het negeeren. Want, voor hem die het bestaan van het feit toegeeft en zijn erkenning noodzakelijk acht, voor hem staan oude en nieuwe leer niet meer op een lijn als twee stelsels, waartusschen men kiezen kan naar utili-

[1]) De twee problemen zijn: a) is er een indonesisch recht op woeste gronden (het beschikkingsrecht), eischt de wet erkenning daarvan, is bestendiging ervan al dan niet nuttig of onvermijdelijk; b) voldoet de juridische constructie, dat het Land private eigenaar is van allen grond naar europeesch recht, v.z.v. niet vervreemd, of voldoet een publiekrechtelijke constructie beter.

teit. Het stelsel, dat loochent of negeert valt dan dadelijk af als irreëel en de utiliteitsoverwegingen blijven dus begrensd binnen deze probleemstelling: op welke wijze moet het agrarisch recht met dit feit rekening houden. De voorstellen der agrarische commissie zijn één oplossing uit vele; binnen deze grens ben ik open voor alle leering der practijk, staan voor mij pro en contra in beginsel op een lijn.

4. Nu is het frappante, dat in het prae-advies een duidelijk antwoord op de vragen: erkent gij het bestaan van het beschikkingsrecht; zoo ja, acht gij oirbaar het te negeeren; zoo ja weder, op welke gronden? dat op die vragen een duidelijk antwoord ontbreekt. Zeker, de prae-adviseur vermeldt de befaamde circulaire van 1913, welke de zaak „eens en voor al" uitmaakt, maar, indien al de wetgeving tusschen 1913 en 1928 niet duidelijk genoeg het onwezenlijke van dit decreet hadde aangetoond, dan mogen we toch in elk geval zeggen, dat op 16 Mei 1928 (instelling van de agrarische commissie) ons de plicht is opgelegd het probleem opnieuw te bezien en de prae-adviseur ontkomt dus niet aan dien plicht, duidelijk te zeggen hoe hij, prae-adviseur, over deze onvermijdelijke voorvragen denkt. Hij voldeed daaraan niet, maar daarmede blijft aan zijn simpele vergelijking van: wat hebben we onder de oude leer en wat krijgen we onder de nieuwe, het fundament ontbreken.

5. Ik moet zelf over de voorvragen het hoogst noodige zeggen. Het bestaan van het beschikkingsrecht, in den zin van het leven in de opvattingen der bevolking, wordt bij mijn weten door niemand ontkend. De leer, dat het eene uitvinding zou zijn der westersche adat rechtsystematiek is in 1930 in den steek gelaten. Maar wel wordt nog geleerd, in verschillende nuances, dat het recht naar de eigen rechtsopvattingen der bevolking niet zou gelden tegenover het Gouvernement. De geachte prae-adviseur vermeldt deze bewering met gespatieerde letters — beteekent dat instemming? — in dezen vorm, dat het recht van het Gouvernement om over onbebouwde gronden, waar het die voor eigen gebruik noodig heeft, te beschikken, onbetwist is (blz. 239). Stemt de heer Gonggrijp nu ook in met de beperking en hoe denkt hij dan over boschexploitatieconcessies?

Ik zal over deze bewering verder kort zijn. [1]) Hetzelfde is met even grooten ernst verkondigd geweest van de rechten der bevolking op bouwgrond en erf. Het blijkt inderdaad voor Nederlanders ontstellend gemakkelijk, zichzelf omtrent het geestesleven der inheemschen aangename dwaasheden diets te maken.

In de tweede plaats wordt geleerd, dat het beschikkingsrecht van nature is opgegaan in de souvereiniteit van het Gouvernement. Dit punt van Indisch staats- en administratiefrecht maakt deel uit van den juristenstrijd om de domeinleer. Voor een debat daarover is het hier niet de rechte plaats; het mag en moet bovendien achterwege blijven, omdat eenerzijds de verdediger van deze leer erkent, dat het beschikkingsrecht in het volksdenken voortbestaat, ten andere juist daarom door de Regeering de vraag aan de orde is gesteld, of het agrarisch recht herziening behoeft.

6. Derhalve, het feit bestaat. Mogen wij het negeeren? Kunnen wij dat? De oude weg daartoe is door het voorafgaande gesloten. Die weg was immers deze, dat wij ons met juridische kunstgrepen wijsmaakten, dat het recht niet of niet meer bestond. Deze methode sloot het oog van centrale Regeering en wetgever voor het voortbestaan van het recht als sociaal feit, sloot de oogen dus voor de practische problemen, welke voor zulk een juridische machtspreuk niet wijken. Wij zeggen: wil de wetgever met open oogen eenig bevolkingsrecht, ook dit, opzij zetten, afschaffen op grond van het algemeen belang, dan is de wetgever daartoe formeel bevoegd; wij kunnen zulk een politiek eerbiedigen, al zijn wij het er niet mede eens. Maar bij zulk een procedé ziet men van tevoren goed toe — niet of het juridische kunststukje fraai klopt — maar wat nut en nadeel van den maatregel zijn, welke practische gevolgen te wachten zijn en of men die aanvaardt. Dat is eerlijker en doelmatiger dan de oude manier.

[1]) Men leze het citaat uit het Sumatra-résumé op blz. 239 en herhaald op blz. 263 van het prae-advies in het licht van blz. 77 van dat résumé. Bij de waarnemers te velde heerschte e e n s t e m m i g de meening, dat de bevolking geen recht tot beschikken van het Gouvernement erkende. De redacteuren vonden dat te gek, gingen op eigen informatie uit en kregen zonder moeite de hen bevredigende antwoorden. Vergelijk Indisch Genootschap 1930, blz. 117, 18e regel van onderen.

Het verheugt mij natuurlijk, dat zooeven de heer Coster zich met mij op het standpunt heeft geplaatst, dat wij van het bestaan van het beschikkingsrecht als een feit behooren uit te gaan. Hier nu moet ik evenwel een correctie aanbrengen op zijn woorden. De heer Coster heeft den nadruk gelegd op bestaand wantrouwen in de rechtvaardigheid van de Regeering en daarbij een beroep gedaan op de „halve eeuw van onrecht", waarover „De Indonesiër en zijn grond" spreekt. Dat geeft een verkeerden indruk; de schrijver, van Vollenhoven, stelt voorop, dat de goede bedoelingen der Regeering buiten geding zijn. Zijn halve eeuw van onrecht doelt echter op het hier besproken wegredeneeren langs kunstmatig juridischen weg van in feite bestaande rechten. In feite is dus onrecht gepleegd, de rechtvaardigheids z i n der Regeering staat er buiten.

Wil de wetgever bewust en in het algemeen belang met het beschikkingsrecht breken, dat is iets anders.

Maar kan de wetgever in feite zulk een wegvagen bereiken? Ik ontken dat; hier in Indië meer nog dan in landen, waar een gedisciplineerde westersch denkende ambtenarij tot in de laagste lagen der samenleving reikt, is de arm des wetgevers kort en hij doet goed, niet meer te decreteeren, dan hij feitelijk kan doen handhaven. Die zelfbeperking is èn eerlijk èn doelmatig.

In de derde plaats: vergt het algemeen belang waarlijk afschaffing geheel of zoover mogelijk van het beschikkingsrecht? Voor een algemeen antwoord op een zoo algemeen gestelde vraag komt het erop aan, hoe ver men voor het drijven van practische politiek in de toekomst denkt te kunnen zien. Er zal eens een eind moeten komen aan het particularisme der beschikkingskringen, meen ik, meenen mijn medestanders. Maar wij achten daarmede de vraag van practische hedendaagsche politiek niet beantwoord, of afschaffing nu, heden, verantwoord is en wij zeggen voor afzienbaren tijd daarop: neen, men vermeerdert er sociaal en economisch mede de toch reeds talrijke factoren, welke de sociale verbanden der bevolking aantasten (daarmede haar levenszekerheid en geestelijk en politiek evenwicht) en wij hebben al moeite genoeg, om dit onvermij-

delijk proces te doen zijn een evolutie en geen destructie.

Naast het simpele, velen blijkbaar al te simpele argument, dat een Nederlandsche Regeering geen heil kan stichten met een hoe goed bedoelde, hoe rationeel verantwoorde, krasse aantasting van levend Indonesisch rechtsbesef (wie denkt daaraan op het gebied van het familierecht?), naast dit argument, welks uitwerking op blz. 9 - 10 van het agrarisch rapport de praeadviseur niet heeft weergegeven, staat het andere: wij hebben het beschikkingsrecht noodig voor de structuur van de inheemsche maatschappij.

Dat is de reden, dat, sedert de bestuursvoering aandacht is gaan geven aan het Inlandsch gemeentewezen, het beschikkingsrecht voet voor voet, zij het voorloopig incognito, in de wetgeving is doorgedrongen. Dat begint merkwaardigerwijs vlak na het decreet van 1913. En nu weet ik wel, dat met de zorg voor het Inlandsch gemeentewezen „grober Unfug betrieben wird" — ik ben daar vlak tegen en heb dat doen blijken — maar dit fundamenteele verband lijkt mij toch juist gelegd.

7. Laat ik even mogen herinneren hoe ver de ontwikkeling reeds is. Al van 1874 dateert het, naar een Gouvernementsbesluit afgezakte, voorschrift, dat voor erfpachtsuitgifte de medewerking der volkshoofden gezocht moet worden, indien die naar de landsinstellingen noodig is. Het voorschrift is voor boschconcessies verzuimd, omdat de regeling daarvoor geïnspireerd is op die der landschapslandbouwconcessies, maar het is administratief van toepassing. Na 1913 komt als eerste de boschbeschermingsordonnantie Palembang (1916) rekening houden met marga grenzen en rechten van marga genooten, nadat in 1915 het Agrarisch Reglement voor Sumatra's Westkust wel het beschikkingsrecht volledig en principieel genegeerd had, maar de toelichting er niet vies van was gebleken (blz. 371, om „het oud gebruik der boenga-kajoe [1]) heffing" om redenen van „practisch bestuursbeleid" als (onwettige) belasting te handhaven. In 1923 erkent het Panglong-reglement een aanspraak op retributies van Inlandsche rechtsgemeenschappen. In dat zelfde jaar brengt het Agrarisch Reglement van Bangka de eerste agrarische beheerskringen,

[1]) boenga kajoe = retributie voor hout.

waarbinnen het a d a t recht vol zal gelden; gaat voor de zamelrechten onderscheiden tusschen gemeentegenooten en anderen, en erkent voor zamelrechten, ook buiten den beheerskring, een vergunning van de volkshoofden en recognitieheffing. Bali en Lombok, Zuid-Sumatra en Tapanoeli volgen. In 1927 komen dan de bekende houtretributie-ordonnanties, welke een aandeel afstaan aan de Inlandsche rechtsgemeenschappen, elk voor het binnen hun gebied gekapte hout.

Dit alles is geschied in een tijd, dat de hoogere rangen van het Bestuur, de Departementen en den Raad van Nederlandsch-Indië bezet waren door dezelfde mannen, die nu zitting hebben in de agrarische commissie van de Vereeniging Indië-Nederland en de ware reden van dit opdringen van het beschikkingsrecht in de wetgeving zal dus wel niet geweest zijn a d a t overschatting, zooals wel beweerd is, maar het besef, hoezeer het eigen leven der Inlandsche gemeenten vooralsnog samenhangt met de bestendiging van hun traditioneele agrarische basis.

Het schijnt onmiskenbaar bij de Inlandsche-gemeentenpolitiek, de agrarische politiek, de boschpolitiek, de immigratiepolitiek, overal stuit men op het sociale feit van het bestaande recht. Men is in de negatie van het beschikkingsrecht eenvoudig niet geslaagd en daarom is er voor mij maar e e n weg, e e n methode, waarmede we onze problemen zuiver stellen: uitgaan van het beschikkingsrecht als feit en het inperken waar en zoover als het algemeen belang het vordert en de practijk uitvoerbaar maakt. Geen heilige-huisjespolitiek, geen onaantastbaarheid, maar een oprechte en duidelijke politiek, welke de feiten onder de oogen ziet.

8. Ook indien men het niet met al het voorgaande eens is, zal men in ieder geval nu kunnen begrijpen, waarom ik mij gerechtigd acht te zeggen, dat vele bezwaren, welke door den geachten prae-adviseur en ook de heeren Z w a r t en H e r i n g a zijn te berde gebracht en daaronder juist de meest klemmende, harde feiten, welke zich niet met wat redekavelen laten wegpraten, dat vele bezwaren geen bezwaren zijn. Bezwaren n.l. kan men koesteren tegen voorstellen — de voorstellen der agrarische commissie — of tegen een stelsel, een redeneering, maar niet tegen onaangename feiten. Wat de heer

Gonggrijp in werkelijkheid doet, is het aanwijzen van feitelijke, werkelijke moeilijkheden. Zij bestaan nu ook, al kent het theoretisch geldende stelsel ze niet en hij kan niet zeggen, die verwerp ik, neen hij zal er een practische oplossing voor moeten vinden; feiten schaft men niet af. Ja, indien de Dienst van het Boschwezen voor zich alleen nog de negatiepolitiek zou kunnen opeischen, (en dan nu voor het eerst consequent toegepast) welker mislukking van 1916 tot 1927 in de wetgeving is geregistreerd! Maar dat kan niet, want er moet natuurlijk zijn één consequente Regeeringspolitiek. Daarom moeten de heeren in beginsel den weg op van de agrarische commissie; ze moeten voor anderen: het Binnenlandsch Bestuur, den landbouwdienst, den Volksraad, de Regeering aannemelijk maken op welke wettelijk geregelde bevoegdheden zij uit een oogpunt van algemeen belang aanspraak mogen maken. Daarbij gun ik hun de volle maat, want het Boschwezen is voor mij een uiterst nuttige en noodzakelijke tak van overheidszorg. Op dit terrein der werkelijkheid ben ik ook gaarne bereid te leeren en mijn inzichten te wijzigen.

8a. Ik vraag mij af, of mijn tot hiertoe ontwikkelde gedachtengang voor de ambtenaren van het Boschwezen zoo onaannemelijk is en dan denk ik niet alleen aan hetgeen de heer Coster zoo juist heeft betoogd, maar vooral aan de voordracht van den heer Beversluis uit het jaar 1929, waarop de geachte prae-adviseur zich eenige malen heeft beroepen en waaruit ik nu met instemming de volgende conclusie citeer:

„In de eerste plaats erkenne men volledig de overal bestaande en in het rechtsgevoel der bevolking zeer vastgewortelde rechten der Inlandsche rechtsgemeenschappen op de bosschen. Men stelle die rechten niet zonder meer terzijde op grond van de domeinverklaring. De domeinverklaring is bij de bevolking in de Buitengewesten veelal onbekend of in elk geval is daar nooit de hand aan gehouden. Is het voor een goed boschbeheer noodig deze rechten geheel of gedeeltelijk te elimineeren, dan moet dit geschieden in overleg en met goedvinden der bevolking en moet deze voor het afstand doen van rechten op de een of andere wijze schadeloos gesteld worden". De heer Beversluis gaat hier ten deele zelfs verder dan de Agrarische

Commissie. Op de verdere conclusies van den heer Beversluis kom ik nog wel. Hier constateer ik alleen, dat zijn uitgangspunt duidelijk is, waar de heer Gonggrijp onzekerheid laat en bovendien, dat de heer Beversluis op het hoofdpunt aan onzen kant staat; over de rest valt te praten, dat zijn op deze basis vraagstukken van zuiver practischen aard.

9. Ik zal dan nu de concrete bezwaren van den geachten prae-adviseur onder het oog hebben te zien, wier uiteenzetting zoo ongeveer op blz. 245 een aanvang neemt. En dan mag dadelijk worden geconstateerd, dat de voorstelling van de door de feiten afgedwongen erkenning van het beschikkingsrecht als een wegschenken van gronden, in het licht van de juiste probleemstelling al bijzonder onwerkelijk blijkt. Ik verwacht met den prae-adviseur dat b.v. in Midden- en Zuid-Sumatra practisch geen gronden buiten beschikkingskringen zullen blijken te liggen. Beteekent dat nu voor het Boschwezen een zwaren strijd om de reeds tot standgekomen reserveeringen te redden? Mij dunkt, of die strijd zwaar zal zijn en of hij verliezen zal opleveren voor het Boschwezen, hangt geheel en al af van de vraag, of het waar is, dat de gebruikelijke administratieve zorg voor de zoogenaamde belangen der bevolking inderdaad bevredigend heeft gewerkt. Mag ik aannemen, dat de reserveeringen niet blindelings uitsluitend naar boschtechnische overwegingen hebben plaats gevonden, maar dat behoorlijk met de ontginningsbehoeften der bevolking is rekening gehouden, wat heeft men dan te vreezen? Bij het geldende stelsel weegt de administratie zelf, éénzijdig de zoogenaamde bevolkingsbelangen tegenover het algemeen belang, omdat het recht geacht wordt aan één zijde alleen te bestaan. Het nieuwe stelsel beoogt precies dezelfde belangenafweging, maar ziet recht aan beide zijden en vergt daarom voorcerst een objectief geregelde procedure en ten tweede een beslissend orgaan, zoo onpartijdig als de omstandigheden het toelaten. Wat de procedure betreft de prae-adviseur maakt er een carricatuur van door haar voor te stellen als een wegschenken en daarna met veel moeite weer terugkrijgen van zeggenschap; hem schijnt vooral te bezwaren, dat de Gouverneur-

Generaal in een beslissing over duldplichtoplegging zich rekenschap zal moeten geven van de plaatsgrijpende belangenafweging; hij ziet over het hoofd, dat de Landvoogd toch ook nu reeds over boschreserveeringen beslist en hij verzuimt, wat zoo nuttig ware geweest, een nuchter naast elkaar leggen en pas voor pas vergelijken van de bestaande en de voorgedragen procedure. Wat de onpartijdigheid betreft, ik geloof wel, dat in het algemeen de standaard van nauwgezetheid, welke de administratie zich zelf aanlegt, voldoende is, maar anderzijds blijkt toch telkens bij enquêtes, welke noodig geworden zijn (L i e f r i n c k - onderzoek, Sumatra's Westkust-onderzoek), dat voor en na met de bevolkingsbelangen, in den naam van een werkelijk of vermeend algemeen belang of louter uit onverschilligheid, lichtvaardig wordt omgesprongen. Daarom is het citaat uit D e K a t A n g e l i n o op blz. 249/250 mij te zelfgenoegzaam. Indien het evenwel waar is, dat bij de bestaande boschreserveeringen de belangen der bevolking in de eerste plaats nauwgezet feitelijk zijn onderzocht en in de tweede plaats nauwgezet zijn overwogen, dan moeten niet alleen bij een nieuw onderzoek belangrijke verliezen uitblijven, maar dan kunnen voor de bestaande reserveeringen voor het Boschwezen milde overgangsbepalingen worden aangenomen. [1]) Maar van dit zelfde uitgangspunt uit kan er bij het Boschwezen dan ook geen houdbaar bezwaar bestaan tegen een verfijnde procedure bij toekomstige reserveeringen.

Het bestaande d j a t i boschareaal blijft al dadelijk onaangetast. Terloops moet ik hier verwerpen de opmerking, dat de Commissie een tegenstelling heeft gemaakt tusschen d j a t i- en wildhoutbosch, welke boschtechnisch reeds verouderd zou zijn. De opmerking is niet juist; de Commissie onderscheidt wildhoutbosschen binnen beschikkingskringen van alle andere bosch (d j a t i en wildhout). De opmerking is ook niet redelijk; de onderscheiding is der Commissie om juridische redenen opgelegd en laat de boschtechniek geheel onberoerd.

Terloops ook nog dit. De heer Z w a r t vindt het inconse-

[1]) Het „schema" van de Agrarische Commissie heeft zich met overgangsbepalingen niet ingelaten, omdat het een schets moest zijn van nieuw recht.

quent van de Commissie, dat zij, de d j a t i bosschen om formeel juridische redenen buiten beschouwing latend, toch nog materieele argumenten aanvoert, waarin zij aan den rechtstoestand dier bosschen niet geraakt wil zien. Die argumenten gelden volgens hem ook voor wildhoutbosschen. De heer Z w a r t zal begrijpen, dat de materieele argumentatie der Commissie op haar plaats was als betoog tegen de minderheidsnota van den heer K o e s o e m o O e t o y o, die immers het formeele argument op zij wilde schuiven. Ik kan verder erkennen, dat er wildhoutbosschen zijn, voor welke dezelfde argumenten gelden. Daarover kan het Boschwezen, mits het dat gezichtspunt t.a.v. bepaalde bosschen aan de reeds opgesomde, bevoegde autoriteiten aannemelijk kan maken, in het stelsel der Commissie de volledige zeggenschap ook krijgen.

In verband met den aard der reserveeringen op Java verwacht ik niet, dat er aanleiding zal zijn om het Boschwezen te nopen tot weder prijsgeven van wildhoutbosschen; in hoeverre in Midden- en Oost-Java (Soendaland kent geen beschikkingsrecht) met d e s a grenzen voor kap-, zamel- en weiderechten in wildhoutbosschen te rekenen valt, daarover durf ik mij in algemeenen zin niet uit te spreken. In het algemeen ligt de urgentie in de Buitengewesten.

Ik wil in dit verband twee overwegingen van feitelijken aard invoegen. De erkenning van het beschikkingsrecht zal dwingen bij de beoordeeling van de ontginningsbelangen van de bevolking rekening te houden met het feit, dat men niet kosteloos in andermans beschikkingskring mag ontginnen. De huidige gouvernementsleer noodigt als het ware uit, om dit punt over het hoofd te zien of te misachten. In de tweede plaats: de leek schrikt, indien hij leest, dat in het gewest Sumatra's Westkust niet minder dan 43 % van de oppervlakte gereserveerd bosch is.

10. Mijn twee voorlaatste opmerkingen waren tevens al een half antwoord op het argument van blz. 248, dat ons van vele zijden zoo gaarne tegemoet gevoerd wordt. Men zegt: gij beweert zelf, dat uw systeem „in vele gevallen practisch weinig verschil zal maken met den toestand van nu", waarom schept ge dan onrust en doet het algemeen belang al die gevaren aan?

Het antwoord is: wij dachten aan gering practisch verschil

daar, waar het algemeen belang inperking van het beschikkingsrecht vordert en waar het onderzoek en de overweging dier gevallen nauwgezet waren. Dan nog is de winst gelegen in de zekerheid, die eene objectief geregelde procedure schept. Ik laat nu daar, of de minder gunstige gevallen talrijk zijn; het enkele feit, dat de bevolking berust, is daarvoor geen maatstaf. Maar groot practisch verschil is er bovendien, wanneer men denkt aan het rekening houden met het beschikkingsrecht voor de verhoudingen der bevolking onderling. Ik wees al op de beperkte vrijheid van ontginnen. Bij de immigratiepolitiek blijkt rekenen met het beschikkingsrecht en de a d a t rechtelijke incorporatie der nieuwelingen in het a d a t verband vele moeilijkheden te verkleinen. Voor zooverre in de bosschen zamelen en kappen der bevolking toelaatbaar blijft, zal men moeten rekenen met de onderlinge beperkingen van het beschikkingsrecht.

Men zegge nu niet, dat de practijk dit allemaal wel doet. Want al is dit waar, en dat is het niet overal, dan nog brengt de ontkenning van recht mede, dat de a d a t rechtelijke geboden en verboden zijn onrechtmatige dwang, dat a d a t rechtelijke heffingen zijn onrechtmatige belastingheffing en de a d a t rechtelijke delicten geen delicten voor den gouvernementsrechter. Men blijft dus in de, met het agrarisch reglement voor Sumatra's Westkust ingeluide, onwaardige positie van niet kunnen negeeren en niet kunnen erkennen.

11. Een enkel woord nog over de evenzeer algemeen geuite vrees, dat het nieuwe stelsel de bevolking zal teleurstellen, omdat men hooge verwachtingen zou wekken over de volheid van haar recht. Ik heb daar al iets over gezegd op 24 October 1930 in het Indisch Genootschap en de prae-adviseur is daar niet op ingegaan, maar heeft de vraag gesteld als ware zij nieuw. Het is denkbaar, dat agitatorische voorlichting de halve waarheid zal zeggen: uw recht is voortaan „erkend", alsof dat zou beteekenen „onaantastbaar". Diezelfde agitatie zegt echter nu: uw recht wordt miskend en geschonden! Maar alle agitatie waait over en het beste middel ertegen is een vast consequent beleid, dat nu ontbreekt. Ontbreekt, niet omdat de Regeering

aarzelt tusschen twee stelsels, maar omdat haar geldend stelsel niet consequent is vol te houden.

Wat verandert er voor de bevolking merkbaar in de practijk? Er komt eene consequente erkenning van de onderlinge betrekkingen der bevolking. Er komt eene merkbaar andere procedure, indien het Gouvernement inbreuk moet maken op het beschikkingsrecht; maar het voornaamste (met betrekking tenminste tot het argument dat ik nu bestrijd) is daarbij, dat ook bij den tegenwoordigen gang van zaken „de bevolking eerst geraadpleegd wordt, bezwaren oppert en daarna desondanks zwichten moet", zoodat men suggestieve kracht toekent aan een element, dat heelemaal niet nieuw is. Voor alarmkreten is dus niet de minste reden.

12. Ook de bewering van De Kat Angelino, dat in Oostersch milieu de domeinleer zooveel beter verstaan wordt dan de leer, dat de Landsoverheid als overheid de macht heeft om rechten in te perken, lijkt mij een product van fantasie en wel bijzonder voor die talrijke en belangrijke streken, welke nooit of nauwelijks op vorstengezag zijn ingesteld geweest. Heeft de gedachte aan het domeinrecht van den Sultan van Deli de schuren der tabaksondernemers behoed tegen de brandstichting der gepasseerde Bataksche hoofden of heeft de erkenning van hun recht op een deel der recognitie rust gebracht? Men leze er Kooreman eens op na (Indisch Genootschap, 8 Januari 1901). Waar een Indonesiër erkent, dat alle grond van de overheid is, begrijpt hij daaronder ook zijn bouwgrond en erf, dus zelfs zijn meest eigen geïndividualiseerde grondrechten; het essentieele der gouvernementsdomeinleer over woesten grond is echter juist de volledige ontkenning van bevolkingsrechten. Al spookt dus in Indonesische breinen een soort besef van een dominium eminens over allen grond, het sticht geen vertrouwend begrijpen, indien blijkt dat de andere partij daarbij denkt aan en handelt naar een onbezwaarden eigendom van het burgerlijk wetboek. Indien mijn lezers het verschil niet precies begrijpen, kunnen zij juist daardoor precies beseffen, hoe misleidend zulk woordenspel is. Den praeadviseur is, omdat hij de twee probleemcomplexen van de do-

meinleer niet uiteen heeft gehouden, het verwarrende van deze schijnbegrijpelijkheid ontgaan.

13. [1]) Ik was genoopt achtereenvolgens drie m.i. onwezenlijke punten te bespreken; wij keeren tot de werkelijke vraagstukken terug bij de opmerking van den prae-adviseur, dat de Dienst van het Boschwezen niets verwacht van de zelfwerkzaamheid der a d a t gemeenschappen inzake boschbeheer. Ik deel die geringe verwachting, wanneer het betreft bemoeiingen, waarbij noodig is deskundig getoetst, planmatig handelen en dagelijksch deskundig ingrijpen. Ik heb over a d a t gemeenschappen en hun vermogen om de machine van een modern-westersche ambtenarij te besturen, mijn meening gegeven in De Stuw van 16 November 1931. Evenwel, ik trek een grens. Het zwaartepunt van het boschbeheer in de Buitengewesten, heeft de prae-adviseur mij geleerd, ligt in het verbeteren van den hydrologischen toestand. De maatregelen, daartoe dienstig, bestaan, vergis ik mij niet, voor een groot deel uit onthouding, het sparen van het bosch; verder uit bevordering van natuurlijke herbebossching met althans ten deele zeer eenvoudige middelen. Bij dien eenvoud komt aan den anderen kant een zeer beperkt deskundig en toezichthoudend personeel. Maakt dit een en ander niet tot een noodzakelijkheid, om naar vermogen de medewerking der bevolking te stimuleeren? En meent men nu niet, dat men daarbij verder komt, als men blijk geeft de bevolkingsrechten te verstaan en niet n o o d e l o o s te willen negeeren? Het is hiermede alweer zoo gelegen, dat de voorstellen der Agrarische Commissie geen nieuw, minder handelbaar stelsel brengen, maar dat zij een ouden, minder handelbaren feitelijken toestand onder het oog zien. Indien het waar mocht zijn, dat op dit punt de voorstellen van de Agrarische Commissie te ver zijn gegaan, dan is, m i t s b ij e e n z u i v e r e p r o b l e e m s t e l l i n g, tusschen practische menschen zonder eenigen twijfel tot overeenstemming te komen. Ik zou alleen willen vragen: indien de heer J a p i n g opnieuw, als in 1929, zou beweren, dat boschbewaking zonder medewerking der bevolking bij het uiterst geringe personeel een hopelooze zaak is, zou dan weer, als in 1929, de tegenspraak gevoerd kunnen wor-

[1]) Vanaf punt 13 is de rede zeer verkort voorgedragen.

den, dat men op personeelsuitbreiding — ik bedoel natuurlijk afdoende uitbreiding — mag rekenen? Wij weten, dunkt mij, thans wel, dat Indië zich blijvend zal moeten beperken.

Ik citeer verder een tweede conclusie van den heer Beversluis uit 1929, ter overweging in dit verband. „Het denkbeeld „dat het Gouvernement zich daadwerkelijk met alle bosschen „moet bemoeien, late men geheel schieten. Dit is practisch een „onmogelijke taak, en het ligt ook niet op den weg van „het Gouvernement om alle mogelijke plaatselijke bosch-„belangen te verzorgen".

Voor dat plaatselijk boschbeheer wil de heer Beversluis regelen gesteld zien, advies gegeven en hulp verleend. Wat is dat anders, dan de Agrarische Commissie zich dacht?

Maar, zal men zeggen, de heer Beversluis eischte voor de bosschen, welker instandhouding van werkelijk groot algemeen belang is, op de volledige zeggenschap voor het Boschwezen. Ik antwoord: indien dit werkelijk het algemeen belang is, zal die zeggenschap aan het Boschwezen onder het stelsel der Agrarische Commissie niet onthouden worden.

Die Commissie heeft zich strikt gehouden aan haar opdracht, om alles mogelijk te maken, wat onder het geldend stelsel mogelijk is; de landsoverheid laat geen stuk gezag vallen.

Dat volle gezag, indien noodig, geeft de Commissie middels duldplichtoplegging; de heer Beversluis vroeg in 1929 nog om „vrij landsdomein"; het verschil is voor de dienstuitoefening van het Boschwezen van géén belang.

Indien men meent, dat het verslag der Agrarische Commissie eenige nuances vriendelijker gestemd is voor een algemeene doorvoering van gemeentelijk of althans gedecentraliseerd boschbeheer, dan b.v. de heer Beversluis en stellig de heer Gonggrijp, dan bedenke men twee dingen. Vooreerst, de Commissie gaat in haar formuleeringen uit van een erkend beschikkingsrecht, bezwaard met beperkingen; dat mag op den klank af niet suggereeren, dat die beperkingen geringer zullen zijn, dan het algemeen belang vordert. Ten tweede, de Commissie heeft geen partij willen kiezen, dat lag ook buiten haar mandaat. De werkelijke strijdpunten liggen hier op sociaal ter-

rein: welke plaats mag het Boschwezen voor zich opeischen in deze maatschappij en welke zijn de eischen van een doeltreffend boschbeheer. Het eenige, wat het werk der Agrarische Commissie hierbij hoopt te bereiken is dit ééne, maar belangrijke, dat men bij deze sociale plaatsbepaling van de boschverzorging het sociale feit van het beschikkingsrecht van het juiste gezichtspunt uit in rekening brengt.

14. Ik kom thans aan de opmerkingen van den geachten prae-adviseur over grensgeschillen. Voorop staat altijd weer hetzelfde principiëele verschil van uitgangspunt: de realiteit van het beschikkingsrecht of de fictie, dat men eigenlijk de handen vrij had en dat men zich nu aan banden zou gaan leggen. Het prae-advies zegt netelige dingen over de onzekerheid der grenzen van beschikkingskringen. Het is naar mijn opinie te somber, maar ik geef gaarne toe: hier liggen reëele moeilijkheden. Alleen maar, voordat men meent, dat een beroep op deze bezwaren de voortgezette negatie van het beschikkingsrecht stutten kan, bezinne men zich op de draagkracht van het argument. Is met de vaagheid der grenzen de realiteit van het beschikkingsrecht zelf verdwenen? Ik denk, evenmin als het Nederlandsch gezag over Suriname, al waren of zijn de grenzen naar drie zijden vaag. Met dit bezwaar is dan ook geen der argumenten weerlegd, welke waarschuwen tegen rechtsmiskenning of die pleiten voor de erkenning ten behoeve van de structuur der adat gemeenschappen. En men bedenke, berichten over grenzenstrijd bewijzen, naast de vaagheid van de grens, tevens de gehechtheid aan het recht zelf. Zoo blijft ook hier: geen bezwaar tegen een stelsel, maar een moeilijkheid van het werkelijke leven.

Ziet echter de prae-adviseur de moeilijkheid niet te groot? Laat ik beginnen met het ergste. Hier en daar (stukken van de Lampoengs en Tapanoeli vooral) zijn de bevolkingsmigraties nog niet of nog te kort geleden tot rust gekomen; in verband daarmede zijn inderdaad bevolkingsgrenzen onvast [1]). Moest

[1]) Nochtans is het eene onduidelijkheid van den prae-adviseur, dat hij Dr. van Royen op blz. 259 laat zeggen, dat de Lampongsche marga's „geen van allen een eigen territoir hebben". Die opmerking betreft de bij uitzondering voor een genealogische groep gebruikte benaming van marga bij de Poebian's.

men daarom het bestaande opdoeken? De Regeering heeft, ter wille van de structuur van het volksleven en den onderbouw van het staatkundig leven, gekozen voor bestendiging, herstel en leiding van den uitgroei. Het Boschwezen zal dus in beginsel denzelfden weg op moeten.

Ten tweede. Hier en daar, het prae-advies zelf noemt weder Tapanoeli (blz. 253 en 254), heeft het Nederlandsch bestuur vroeger de volksordening miskend. In dit geval, gelijk in het vorige, zal de tegenwoordige ordening van het gemeentewezen in 95 van de 100 gevallen preciseering en rust brengen.

Ten derde. Hier en daar zijn de grenzen der a d a t gemeenschappen onderling vaag, hoewel toenemende bevolking tot preciseering dwingt. Vaker zijn onbestemd de grenzen tegen niemandsgebied, waar dit nog is. Naarmate dit laatste frequenter mocht blijken, is minder juist de uitspraak, dat er geen bosschen buiten beschikkingskringen zouden zijn.

Ik ben overtuigd, dat hier menige vaagheid uit den weg geruimd kan zijn, in gemoedelijk overleg met bevolking en bestuur, voordat geldelijke belangen den waarheidszin komen verduisteren. Preciseering van bestuursgrenzen en boschreserveering zullen goed doen hier hand in hand te gaan. Ik vraag mij af of het, sinds het bestaan van een veldpolitie, wellicht toelaatbaar is, stukken bosch buiten elke Inlandsche gemeente te laten. Toewijzing als politieressort is vaak niet vreemd geweest aan het verdwijnen van niemandsgrond.

15. In laatste instantie is er dan nog de rechter. Ik kan voelen voor de opinie, dat voor deze kwesties de burgerlijke rechter niet het meest geschikte orgaan is. Maar een fundamenteel artikel der staatsregeling verwijst ons naar hem, dus daar is geen ontkomen aan. Maar is het zóó erg als de praeadviseur meent? Zijn argumenten getuigen slechts, dat juridisch ijs glad voor hem is. Bij de bestrijding der onwettige occupatie zegt hij, deed men ervaring op van de langdurigheid en kostbaarheid van de procedure voor den Europeeschen rechter. Inderdaad, vooreerst echter gaf den doorslag eene andere ervaring, welke men bij het beschikkingsrecht niet k a n opdoen, n.l. dat de onwettige occupant, van één stukje weggeprocedeerd, den volgenden dag op het stuk ernaast zit. Maar

dan vooral: onze processen zullen komen voor den landraad of den inheemschen rechter en dat verschilt in langdurigheid en kostbaarheid nu juist alles.

16. De geachte prae-adviseur heeft ook twijfel gewekt, of de drager van het beschikkingsrecht wel altijd zeker zal zijn, en zulks in verband met den bestuursinvloed, welke al sinds tientallen van jaren op de volksordening wordt uitgeoefend, en die, naar de jongere rapporten, heel vaak destructief heeft gewerkt. Mij dunkt, het is een zeer delicate zaak, om negatie van nog levende bevolkingsrechten te bepleiten op grond van verwarring, welke ons gezag in de volksordening en daarmede in die rechten zou hebben gesticht. Bevredigender voor het rechtsgevoel is, om herstel te bepleiten en met oordeelkundig herstel is men dan ook doende. De door den geachten prae-adviseur telkens geciteerden Dr. Haga, die tusschen haakjes lid was van de agrarische commissie en kennelijk de sombere opvatting van den heer Gonggrijp dus niet deelde, zegt op blz. 19 van zijn Tapanoeliverslag: „in het algemeen zijn de tegenwoordige rechtsgemeenschappen in de Bataklanden, de negeri's, vermoedelijk op de juiste wijze gevormd". En de heer Vergouwen, fijn waarnemer, die ter plaatse twee jaar lang onderzoekingen instelde, rapporteert: „geconstateerd moet thans worden, dat in de afdeeling Bataklanden — al kunnen locale fouten en vergissingen nog worden geredresseerd — wordt aangetroffen een, in beginsel richtige, samenbinding der dorpen tot kampongs, ieder een genealogische groep vormend van het formaat der eerdere kleinste landschapjes en een eveneens richtige opbouw der negerieën uit deze kampongs, zoomede een intact gebleven hooger stamverband."

Wanneer op blz. 253 de prae-adviseur den heer Soeangkoepon laat zeggen, dat de bosschen aan de koeria behooren en daartegen de uitspraak van den heer Haga uitspeelt, dat de grondrechten toekomen aan de regeerende marga, dan miskent de prae-adviseur, dat die twee uitspraken hetzelfde beteekenen, behalve juist in die gevallen, dat het gouvernement het koeria-verband door splitsingen en samenvoegingen heeft misvormd en hij miskent bovendien, dat bij Haga zelf

blijkt, hoe onder onze bestuursindeeling de a d a t ordening nog volkomen levend is en juist daarom last geeft.

Zoo zijn ook elders de nu zoogenoemde „Inlandsche gemeenten" scheppingen van het Gouvernement, maar, behoudens gemaakte fouten, nergens willekeurige scheppingen en ik moet er dan ook vollen nadruk op leggen, dat de geachte prae-adviseur geen enkel feit aanvoert van gebleken onzekerheid nopens den drager van het beschikkingsrecht, in verband met de door hem aangewezen complicaties.

17. Dit deel van mijn betoog samenvattend zou ik willen zeggen: a) hier zijn inderdaad practische moeilijkheden; b) men overdrijve ze niet; c) het argument is ver ontoereikend, om een pleidooi tot negatie van het beschikkingsrecht te schragen.

Op deze basis dan nog één opmerking en één vraag.

De opmerking is deze, dat bij erfpachtsuitgifte de juiste grenzen er ook op aan komen en dat van algemeene en ernstige bezwaren niet blijkt. De vraag is deze: hoe werken dan toch de retributieregelingen in Staatsbladen 1927 nos. 283 en 284 en hoe werkt artikel 17 van de Boschordonnantie Java en Madoera; hoe de boschbeschermingsordonnantie Palembang en hoe het p a n g l o n g reglement? Die alle houden met grenzen en gebieden van a d a t gemeenschappen rekening, ook waar het geldelijke aanspraken betreft. Zijn ze op dat punt onuitgevoerd gebleven?

Ten slotte een stap tot den vrede. Waarom wilde de agrarische commissie uitgifte van erfpachten, van boschconcessies en waarom boschreserveeringen, welke een ontginningsverbod inhouden, laten wachten op de beslechting van grensgeschillen? Omdat men zeker moet zijn aan een gemeenschap geen gronden te ontnemen, welke ze voor haar uitbreiding dringend noodig kan hebben. Mij dunkt echter daar is een belangrijk verschil over het hoofd gezien. Erfpachten en boschconcessies scheppen langjarige rechten van particulieren; een fout is dus niet te herstellen. Bij enkele boschreserveering is dat niet het geval en juist omdat het bosch in stand wordt gehouden, is er geen reden veel te hechten aan de preciseering van een grens diep in het bosch. Hier schijnen mij dus de

voorstellen der commissie te ver gegaan. Misschien is ook bij exploitatie in eigen beheer of middels concessies, mits men juist onderscheide, voldoende waarborg voor de bevolkingsrechten te verkrijgen, zonder tevoren alle grensvragen te moeten oplossen. Het financieele belang der gemeenschappen immers is, zoomin als bij onteigening, een motief om exploitatie op den uitslag van het proces te doen wachten. De belangen van levensonderhoud moeten echter perse veilig zijn.

18. De nu volgende opmerkingen van het prae-advies over de schadeloosstellingen hebben mij, in deze overigens zoo zakelijke beschouwingen, ernstig teleurgesteld. Hier ligt een moeilijke practische kwestie; en de geachte prae-adviseur zal wel willen toegeven, dat de agrarische commissie de bezwaren niet uit den weg is gegaan en evenmin heeft verdoezeld, dat een gladde oplossing haar niet bereikbaar voorkwam. Ik had dus critiek verwacht, maar stellig niet eene zoodanige, waarbij de belangrijke verschillen in de voorstellen van de agrarische commissie tusschen de bejegening van winstbedrijven en maatregelen in het algemeen belang alleen voor kenners van haar rapport tusschen de regels in zijn te lezen en waarbij verder alle argumentatie berust op de reeds gesignaleerde alarmistische voorstelling van den indruk, welke het nieuwe stelsel op de bevolking zal maken, begeleid door enkele volkomen foutieve formuleeringen van dat stelsel. Ik heb in den aanvang van mijn betoog beloofd, dat ik het prae-advies niet zou bevitten op juridische punten, maar hier, waar zij als argument dienst doen, kan ik daar helaas niet buiten.

19. De geachte prae-adviseur verkeert volkomen in misverstand en daarom is hij onwillens misleidend, wanneer hij beweert (blz. 262), dat „door het Gouvernement afstand wordt gedaan van het in (de) oogen (der bevolking) meest begrijpelijke hoogheidsrecht op den grond" of (blz. 263) „van het recht om over onbebouwde gronden te beschikken".

Het Gouvernement wordt niet uitgenoodigd afstand te doen van zijn hoogheidsrechten. Het wordt door de agrarische commissie uitgenoodigd, dringend, om bij de uitoefening van zijn hoogheidsrechten het beschikkingsrecht van de bevolking, dat bestaat, te willen kennen en consequent en billijk te bejegenen,

in overeenstemming met den eisch van de wet op de staatsinrichting. Verder, iets minder dringend, om liefst de privaatrechtelijke structuur van zijn hoogheidsrechten overboord te werpen, omdat die tot allerlei ongelegenheid heeft gevoerd, en om in de plaats daarvan de meer passende publiekrechtelijke structuur te kiezen. Als men de bevolking iets anders wijs maakt, zal zij spoedig genoeg bemerken, dat zij zich vergist. Indien men haar echter zakelijk inlicht over de zakelijke veranderingen, telkens als zij daarmede in concrete gevallen in aanraking komt, zie ik niet in waar de verwarring vandaan moet komen. Over politieke propaganda heb ik al het mijne gezegd. Maar als er e e n reden is om te vreezen, dat de bevolking zal gaan denken, dat het Gouvernement een stuk gezag laat vallen, dan is die reden te zoeken in het zeer merkwaardig domeinfetisjisme, dat zich in sommige kringen blijft ontwikkelen en dat gelijktijdig de grootste argwaan en de grootste verwachtingen in Indonesische politieke kringen kan voeden.

20. Over de eigenlijke kwestie van de schadeloosstellingen en het Boschwezen zegt de prae-adviseur eigenlijk niets. Hij betoogt alleen, dat de „belangrijke bedragen", welke particulieren voortaan zouden moeten betalen, gecombineerd met het besef, dat het Gouvernement zijn hoogheidsrechten over den grond zou hebben prijsgegeven, het Boschwezen voor ondraaglijke financieele lasten zou plaatsen. Ik merk op, dat betaald zal moeten worden voor werkelijk nadeel aan de bevolking door gronduitgifte of andere overheidsmaatregelen toegebracht, behalve de voor het Boschwezen zeer belangrijke uitzonderingsgevallen, dat de Regeering van oordeel zou zijn, dat het directe nadeel van maatregelen, welke strekken in het belang van het algemeen, in redelijkheid door de betrokkenen kan en moet worden gedragen.

Ik merk verder op, dat de geldende voorschriften even goed volledige schadeloosstelling voor getroffen bevolkingsbelangen willen; inzake het bedrag speelt het verschil tusschen belang en recht verder geen rol. Maatstaf is immers de werkelijke waarde. Welnu, ik heb in 1930 reeds opgemerkt (Indisch Genootschap, 1930, blz. 90): indien het waar is, dat tot dus-

verre steeds nauwgezet met de belangen der inheemsche bevolking is rekening gehouden, kan niet verwacht worden, dat de te betalen bedragen belangrijk zullen stijgen. Waarom is de prae-adviseur daar niet op ingegaan en komt hij weder, zonder motiveering, met de van elders bekende alarmistische bewering van onbetaalbare bedragen?

Ik vond in dit deel van prae-adviseurs betoog één feitelijke mededeeling. Deze, dat tot dusverre in overleg met de bevolking zeer wel tot reserveering van de instand te houden bosschen was te komen. Mij dunkt, de bevolking is heusch wel in staat het onderscheid te vatten tusschen boschreserveering en het gebruik van den grond voor Gouvernements- of particuliere winstbedrijven (blz. 263) en er is geen zakelijk argument bijgebracht waarom deze gunstige toestand niet zou bestendigd blijven.

21. Het slot van het prae-advies raakt geen zakelijke geschilpunten en laat ik dus onbesproken. Gaarne wil ik aan het einde van mijn beschouwingen welgemeende hulde brengen aan de zakelijkheid van polemiek en de objectieve weergave van het werk der commissie, welke het gansche prae-advies kenmerken. Dat heeft het mij een aangename taak gemaakt te pleiten voor een milieu, waar ik toch weet, geen ontvankelijk gehoor te vinden voor mijn denkbeelden en waar ik zeker ben, ondanks een lang betoog nog in menig opzicht verkeerd te worden verstaan. Maar wij staan dan ook zeer ver uit elkaar en er moet helaas te veel energie besteed worden om elkaar te begrijpen. Konden wij met elkaars denkkader vertrouwd geraken, wij zouden de zakelijke verschillen niet door een vergrootglas zien.

Over de zakelijke geschilpunten had ik gaarne meer vernomen en in zooverre mag ik mij, ondanks volle waardeering, door het advies van den heer Gonggrijp teleurgesteld toonen. Er wordt gezegd, dat de voorstellen van de agrarische commissie met de practijk van het Boschwezen niet te verzoenen zijn. Het prae-advies belooft te spreken over wat de dienstuitoefening van het Boschwezen van die voorstellen te vreezen heeft.

Evenwel mis ik in het prae-advies die gezette analyse van

de practijk van het Boschwezen en die gezette toetsing daaraan van de commissievoorstellen, waarvan ik allicht veel geleerd zou hebben.

„Pour discuter il faut être d'accord". Indien onze bespreking erin zou slagen de gezichtspunten iets dichter bij elkaar te brengen, misschien komt dan de tijd voor het zakelijk debat, waarvan ik droom (*applaus*).

DEBAT PRAE-ADVIES GONGGRIJP

door

Dr. W. L. H. FEUILLETAU DE BRUYN.

De heer Feuilletau de Bruyn begint — alvorens zijn op schrift gestelde rede voor te dragen — met op te merken, dat Prof. Logemann er terecht op heeft gewezen, dat de jurist zich heeft te voegen naar de sociale eischen. Nu luidde het eerste punt van de opdracht aan de Agrarische Commissie juist, dat zij advies had uit te brengen nopens de vraag, of het gewenscht was „en zoo ja waarom en in hoeverre het uit een principieel oogpunt gewenscht moet worden geacht het domeinbeginsel als grondslag van de agrarische wetgeving los te laten".

Het had hem dan ook getroffen, dat men tevergeefs in het advies van de Agrarische Commissie naar een documenteering op grond van de sociale eischen betreffende de loslating van het domeinbeginsel zocht. Naar aanleiding van de opmerking van Prof. Logemann dat de domeinleer irreëel is, wijst hij er op, dat in de oogen van den Inlander de souvereiniteit van de Vereenigde Oost-Indische Compagnie nooit anders kan zijn opgevat dan als een privaatrecht en niet als een publiekrecht, omdat het op eigen belang en niet op algemeen belang was gericht.

Dit recht van den Veroveraar, de „adat Kakarasan" van Minangkabau, is een iederen inheemsche begrijpelijk recht. Maar langzamerhand is de privaatrechtelijke opvatting van het domeinrecht, welke nog in 1913 bij missive van den Gouvernements-Secretaris uitdrukkelijk was vastgesteld, overgegaan in de publiekrechtelijke opvatting, waarbij de staat als opperste regelaar in het algemeen belang optreedt.

Ten aanzien van het beschikkingsrecht, wees spreker er op, dat dit recht geenszins algemeen in den archipel bestaat. Ne-

derburgh merkt in zijn proefschrift „Het staatsdomein op Java" reeds op, dat de dorpsstaatjes solidair aansprakelijk zijn voor de misdaden, welke op hun grond plaats hebben. Dat is de reden, waarom bij de primitieven het beschikkingsrecht lang niet algemeen voorkomt.

Den heer Coster bestrijdende, die geen onbeperkt vertrouwen in de overheid heeft voor wat de hanteering van het domeinrecht betreft, wijst spreker er op, dat men toch nog veel minder vertrouwen mag hebben in de inlandsche hoofden ten aanzien van de bevolking. Hij merkt op hoe ook van Vollenhoven melding maakt over het geknoei met goede sawah's, welke door de desa hoofden eenvoudig werden afgenomen van de inheemsche bevolking en geruild tegen slechtere. Niet voor niets is het woord „controleur" als rang bij het Binnenlandsch Bestuur ontstaan. En ten slotte wees spreker er op, dat de suggestie, gewekt door het rapport der Agrarische Commissie en de brochure van Prof. van Vollenhoven, dat de grond den inheemschen toebehoort, niet moet worden onderschat. Daardoor is een agitatie ontstaan, welke zich in het bijzonder verzet tegen uitgifte van gronden aan Indo-Europeanen.

De wereld is niet zoodanig verdeeld tusschen rassen, dat het eene ras op het territoir van een ander slechts bij wijze van gunst mag vertoeven. Integendeel! De handelsverdragen kennen vrij algemeen de onderlinge behandeling der naties op voet van gelijkheid. Het gaat niet aan, dat in Nederlandsch-Indië, waar de bevolking reeds door bijzondere bepalingen tegen vervreemding van grond aan niet-inlanders is beschermd, bovendien nog het recht om woesten grond te ontginnen aan andere onderdanen, n.l. Indo-Europeanen, ernstig zou worden bemoeilijkt.

Vervolgens gaat spreker over tot de voordracht van zijn op schrift gezette rede.

Mijnheer de Voorzitter, Mijne Heeren!

In het doorwrochte prae-advies van den heer Gonggrijp is de juridische kant van de domeinverklaring en zijn de prac-

tische gevolgen van de afschaffing van die verklaring voor de dienstuitoefening van het Boschwezen uiteengezet. Maar wie de redevoeringen dezen morgen heeft aangehoord, zal wel tot de conclusie zijn gekomen, dat de problemen van het Boschwezen, van de agrarische wetgeving en de domeinverklaring zoo diep in elkander grijpen, dat die problemen practisch zeer moeilijk van elkander zijn te scheiden en daardoor ver uitgaan boven de belangen van het Boschwezen. Voor de toekomstige economische ontwikkeling van Nederlandsch-Indië zijn zij van de grootste beteekenis.

In mijn beschouwingen zal ik die problemen dan ook uitsluitend bezien uit een practisch staatkundig oogpunt en achtereenvolgens zal ik het advies van de Agrarische Commissie dan ook toetsen aan:

1e. de eischen, welke de dienstuitoefening van het Boschwezen stelt.
2e. de eischen, welke de economische ontwikkeling van de inheemsche bevolking stelt.
3e. de eischen, welke het groot-landbouwbedrijf stelt.

Maar alvorens daartoe over te gaan, meen ik in de eerste plaats de aandacht te moeten vestigen op het standpunt, dat Prof. van Vollenhoven in zijn brochure „De Indonesiër en zijn grond" ten aanzien van de eischen der practijk stelt. Daardoor kan veel misverstand worden opgeheven.

Maar al te vaak wordt uit het oog verloren, dat deze voorvechter voor de afschaffing van het domeinbeginsel die eischen van de practijk zeer scherp heeft geformuleerd.

Op pag. 29 der brochure zegt Prof. van Vollenhoven: „Een ontzien van de rechten der bevolking ten koste van Indië's ontwikkeling en bloei zou zich aan niemand erger wreken dan aan die bevolking zelve. Het land is te goed en te veelbelovend om er een a d a t-museum van te maken." En verder zet hij op pag. 83 der brochure uiteen, dat het noodzakelijk is roofbouw tegen te gaan, bosschen te beschermen, nieuwe ontginningen onder bestuurs-toezicht te stellen. Hij eischt, dat groote cultuurondernemingen van particulieren of van den Lande mogelijk moeten worden gemaakt, zelfs in de hand gewerkt worden, terwijl hij van meening is dat het grondbezit op de

groote hoofdplaatsen zoodanig dooreen loopt met Europeesche rechten, dat het zijn Oostersch karakter niet kan behouden.

Maar de Agrarische Commissie van 1928 dacht er, zooals ik straks nader zal aantoonen, heel anders over. Om te beginnen besloot de Commissie van het beschikkingsrecht als een feit uit te gaan. Daarmede was het domein-beginsel van de baan, omdat art. 51 (5) van de Indische Staatsregeling leerde:" De G.G. zorgt, dat geenerlei afstand (van grond) inbreuk maakt „op de rechten der inheemsche bevolking".

Al dadelijk valt het echter op, dat hoewel het bestaan van het beschikkingsrecht de basis is, waarop de Commissie het domeinbeginsel verwerpt, zij deze beschikkingsrechten niet in ontwerp-wettelijke bepalingen heeft vastgelegd. De reden daarvan is duidelijk. Dit beschikkingsrecht is vaak zoo vaag, zoo sterk gevarieerd en vaak niet eens schriftelijk vastgelegd, dat men in de practijk op tallooze moeilijkheden zou stuiten, ja zelfs op het geval, dat er uitgestrekte gebieden in onzen archipel zijn, waar het bestaan van beschikkingsrechten in den zin als door de Commissie bedoeld, niet bekend zijn. Zoo is dit beschikkingsrecht b.v. in de Geelvink-baai (Nieuw-Guinea) onbekend. Wel bestaat daar het „m a m i a s-recht", het recht van den eersten ontginner op gronden, welke nadat zij afgeladangd zijn, door hem worden verlaten.

Het a d a t recht is in het algemeen zoo sterk gevarieerd, dat het in de practijk soms niet mogelijk is gebleken zelfs van slechts één gewest dat recht vast te leggen. Zoo is de poging om het a d a t recht in de n a g a r i-ordonnantie vast te leggen op Sumatra's Westkust jammerlijk mislukt.

En P r o f. L o g e m a n n merkt naar aanleiding hiervan in zijn rede van 28 October 1927 zelve op: „Dat ook hier verscherpte waarneming der werkelijkheid en critische schifting van denkbeelden harde noodzaak is, schijnt bewezen door de feiten". Voorts constateert hij, dat het met onze feitenkennis inzake a d a t recht in het algemeen treurig is gesteld.

En juist, omdat het met onze feitenkennis inzake a d a t recht zoo treurig is gesteld, zal het uiterst moeilijk zijn om in de practijk werkelijk recht te doen. Niet voor niets is in de Minangkabau de zegswijze ontstaan: „H a d a t is misbruik". In

het bijzonder geldt dit ten aanzien van de „h a d a t m o e p a k a t", de z.g. „isti-hadat", welke niet steunt op vaste grondslagen en die onvoorziene gevallen bij onderling overleg regelt. Daar staat tegenover, dat het domeinbeginsel ook voor de primitieve stammen, die aan ons gezag zijn onderworpen, niets aan duidelijkheid te wenschen overlaat. Voor misbruiken behoeft men niet bevreesd te zijn, want de tijden waarin het mogelijk was dat dit beginsel door den staat met baatzuchtige doeleinden met negatie van de rechten van de bevolking werd gehanteerd, zijn lang voorbij. Maar dat de hoofden van hun positie misbruik zullen maken, indien het zwaartepunt van de agrarische wetgeving in handen der rechtsgemeenschappen wordt verplaatst, is geenszins uitgesloten.

Zoo is d e R o o d e l a F a i l l e in zijn brochure getiteld „Het Sumatra's Westkust rapport en de a d a t" van oordeel, dat de n a g a r i-raden in de practijk die macht in handen zullen leggen van de Voorzitters dier raden, die daar misbruik van zullen maken.

Bezien in het licht der feiten is die vrees niet ongemotiveerd. Herinnerd zij slechts aan de gronden, welke door de hoofden ter Sumatra's Westkust in de zestiger jaren voor een appel en een ei werden versjacherd. Het hoofdmotief, waarop door de Commissie het domeinbeginsel wordt verworpen, de erkenning van het bestaan van een beschikkingsrecht, dat niet te codificeeren is, maant dus al dadelijk tot groote voorzichtigheid aan, wat de hanteering van dit recht in de practijk betreft. Practisch zal de toepassing van het advies der Agrarische Commissie dan ook veel moeilijkheden opleveren.

De geachte inleider heeft er reeds de aandacht op gevestigd, dat het aantal grensgeschillen dan legio zal zijn. Uit mijn eigen practijk herinner ik mij een voorbeeld dat deze moeilijkheden goed illustreert.

Jaren geleden werd door één der Civiel-gezaghebbers op West-Ceram een beslissing genomen over het bezit van een s a g o-d o e s o e n, waarop twee kust k a m p o n g s eigendomsrechten pretendeerden. Zijn twee voorgangers hadden de zaak reeds onderzocht en er bestond een lijvige bundel over. Ongeveer zes jaren had de zaak getraineerd. De drie bestuursamb-

tenaren voelden wel, dat er iets niet in orde was met de gepretendeerde eigendomsrechten, ondanks de bereidheid van beide partijen om hun verklaringen onder eede te bevestigen voor den adatrechter. Tenslotte werd de sago-doesoen aan één der kust-kampongs toegewezen.

Nu was de adat-rechtbank uitsluitend uit kustbewoners samengesteld. Niet lang daarna kwam het hoofd van één der Alfoeren-kampongs uit het gebergte mij in hevige gemoedsbeweging vertellen, dat men hem verboden had sago in de bewuste sago-doesoen te kloppen. Toen bleek het, dat geen der beide kampongs beschikkingsrechten op deze nabij de kust gelegen sago-doesoen kon doen gelden, doch dat zij behoorde tot de Saniri Sapolewa en dat alle dorpen, welke tot het ressort dier Saniri (een adat rechtbank) behoorden, vrijelijk daarin sago konden kloppen.

Het wekt dan ook eenigszins verwondering, dat de commissie zoo gemakkelijk over dit practische bezwaar is heengeloopen, temeer omdat uit de door mij vermelde citaten van Prof. Logemann toch wel duidelijk blijkt, dat de leden der commissie op de hoogte waren van de vaagheid van het adatrecht. In de practijk blijkt maar al te vaak, dat de grenzen van het beschikkingsgebied van uit de kampong in het terrein worden aangewezen. Herhaaldelijk komt het voor, dat de bevolking nooit of te nimmer in het grensgebied is geweest, uit vrees voor de booze geesten, die daar heeten te huizen. Ja, het komt voor, dat men zelfs geen menschen mee kan krijgen als men op het terrein de grenzen wil vaststellen. Zoo zullen talrijke grensgeschillen rijzen, welke de administratieve molens langzamer zullen doen draaien.

De heer Gonggrijp heeft er verder op gewezen, dat instede van het beheer en de bescherming der bosschen snel uit uit te breiden, bij opvolging van het Advies der Commissie een zware, met belangrijke verliezen gepaarden, strijd om de bosch-reserve zal moeten worden gestreden. En als die beslissingen tenslotte zijn gevallen en de bosschen in beheer zijn gegeven aan de adat gemeenschappen, zal de Regeering pas kunnen ingrijpen, als vernielingen van groote complexen bosch hebben plaats gehad. Men vraagt zich ook af, of de commissie

zich bij deze uitspraak wel rekenschap heeft gegeven, van de ontzaggelijke kosten, welke met reboisatie gepaard gaan en van den taaien strijd, die het Boschwezen tegen boschbranden, droogte enz. heeft te voeren om die herbebossching tot stand te brengen.

Ook hier moge een voorbeeld worden aangehaald, dat voor de houtvesters misschien overbodig is, maar dat voor de beoordeeling dezer aangelegenheid door niet-houtvesters toch noodzakelijk is. Niet zoo heel lang geleden deden de suikerondernemingen in het Modjokertosche het voorstel om terwille van irrigatie-belangen het Andjasmoro-complex te reboiseeren. Zij deden het aanbod om met enkele tienduizenden guldens de reboisatie te steunen. Maar het Boschwezen ging aan het rekenen en al heel spoedig bleek, dat die reboisatie enkele millioenen zou kosten en de door de suikerindustrie aangeboden tienduizenden een druppel op een gloeiende plaat zouden zijn.

Met experimenteeren inzake boschbeheer in handen van rechtsgemeenschappen zijn dan ook millioenen gemoeid. Want vernielen van het bosch is gemakkelijk genoeg, maar opbouwen van nieuw bosch kost schatten. Maar ook uit het oogpunt van kapitaal-vernietiging is het ontoelaatbaar om het boschbeheer over te laten aan de rechtsgemeenschappen.

Op de Buitengewesten heeft de exploitatie der bosschen dikwijls in roofkap plaats. Hoe het daarbij toegaat, moge uit het volgende blijken. Er is een tijd geweest, dat op de Schoutenеilanden (Noord Nieuw-Guinea) zeer veel e b b e n h o u t en bastaard- e b b e n h o u t voorkwam. Wie de kust dier eilanden per prauw afvaart, zal herhaaldelijk op groote hoeveelheden e b b e n h o u t stuiten, welke half onder het zeezand begraven liggen en door de inwerking van het zeewater, weer en wind onbruikbaar zijn geworden. Dat hout is door de bevolking soms jaren geleden op voorschot van Chineezen gekapt. Prijsdaling, stijging van vrachten, ongunstige ankerplaats voor K.P.M.-schepen enz., waren even zoovele redenen, dat het hout niet werd afgescheept en de bevolking slechts ten deele het loon voor haar werk ontving. E b b e n h o u t ter waarde van duizenden guldens is op die wijze vernietigd.

Dit is slechts één voorbeeld en ik twijfel er niet aan, of

iedere houtvester, die op de Buitengewesten is geweest, zal uit zijn practijk tal van soortgelijke staaltjes van schandelijken roofkap en kapitaal-vernietiging kunnen vermelden.

Toch dient de zaak ook van het standpunt der bevolking te worden beschouwd. Vooral het kapverbod wordt in sommige streken door de bevolking als een onrecht aangevoeld. Natuurlijk zal dit verbod in streken, waar weinig bosch is en het hout, dat de bevolking noodig heeft moeilijker te verkrijgen is, sterker worden gevoeld dan in andere streken, waar buiten de boschreserve nog overvloed van oerwoud is. Het spreekt dan ook vanzelf, dat in die streken waar weinig hout is, bijzondere maatregelen moeten worden getroffen om in de houtbehoefte van de bevolking te voorzien. Hoe dit moet geschieden, hangt geheel van plaatselijke toestanden en gebruiken af.

Men hoort wel eens op de Buitengewesten, dat het Boschwezen in zijn eischen te ver gaat en dat de houtvesters te star zijn. Dit moge misschien bij hooge uitzondering wel eens juist zijn, maar in zijn algemeenheid is die stelling beslist onjuist. Maar wel juist is, dat de houtvesters deze zaken van technische zijde bezien en het groote publiek, de ambtenaren, maar vooral de bevolking hen niet begrijpen en daardoor die problemen verkeerd beoordeelen. De massa weet meestal niet hoeveel millioenen de reboisatie van een streek kan kosten. Men weet niet, dat de dubbeltjes of centen, die in het gebergte in roofkap of roofbouw worden verdiend, de bevolking in de vlakte op den duur op gouden tientjes kunnen komen te staan. En dat is het juist, wat men de inheemsche bevolking vooral moet bijbrengen, in die gevallen, waarin zij dat zelve niet beseft. Die bevolking beseft wel, dat boschbeheer geld kost en dat zonder kapverbod van een behoorlijke exploitatie, waaruit dat boschbeheer moet worden betaald, niets terecht komt. Maar het valt haar moeilijk om op gezag iets aan te nemen, wanneer zij daar schade bij lijdt. Door propaganda op de scholen, uiteenzettingen op vergaderingen van volkshoofden en bevolking, door filmpropaganda voor het Europeesche publiek en de ontwikkelde inheemschen, is hier voor het Boschwezen nog heel wat te doen.

Thans mogen nog enkele woorden worden gewijd aan de

gevolgen, welke de uitvoering van het advies van de Agrarische Commissie voor de bevolking zal hebben.

De heer Heringa wees reeds op het gevaar, dat de roofbouw in het gebergte en de daarmede verbonden boschdevastatie voor de productie van de sawah's in de vlakte kan hebben. Maar dat zal niet het ergste gevolg van dat advies zijn.

Java's bevolking neemt met 1.8% per jaar toe. In den loop van 30 à 35 jaar zal die bevolking zijn verdubbeld. Steeds grooter zal die bevolkingsdruk worden, steeds meer zal de Javaan in de toekomst tot uitzwermen naar de Buitengewesten gedwongen zijn. Zal hij daar met open armen worden ontvangen? Het is wel duidelijk, dat dit van vele factoren af zal hangen en in de allereerste plaats van de mate van aanwezigheid van geschikte cultuurgronden. Met moet zich vooral geen overdreven voorstellingen maken van den rijkdom aan voor cultuur geschikte gronden op de Buitengewesten. Op Zuid-Sumatra gaat het nogal, maar naarmate men naar het Noorden komt, is steeds minder goede cultuurgrond aanwezig. Borneo is bepaald arm aan goede gronden.

Juist daar, waar het gronden-kapitaal reeds duchtig door de bevolking is aangesproken, zooals in bepaalde gebieden op Sumatra's Westkust het geval is, stuit men bij de autochthone bevolking op den grootsten weerstand, bij afstand van gronden en toepassing van de domeinverklaring.

Kolonisten hebben dan groote moeite om bezitsrechten op den grond te krijgen. Ondanks de vele jaren, dat de kolonisatie van Javanen te Gedong Tataän heeft bestaan, heeft het nog tot 1931 geduurd, voordat de kolonisten aldaar die bezitsrechten verwierven. Wanneer het advies van de commissie wordt toegepast, zal het verkrijgen van grond voor kolonisatie veel moeilijker worden, indien de bevolking bezwaren maakt tegen afstand van dien grond en beschikkingsrechten daarop pretendeert.

Want vaak zal dan door een in het voordeel van de autochthone bevolking verloopende procedure worden gesuggereerd, dat zij beschikkingsrechten op zekere gronden heeft. En is dit eenmaal geschied, dan zal men die bevolking een duldplichtregeling moeten opleggen, wanneer zij bezwaren maakt, dien

grond aan vreemde kolonisten af te staan. Dat een energieke bevolking deze oplossing klakkeloos zal aanvaarden, mag wel uitgesloten worden geacht. Dat op deze manier ook het uitgeven van grond in kleinen landbouw door de bevolking practisch onmogelijk kan worden gemaakt, behoeft wel geen nader betoog. Want dat het voor onvermogende Indo-Europeanen dan vaak practisch uitgesloten zal zijn om de wrijvingsweerstanden bij het verwerven van grond in kleinen landbouw te overwinnen, is wel duidelijk.

Uitvoering van dit advies van de Agrarische Commissie zal in die gevallen in de practijk het verwekken van groote politieke onrust kunnen beteekenen.

Ook voor den ondernemingslandbouw zal het advies van de Agrarische Commissie een ramp blijken te zijn. Ook hier zal men in de practijk dus eerst aan de bevolking zekere rechten suggereeren, gevolgd door een duldplicht-regeling.

Eindeloos kunnen dergelijke processen traineeren. Maar vooral wanneer men verzet van de zijde der bevolking tegen deze duldplicht-regeling mogelijk acht, zal het uit hoofde van vrees voor politieke strubbelingen vaak gebeuren, dat de administratieve ambtenaren tegen de uitgifte van een bepaalde landbouwconcessie adviseeren.

Kan nu op deze wijze de concessie-uitgifte reeds ernstig worden bemoeilijkt, zoo is er nog een ander voorstel van de commissie, waardoor het stichten van nieuwe landbouwondernemingen voor gegadigden weinig aantrekkelijk wordt. Het heffen van een pachtsom, welke later periodiek na een bepaald aantal jaren kan worden verhoogd, als de gronden in de omgeving door de activiteit der ondernemingen in waarde zijn gestegen, zal het aanlokken van vreemd kapitaal om een streek tot ontwikkeling te brengen, niet in de hand werken. Dergelijke nieuwe landbouwondernemingen hebben op de Buitenbezittingen bij de oprichting een zeker risico te dragen.

Dit risico is vaak zeer groot, zoodat tal van cultuurondernemingen hun bedrijf op de Buitenbezittingen hebben moeten staken. Maar slaagt een dergelijke onderneming, dan stelt de Commissie voor om de pachtsom te verhoogen. Met het risico dat de landbouwondernemer te voren heeft moeten dragen en

dat toch beloond dient te worden, wordt door de Commissie geen rekening gehouden.

Indië is, voor wat zijn ontwikkeling betreft, sterk afhankelijk van Nederlandsch en buitenlandsch kapitaal. Want vorming van inheemsch kapitaal, dat voor groote bedrijven beschikbaar is, heeft in Indië niet plaats. En zoolang de betrekkingen der inheemschen en Westerlingen door vrijwilligheid worden gekenmerkt, zullen die Westersche bedrijven ook groote voordeelen opleveren voor de inheemsche maatschappij. Juist door deze Westersche bedrijven wordt aan de bevolking de gelegenheid geboden haar vrijen tijd productief te maken.

Overigens zal wel niemand betwijfelen, dat het niet mogelijk is om zonder een modern productie-apparaat, de moderne bestuurszorg, volksgezondheid, onderwijs enz. te betalen. Indië kan daarom dat vreemde groot-kapitaal niet missen. Is een land in hoofdzaak op het buitenland aangewezen voor zijn kapitaalbehoefte dan moet men dat vreemde kapitaal niet opzettelijk hinderpalen in den weg leggen van politieken en economischen aard. De staathuishoudkunde leert, dat de prijsveranderingen van grondstoffen in een conjunctuurcyclus aan die van eindfabrikaten voorafgaat. Bij opgaande conjunctuur trekt dat verschijnsel daarom het geld naar Indië aan. Want de internationale kapitaalbewegingen richten zich, voor zoover zij door den aankoop van aandeelen in het leven worden geroepen, niet naar den hoogsten rentestand, maar naar de te verwachten koersstijging.

Daarentegen is terugtrekken van kapitaal en vermindering van kapitaal-investatie in koloniale landen bij neergaande conjunctuur een gewoon verschijnsel. Het is een groot geluk voor Indië, dat het advies van de Agrarische Commissie in dezen crisistijd niet tot practische uitvoering is gekomen. Maar ook in de toekomst zal doorvoering van dit advies voor het economische leven van Nederlandsch-Indië een groot gevaar zijn. Er zijn alle aanwijzingen, dat wij ons in een groote seculaire dalende beweging van prijzen bevinden, welke, zooals de ervaring heeft geleerd, over een periode van 20 à 25 jaar loopt. Wij zullen in die periode moeite hebben om in onze kapitaalbehoefte te voorzien. Want men moet niet vergeten, dat sedert

den oorlog groote veranderingen hebben plaats gehad op de kapitaalmarkt en het speculatieve geld op korten termijn, dat in normale tijden hooge rente opbrengt, de belegging van geld op langen termijn zeer bemoeilijkt. Zoo bracht bijv. het call-geld in New-York in 1929 gemiddeld 10 % op, terwijl het geld op langen termijn slechts 5 à 6 % rente gaf. En hoe de geldmarkt de economische situatie in Indië op het oogenblik beoordeelt, blijkt wel uit het feit, dat Indië zelfs geen geld meer leenen kan en aangewezen is op de hulp van het Nederlandsche Staatscrediet.

Onder deze omstandigheden moet uitvoering van het advies van de Agrarische Commissie inzake landbouwconcessies dus wel fnuikend werken op de agrarische ontwikkeling van Indië in het algemeen en op die van de Buitengewesten in het bijzonder.

En ten slotte moge nog het volgende worden opgemerkt.

H a s s e l m a n heeft 23 jaar geleden in de klassiek geworden rede, welke hij in het Indisch Genootschap over de koloniale politiek heeft gehouden, betoogd, dat tal van aloude instellingen en gebruiken zich onmogelijk kunnen verdragen met de nieuwe beschavingsbegrippen. Het verdwijnen van verschillende dier oude tradities en opvattingen is onvermijdelijk.

Inderdaad! Het is gevaarlijk om a d a t musea te maken, gevaarlijk om mede te werken tot verstarring van het a d a t-recht van dorpstaatjes, als zij de economische ontwikkeling van Indië remmen. Het a d a t recht is nu eenmaal een recht, dat voortspruit uit een zeer eenvoudige landhuishouding, dat niet meer past in een gebied, dat boven die verhoudingen uitgroeit en geleidelijk plaats zal moeten maken voor Westersche rechtsbegrippen, naarmate een gebied in de wereldgemeenschap wordt opgenomen.

In tal van gevallen staat het feitelijk op losse schroeven en is het sterk gevarieerd. Daarom juist moet de overgang van dat sterk uiteenloopende a d a t recht, op zoo soepel mogelijke wijze tot stand kunnen komen. Daarvoor is een agrarische wetgeving noodig, welke zoo eenvoudig mogelijk is en die door de bevolking kan worden begrepen. Zij moet bovendien zoo kort en zoo soepel mogelijk zijn en aan de administratieve uitvoe-

rende ambtenaren in de practijk voldoende manoeuvreerruimte laten, om met de rechten van alle belanghebbende bevolkingsgroepen rekening te houden. Zij moet zoo min mogelijk wettelijk knellend worden vastgelegd, omdat het niet mogelijk is wettelijke bepalingen te maken, welke in de practijk zullen voldoen, in verband met het feit, dat het a d a t recht in tijd en ruimte zoo'n sterke neiging tot variatie vertoont.

Nooit mag het zwaartepunt bij een dergelijke agrarische wetgeving in de wettelijke bepalingen liggen, maar moet het zwaartepunt juist naar de uitvoerende organen worden verlegd. Men gaat immers in de moderne koloniale staatkunde niet meer uit van het overheerschersstandpunt, maar van het beginsel, dat de staat de opperste regelaar is, die de belangen van alle bevolkingsgroepen gelijkelijk behoort te behartigen. Bij de practische hanteering van het domeinbeginsel is thans het uitgangspunt, dat het de souvereine functie van den staat is, die het algemeen belang, de welvaart en de economische ontwikkeling van Indië dient te bevorderen. Dat sluit in, dat men dan in de practijk met het a d a t privaatrecht van de plaatselijke bevolking rekening zal hebben te houden. Nimmer zal het domeinbeginsel in de toekomst mogen worden aangewend ter wille van baatzuchtige doeleinden van een bepaalde bevolkingsgroep ten koste van andere groepen. Het komt mij dan ook voor, dat een agrarische wetgeving, gebaseerd op het domeinbeginsel, verre te verkiezen is boven het door de Agrarische Commissie ontworpen stelsel.

De Voorzitter deelt mede, dat naar aanleiding van het praeadvies G o n g g r ij p twee brieven van collega's uit de buitengewesten zijn binnengekomen n.l. van C. H. J a p i n g en I r. L. G o n g g r ij p. De inhoud dezer brieven wordt in het kort aan de vergadering bekend gemaakt. Zij zijn hieronder uitvoerig weergegeven.

EENIGE OPMERKINGEN NAAR AANLEIDING VAN HET PRAE-ADVIES GONGGRIJP „BOSCHWEZEN EN DOMEINVERKLARING"

door

C. H. JAPING.

(Opperhoutvester te Palembang).

De Heer Gonggrijp geeft in zijn prae-advies een duidelijk overzicht van den tegenwoordigen stand van het vraagstuk der domeinverklaring, van de argumenten van voor- en tegenstanders en van de gevaren, welke zijns inziens een opvolgen van het advies der Agrarische Commissie voor het Boschwezen, of beter gezegd, voor de bosschen zelve en het beheer daarvan zou meebrengen.

Het wil mij voorkomen, dat, wat de juridische zijde van de kwestie aangaat, wij ons gevoeglijk van een oordeel kunnen onthouden; onder de juristen treft men zoowel voor- als tegenstanders van de domeinverklaring aan, dus eenvoudig zal de beslissing, waarvoor de Regeering zich gesteld ziet, niet zijn. Alleen is het wel opvallend, dat terwijl Zij in 1913 nog te kennen gaf, dat de wettigheid der domeinverklaring eens voor altijd voor Haar vaststond, Zij reeds in 1928 een commissie noodig oordeelde om Haar van advies te dienen nopens de vraag of, en zoo ja waarom en in hoeverre, het uit een principieel oogpunt gewenscht moet worden geacht het domeinbeginsel als grondslag van de agrarische wetgeving los te laten. De practijk is dus blijkbaar sterker geweest dan de leer.

Onder de Bestuursambtenaren zijn de meeningen eveneens verdeeld; het vraagstuk heeft nl. ook een politieken kant en verschillenden van hen vreezen, dat de doorvoering van de denkbeelden van de Commissie op de bevolking wel eens een averechtsche uitwerking kon hebben. De zaak is, dat ook nu reeds in agrarische aangelegenheden: erfpacht, boschreservee-

ring enz. in allerlei opzicht met de belangen en rechten van de bevolking wordt rekening gehouden, zooals een practisch bestuursbeleid eischt. In het algemeen heeft zij dus geen reden tot ontevredenheid. Zou men echter die rechten wettelijk gaan vastleggen en daarmee openlijk erkennen, zooals de Commissie wil, dan is men verplicht de rechtsgemeenschappen in alle agrarische kwesties te laten meepraten, dus ook in die, welke voorloopig nog boven haar bevattingsvermogen liggen. Dit nu wordt uit een politiek oogpunt door verschillende bestuursambtenaren onraadzaam geacht.

Voor het Boschwezen in de Buitengewesten gaat het er m.i. in hoofdzaak om, op welke wijze het spoedigst een vaste basis voor het beheer der bosschen tot stand kan komen. Zooals de Heer Gonggrijp terecht opmerkt, staan wij in de practijk telkens weer voor onopgeloste vraagpunten, omdat wij nog steeds niet de beschikking hebben over een boschreglement. Prof. te Wechel in zijn „Reisindrukken" (Tectona 1931, blz. 688) noemt de positie van het Boschwezen in de Buitengewesten buitengewoon moeilijk en ietwat precair en wijst op den verkeerden toestand, dat de houtvesters voortdurend met bestuursambtenaren hebben te debatteeren over beginselen, welke door de Regeering behooren te worden vastgelegd.

Geen wonder dan ook, dat van verschillende zijden, ook in onze vereeniging, aangedrongen wordt op een spoedige vaststelling van richtlijnen voor het boschbeheer in de Buitengewesten. Dit punt is van zoo overwegend belang, dat indien het loslaten van de domeinverklaring die vaststelling zou kunnen bespoedigen, ik zou zeggen: „Hef haar op, hoe eerder hoe liever". Het schijnt echter helaas, dat dit ons niet zal kunnen helpen. De Commissie vindt een voorafgaande wijziging van art. 51 der Ind. Staatsregeling noodzakelijk en het is dus, zooals de Heer Gonggrijp verwacht, waarschijnlijk, dat er nog jaren mee zullen heengaan, voor die wetswijziging en de daarna vast te stellen ordonnanties haar beslag zullen hebben gekregen, gezien de weinige eenstemmigheid, welke er heerscht met betrekking tot de agrarische politiek. En omdat ieder uitstel gevaren meebrengt voor het voortbestaan van het bosch, ben ik geen overtuigd voorstander van een officieel loslaten der

domeinverklaring. Zooals boven reeds opgemerkt, wordt in de practijk met de belangen van de bevolking toch al in ruime mate rekening gehouden. Wenscht men hiervoor meer waarborgen, dan zijn er, dunkt mij, nog wel andere wegen te vinden zonder dat het Gouvernement alles uit handen behoeft te geven. In elk geval lijkt mij het onrecht, dat de domeinverklaring op haar geweten heet te hebben, nogal overdreven voorgesteld. Eerder zou men onrecht kunnen noemen, wat het beschikkingsrecht van de Maleiers de door hen verdrongen Koeboes heeft aangedaan. Dr. van Royen in zijn proefschrift: „De Palembangsche marga en haar grond- en waterrechten" zegt daarvan: „De Koeboestammen maken alle aanspraak op een bepaald omschreven gebied. Verantwoordelijkheid voor wat daarbinnen gebeurt nemen zij echter niet op zich. Op het ontwikkelingspeil, waarop zij zich bevinden, is dit ook niet te verwachten". En op een andere plaats: „Waar de sterkere Palembanger den Koeboe terugdringt, sterft deze uit of wordt vermaleischt. Wanneer Koeboes bij den Controleur komen klagen, dat niet-Koeboes hun gebied afstroopen, eischen zij dan ook geen séwa [1]), maar verwijdering van de vreemden". De Maleier gaat voorloopig nog niet te gronde aan de gevolgen van de domeinverklaring, maar de Koeboes zijn gering in aantal, schrijven geen rekesten en worden verondersteld geen toekomst te hebben. Dus zijn ze gedoemd te verdwijnen, of ze er mee accoord gaan of niet. De tevredenheid van den Maleier daarentegen is een factor, waarmee ons kleine land, dat een naar verhouding enorm gebied koloniseert, terdege moet rekening houden. Vandaar dat ons bestuursbeleid er op gericht is hun rechten, waaronder die op den grond wel de voornaamste plaats innemen, zooveel mogelijk te ontzien en dat er verder naar gestreefd wordt de Inlandsche rechtsgemeenschappen op te voeden tot zelfwerkzaamheid. Om die werkzaamheid te kunnen ontplooien, moeten ze de beschikking hebben over geldmiddelen en wat ligt nu, van bestuursstandpunt bezien, meer voor de hand, dan daarvoor de inkomsten te gebruiken, welke zij van ouds reeds trokken uit de woeste gronden, behoorende tot haar invloedssfeer: boenga kajoe, sewa oetan,

[1]) sewa = huur

sewa boemi [1]) e.d. Door de invoering van boschordonnanties in verschillende gewesten op Sumatra werd aan de boenga kajoe-heffing een eind gemaakt. Het gevolg was verzet, zoowel van de zijde der hoofden als van het Bestuur (Bij de eerste sprak natuurlijk het eigenbelang een behoorlijk woordje mee.) Uit dien tijd stamt vermoedelijk het schoone beeld van de boschambtenaren, die optreden met de domeinverklaring in de eene hand en met de centenbak om retributie te innen in de andere. Als tegenhanger zou men het Bestuur kunnen voorstellen, zich met de eene hand een traan wegpinkend uit het linkeroog vanwege het onrecht, der bevolking aangedaan door de domeinverklaring en met de andere hand de inkomsten uit de bosschen kwistig rondstrooiend onder de Inlandsche rechtsgemeenschappen, onder de leuze: „Wij zullen al dat leed en die miskenning weer goedmaken; gebruiken jelui dit geld maar, waar je het noodig acht" (hierachter komt dan feitelijk nog de onuitgesproken gedachte: „zooals wij jelui dat zullen aangeven"). Beide voorstellingen zijn natuurlijk overdreven: zoowel Bestuur als Boschwezen trachten naar beste weten den vooruitgang van het Land te dienen; alleen heeft het Boschwezen, wat de juiste besteding der gelden aangaat, meer vertrouwen in het Centrale Gezag, dan in de autonome Inlandsche rechtsgemeenschappen.

Intusschen heeft het Gouvernement door de latere uitkeering van een deel der houtretributie aan die gemeenschappen, zijdelings haar beschikkingsrecht erkend, zooals dat ook op ander gebied, bijv. door het doen betalen van schadeloosstelling bij erfpachtsuitgifte, reeds een zekere erkenning heeft gevonden. De heer Gonggrijp acht deze toestand: Gouvernementsbeheer met uitkeering van een deel der opbrengst, bevredigender voor de rechtsgemeenschappen, dan wanneer haar zelve het beheer over bosschen wordt gegeven, zoodat ze gedwongen zijn daarvoor uitgaven te doen en bovendien eventueel een deel der inkomsten aan het Gouvernement hebben af te staan ter bestrijding van de kosten van algemeen toezicht. Ik ben het daar

[1]) boenga kajoe = houtretributie
sewa oetan = huur voor bosch
sewa boemi = huur voor grond

niet mee eens. Evengoed als kinderen er een eer in stellen zelf een nieuw stuk speelgoed in elkaar te zetten, liever dan het zich door den vader kant en klaar in handen te laten geven, zoo vinden ook de Inlandsche rechtsgemeenschappen er een zekere bevrediging in om op hun eigen terrein zelfstandig regelingen te treffen. Ook zij worden graag voor vol aangezien. Daarbij zijn ze in het geheel niet onvatbaar voor overreding, indien hun het doel van de gegeven aanwijzingen duidelijk wordt uitgelegd. Men kan nu wel zeggen, dat het uitsluitend de hoofden zijn, die uit eigenbelang zeggenschap over de bosschen wenschen, en ik geef toe, dat dit bij hen sterk meespreekt, maar toch, het psychologisch moment mag niet over het hoofd worden gezien. Onze dienst neemt nog te veel het standpunt in: „Jelui brengen van boschbeheer toch niets terecht, daarom blijf je met je handen van onze bosschen af." De Zelfbesturende Landschappen ter Oostkust van Sumatra hebben immers ook niet geschroomd uitgaven te doen voor het beheer van hun bosschen en zelfs onder de marga's in Palembang zijn er al enkele, die tot aanstelling van personeel zijn overgegaan, zonder dat daarop drang is uitgeoefend. Vaststelling van rimba larangan [1]) heeft op ruime schaal door de marga's plaats gevonden, nadat haar door het Bestuur het belang daarvan was uiteengezet. Leiding en toezicht zijn natuurlijk noodig, doch het ligt immers ook niet in de bedoeling, de rechtsgemeenschappen maar te laten „schalten und walten" naar goed dunken? Zelfs de Agrarische Commissie erkent, dat de bevoegdheid van den Lande tot bemoeienis met in beschikkingskringen gelegen wildhoutbosch ook tegen den wil der betrokken gemeenschappen uitdrukkelijk moet worden geformuleerd.

De toestand in Zuid-Sumatra, waar op grond van het Agrarisch Reglement de geheele uitgestrektheid der residenties Palembang, Benkoelen en Lampongsche Districten, met uitzondering van de bestaande en geprojecteerde boschreserves aan de marga's in beheer is gegeven, zonder eenige voorbereiding, acht ik minder juist. Hieruit spreekt een miskenning van de moeilijkheid van het boschbeheer. M.i. hadden te voren algemeene richtlijnen voor dat beheer aangegeven moeten wor-

[1]) rimba larangan = boschreserve

den en een behoorlijk toezicht moeten zijn gewaarborgd. Toch zie men ook hier de zaak niet ernstiger in dan ze is. Daar de voorbereidende werkzaamheden voor de reserveering door het Gouvernement reeds ver gevorderd waren, zijn in hoofdzaak slechts de niet-in stand te houden bosschen in beheer gegeven. (De maatregel van den toenmaligen Resident der Lampongsche Districten, om ook de boschreserves in de beheerskringen op te nemen, is in opdracht van de Regeering reeds lang weer ingetrokken). Dit beheer is, zooals niet anders te verwachten viel, nog zeer gebrekkig, doch..... doet in dezen niet onder voor wat het Boschwezen zelf ten aanzien van genoemde bosschen heeft kunnen bereiken als gevolg van het feit, dat het Gouvernement zich tot dusverre te weinig met de bosschen in de Buitengewesten heeft ingelaten. Niet het te kort aan zeggenschap is de oorzaak van deze weinige bemoeienis, zooals de Heer G o n g g r ij p op blz. 265 aangeeft, maar juist omdat er steeds te weinig personeel beschikbaar was, moest veel aan onze handen ontglippen. Ik geloof, dat wanneer de boschreserveering snel voltooid had kunnen worden en wanneer het Boschwezen zich meer op eigenlijk boschbeheer, boschbescherming en cultuuraanleg (reboisaties en boschverbetering) had kunnen toeleggen, dat dan de aandrang om door de Inlandsche rechtsgemeenschappen groote oppervlakten zelf te laten beheeren, minder groot zou zijn geweest. Het is een vaak gehoord verwijt, dat er bij het Boschwezen voornamelijk een streven bestaat om de inkomsten zoo hoog mogelijk op te voeren, terwijl er voor de bevolking weinig tastbare resultaten zijn aan te wijzen als gevolg van ons werk. Dit verwijt is maar ten deele gerechtvaardigd: de reserveering van hydrologisch belangrijke bosschen bijv. geschiedt in alle stilte en juist aan dit werk worden belangrijke sommen ten koste gelegd. Toch gaat het Boschwezen niet geheel vrijuit: P r o f. t e W e c h e l, een onpartijdig en deskundig beoordeelaar, kreeg op zijn Indische reis den indruk, dat „men de belangen van het d j a t i-bedrijf wat al te zeer laat wegen tegenover die van de wildhoutbosschen en van het boschbeheer in de Buitengewesten." Doch we behoeven het laatste niet eens te vergelijken met het d j a t i bedrijf; stellen we alleen maar den dienstkring Zuid-

Sumatra tegenover het wildhoutbedrijf op Java, dan zien we in dezen éénen dienstkring een meer dan 4 maal grootere boschoppervlakte, doch een personeelsverhouding van minder dan 1: 12 (jaarverslag 1929). In Sumatra's Westkust, dat meer boschreserves heeft dan geheel Java, is de toestand al even ongunstig. En het lijkt er voorloopig niet op, dat daarin spoedig verbetering zal komen. Op de dienstvergadering van boschbeheerders in de Buitengewesten in 1929 liet de voorzitter zich nog vrij optimistisch uit: „We hebben jaren lang als gevolg van de bezuiniging, met te weinig fondsen en te weinig personeel moeten werken. Wat fondsen betreft is het in de laatste jaren zeker al beter geworden en het boschpolitiepersoneel zal in de toekomst ook wel in ruimere mate worden toegestaan." We zijn nu 3 jaar verder en moeten constateeren, dat door een nieuwe bezuinigingsgolf de toestand in alle opzichten is achteruitgegaan. En toch, zooals de Heer G o n g g r i j p schrijft, is het niet voor tegenspraak vatbaar, dat een effectief beheer der bosschen in de Buitengewesten, h o e d a n o o k, zoo spoedig mogelijk ter hand genomen moet worden. Ik leg den nadruk op dit: hoe dan ook. Tot nog toe — er is al vaker op gewezen — heeft het Boschwezen, zelfs met de z.g. boschbeschermingsordonnanties in de hand, nog maar weinig aan eigenlijk beheer gedaan. Zelfs voor het belangrijke p a n g l o n g gebied in Bengkalis en Riouw nemen we, weliswaar met eenige waarschijnlijkheid, aan, dat we met een duurzaam bedrijf te maken hebben, doch de gegevens ontbreken om ons daarover zekerheid te verschaffen. De houtvester heeft eenvoudig geen tijd om die gegevens, hoe belangrijk ook, te verzamelen. Ik ben het daarom geheel eens met den Heer B e v e r s l u i s, die in zijn voordracht op het Vhabinoi-congres in 1929 verklaarde, dat het voor het Gouvernement een onmogelijke taak is, om allerlei plaatselijke boschbelangen zelf te verzorgen. Alleen de boschcomplexen, waarvan de instandhouding van werkelijk groot algemeen belang is, moeten door het Gouvernement beheerd worden. Dit standpunt is niet alleen een zoeken van uitwegen, zooals de Heer G o n g g r i j p het noemt, maar ook en voornamelijk een zich neerleggen bij voldongen feiten. Wie is er in ernst van overtuigd, dat, zelfs al

zou de Regeering de domeinverklaring absoluut handhaven. Zij de inbeheergeving van bosschen in Zuid-Sumatra weer ongedaan zou maken? Trouwens wat zou het Boschwezen met die niet in stand te houden bosschen aanvangen? Toch zeker niet anders dan retributie heffen, iets wat de marga's nu ook doen. Een omkeeren op den ingeslagen weg lijkt mij voor de Regeering niet meer mogelijk; ook al zou Zij niet met de ideeën van de Commissie meegaan, dan zal bij erfpachts- of boschconcessieuitgifte, bij boschreserveering en bij eventueele gouvernementsexploitatie toch het overleg met de bevolking behouden blijven.

Bij de totstandkoming van boschreserves is momenteel de gang van zaken als volgt: voorbereiding van het voorstel door den boschbeheerder; besprekingen met de bevolking en met de plaatselijke bestuursambtenaren; indiening van het voorstel bij den Resident. In de gewesten met een Agrarisch reglement kan het Hoofd van gewestelijk Bestuur thans terreinen afzonderen voor den openbaren dienst, bestemd voor de instandhouding van 's Lands bosschen, met inachtneming van door den Directeur van Binnenlandsch Bestuur te geven aanwijzingen. Die aanwijzingen schrijven voor: het hooren van de betrokken marga. Maakt de bevolking bezwaren, dan zendt de Resident het voorstel met zijn beschouwingen, die weer gebaseerd zijn op de adviezen van de plaatselijke bestuursambtenaren en van den Landbouwconsulent, ter verdere behandeling naar de Departementen van Landbouw, Nijverheid en Handel en Binnenlandsch Bestuur. Komt men niet tot overeenstemming dan beslist, naar ik meen, de Regeering. Bij de grensregeling wordt opnieuw met de bevolking overlegd en aangezien in de grensregelingscommissie, naast den boschbeheerder, de Controleur en tegenwoordig, in plaats van het districtshoofd, het betrokken marga hoofd zitting hebben, wordt er opnieuw in ruime mate met de wenschen van de bevolking rekening gehouden; anders is het meestal niet mogelijk het proces-verbaal van grensregeling geteekend te krijgen. Volgens de voorstellen van de Agrarische Commissie zou het voorstel uitgaan van een ambtenaar van het Boschwezen of Binnenlandsch Bestuur en wordt het door tusschenkomst van den Resident ingediend bij

den Directeur van Landbouw, Nijverheid en Handel, die zorg draagt, dat beide plaatselijke ambtenaren (B.W. en B.B.) zich er over uitspreken. De Directeur zendt nu het voorstel terug aan den Resident, die aan de bevolking doet uitleggen, wat voor haar de gevolgen zijn van de voorgestelde bemoeienis. Zij krijgt een maand tijd om eventueele bezwaren voor te brengen, waarna een nieuwe bespreking plaats vindt. De processen-verbaal van die besprekingen met het advies van den Resident gaan opnieuw naar den Directeur van Landbouw, Nijverheid en Handel. Waren er geen bezwaren of is daaraan volledig tegemoet gekomen, dan beslist de Directeur bij een met redenen omkleed besluit tot de boschbemoeienis en eventueel tot toekenning van vergoeding. Zijn er wel bezwaren en meent de Directeur daaraan niet te kunnen toegeven, dan biedt hij de stukken der Regeering aan, die ze om advies in handen stelt van den Raad van Indië.

Zoo gezien is deze weg niet veel langer dan de thans gevolgde. Een voordeel lijkt mij zelfs, dat wanneer besprekingen met de bevolking, waarvan proces-verbaal moet worden opgemaakt, officieel worden voorgeschreven, de bevolking niet meer achterna met bezwaren kan komen — hetgeen nu nogal eens het geval is — en dat wij bij de grensregeling een steviger ruggesteun hebben, dan de vaak zeer globale grensomschrijving van de oudere Gouvernements Besluiten, welke de oorzaak is, dat vaak de reserve bij afbakening een veer of meerdere veeren moet laten.

Waren er geen meerdere redenen, dan zou de aangeduide werkwijze op zichzelf daarom m.i. geen voldoende motief leveren het domeinbeginsel te handhaven. Ook de uit te keeren vergoedingen zullen dunkt mij wel meevallen. Vaak geschiedt de boschreserveering in het rechtstreeksch belang der betrokken gemeenschappen en zou dus een schadeloosstelling onjuist zijn. Maar ook in andere gevallen begrijpt de bevolking zeer goed, dat een boschreserve, vooral een hydrologische reserve, iets geheel anders is, dan een landbouwonderneming en dat dus van een vergoeding als bij verleening van erfpacht geen sprake kan zijn. Overigens spreekt het, zelfs bij erfpachtsuitgifte, volgens de Commissie vanzelf, dat de vergoedingsprocedure,

evenmin als het modern onteigeningsproces, remmend behoeft te werken op den dan reeds onherroepelijk besloten grondafstand.

Ik zal hier niet verder op in gaan. Alleen meen ik er nog op te moeten wijzen, dat wanneer het Boschwezen tijdig de bakens had verzet, door minder strak vast te houden aan een letterlijke toepassing van de domeinverklaring en door niet zoo absoluut afwijzend te staan tegenover de inbeheergeving van minder belangrijke bosschen aan de Inlandsche rechtsgemeenschappen, de boschambtenaren buiten bij hun werk minder wantrouwen en wrevel van bestuurs- en bevolkingszijde zouden hebben ontmoet en dat we, door meer samen te werken met het Bestuur in de richting, waarin zich de huidige bestuurspolitiek beweegt, n.m.b.m. verder zouden zijn geweest dan nu en zonder dat de toestand der bosschen er meer onder geleden had dan op het oogenblik het geval is.

De hierna volgende brief van den heer Ir. L. Gonggrijp schetst de moeilijkheden om in Celebes, waar geen agrarisch stelsel van toepassing is, een boschreserve tot stand te brengen. Het gebrek aan een boschordonnantie, volgens welke een vasten grondslag aan de boschpolitiek gegeven zou kunnen worden, geeft op Celebes groote moeilijkheden. Alle werk van het Boschwezen komt hierdoor op losse schroeven te staan; ook de bescherming der bosschen wordt bemoeilijkt door het gemis aan wettelijke bepalingen.

Van het Advies der Agrarische Commissie wordt voor een goede uitoefening van den Dienst van het Boschwezen in Celebes geen heil verwacht.

EENIGE OPMERKINGEN NAAR AANLEIDING VAN HET PRAE-ADVIES GONGGRIJP „DE DIENSTUITOEFENING VAN HET BOSCHWEZEN EN DE STRIJD OM DE DOMEINVERKLARING"

door

IR. L. GONGGRIJP.

(Opperhoutvester te Makasser).

Mijnheer de Voorzitter,

Naar aanleiding van bovenstaand prae-advies zij het mij vergund het volgende op te merken. In het prae-advies vallen twee deelen te onderscheiden, al grijpen deze dan ook in elkaar. In de eerste plaats: de urgentie van de samenstelling der wettelijke basis van ons werk in de Buitengewesten; in de tweede plaats: het Advies van de Agrarische Commissie met alle juridische, principieele, financieele en practische kanten.

Voor een boschbeheerder geeft de juridische kant van het vraagstuk natuurlijk moeilijkheden en het zijn dan ook voornamelijk de practische bezwaren tegen het Advies der Commissie, welke in het oog springen. Maar deze practische bezwaren bestaan niet alleen bij Houtvesters. Indien onderstaande verklaring van eenig nut kan zijn, wil ik gaarne bevestigen, dat, voorzoover ik ook de meening van Bestuursambtenaren over het Advies der Commissie mocht vernemen, ook zij, behalve een opmerking betreffende de redactie, bovendien met mij van meening waren, dat het Advies voor de practijk zeker geen verbetering zal zijn, integendeel. Het doel van deze uiteenzetting is dan ook slechts om, vastknoopende aan enkele punten van het prae-advies, ook van uit Celebes eens te laten hooren en met Celebes-voorbeelden te belichten:

a. hoe groot hier de moeilijkheden zijn en hoe zeer het ook voor dezen dienstkring gewenscht, zelfs vereischt is, dat de

wettelijke basis voor ons werk tot stand komt, hetgeen in geen geval mag wachten tot de tijdroovende procedure, welke door de Commissie wordt voorgesteld, ten slotte — misschien — werkelijkheid zal zijn geworden.

b. welke invloed de voorstellen van de Agrarische Commissie op ons werk zullen hebben, indien deze voorstellen worden aangenomen.

Sub a. Ik ga uit van de volgende passage op blz. 236 van het prae-advies.

„Een wettelijke basis tot bescherming en beheer der in stand te houden bosschen der Buitengewesten zou, naar het voorkomt, thans alleen gezocht dienen te worden in een ordonnantie, uitgaande van dezelfde beginselen als de geldende Boschordonnantie voor Java en Madoera van Staatsblad 1927 No. 221. Daartoe zou onderzocht kunnen worden in hoeverre die ordonnantie op de Buitengewesten van toepassing zou kunnen worden verklaard, dan wel of het noodzakelijk is een ordonnantie ter bescherming der bosschen van de Buitengewesten tot stand te doen komen, zulks in afwachting van een beslissing der Staten-Generaal omtrent de beginselen der Agrarische Wetgeving. Het is naar het voorkomt hoogst ongewenscht, om, in afwachting der voornoemde beslissing van de Wetgevende Macht in Nederland, deze aangelegenheid zonder tijdelijke voorziening te laten."

Op de kaart van Celebes zou ik U kunnen aantoonen, dat het gebied van dezen dienstkring slechts voor een klein gedeelte (9 %) uit zoogenaamd rechtstreeks bestuurd gebied bestaat. De rest is landschap en er circuleeren zelfs plannen, om dit landschapsgebied ten koste van het rechtstreeks bestuurde gebied, nog belangrijk uit te breiden. Is het, als gevolg hiervan, van weinig belang of men, uiteraard voorloopig alleen voor het rechtstreeks bestuurde gebied, richtlijnen voor het boschbeheer zal uitzetten, desnoods in den vorm van een noodordonnantie? Ik zal U aantoonen, dat de noodzaak van iedere richtlijn, iedere basis, hier dringend wordt gevoeld en dat, al kan zulks voorloopig alleen worden toegepast op het rechtstreeks bestuurde gebied, er toch haast vanzelf een nuttige nawerking uit volgt voor de landschappen.

Laat ik beginnen met het rechtstreeks bestuurde gebied. De beheerswerkzaamheden bestaan in het tegenwoordige stadium in de eerste plaats uit de vorming en het beheer van boschreserves. Waar is het tot stand komen dezer reserves evenwel op gebaseerd? De beheerder komt tot de conclusie, dat een bepaald gebied belangrijk genoeg is om in stand te worden gehouden, welke meening ten slotte, na behoorlijke motiveering, zelfs in de Javasche Courant wordt overgenomen (aanwijzingsbesluit). Gewapend met dit Gouvernementsbesluit wordt ijverig aan de grensregeling gewerkt, tot op zekeren dag ontdekt wordt, dat de aanwijzing ter instandhouding op onjuiste wijze is geschied, aangezien de aanwijzing van boschreserves een beknotting van het ontginningsrecht inhoudt, hetgeen evenwel slechts bij ordonnantie, dus niet bij een gewoon Gouvernements besluit, kan plaats hebben. En nu moge het waar zijn, dat thans gewerkt wordt aan een ordonnantie waarbij, met terugwerkende kracht, den Gouverneur-Generaal alsnog het recht zal worden gegeven terreinen ter instandhouding aan te wijzen, een en ander in het bijzonder met het oog op die gewesten als Celebes en Onderhoorigheden waarvoor geen Agrarisch Reglement geldt, [1]) het bovenstaande wijst toch afdoende op een ietwat onbehaaglijken toestand. Wij hebben thans in het rechtstreeks bestuurde gebied van Celebes drie boschreserves, welke op een dergelijke „onwettige" manier zijn tot stand gekomen. Aan één hiervan was 8 jaar gewerkt en het proces-verbaal van grensregeling was nog niet gereed, toen men tot bovenstaande conclusie kwam!

Indien in een boschordonnantie voor de Buitengewesten deze materie, welke voorhands nog de hoofdzaak van ons werk hier buiten beheerscht, reeds was vastgesteld, zou er thans dus een betere toestand zijn; dat wij dien toestand zoo spoedig mogelijk moeten zien te bereiken spreekt van zelf (zie tevens Tectona, Buitengewestennummer 1929, „Het „Wezen" van het Boschwezen in de Buitengewesten," blz. 36 ad. 1e).

Stappen wij evenwel thans van het aanwijzingsbesluit af en denken wij ons dus druk bezig met de grensregeling, de

[1]) Vide brief Directeur Binnenlandsch Bestuur aan den Gouverneur van Celebes en Onderhoorigheden ddo. 18 Juli 1931 No. Bg 15/6/25.

afbakening of de opmaking van het proces-verbaal van grensregeling. Waar zijn deze werkzaamheden op gebaseerd? Bij schrijven van 1 October 1929 No. 2167/B heeft de Regeering aan de Hoofden van Gewestelijk Bestuur buiten Java en Madoera bekend gemaakt, dat de definitieve grensregeling van de in stand te houden bosschen in de Buitengewesten zoo veel mogelijk ware te verrichten met inachtneming van het terzake bepaalde in het „boschdienstreglement 1928". [1]) Waar evenwel bedoeld Java'sch boschdienstreglement weer steunt op de Java'sche boschordonnantie, is dit weer een voorbeeld voor de in het prae-advies geuite stelling, dat wij dus ook voor de Buitengewesten een boschordonnantie moeten hebben, hetzij uitgaande van dezelfde beginselen als de geldende boschordonnantie voor Java en Madoera, hetzij in den vorm van een noodordonnantie. Dit zal meer stabiliteit aan het werk geven dan een Regeeringsbrief, welke ieder oogenblik door een anderen kan worden vervangen.

Denken wij nu thans de reserve kant en klaar, dan is op papier wel veel in orde, maar kunnen op het terrein, binnen de palen, nog toestanden bestaan, welke wij wenschen te verbeteren. De bebossching binnen de reserve is n.l. zeer slecht, maar niettegenstaande dit sombere feit gaat de bevolking en zelfs ook het Bestuur voort met het kappen van hout, al of niet voor eigen gebruik (bestuursdienst), en het inzamelen van boschbijproducten (r o t t a n en d a m a r) voor handelsdoeleinden en desnoods ook met het weiden van vee.

Wat nu? Wij nemen aan, dat toen de reserve ontstond, de boschbouwkundige toestand veel beter was en de toenmalige beheerder om die reden het kappen van hout, alsook het inzamelen van boschbijproducten ter plaatse, niet in strijd achtte met het beginsel van instandhouding en daarom de bevolking (misschien) in het bezit van haar oorspronkelijke rechten heeft gelaten. Maar voor den tegenwoordigen beheerder zijn de omstandigheden reeds minder gunstig en hij wil er verbetering in brengen. Waar staat evenwel, dat de zorg voor die reserve aan hem is toevertrouwd? Waar zijn de beheersbevoegdheden?

[1]) Brief van den Adviseur van den Dienst der Bosschen in de Buitengewesten ddo. 18 October 1929 No. 6657/324.

Wanneer men de boschordonnantie en het aanvullend dienstreglement voor Java en Madoera naslaat, dan is het voor een beheerder hier buiten om bijna den moed te verliezen als hij leest hoe deze zaken voor Java tot in extenso zijn geregeld en hoe hij zelf, niets — zelfs geen letter — heeft, waarop hij zijn betoog zou kunnen opbouwen. Hij begint dus den strijd op hoop van zegen, maar met de overtuiging, dat hij moreel het recht aan zijn zijde heeft, aangezien hij niet anders wil dan een toepassing van de voor Java geldende regelingen. Maar de reactie is niet gering en alle betrokken bestuursambtenaren barsten los in een fanfare van protesten tegen een dergelijke willekeur, dat door den tegenwoordigen Opperhoutvester de bevolking thans van haar oude verkregen rechten, welke haar ongetwijfeld toekomen, ontnomen worden enz. enz. en dat het toch zoo veel beter zou zijn als evenals „eertijds" alles weer „onder contrôle van het bestuur" werd gesteld. Het is blijkbaar altijd moeilijk om afstand te doen van den goeden ouden tijd! Maar het wordt een aanval op alle fronten. Nadat eerst de protesten der Controleurs zijn weerlegd, nemen hun oudere collega's, de Assistent-Residenten, het van hen over en het wordt dus ernst. Zoo niet gratis dan zou toch tegen betaling van een kleine — zeer kleine — vergoeding het kappen van hout en het winnen van boschbijproducten weer toegestaan kunnen worden, een en ander natuurlijk onder administratie van den betrokken Controleur en de vergoeding natuurlijk niet ten bate van het Gouvernement, maar ten bate van de adatkas.

„Heer Gouverneur, een extra inkomste", schrijft de slimmerd en bovendien zonder handel in boschbijproducten is de bevolking nagenoeg zonder inkomsten en kan ze geen belasting betalen! De toestand is critiek, want wie zal in deze tijden voor dergelijke argumenten doof blijven, vooral als er geen wettelijke bepalingen zijn, welke dwingend een bepaalde regeling voorschrijven.

Wanneer niettegenstaande dit alles toch de eindbeslissing van den Gouverneur luidt, dat „waar de boschreserve toch al zoo gering is, hij niet kan goedkeuren, dat de bevolking daarin hout kapt en boschbijproducten verzamelt en hij op dit punt tot geen concessies bereid is," dan is dit gunstige resultaat

slechts bereikt door de medewerking van slechts èèn persoon en de regeling draagt dan ook geen wettelijk, maar een persoonlijk karakter en kan ieder oogenblik weer worden ingetrokken. Zooals ik hierboven een en ander over winning van boschbijproducten heb verteld, zoo is het ongeveer ook gegaan met den houtkap en veeweide binnen de reserve. Is dit echter een basis? Geeft het Gouvernement eerst duizenden uit om een reserve tot stand te brengen en daarna jaarlijks nog eens duizenden voor bewaking en cultuuraanleg om tegelijkertijd den boschtoestand door ongeregelden houtkap, veeweide enz. steeds slechter te doen worden zonder zich te haasten een wettelijke regeling te treffen om dit te kunnen tegengaan?

Maar U denkt natuurlijk, dat dit slechts de sombere kant van de zaak is en dat er toch ook lichtpunten zijn. Zoo liggen bijvoorbeeld toch om de reserve ook een voldoend aantal boschpolitiebeambten als trouwe wakers op de wacht. Wij komen dus nu aan de — ik moet haast zeggen — beruchte boschpolitie. Oogenschijnlijk een middel om v o o r ons te werken, in werkelijkheid evenwel helaas vaak een wapen t e g e n ons, waarvan andere diensten o zoo graag gebruik maken, om te wijzen op dat slordige Boschwezen. Een bestuursambtenaar heeft mij eens gezegd, dat hem de functie van m a n t r i Boschwezen wel het meest onaangename baantje lijkt, dat hij zich kan voorstellen. De mantri woont te midden van een bevolking, die hem als regel vijandig gezind is. Het mes wordt hier in Celebes soms vlug getrokken (thans is zelfs een ernstige bedreigingszaak, waarbij Inlandsche bestuursambtenaren zijn betrokken in onderzoek) en de man moet nu eenmaal leven. Doet hij zijn plicht niet, dan loopt zijn ambtelijk leven gevaar, doet hij het wel, dan dreigt hem het mes. Gebeurt er niets bijzonders, dan loopt hij „voor aap" gebeurt er wel „iets" dan is, ook voor hem privé, de s o e s a h niet van de lucht. De Beheerder voelt de moeilijkheid, waarin het personeel verkeert en probeert het te steunen door goede instructies, zoodat processen-verbaal en rapporten in ieder geval zoo goed mogelijk zullen worden opgemaakt. Hij grijpt dus naar Dienstvoorschrift No. 83, Titel III, Bescherming en bewaking der bosschen, Hoofdstuk B, Boschpolitie, 190 bladzijden dik met ontelbare aan-

vullingen. Maar hij grijpt mis, want bedoeld Dienstvoorschrift steunt natuurlijk op de Boschordonnantie en het Dienstreglement en is dus — althans in hoofdzaak — slechts voor Java en Madoera geldig. Wie weten wil wat voor de Buitengewesten geldt, leze blz. 53 e.v., waarin staat: „In verband daarmede (dat de Boschordonnantie niet van toepassing is voor de Buitengewesten) hebben de boschambtenaren, zoowel het Inlandsch als Europeesch personeel, geen andere politiebevoegdheid, dan die zij krachtens bijzondere regelingen (bv. de boschbeschermingsordonnantie van Billiton, Palembang, de Lampongs, Singkel, Riouw of gewestelijke keuren en het panglongreglement) bezitten.

Voor andere doeleinden van politioneelen aard kan het personeel dus eigenlijk niet aangewend worden, in het bijzonder niet voor de uitoefening der boschpolitie als bedoeld bij artikel 15 B.O. [1]) Het kan zijn, dat het zich feitelijk toch daarmede inlaat, omdat een goed boschbeheer dit medebrengt, maar wettelijk is het daartoe echter niet bevoegd, heeft het personeel althans niet meer bevoegdheden dan een particulier in het algemeen, speciaal in geval van betrapping op heeterdaad, ten aanzien van gepleegde delicten heeft."

Waar hier in Celebes geen bijzondere regelingen zijn, is de bevoegdheid van de boschpolitie dus nihil. Maar de dienst eischt nu eenmaal, dat er een boschpolitie is en deze m o e t dus goed zijn, zoodat een instructie gemaakt m o e t worden en een ieder, die dit al eens geprobeerd heeft, zal kunnen getuigen hoe moeilijk het is een instructie samen te stellen, welke practische waarde moet hebben, maar waarbij de samensteller op moet passen zelf niet buiten zijn boekje te gaan door de boschpolitie bevoegdheden te geven, welke zij niet heeft. Zelfs voor het dagelijksch werk van de boschpolitie is het dus noodzakelijk, dat er een boschordonnantie komt waar een en ander op kan worden gebaseerd.

Zooals reeds werd opgemerkt heeft Celebes betreffende Boschwezen-aangelegenheden practisch geen gewestelijke regelingen. Er is hier geen Agrarisch Reglement of Boschbeschermingsordonnantie. Vrijwel het eenige wat er is, is een gewestelijke

[1]) B.O. = Boschordonnantie voor Java en Madoera.

verordening tegen het branden van alang-alang, welke verordening heel moeilijk kan worden nageleefd. Een der eerste gevolgen hiervan is, dat het ontginningsrecht van de bevolking nergens geregeld en beperkt is, m.a.w. dat ook het clandestien ladangen, als zoodanig beschouwd, feitelijk niet gestraft kan worden. Want men kan duizend maal een procesverbaal van grensregeling hebben, dat verklaart, dat binnen de boschreserve de bevolking geen recht meer op den grond heeft, zoo lang een ordonnantie dit niet nader regelt schijnt het, dat iemand, die tòch ontgint, niet als zoodanig strafbaar is. Dat dit inderdaad zoo is, blijkt o.a. ook uit den hierboven reeds aangehaalden brief van den Directeur van Binnenlandsch Bestuur van 18 Juli waarin vermeld wordt, dat in de te ontwerpen ordonnantie „den Gouverneur Generaal de bevoegdheid wordt gegeven bosschen ter instandhouding aan te wijzen, terwijl ontginning binnen bedoelde bosschen zonder vergunning strafbaar wordt gesteld". Ook hieruit volgt, dat tot dusver, die ontginning als zoodanig dus niet strafbaar was. Thans wordt alleen gestraft op grond van het feit, dat door of als gevolg van ontginning andermans goed beschadigd wordt en straft men rechtstreeks op grond van het Wetboek van Strafrecht (artikelen 406 en 407), hetgeen volgens juridische opvattingen evenwel een weinig volmaakte regeling schijnt te zijn en waarbij men ieder oogenblik gevaar loopt, dat de Rechter zal weigeren te straffen, indien deze materie niet nader bij verordening is uitgewerkt. Wanneer verder de ontginning heeft plaats gehad op bloekarterrein [1]) is het bovendien heel moeilijk een rechter te overtuigen, dat er schade is aangebracht en als gevolg daarvan is de straf dan ook niet hoog. Ook uit dit voorbeeld blijkt dus, hoe noodzakelijk het is, dat een boschordonnantie dit nader zal regelen (vide artikel 24 van de boschordonnantie voor Java).

Hiermee ben ik in groote trekken door het reserveeringswerk geloopen en heb ik aangetoond, dat van het aanwijzingsbesluit af tot het dagelijksch werk van de boschpolitie toe, alles gebaseerd behoort te zijn op een boschordonnantie.

---

[1]) bloekar = secundair bosch.

Jaren lang werken wij hier aan den opbouw, maar de fundeering daarvoor wordt maar steeds niet afgeleverd en maakt ons werk daardoor vruchteloos.

Thans kom ik aan de Landschappen. Ik heb reeds gezegd, dat uit iedere regeling, welke voor het rechtstreeks bestuurde gebied wordt getroffen, een nuttige nawerking voortkomt voor de landschappen, waarmee ik bedoel, dat zoo noodig Gewestelijke verordeningen als zoogenaamde concordante bepalingen meestal eenvoudig door de Zelfbesturen worden overgenomen. Maar het zijn niet alleen de Gewestelijke verordeningen, welke op die manier de landschappen beheerschen, ook de algemeene verordeningen, de ordonnanties, kunnen soms de wettelijke regelingen der landschappen geheel beïnvloeden, hetgeen ik met het volgende voorbeeld duidelijk zal maken. Een ieder heeft wel eens gehoord van het Djatibedrijf op Moena, welk eiland onder de landschappen Boeton en Laiwoei ressorteert. Bij brief van 14 October 1922 No. 1080/67 (dus bijna 10 jaar geleden) heeft de Gouverneur een compleet ontwerp-zelfbestuursboschreglement voor de landschappen Boeton en Laiwoei aan de Regeering ter goedkeuring aangeboden. Ten slotte werd bij brief van den Directeur van Binnenlandsch Bestuur van 10 October 1930 No. Bg 15 16 21 bericht, dat het ontworpen Boschreglement voor de Buitengewesten zou wachten op het verslag van de Agrarische Commissie en dat, aangezien „De Regeeringsbeslissing inzake de voorstellen van bedoelde Agrarische Commissie en het in verband daarmee vast te stellen Boschreglement voor de Buitengewesten, ook van groote beteekenis zullen zijn voor den gang van zaken ten aanzien van de bosschen in de Zelfbesturende landschappen" de vraag gerezen was, of het wel gewenscht zou zijn thans over te gaan tot vaststelling van een Boschreglement voor de landschappen. Op grond hiervan is beslist, dat de zaak dan maar moest blijven wachten. En zoo wacht dus o o k nog steeds op goedkeuring: het voorloopig bedrijfsplan, dat door een Houtvester van de Boschinrichting, die daartoe speciaal naar Moena was overgeplaatst, werd samengesteld. Voor dit bedrijfsplan ontbreekt de goedkeuring (al mag men zich te Buitenzorg wel reeds over een en ander hebben uitgesproken) om de eenvoudige reden, dat de regeling,

waarop het plan moest rusten, nooit werd verkregen en dus zullen zij, die vóór 1922 zoo moeizaam de basis voor het boschbeheer op Moena hebben ontworpen en de Houtvester, die vóór 1925 zich zoo veel moeite heeft gegeven het bedrijfsplan samen te stellen, zich thans wel in gramschap afvragen, waarvoor dat alles dan wel noodig is geweest.

Resumeerende meen ik met het voorgaande in groote trekken afdoende te hebben aangetoond, hoe noodzakelijk, ook voor dezen dienstkring, de spoedige totstandkoming van een boschordonnantie voor de Buitengewesten wel is.

Sub b. Thans nog een enkel woord over het Advies van de Commissie en het domeinbeginsel, een en ander eveneens in verband met dezen dienstkring. De Agrarische toestand in dit gewest wordt misschien wel aardig geïllustreerd door het volgende voorbeeld: Op ongeveer 70 km van Makassar is men in de laatste twee à drie jaar begonnen met de stichting van een bergstadje Malino, gelegen in de adat gemeenschap Gowa. Deze adat gemeenschap is zeer uitgestrekt; het tegenwoordige Malino ligt in de onmiddellijke omgeving van de boschreserve Lompobatang, het grenst er om zoo te zeggen aan en bevindt zich op grooten afstand van zelfs het kleinste gehucht (Lombasang). Drie jaar geleden was ter plaatse nog niet anders dan de schamele hut van den mantri-Boschwezen en bevond zich hier en daar een enkele ladang, zooals wij die hier in Celebes zooveel verspreid aantreffen. Thans is er een stadje ontstaan met zeer breede wegen, electrisch licht, waterleiding, een hotel en eenige tientallen villa's van personen uit Makassar, in het kort, teneinde misverstand uit te sluiten, een zeer te waardeeren onderneming, waarvoor nog velen den geestelijken vader dankbaar zullen zijn. Uitgezonderd eenige kleine ladangs bestond dit terrein oorspronkelijk dus uitsluitend uit woesten grond, hoofdzakelijk alang-alang velden. Hoe is het nu met dien grond gegaan? De adat gemeenschap is begonnen de personen, die zich met een kleine ladang reeds op het terrein gevestigd hadden, schadeloos te stellen, zoodat zij verdwenen. Daarna heeft zij een plan ontworpen voor de „kotta" [1]) Malino door het terrein te

laten opmeten en in kaart brengen, waarna zij wegen, waterleiding en electrisch licht liet aanleggen; vervolgens trachtte zij natuurlijk voor die gronden liefhebbers te vinden, opdat deze huizen zouden bouwen. Hierbij vroeg zij op haar beurt een schadeloosstelling wegens „afkoop van grondrechten" zooals het op de kwitantie luidt, en wel van *f* 0.47⁵ per m² zijnde *f* 0.02⁵ voor den geoccupeerden grond van de k o t t a Malino en *f* 0.45 voor de goodwill, dus voor haar initiatief en den aanleg van bovengenoemde werken. Was op deze wijze de a d a t gemeenschap schadeloos gesteld, dan gaf het Gouvernement, als eigenaar van den grond, deze gronden uit, hetzij in eigendom, hetzij met recht van opstal, tegen het gebruikelijk bedrag, hetwelk in 's Lands kas komt. Voor ons is m.i. van belang dat, alhoewel het Gouvernement zich dus wel opwerpt als privaatrechtelijk eigenaar van den grond, zij toch tegenover derden niet als zoodanig optreedt voordat de a d a t gemeenschap schadeloos is gesteld. Verder is voor ons van belang, dat de occupatie, de beschikking over den grond, in dit geval wel zeer gemakkelijk is gegaan. Er is hier geen sprake geweest van een ontginning, integendeel. Een kaartje, door een landmeter opgemaakt, en een paar piketten in den grond, daarmee was de „occupatie" teneinde. In ieder geval ligt het tegenwoordige Malino buiten iedere d e s s a [2]) en op grond van deze beschikking over den grond door de a d a t gemeenschap, moet dus geconcludeerd worden, dat de a d a t gemeenschap volgens de Makassaarsche a d a t dus blijkbaar wel zeer gemakkelijk over a l l e n woesten grond binnen de a d a t gemeenschap mag beschikken.

Verder is voor ons van belang dat het heele rechtstreeks bestuurde gebied van Celebes is opgedeeld. Niemandsland komt, volgens opgave van het Bestuur, hier niet voor. Overal hebben wij dus gebied, dat territoriaal tot een a d a t gemeenschap behoort en voor zoover in dit gebied woeste gronden gelegen zijn heeft de a d a t gemeenschap op die gronden, volgens bovenstaand voorbeeld, dus ook zekere rechten. De conclusie,

[1]) k o t t a = stad
[2]) **d e s a = dorp**

welke hieruit weer volgt is, dat indien dus volgens voorstel der Commissie deze gronden geheel aan de a d a t gemeenschap zullen worden toegewezen, overeenkomstig hetgeen op blz. 264 van het prae-advies is gezegd, voor onzen dienst hier in de toekomst „niets te beheeren" valt.

Verder de hoofdpunten van het prae-advies volgende, kom ik aan de mogelijkheid van grensgeschillen. Reeds thans komen in Celebes grensgeschillen voor. Voorbeelden van grensgeschillen van a d a t gemeenschappen weet ik evenwel uit mijn practijk niet te noemen, waarmee ik echter niet wil zeggen, dat zij ook niet voorkomen. Wel weet ik, dat grensgeschillen van onderafdeelingen voorkomen en aangezien deze onderafdeelingen als regel veel grooter zijn dan a d a t gemeenschappen, is de veronderstelling niet al te gewaagd, dat ook tusschen de a d a t gemeenschappen dergelijke verschillen zullen voorkomen en dus ook de rechtspraakmisère, als in het prae-advies nader is uiteen gezet. Dat de a d a t gemeenschappen zich reeds thans naar behooren voor hun „rechten" laten betalen, is uit bovenstaand voorbeeld afdoend gebleken. Zelfs al houdt men alleen rekening met de *f* 0.02[5] voor den eigenlijken afkoop van het grondrecht van den zoogenaamden geoccupeerden grond, dan geeft dit toch nog *f* 250.— per ha, een bedenkelijk hoog cijfer voor a l a n g-a l a n g velden. Wat zal het Boschwezen in de toekomst dan wel niet moeten betalen voor een behoorlijk bosch? Wordt daarmee iedere mogelijkheid om verder reserves te vormen niet practisch uitgesloten?

Ook bij de vorming van boschreserves is tot dusver steeds angstvallig rekening gehouden met de bevolkingsbelangen. De toestand van de reserves — soms veel te klein — bewijst duidelijk niet alleen dat de bevolking ongemoeid is gelaten, maar ook, dat vaak groote stukken woeste grond tot haar beschikking bleven. Zoo angstvallig is met de bevolkingsbelangen rekening gehouden, dat van bestuurszijde wel eens het alles beheerschende feit, d a t d e r e s e r v e e r i n g t o c h g e s c h i e d t i n h e t b e l a n g d e r b e v o l k i n g z e l v e, niet voldoende in het oog is gehouden. Reserveering van productiebosschen komt in het rechtstreeks bestuurde gebied van Celebes niet voor, om de eenvoudige reden dat er practisch geen pro-

ductiebosschen (meer) zijn. Hier en daar staan nog wel een paar d j a t i - of b a j a m boomen, [1]) welke, indien zij gekapt worden, een opbrengst geven aan de a d a t kas inplaats van aan het Gouvernement; dit zijn evenwel minimale bedragen, welke het wezenlijke belang van mijn dienstkring niet raken. Wat den principieelen en juridischen kant van de zaak betreft, meen ik het aan meer bevoegden te mogen overlaten daarover in beschouwing te treden.

De practijk heeft bewezen, dat het thans nog mogelijk is met bescheiden middelen boschreserves te vormen. Dit zal evenwel niet meer mogelijk zijn, indien het Advies der Commissie wordt aanvaard, waardoor ons werk niet alleen in beginsel, maar ook in de uitoefening — en dit het ergste — wordt getroffen en wel in die mate, dat om finantieele en practische redenen van een dagelijksche en snelle uitoefening geen sprake meer zal kunnen zijn. Op grond van dit alles meen ik, dat het Advies van de Commissie niet is te aanvaarden.

Mijnheer de Voorzitter!

Zooals ik reeds opmerkte zijn in het prae-advies m.i. twee gedeelten te onderscheiden. Het eerste deel eindigt op blz. 236 met de door mij aangehaalde passage. Ten opzichte hiervan wordt in de eerste conclusie op blz. 267 gezegd:

I. „De urgentie van de verschaffing van een ondubbelzinnige basis aan het boschbeheer in de Buitengewesten, in den vorm van een wettelijke regeling daarvan binnen het raam van het bestaande agrarisch stelsel, wordt door het Advies der Agrarische Commissie, ingesteld bij Gouvernementsbesluit van 16 Mei 1928 No. 17, niet verminderd."

Bij de behandeling van dat gedeelte hoop ik er op mijn beurt in geslaagd te zijn, U aan de hand der dagelijksche werkzaamheden te hebben aangetoond, hoe urgent het ook voor mijn dienstkring is, dat die wettelijke regeling thans ook onverwijld tot stand zal komen; een en ander heb ik zoo even reeds geresumeerd.

In beginsel was dit niets nieuws, maar niettegenstaande al

[1]) b a j a m = *Intsia spec.*

onze vorige betoogen is aan onzen wensch toch nog steeds geen gevolg gegeven. Het komt mij voor, dat dit eerste deel van het prae-advies, dat m.i. een veel te bescheiden plaats inneemt, niet het minst belangrijke deel er van is. Het zou inderdaad geen slecht resultaat van dit congres zijn, als wij thans dit punt met zooveel klem bij de Regeering konden voorbrengen, dat er eindelijk een grondslag voor ons werk in de Buitengewesten uit zou resulteeren. Ik stel daarom voor, in den geest van de eerste conclusie van het prae-advies, de urgentie van de wettelijke regeling binnen het raam van het bestaande Agrarische stelsel en desnoods als tijdelijke voorziening in afwachting van de beslissing van de Wetgevende Macht in Nederland omtrent de beginselen der Agrarische Wetgeving, dan ook mijn motie ter kennis van de Regeering te brengen.

Wegens gebrek aan contact met U moet de redactie van die motie aan U worden overgelaten.

REPLIEK VAN J. W. GONGGRIJP INZAKE DEBATTEN 1e TERMIJN.

REPLIEK AAN PROFESSOR LOGEMANN

van

J. W. GONGGRIJP.

Mijnheer de Voorzitter,

Ik moet beginnen met een woord van welgemeenden dank aan den geachten spreker P r o f. L o g e m a n n voor zijn hulde aan de zakelijkheid en de objectieve weergave van het werk der Agrarische commissie in mijn prae-advies. Ook aan de andere heeren, die aan de gedachtenwisseling deelnamen, ben ik dank verschuldigd voor den steun, welke ik in verschillend opzicht van hen mocht ontvangen.

Ten aanzien van mijn persoonlijk standpunt ten opzichte van verschillende juridische vraagpunten, welke nu eenmaal onafscheidelijk aan deze kwestie zijn verbonden is echter wel

merkwaardig, dat de Heer L o g e m a n n begint met dankbaar te zijn, dat ik zoo min mogelijk van de befaamde juristenkwesties over ons vraagstuk in het prae-advies heb opgerakeld, nl. niet meer dan ik strikt noodig achtte om mijn standpunt te bepalen, maar mij dan al spoedig verder verwijt, dat ik geen duidelijk antwoord geef op de vragen: erkent gij het bestaan van het beschikkingsrecht; zoo ja, acht gij het oirbaar het te negeeren; zoo ja, weder, op welke gronden?

Ik erken ter voorkoming van misverstand uitdrukkelijk, dat ik volkomen besef mij bij mijn inbreuken op juridisch gebied op zeer glad ijs te begeven en ik zal wel verplicht zijn het antwoord op menige vraag van dien aard schuldig te moeten blijven. Een kleine troost is daarbij dat mijn geachte opponent zich op boschgebied ook wel minder zeker zal gevoelen.

Dit is nu echter, zoowel het een als het ander, het onafscheidbaar gevolg van het zich bevinden op een grensgebied, een „niemandsland", wel vaker een gebied van strijd. Ik mag hier zeker wel mijn groote voldoening uitspreken voor de wijze, waarop P r o f. L o g e m a n n zijn groote kunde en ervaring ten dienst van de behandeling van ons onderwerp heeft willen stellen. Wij willen beide precies hetzelfde: een goede regeling van het boschbeheer in het welbegrepen belang van deze gewesten. Dan is het ook heelemaal niet erg, wanneer wij bij ons verschil van inzicht wat buiten ons boekje gaan en daarbij wat hard tegen elkander optornen. Volgens een afgezaagd, maar waar, spreekwoord kan dat niet anders dan aan het inzicht ten goede komen.

Ik moet thans beginnen met een klein misverstand uit den weg te ruimen. Het prae-advies zou beloven te spreken over wat de dienstuitoefening van het Boschwezen van de voorstellen van de Commissie te vreezen heeft en dan niet geven die gezette analyse van de practijk van het Boschwezen en die gezette toetsing van de Commissie-voorstellen daaraan, welke men er gaarne in had gezien. In de eerste plaats heb ik nu niet beloofd te spreken over: de dienstuitoefening van het Boschwezen onder het agrarische stelsel van de Commissie, maar over de dienstuitoefening van het Boschwezen en den s t r ij d om de domeinverklaring. En ik heb aangetoond hoezeer die

strijd belemmerend werkt op onzen dienst, vooral in de Buitengewesten. Ik had mij graag geheel en al buiten elke juristenkwestie gehouden, maar dat kon ik niet. Ik heb op verschillende punten aangetoond hoezeer de voorstellen van de Commissie naar mijne meening het Boschwezen zullen belemmeren of wel de dienstuitoefening onmogelijk zullen maken. Wat dit betreft heeft mijn geachte opponent op sommige punten toegegeven en gezegd, dat de Commissie inderdaad te ver is gegaan met haar voorstellen, op andere punten zegt hij: kom, kom, 't is zoo erg niet; en op andere punten weer zou ik zelfs in volkomen misverstand en onwillens misleidend zijn geweest. Op dit alles kom ik nader terug.

Maar in de tweede plaats: een gezette analyse van de practijk van het Boschwezen en een gezette toetsing van de commissievoorstellen daaraan, had niet in de eerste plaats op den weg gelegen van mij, maar op den weg van de Commissie. De Commissie komt met een schema voor een nieuwen vorm van Boschbeheer. Men zegt tegen het Boschwezen: al uw regelingen hebben te wachten totdat over dat schema is beslist. De Heer L o g e m a n n heeft zoo juist tegen ons gezegd: Heeren gij m o e t in beginsel den weg op van de Agrarische commissie. En dan toont men niet bij dat schema aan hoe het verder moet, zelfs niet dàt het wel verder kàn. Neen. Wij moeten ons maar zelf trachten te redden. Als er hier van een verzuim gesproken moet worden, dan toch zeker niet aan deze zijde.

Deze houding staat in verband met een andere opvatting. Men wil geen heilige huisjes-politiek, geen onaantastbaarheid, maar een oprechte en duidelijke politiek, die de feiten onder de oogen ziet. Mijnheer de Voorzitter, dat willen wij allemaal. Maar de Commissie en de Heer L o g e m a n n zien dit alles enkel en alleen bereikbaar langs één weg en één methode: uitgaan van het beschikkingsrecht als feit en inperking waar en zoover het algemeen belang het vordert en de practijk uitvoerbaar maakt. Het schema voor het boschreglement der Commissie zegt er nog bij: inperken alleen wanneer gebleken is, dat de Inlandsche rechtsgemeenschappen niet in staat zijn zelf de vereischte maatregelen te treffen en in elk geval ook alweer niet meer dan strikt noodig is ter bereiking van het beoogde

doel. M.i. kunnen we er met een zoo gierig en afgunstig toemeten van bevoegdheden nooit komen. Mijn geachte opponent heeft nu, wat dit betreft, geruststellende verklaringen gegeven, waarvan akte is genomen. Ik moet nu nog aantoonen volkomen gerechtigd te zijn geweest, en nog te wezen, om bij de oplossing van ons probleem niet één weg, maar twee wegen open te zien, namelijk den weg van de Commissie en den weg van handhaving van de domein-idee, hoe dan ook naar modern inzicht gewijzigd. En dan spreekt het van zelf, dat de geweldige eenzijdigheid, welke ik telkens bij de Commissie meen te bespeuren, mij onwillekeurig den tweeden weg opdrijft. Indien men daarbij wenscht te spreken van een zeker merkwaardig domeinfetisjisme, dan aanvaard ik dat woord met groote gelatenheid. Ik heb getracht mij eenigszins op de hoogte te stellen van het agrarisch regime in andere landen en telkens en telkens weer ben ik opnieuw dat zelfde domein-idee tegengekomen. Wij bevinden ons wat dat betreft dus wel in goed gezelschap. Dat is best, hoor ik Prof. Logemann al zeggen, maar nu moet gij nog altijd zeggen hoe gij over die onvermijdelijke voorvragen van ons probleem denkt.

Mijnheer de Voorzitter, de Heer A. D. A. de Kat Angelino zegt in zijn beroemde boek (l.c. blz. 511): „Men verwachte hier geen Salomonische uitspraak over dit twistpunt; zelfs diens spreekwoordelijk geworden wijsheid zou dit dispuut op een heel wat zwaarder proef stellen dan het bijbelsch verhaal doet kennen". En verder: „Mogen wij ons al het hoofd breken met diepzinnige staatsrechtelijke en juridisch-agrarische beschouwingen, voor de bevolking bestonden zulke haarfijn uitgesponnen theorieën zeer zeker niet". Het resultaat dezer beschouwingen zou „het rechtsgevoel der bevolking toch niets te zeggen hebben".

Dit standpunt van een zóó gezaghebbend deskundige ontslaat mij van de verplichting om hierin een uitspraak te doen en geeft mij tegelijkertijd het recht om wat over den weg, die gekozen zou dienen te worden, te zeggen. Het komt immers niet zoo zeer aan op de theorie, maar op den indruk, welke de politiek op de boschbewoners zal maken. En de Heer Lo-

gemann erkent zelf, dat wij daar wel een oordeel over mogen hebben.

Er is echter ook nog een mededeeling van den Heer Logemann zelve, die aantoont dat de politiek, gebaseerd op de domein-idee, niet zoo geheel en al onmogelijk is als ons thans wordt gesuggereerd. Mijn geachte opponent heeft in de vergadering van het Indisch Genootschap van 24 October 1930 over de redeneering van Prof. Nolst Trenité gezegd: „De kracht van de redeneering schuilt echter daarin, dat ze binnen het raam der juridische dogmatiek, hoe ongegrond ook, evenmin klemmend weerlegbaar is". „Bij de eene en bij de andere bewering" (dat is dan de bewering van de voorstanders van de erkenning van het beschikkingsrecht) „zijn de feiten in een sluitend systeem te beschrijven". Mij dunkt: indien men een redeneering niet klemmend kan weerleggen, dan mag men haar ook niet ongegrond noemen. Men heeft hier blijkbaar de keuze tusschen twee uit theoretisch oogpunt volkomen gelijkwaardige systemen, waarvan het systeem van Prof. van Vollenhoven tegenwoordig min of meer mode is geworden. Maar is het nu de moeite werkelijk waard om daar zoo'n woedenden strijd om te voeren?

En als de heeren juristen elkaar over deze beide systemen in de haren willen vliegen, dan kan ons dat op zich zelf volkomen koud laten. Maar van dien strijd hangt thans de geheele opzet van het Boschwezen, althans op de Buitengewesten, af. En in afwachting van de beslissing van het steekspel laat men ons zonder behoorlijke regeling, zonder wettige bescherming van talrijke boschreserves enz.

Ik zou aan de disputanten willen vragen: help ons zoo spoedig mogelijk, onafhankelijk van Uw strijd, een goede regeling voor het Boschwezen te verkrijgen. Want we weten wel, dat wanneer gij, juristen, het eenmaal met elkander aan den stok hebt, van beide zijden niet spoedig kamp wordt gegeven. Doet gij dit niet, dan komt o.m. de omzetting van waardevol bosch in waardelooze alang-alang vlakten, welke nog steeds op groote schaal voortgaat, voor Uwe, niet voor onze verantwoordelijkheid. Ik vrees, dat mijn geachte opponent deze verantwoordelijkheid niet zal aanvaarden. Hij zal verwijzen naar het

doordringen tot in het vertegenwoordigend lichaam van de manifestaties van het taailevend rechtsinzicht van de bevolking en ten aanzien van de aanhangers van de domein-idée herhalen, dat het voor Nederlanders ontstellend gemakkelijk is zichzelf omtrent het geestesleven der inheemschen aangename dwaasheden diets te maken.

Maar, Mijnheer de Voorzitter, is dat van Vollenhoviaansche systeem nu wel inderdaad zoo rotsvast en zoo volkomen in overeenstemming met het rechtsinzicht van de bevolking? Is dat adatrecht en dat beschikkingsrecht in geheel Nederlandsch-Indië wel zóó uniform? Waren die manifestaties van dat inzicht in den Volksraad wel zoo geheel en al onafhankelijk van de scherpe actie van den Heer van Vollenhoven o.a. in „de Indonesiër en zijn grond?" En is men met het starre vasthouden aan dat onvervreemdbare beschikkingsrecht niet juist bezig met een heilige huisjes-politiek van de slechtste soort en met een versteening van de rechtsopvatting van de bevolking in een richting, welke nu juist heelemaal niet in haar welbegrepen belang is?

Het is niet aan mij om daar een uitspraak over te doen. Ik verwijs alleen naar twijfel, welke over deze punten ook bij meer bevoegden zoo juist ook nog in deze vergadering, is opgekomen. Ik heb wel eens gehoord, dat individualisatie het wachtwoord moet zijn en niet bestendiging en verstarring van die zelfgenoegzame rechtsgemeenschapjes, welke men in de practijk werkelijk niet zoo onveranderlijk en vast begrensd aantreft als men uit het Advies van de Agrarische Commissie zou moeten concludeeren.

Wat nu dat bestaan van het beschikkingsrecht betreft, geloof ik ook dat er vrijwel overal ter wereld „een soort beschikkingsrecht" wordt aangetroffen. Ik heb een dergelijk recht met al mijn juridische onverstand bijvoorbeeld duidelijk bij de boschnegers in Suriname meenen aan te treffen en ik zie de Heer Logemann al glimlachen met de gedachte: „Ah ha! Nu heb ik hem dan eindelijk toch te pakken!"

Maar, ik zou die woorden gaarne tusschen aanhalingsteekens willen plaatsen en ik geloof niet, dat wij met die erkenning veel dichter bij elkaar zijn gekomen. De Heer Logemann

neemt onmiddellijk zijn wetboek ter hand en zegt: „zie zoo, recht op den grond. Valt dus onder art. 51 van de Indische Staatsinrichting onder „gronden uit eenigen hoofde tot de dorpen behoorende", waarover de Gouverneur Generaal niet mag beschikken dan ten algemeenen nutte op den voet van art. 133 enz. Daarmee loopen we vast. Dus art. 51 Indische Staatsinrichting veranderen. En de Agrarische Commissie, met uitzondering van den Heer K o e s o e m o O e t o y o, die dat vastloopen blijkbaar niet zoo erg vindt, is het daarmee eens. P r o f. L o g e m a n n vervolgt zijn wetstoepassing en vestigt zijn aandacht op art. 131 en art. 134 van de Indische Staatsinrichting door welk laatste artikel alle twistgedingen over eigendom of andere burgerlijke rechten behooren bij uitsluiting tot de kennis van de rechterlijke macht. Dat vindt hij zelf nu ook wel een beetje jammer en hij troost ons met de mededeeling, dat we gelukkig niet bij den Europeeschen rechter, maar bij den landraad of den inheemschen rechter te recht komen. Maar enfin, dat is nu eenmaal de wet. Hetzelfde standpunt wordt ingenomen bij art. 50, dat de bijzondere aandacht van den Gouverneur Generaal vraagt enkel voor de „bosschen van d j a t i hout".

De Heer L o g e m a n n bestrijdt mij met de opmerking, dat de Commissie wil onderscheiden niet tusschen d j a t i- en niet d j a t i bosch, maar tusschen bosch binnen- en buiten de beschikkingskringen der rechtsgemeenschappen. Dat neemt echter niet weg dat de Commissie, terwijl zij art. 51 der I.S. wil veranderen, art. 50 ongewijzigd laat.

Gaat men eenmaal aan het veranderen van de Wet op Staatsinrichting, dan hoop ik dat men die leelijke, ouderwetsche uitdrukking van „bosschen van d j a t i hout" daaruit zal laten verdwijnen en zal spreken van „in stand te houden bosschen".

Men zou dan de agrarische artikelen verder kunnen lichten uit het Hoofdstuk „Van den Gouverneur-Generaal en den Raad van Nederlandsch-Indië" en plaatsen in een nieuw hoofdstuk, dat den titel zou kunnen krijgen: „Van de Domeinen". Dat is geen uiting van domeinfetisjisme, Mijnheer de Voorzitter, maar men kan er dan ook meteen wat zeggen over het Mijnwezen, waar de Staatsinrichting thans over zwijgt. En als men

dan toch eenmaal aan het veranderen is, dan zou ik, als men dan per sé dat beschikkingsrecht in de wet wil erkennen, maatregelen willen zien getroffen om het beschikkingsrecht te stellen op zijn juiste plaats, en dat is n.m.b.m. heelemaal niet vlak naast en bijna identiek met het eigendomsrecht, zooals door Prof. Logemann naar ik meen wordt aangenomen. Het beschikkingsrecht, zooals ik dat heb meenen op te merken, heeft meer overeenkomst met het recht, dat wij allemaal voelen wanneer wij op tournée zijn in de wildernis en „recht" meenen te hebben op alles wat de wildernis ons voor levensonderhoud of voor wat dan ook kan opleveren. Dat is m.i. precies hetzelfde „recht", dat men heeft op den niemandsgrond van Prof. van Vollenhoven (De Indonesiër en zijn grond, blz. 67).

Door in gebruikneming, door ontginning of door intensieve exploitatie, gaat die grond natuurlijk met vele trappen zeer geleidelijk over in wat wij in het dagelijksche leven eigendomsgrond zouden noemen. Maar dat een scherpe begrenzing hier uitermate moeilijk is, dat zou m.i. dan toch wel door een ieder, die werkelijk wel eens in de rimboe is geweest, wel moeten worden toegegeven. Maar dat is nu juist wat niet het geval is. Mij is herhaaldelijk door Vollenhoviaansche Bestuursambtenaren gezegd, dat dat heel gemakkelijk is uit te maken. In de Lampongs is mij zelfs gezegd, dat elk kind mij overal precies zou kunnen aanwijzen of het territoir van de eene of van de andere marga was. Want: overal voelde wel de een of andere marga zich voor delicten aansprakelijk.

Nu onderscheidt men aan het Vollenhoviaansche beschikkingsrecht in hoofdzaak zes verschijnselen: 1°. de rechtsgemeenschap zelf en haar leden mogen den woestgebleven grond binnen den beschikkingskring vrijelijk gebruiken (er ontginnen, een gehucht stichten, producten zamelen, jagen, weiden); — (dit is op zich zelf al een heel complex) — 2°. vreemden mogen daar dat zelfde alleen met haar toestemming doen en begaan zonder die toestemming een delict; 3°. soms door haar leden, altijd door vreemden, moet haar voor het profiteeren van dien grond een recognitie worden betaald; 4°. zij is aansprakelijk voor enkele bepaalde delicten, binnen dien kring gepleegd en niet op een dader te verhalen;

5°. zij kan dit, haar beschikkingsrecht, niet blijvend vervreemden; 6°. zij behoudt in knellende of minder knellende mate bemoeiing ook met den in cultuur gebrachten grond binnen den beschikkingskring. (De Indonesiër en zijn grond, blz. 9).

Ik ben nu ongerust, dat men, wanneer men één enkele van al die punten meent te kunnen constateeren, het land onmiddellijk zal beschouwen als te behooren tot den een of anderen beschikkingskring en ik kan dit moeilijk anders zien dan als een vrijwel in het wilde weg wegschenken van domein, of niemandsland als men het zoo wil noemen, aan de rechtsgemeenschappen. De Heer L o g e m a n n heeft mij niet kunnen overtuigen, dat ik dit verkeerd zie. Ook de Heer J a p i n g spreekt in dit opzicht van een alles uit handen geven door het Gouvernement. In de Lampongs ben ik eens wezen protesteeren tegen die onmatige uitbreiding van de beschikkingskringen over het geheele areaal. Men antwoordde mij doodbedaard, dat ieder voor zijn eigen parochie moest zorgen en verwees mij als ik domein, of niemandsland, wou hebben naar den nieuwen prop van Anak Krakatau, die juist boven zee was komen uitsteken en waar toen om het kwartier een explosie de kokende modder honderden meters in de lucht blies.

In West-Java, waar men geen beschikkingsrecht meer zou aantreffen, had men kort geleden een paar honderd gevallen van onwettige ontginning te constateeren in bosschen buiten de boschreserve, waarvan een gedeelte mogelijkerwijs zeer wel nog tot in stand te houden bosch zal moeten worden verklaard.

De Landrechter oordeelde deze bewezen feiten echter niet strafbaar, omdat de perceelen zouden behooren tot de „t a n a h h a q o e l l a h d e s s a" van de ontginners, waarop volgens het a d a t recht van de Z.W. Priangan een voorkeurontginningsrecht van de stemgerechtigden (P o k o k - bezitters) zou bestaan. De beklaagden hadden derhalve op het betrekkelijke stuk grond een zakelijk recht, de grond behoorde tot de d e s a en de menschen waren niet strafbaar. Nu zijn volgens door mij ingewonnen inlichtingen deze vonnissen door hoogere autoriteiten onjuist geoordeeld. Als ik het wel heb was de voornaamste overweging daarbij echter het argument, dat de betrekkelijke gronden deel uitmaakten van het Landsdomein en

dat zij, noch als gemeene weide, noch uit anderen hoofde — in den zin van het tweede lid van artikel 2 der Ontginningsordonnantie 1925 (Stbl. No. 649) — tot de dorpen behoorden. Wie garandeert ons echter, dat bij een verandering van het agrarische stelsel de landrechter bij een gelijk vonnis niet in alle instanties in het gelijk wordt gesteld?

Het is absoluut niet mijn bedoeling om met de rechten of de belangen, of hoe men de aanspraken van de Inlandsche bevolking ook noemen wil, geen rekening te houden. Dat men zich bij het Boschwezen gelukkig zou voelen bij den schijn, dat men bij het beheer van 's Lands „eigen" bosschen eigenlijk met niets en niemand rekening heeft te houden, is, althans naar wat ik daarvan heb kunnen waarnemen, geheel en al in strijd met de werkelijkheid. Ik zou willen vragen welk bedrijfsleider, waar dan ook, in den tegenwoordigen tijd zich dergelijke primitieve denkbeelden nog zou kunnen veroorloven? Natuurlijk komt men verder, wanneer men blijk geeft de bevolkingsrechten te verstaan en niet noodeloos te willen negeeren. Maar dat wil nog niet zeggen, dat men het algemeen belang voor de particuliere belangetjes van k a m p o n g s en d e s s a 's zal moeten laten wijken! Ik heb met zeer veel genoegen gehoord dat de Heer L o g e m a n n dat ook niet wil. De indruk, welke ik uit het Advies van de Agrarische commissie gekregen heb is echter, dat men een t e z w a a r a c c e n t laat vallen op die bevolkingsrechten en d a a r d o o r hun geldswaarde zoozeer boven iedere redelijke verhouding laat stijgen, dat men het algemeen belang opoffert aan het bijzondere. Dat ik bezwaar zou hebben, dat de Gouverneur-Generaal zich bij een beslissing rekenschap zal moeten geven van de plaatsgrijpende belangen-afweging is natuurlijk een misverstand. Doet de Gouverneur-Generaal dat nu dan niet?

Ik beweer volstrekt niet, dat de dienstuitoefening van het Boschwezen thans feilloos werkt. Maar ik geloof, dat mijn geachte opponent een veel te ongunstig oordeel over onze werkwijze heeft. En ik vrees, dat het onder elk systeem al net eender zal wezen als onder het huidige, namelijk dat een star consequente toepassing nooit en nimmer mogelijk zal zijn. Men zal steeds moeten weten te geven en te nemen. Op gevaar af

nogmaals het verwijt te krijgen, dat ik mijzelf gemakkelijk dwaasheden omtrent het geestesleven der inheemschen wijs kan maken, zou ik dit algemeene gedeelte van mijn repliek aan Prof. Logemann willen eindigen met een vraag. Erkend wordt, dat er in de Indonesische breinen een soort besef van een „dominium eminens" over allen grond rondspookt. Ook het besef van dat beschikkingsrecht zal bij den eenvoudigen boschbewoner wel niet zoo scherp omschreven zijn als in de Leidsche school. Een verdere ontwikkeling van het eerste denkbeeld kan zeer wel splitsing brengen in een areaal dat, desnoods behoudens enkele servituten, geheel en al ter vrije beschikking van de Overheid staat, terwijl omgekeerd de Overheid over bouwgrond en erf niet meer te zeggen heeft dan in Westersche landen gebruikelijk. Is het nu niet veel beter de ontwikkeling in deze richting te bevorderen, dan dat beschikkingsrecht zóó op den voorgrond te schuiven, dat het dreigt opnieuw te worden ingevoerd, ook daar waar het thans reeds geheel is afgesleten?

Ik kom thans tot de beantwoording van den Heer Logemann op bepaalde punten.

Ad 9. Dat de erkenning van het beschikkingsrecht volgens de voorstellen van de Agrarische commissie niet neer zou komen op een op groote schaal wegschenken van gronden, kan ik alleen toegeven wanneer men aantoont, dat het telkens zal gaan om behoorlijk omgrensde perceelen, waarop de uitoefening van bepaaldelijk omschreven rechten of bedrijven bewezen — en ik bedoel dan werkelijk ook inderdaad bewezen — zal moeten worden. Zoolang men echter nog juristen heeft, die tanah haqoellah, d.i. dus grond van God of wel niemandsgrond, zonder blikken of blozen rekenen als te behooren tot den grond van de dorpen, waarop zakelijke rechten worden uitgeoefend, — en zoolang nog de bevoegdheid van het Gouvernement om een bosch te reserveeren wordt betwist met de bewering, dat een rechtsgemeenschap dit reeds lang als hydrologische reserve had „gebruikt", en dat terwijl een andere rechtsgemeenschap het om wilde kappen (zoodat er zonder de „pax hollandica" een frisch oorlogje zou zijn gekomen) —, zoo-

lang Mijnheer de Voorzitter kan ik hieromtrent niet anders dan de somberste verwachtingen hebben.

Ik heb reeds gezegd, dat men onder het huidige, evenals onder elk ander stelsel fouten en vergissingen zal kunnen constateeren. Het citaat op blz. 249/250 uit de K a t A n g e l i n o schijnt mij echter niet te zelfgenoegzaam, maar volkomen juist. Waarom moeten wij Nederlanders de zaak toch altijd liefst te ongunstig voor ons zelf voorstellen? Dat het de bedoeling was om voor het Boschwezen milde overgangsbepalingen aan te nemen, kan ik niet anders dan met voldoening constateeren.

Er is weinig reden voor den leek om te schrikken van de 43 % gereserveerd bosch in Sumatra's Westkust. Het is een bergland als Stiermarken, dat 46.7 % bosch heeft. Zweden heeft zelfs 47.8 % bosch, terwijl van Finland 81 % van de productieve landoppervlakte (42 % van de totaal landoppervlakte) bosch is.

Wel reden tot schrik — en helaas niet alleen voor den leek — is er, wanneer men de gruwelijke boschverwoesting en het toenemen van a l a n g-a l a n g vlakten ziet in de Bataklanden, Zuid-Sumatra, de Toradja-landen, om een paar van de ergste voorbeelden te noemen. Men is daar hard bezig aan het m a k e n van woestijnen. En ik stel de vraag: Is de Regeering verantwoord de Inlandsche rechtsgemeenschappen daar rustig mede voort te laten gaan?

ad 10. De opmerkingen over de voordeelen van de procedure bij het systeem van de Commissie gaan, als zijnde van meer speciaal juridischen aard, wat langs mij heen. Wanneer men in Sumatra's Westkust inderdaad bij de agrarische regelingen in een onwaardige positie van niet kunnen negeeren en niet kunnen erkennen is gekomen, was het dan werkelijk voor de juristen van het Gouvernement zoo'n onoplosbare taak om daar spoedig een eind aan te maken? Met eenige vindingrijkheid had men daar toch wel in moeten slagen?

ad 11. Ook na de uiteenzettingen van den Heer L o g e m a n n blijf ik bevreesd, dat men indien men na erkenning van het beschikkingsrecht dit recht geldelijk niet hooger waardeert dan thans met de „bevolkingsbelangen" geschiedt, ernstige teleurstelling zal wekken. Men zegt der bevolking: U is vijftig jaar

onrecht geschied en thans zal U recht worden gedaan. En dan blijkt het eenige resultaat in de oogen der bevolking een wat andere procedure. Als er dan geen teleurstelling komt!

ad 12. De bewering van de Kat Angelino, dat in Oostersche, of liever in primitieve, milieu's de domeinleer beter wordt verstaan dan de leer, dat de Landsoverheid de macht heeft om rechten in te perken, kan ik wellicht steunen door de vermelding, dat ik eind 1918 in de binnenlanden van Suriname tegenover de Aukaner-boschnegers met zeer veel succes van die leer heb gebruik gemaakt. Het Groot-opperhoofd Amakti betwistte het recht van den Gouverneur om houtretributies te heffen. De bosschen waren van de boschnegers en niet van het Gouvernement. Neen, zei ik eindelijk, de bosschen en alles hier in het land, en jij met je menschen en ik en de Gouverneur in Paramaribo en iedereen daar, wij behooren allemaal aan „Missi" Wilhelmina, aan H.M. de Koningin! En dat maakte die eenvoudige menschen de zaken onmiddellijk volkomen begrijpelijk.

In verschillende streken hier zou men moeten spreken van bijv. de mai-bapa compenie [1]) of mogelijk zelfs van de magische kracht van de Nederlandsche vlag, als vertegenwoordigster van de Hoogste Overheid. Waar het op aan komt is geloof ik dit, dat in de breinen van die eenvoudigen van geest de begrippen macht, bezit en eigendom onuitwarbaar dooreengemengd zijn. Wat dat betreft erken ik gaarne, dat ik veel dichter bij een boschneger sta dan een juridisch geschoold hoogleeraar. Mogelijk dat ik ze juist daarom de zaken gemakkelijk begrijpelijk kon maken.

ad. 13. Het spreekt van zelf, dat ik met voldoening heb geconstateerd, dat mijn geringen dunk van de boschbeheerscapaciteiten der Inlandsche rechtsgemeenschappen door Prof. Logemann wordt gedeeld. Omgekeerd ben ik het ermede eens, dat het gewenscht is om naar vermogen de medewerking der bevolking te stimuleeren. Noodeloos negeeren van bevolkingsrechten dient ook naar mijne meening niet voor te komen.

---

[1]) mai = moeder (Timoreesch)
bapa = vader
compenie = compagnie; hier is bedoeld Oost-Indische Compagnie.

Ik moet hier echter een misverstand opheffen waar mijn geachte opponent meent, dat het er bij het verbeteren van den hydrologischen toestand met het deskundig en planmatig handelen minder op aan zou komen dan bij het beheer van exploitatiebosschen. De ressorten zullen bij het intensievere djatiboschbeheer natuurlijk steeds kleiner moeten wezen dan bij een schermboschbeheer. Doch voor den rechtstoestand van de bosschen behoort dit in wezen geen verschil te maken. Beide zijn „in stand te houden bosschen". We hebben hier hetzelfde misverstand, dat de Agrarische Commissie de hoofdonderscheiding der bosschen weer terug deed verleggen naar djatibosch en niet-djatibosch.

Het is overigens wel merkwaardig, dat ons nu wordt gesuggereerd om de exploitatiebosschen zelf te beheeren en de hydrologische schermbosschen mede door de bevolking te doen bewaken. Door het Binnenlandsch Bestuur wordt ons gewoonlijk gezegd, dat wij de schermbosschen wel kunnen krijgen, doch dat de productiebosschen aan de rechtsgemeenschappen dienen te blijven. Het is duidelijk, dat men meent de rechtsgemeenschappen aldus finantiëel te kunnen versterken en niet voldoende beseft, dat men dan dikwijls weer het oude spelletje van de kip met de gouden eieren ten tooneele voert.

Wat nu betreft de daadwerkelijke bemoeienis van het Gouvernement met alle bosschen, waar de Heer Beversluis het over had: Er zijn op de Buitengewesten volgens onze jaarverslagen 120 millioen hectaren bosch en, toegevoegden medegerekend, ongeveer 30 houtvesters en opperhoutvesters. Dat komt zoowat uit op ½ houtvester op de geheele boschoppervlakte van Java. Hoe kan men dan nog in ernst spreken van een denkbeeld dat het Gouvernement zich in afzienbaren tijd met alle bosschen zou willen bemoeien! Met een landschaps- of een marga-boschbeheer voor locale boschbelangen naast het, voornamer en uitgebreider, Gouvernements-beheer kan ik accoord gaan, mits men deze zaak behoorlijk regelt. Maar ook daar heeft men voor regeling, beadviseering en hulp aan het plaatselijke boschbeheer weer goed Gouvernementspersoneel noodig.

Men dient het voorhanden technische personeel zoo zuinig

en zoo effectief mogelijk te werk te stellen. En dan doet men m.i. onverstandig door, zelfs enkel naar den klank, het Boschwezen zoo vergaande beperkingen op te leggen als in het Advies is gebeurd. Die beperkingen zijn daar trouwens niet maar enkel klank. Men helpe en steune ons liever met onze mooie, maar moeilijke taak.

ad. 14. Ook mijn opmerkingen over de grenzen der beschikkingskringen hebben doel getroffen. De heer Logemann meent, dat ik te somber ben en troost zich ermede, dat de vaagheid van de grenzen de realiteit van het beschikkingsrecht niet aantast.

Hoofdzaak is voor mij, dat ik heb aangetoond, dat de mededeeling van de Commissie in de toelichting harer ontwerperfpachtsordonnantie voor de Buitengewesten (Advies blz. 111), luidende: „Men mag aannemen, dat geschillen nopens het Inlandsche beschikkingsrecht zelden zullen voorkomen", dat die mededeeling geheel en al onjuist is. Ik heb daarbij met opzet geen gebruik gemaakt van eigen waarnemingen of mededeelingen van den Dienst van het Boschwezen, waar ik gemakkelijk een geheel boekdeel mee zou kunnen vullen, maar bij voorkeur van mededeelingen van leden van de Commissie zelve. Mijn doel was daarbij tweevoudig.

In de eerste plaats wilde ik debat over de al dan niet juistheid der waarnemingen in dit opzicht voorkomen. En verder wilde ik in het licht doen vallen hoezeer de Commissie in haar eenzijdig streven naar erkenning van het beschikkingsrecht de realiteit uit het oog verloor, door feiten, aan haar zelf zeer goed bekend, gewoonweg te negeeren. Dat mijn geachte opponent mij daarbij zeer nauwkeurig op de vingers heeft gezien, blijkt uit zijn opmerking over wat ik Dr. van Royen op blz. 259 van mijn prae-advies zou hebben laten zeggen. Die opmerking geldt inderdaad alleen bij de Poebians en niet bij alle Lampongsche marga's. Maar dit laat ik Dr. van Royen dan ook niet zeggen. Ik haalde alleen zijn eigen woorden verkort aan.

Met groote instemming heb ik gehoord, dat het gewenscht is, dat preciseering van bestuursgrenzen en boschreserveering goed zullen doen hand in hand te gaan. Aan aandrang daartoe

heeft het van onze zijde werkelijk niet ontbroken. Inderdaad is toewijzing als politieressort vaak niet vreemd geweest aan wat men nu veelal het verdwijnen van niemandsgrond noemt. Maar indien het toelaatbaar is stukken bosch buiten elke Inlandsche gemeente te laten, waarom is het dan niet toelaatbaar dat principe, natuurlijk met volledige inachtneming van bevolkingsrechten en belangen, op geheele boscharealen toe te passen? Wij zouden dan in zeer veel gevallen precies geholpen zijn, al zou dan ook, zeer tot mijn spijt, de medewerking van de Inlandsche gemeenten bij het boschbeheer daarmede wel wat in het gedrang komen.

Overigens begrijp ik niet, wanneer een aanwijzing als politieressort niemandsgrond tot den beschikkingskring laat behooren, hoe het mystiekreligieuze en onvervreemdbare karakter van dat beschikkingsrecht te verklaren is. Bij de geboorte van zoo'n stuk beschikkingsgrond zie ik een Bestuursambtenaar, boos geworden door het „beloem priksa" [1]) en „boekan saja poenja bagian" [2]) van een paar k a m p o n g hoofden, hen allebei een flink standje geven en plaatsing van een paal gelasten: „wates desa" [3]) of wat het dan is. En als het Gouvernement later komt reserveeren, dan heeft men met „onvervreemdbaar adatrecht" te maken.

Ten slotte nog een rechtzetting met betrekking tot de vergelijking met de grensonzekerheid van Suriname. Die grensonzekerheid is daar een gevolg van de omstandigheid, dat nieuwere topografische gegevens dubbelzinnigheid hebben gebracht in te voren bij tractaat scherp bepaalde grenzen. Volgens het internationale recht heeft men echter binnen de grens overal met een homogeen gebied te maken. Bij den beschikkingskring of bij het uitmaken van de vraag welke grond als „tot de dorpen behoorende" beschouwd moet worden, ligt de zaak echter anders. Vlak bij het dorp wil ik aannemen, dat een ieder het er over eens kan wezen dat de grond daar „bij dat dorp behoort". Daaromheen heeft men echter geen homogeen gebied, maar een areaal, waarop rechten of pretensies, naar mate men

[1]) b e l o e m p r i k s a = nog niet onderzocht; ik weet het niet.
[2]) b o e k a n s a j a p o e n j a b a g i a n = dat is mijn deel (werk) niet.
[3]) w a t e s d e s a = grens van het dorp.

verder weg gaat, flauwer en flauwer worden. En nu geloof ik dat het hoofdverschil tusschen den heer Logemann en mij is, dat ik die rechten en pretensies veel critischer wil bekijken en scherper wil omlijnen.

ad. 15. Dat ik negatie van bevolkingsrechten zou hebben bepleit, in welk opzicht dan ook, moet ik tegenspreken. Er is echter m.i. een zeer groot overgangsterrein tusschen negatie, redelijk en practisch rekening houden, en eindelijk versteening en verstarren, volgens het systeem van de Commissie, van m.i. zoo ephemere en ongrijpbare rechten als het beschikkingsrecht, zooals ik dat zie.

Waar ik den heer Soeangkoepon uitspeel tegen den heer Haga zou ik miskennen, dat die beide uitspraken het zelfde beteekenen, behalve juist in die gevallen, dat het Gouvernement het koeria-verband [1]) door splitsingen en samenvoegingen heeft misvormd. Maar Mijnheer de Voorzitter, dat is nu juist gebeurd. In die gevallen althans beteekenen wat de heeren Soeangkoepon en Haga zeiden n.m.b.m. dus niet hetzelfde. Overigens heb ik ook nog gedoeld op de plannen om de negri's te federeeren en de regeling van het Boschwezen aan die federaties op te dragen [2]).

Het is merkwaardig hoe gemakkelijk het Binnenlandsch Bestuur daarbuiten die rechtsgemeenschappen „dwingt om in

---

[1]) koeria = district

[2]) Ten bewijze dat er in de Buitengewesten wel degelijk sprake kan wezen van beschikkingsrecht van elkander omvattende rechtskringen van verschillende orde kunnen nog de volgende aanhalingen dienen uit „Miskenningen van het Adatrecht" door Mr. C. van Vollenhoven (E. J. Brill, Leiden, 1909):

„Maar nu de Minahassa. Daar had men vanouds — ik beroep mij op de jurisprudentie van den landraad te Menado, op het résumé voor Menado, op daden en uitingen van de regeering zelf — daar had men vanouds 1°. een beschikkingsrecht over allen grond binnen de districtsgrenzen, toekomend aan het district, de pakasaan en 2°. een lager beschikkingsrecht van bepaalde families (die daar, evenals ter Sumatra's Westkust, rechtsgemeenschappen zijn) over bepaalde complexen van woeste gronden — hier palaoe-, ginds apargronden genaamd — bij voorrecht boven anderen." (blz. 26).

„Voorts komt dan klaarheid in de gesuperponeerde beschikkingsrechten: gelijk wij inlandsche gemeenten zagen van tweeërlei rang, de marga boven het dorp, zoo ziet men dan, voor de Bataklanden, een beschikkingsrecht van den dorpsbond boven een van het dorp of, voor de Minahassa, een beschikkingsrecht van de pakasaan (district) boven een van de familie". (blz. 30).

te gaan" in federaties en hun kassen op laat gaan in onderafdeelingskassen, waar in de allereerste plaats de gezaghebber of de controleur baas over is. Als de groote en wettige federatie, welke den naam draagt van Gouvernement van Nederlandsch-Indië, zich met die zaken wil bemoeien, dan is Leiden in last. Maar die onderhandsche kassen en dat Inlandsche gemeentewezen zijn kruidjes-roer-mij-niet, waar de buitenstander, d.i. de niet B.B.-er, zich liefst verre van heeft te houden.

ad. 16. De stap tot den vrede, welke door mijn geachten tegenstander wordt gedaan, namelijk de erkentenis dat de Commissie te ver is gegaan met haar eisch boschreserveeringen te laten wachten op de beslechting van grensgeschillen en het openen van de mogelijkheid zelfs exploitatie in eigen beheer of middels concessies te doen plaats vinden zonder te voren alle grenskwesties te moeten oplossen, is m.i. een zeer belangrijke. Ik geef natuurlijk gaarne toe, dat de belangen van levensonderhoud der gemeenschappen per se veilig moeten zijn. Maar dat zijn ze ook altijd geweest.

Als men nu echter maar niet in de opvatting vervalt, telkens als er grondbehoefte van den kant van de bevolking ontstaat, een stuk van de boschreserve daar goed voor te achten. Want een boschreserve is in wezen een v o o r a l t ij d in stand te houden bosch. Tegen uitscheiden van landbouwgronden, welke bij een eerste, noodgedwongen globale, reserveering in de boschreserve zijn geraakt, zal een redelijk boschbeheerder wel geen bezwaar hebben. Het l a d a n g stelsel kan echter tot dicht bij de toppen der bergen voor een schamelen oogst op werkelijk gevaarlijke wijze boschvernielend werken. Een kleine waarschuwing daartegen is dus wellicht niet misplaatst.

Wat nu betreft de vragen naar de werking van de retributieregelingen van de boschbeschermingsordonnanties enz. in de Buitengewesten, kan ik antwoorden, dat het Boschwezen geen bemoeienis heeft met de verdeeling van de gelden over de verschillende rechthebbende rechtsgemeenschappen. Dat doet het Binnenlandsch Bestuur. Ik kan mij wel herinneren dat ik eens een staat onder de oogen kreeg, welke op verzoek van een Resident door den houtvester was opgemaakt en waarop voor

alle m a r g a 's keurig netjes en tot op de centen nauwkeurig was vermeld hoeveel er binnen elke m a r g a aan retributie was binnengekomen. Op mijn vraag hoe men dat alles zoo precies wist, kreeg ik ten antwoord, dat die staat uit de vergunningsbewijzen was samengesteld, maar dat er niet de minste waarborg was, dat het hout ook inderdaad op die manier gesplitst uit de verschillende boscharealen afkomstig was. De grenzen waren lang niet overal afgebakend of zelfs bekend. En ik kreeg de wedervraag hoe men dat uit zou kunnen zoeken. Ja, Mijnheer de Voorzitter, dat wist ik ook niet. De praktijk leert, als te voorzien was, zoo langzamerhand, dat men in elke streek maar één enkel retributietarief kan toepassen. Verschillende tarieven voor m a r g a bosch en gouvernementsbosch leiden tot eindeloos geknoei. Maar daarom zal men het m a r g a-boschbeheer dan ook niet onafhankelijk van het Gouvernementsboschwezen kunnen laten werken.

ad. 17. Het spijt mij natuurlijk erg dat ik P r o f. L o g e m a n n met zijn beschouwingen over het vraagstuk van de schadeloosstellingen ernstig heb teleurgesteld. Ik geef gaarne toe, dat het een buitengewoon moeilijk probleem is. Als ik het wel heb is de theoretische rechtswetenschap er ook nog niet achter, waarom bijvoorbeeld wel schadeloosstelling betaald moet worden aan de Zuiderzee-visschers, hoewel die toch geen beschikkingsrecht op de Zuiderzee hebben, en niet aan den eigenaar van een perceel bouwgrond, dat onder een bouwverordening komt te vallen, hoewel die eigenaar wèl beschikkingsrecht heeft. Pachtwetten plegen ook al zoo onaangenaam en zonder schadeloosstelling in beschikkingsrecht in te grijpen.

ad. 18. Ik ben werkelijk niet de eenige, die uit de voorstellen van de Agrarische Commissie den indruk heeft gekregen, dat door het Gouvernement afstand zou worden gedaan van recht om over onbebouwde gronden te beschikken. Ik verwijs naar de zoo juist voorgelezen en reeds aangehaalde opmerking van collega J a p i n g, dat het Gouvernement alles uit handen zou geven. D e K a t A n g e l i n o (l.c. blz. 522) vindt, dat het Gouvernement bij het volgen van den weg, die thans door de Commissie is aangewezen „afstand doet van haar tegenwoordige machtspositie" en enkel „vertrouwen zal hebben te stellen

in het bevolkingsinzicht". En wij hebben zoo juist van den heer Logemann zelf gehoord, dat de waarnemers te velde in 1872, wier inzicht naar ik meen door de tegenwoordige Agrarische Commissie wordt gedeeld, eenstemmig tot de conclusie waren gekomen, „dat de bevolking geen recht tot beschikken van het Gouvernement erkende".

Krachtens de domeinverklaring heeft het Gouvernement nu wèl recht van beschikken. Wat is nu verlaten van de domeinverklaring en volgen van den weg van de waarnemers van 1872 en van de Agrarische Commissie anders dan een door het Gouvernement afstand doen van recht, dat men langs een omweg weer terug wil krijgen. Bovendien lees ik op blz. 114 van het advies van „bosschen en gronden, waarop beschikkingsrecht wordt uitgeoefend, ten aanzien waarvoor het Land bevoegdheden heeft verkregen", en dat is dan verkregen door het meergenoemde proces. Het is dan toch nogal duidelijk, dat het Land vóór dat proces geen bevoegdheden heeft.

Prof. Nolst Trenité vreest eveneens, dat de bevolking, wanneer eenmaal haar recht op het woest gebied stellig is erkend, niet met zoo'n luchtig bepaalde schadeloosstelling genoegen zal nemen (De Rijkseenheid, Mei 1931, blz. 276). De dringende uitnoodiging aan het Gouvernement om bij de uitoefening van zijn hoogheidsrechten het beschikkingsrecht te willen kennen, in overeenstemming met de wet op de staatsinrichting, komt mij voor wel wat van haar kracht te hebben ingeboet door de erkenning van de grootst mogelijke meerderheid der Agrarische Commissie, dat dat kennen onmogelijk is, zoolang de wet op de staatsinrichting niet wordt gewijzigd. En wat die privaatrechtelijke of publiekrechtelijke structuur betreft, ik denk, dat die den gemiddelden houtvester wel ijzig koud zal laten en dat hij net zoo lief den structuur van het grondenrecht van de Eskimo's of Patagoniërs gekozen zou zien, mits wij daarmede dan ook maar een boschreglement kregen, waarmede wij onzen dienst naar behooren konden uitoefenen en wisten waar wij aan toe waren.

Men heeft zoo juist van den Heer Japing gehoord, dat hij, indien men door het loslaten der domeinverklaring de vaststelling van een behoorlijk boschreglement zou kunnen bespoe-

digen, zou zeggen: Hef haar op, hoe eer hoe liever! Maar dat is geen liefde voor het beschikkingsrecht, doch enkel afkeer van den toestand, waarin wij ons thans bevinden. En het ongelukkigste is nog, dat wij er zelfs met dat offer nog in geen jaren uit zouden zijn.

Tegen de geciteerde passage van den Heer Beversluis kan ik aanvoeren, dat er bij mijn weten nooit vastgewortelde rechten van de bevolking, hetzij op grond van de domeinverklaring of van welke andere regeling dan ook, zonder meer terzijde zijn gesteld. Men heeft die rechten wel eens belangen gedoopt, men heeft ze niet altijd onbeperkt gelaten, maar krachtens de beste grondregelen van ons geheele bestuursbeleid heeft er steeds een afweging van belangen plaats gevonden. Er kunnen natuurlijk wel eens fouten zijn gemaakt. En het is de vraag of er onder een ander systeem meer of minder fouten ten nadeele van de bevolking gemaakt zouden zijn. Maar wie de dikwijls eindelooze verhandelingen met bevolking en bestuursambtenaren over de vaststelling van een reservegrens wel eens heeft meegemaakt, zal dat „zonder meer terzijde stellen" als karakteristiek van de huidige werkwijze toch wel bepaald komisch van onjuistheid vinden. Zoo kan de Heer Beversluis het dan ook niet hebben bedoeld. Een mis-achten van bevolkingsbelangen zou ook m.i. fout en zelfs niet in het belang van het Boschwezen zijn. Bij tactvol en redelijk optreden geloof ik, dat men er bij het huidige systeem tot wederzijdsche tevredenheid zal kunnen komen zonder belangrijke geldelijke schadeloosstellingen, althans waar geen bouwgronden behoeven te worden afgekocht. Zou men daarentegen diezelfde rechten onvervreemdbaar adatrecht gaan noemen en een lange, gecompliceerde procedure voor onteigening of duldplicht-oplegging gaan toepassen, dan ben ik overtuigd, dat men zonder grooter tevredenheid te stichten veel grootere geldbedragen zal moeten besteden. Indien het anders zou wezen dan hadden reclame en adverteeren geen zin.

ad. 19. Het is alweer met voldoening dat ik van mijn geachten tegenstander heb vernomen, dat er naar zijn meening veel kans is, dat de Regeering in veel gevallen bij het Boschwezen van oordeel zal wezen dat het directe nadeel van maat-

regelen, die strekken in het belang van het algemeen, in redelijkheid door de betrokkenen zelf kan en moet worden gedragen. Als die betrokkenen het daarmede eens zullen zijn, en ook collega J a p i n g schijnt dit te veronderstellen, dan is zeker veel gewonnen. Maar ik blijf twijfelen en moet met nadruk ontraden om met het schema voor een boschreglement, zooals dit door de Commissie is opgesteld, in zee te gaan.

Er is niet zoo'n scherp onderscheid tusschen boschreserveering en het gebruik van den grond voor Gouvernements- of particuliere winstbedrijven als men veelal aan schijnt te nemen. Elk beheerder van een zuiver schermbosch zal wel de eerzucht hebben om dat bosch, natuurlijk zonder het hoofddoel der reserveering in gevaar te brengen, toch te laten produceeren. En een dergelijk streven is wel geheel en al in het belang van het algemeen. In Sumatra's Westkust is het echter wel beloond met gemopper, dat de bevolking wel accoord ging met een enkel bewaken van de bosschen door het Gouvernement, doch dat er van exploitatie door het Gouvernement geen sprake mocht wezen. En wij weten toch wel allemaal, dat wanneer wij alleen mogen bewaken en niet mogen kappen, niet mogen verplegen met de bijl, dat het Boschwezen dan in de eerste plaats eenvoudig niet te betalen zal wezen en ten tweede, dat wij onzen dienst dan niet op de juiste wijze zullen kunnen uitoefenen.

REPLIEK AAN C. H. JAPING

van

J. W. GONGGRIJP.

Thans overgaande tot de beantwoording van de opmerkingen van den Heer C. H. J a p i n g veronderstel ik, dat zijn voor het voorstel der Agrarische Commissie veel gunstiger meening door P r o f. L o g e m a n n met genoegen zal zijn aangehoord. Wat mij betreft kan ik zeggen, dat dit niet dan met gemengde gevoelens is geweest. Met veel wat de heer J a p i n g hier heeft willen zeggen, vooral met zijn steun aan het betoog, dat een effectief beheer der bosschen h o e d a n o o k zoo spoedig

mogelijk ter hand moet worden genomen, kan ik evenwel natuurlijk zonder voorbehoud instemmen. Waar een klacht wordt geuit over het onvoorbereid in beheer geven aan de m a r g a's van reusachtige uitgestrektheden van den tegenwoordigen dienstkring van dezen boschbeheerder, kan ik een weinigje leedvermaak niet onderdrukken. Drie jaar geleden heeft de heer J a p i n g hier een pleidooi gehouden voor gemeentelijk boschbeheer en ik geloof, dat hij nu te strijden heeft met de geesten, die hij toen zelf heeft helpen oproepen. Reeds destijds toen ik die voordracht las, is bij mij de vrees opgekomen, dat men aan dat m a r g a-boschbeheer, zich beroepende op de woorden van den heer J a p i n g, een uitbreiding zou geven, welke geen boschbouwkundige, ook de heer J a p i n g zelf niet, goed zou kunnen keuren. Ik heb met voldoening in dit opzicht gehoord van miskenning van de moeilijkheid van het boschbeheer. Een miskenning, welke ons ondertusschen ook als belastingbetaler aardig wat geld is gaan kosten, dat vooral nu zeer goed te pas zou zijn gekomen. Ik hoop dat men zich in Zuid-Sumatra met goed gevolg uit de moeilijkheden zal kunnen redden, waarin men m.i. niet in die mate terecht gekomen zou zijn als het Binnenlandsch-Bestuur minder overhaast en meer in overeenstemming met de dienstleiding van het Boschwezen was te werk gegaan.

De kritiek, welke hier op die leiding geleverd wordt acht ik begrijpelijk, maar niet billijk. Ik zal er alleen op in gaan in zooverre zij rechtstreeks op ons onderwerp, en meer speciaal op mijn standpunt te dien aanzien, betrekking heeft. Het is m.i. niet juist, dat het Gouvernement hetzij rechtstreeks of zijdelings het beschikkingsrecht heeft erkend door betaling van gedeelten van houtretributie of door schadeloosstelling bij erfpachtsuitgifte. Ware het juist, dan zou dat beschikkingsrecht ook erkend zijn bij de uitbetaling van schadeloosstelling aan de Zuiderzee-visschers. En ik heb van zeer bevoegde juridische zijde gehoord, dat daar van beschikkingsrecht geen sprake is. Het is niet mijn standpunt, dat Gouvernementsbeheer met uitkeering van een deel der opbrengst s t e e d s te verkiezen zou zijn boven beheer rechtstreeks door de m a r g a zelf. Een gemeentelijk beheer van bosschen, welke in locale

behoeften voorzien, heeft voor mij, mits onder toezicht van hoogerhand, veel aantrekkelijks. Ik zou zelfs de rechtsgemeenschappen wel degelijk willen interesseeren en zooveel mogelijk willen betrekken ook in het Gouvernements-boschbeheer. De houding van: „Jelui brengen van boschbeheer toch niets terecht en daarom blijf je met je handen van onze bosschen af", lijkt mij al wel bijzonder ontactvol. Dat was dan toch ook wel niet de houding van de dienstleiding. Hoe meer men de bevolking het besef bijbrengt, dat de bosschen niet zijn van het Boschwezen, maar van de gemeenschap, waar zij zelf een onderdeel van zijn, en dat het boschwezen, als alle ambtelijke organisaties, slechts orgaan is der gemeenschap, hoe beter. Waarom zou het boschbeheer in Europa wel de hulp voor boschbescherming inroepen, zelfs van allerlei dagjesmenschen, terwijl wij hier, die hulp veel meer noodig hebbende, zoo irriteerend zouden moeten zijn. Het lijkt mij echter verkeerd de rechtsgemeenschappen te hoog aan te slaan wat hun beheerscapaciteiten betreft. Men vergelijke een marga wat dit betreft niet met een zelfbesturend landschap of zelfs nog wel met krachtige zelfbesturende landschappen als Deli en Langkat ter Sumatra's Oostkust.

Bovendien blijken toch ook juist daar de bezwaren van zoo'n verzameling autonome takken van landschapsboschwezen. Is het bijvoorbeeld billijk, dat de Karo-landen, een vrij arm landschap, jaarlijks belangrijke uitgaven doen voor boschbescherming, welke aan het rijke Deli en Langkat ten goede komen? Om verder bij het beeld van den heer Japing te blijven: Een verstandig vader zal stellig zijn zoon zelf een stuk speelgoed in elkaar laten zetten, zoodra hij weet dat dit zijn vermogens niet te boven gaat. Maar riskeert hij ook, dat het kind zijn nek breekt met een eigengemaakte fiets? En laat hij het veelbelovende joch ook zijn gang gaan met de auto van de familie? Toezicht is noodig zegt men. Accoord. Maar waar is de regeling, die zulk toezicht bij gemeentelijk boschbeheer waarborgt? Gemeentelijk boschbeheer op beperkte schaal zal m.i. zeer zeker een rol in Indië hebben te spelen. Maar men stelle de zaak niet voor alsof het overal Gouvernements-boschbeheer zou kunnen vervangen. Elke boschbouwkundige weet, dat dat eenvoudig

onmogelijk is. En dat willen ook niet de Heeren J a p i n g en B e v e r s l u i s.

Verder is naar mijne meening organisatie van het Gouvernements-boschbeheer van zeer veel grootere urgentie dan het gemeentelijke beheer van de bosschen voor locale behoeften. Het is bepaald jammer, dat het m a r g a - boschbeheer soms voor een soort guerilla tegen de ontwikkeling van het veel belangrijker Gouvernements Boschwezen schijnt te worden gebruikt.

Het spijt mij, dat die kleinheid van ons land er hier weer bijgebracht is. Grootheden zijn steeds betrekkelijk en in ieder geval hebben wij, Nederlandsche en inheemsche burgers van deze gewesten, Nederlandsch Indië gemaakt tot wat het is. En over dat resultaat behoeven wij niet op te snijden. Wij behoeven er ons ook niet over te schamen. Of wij ons al dan niet tegen onze verdere taak opgewassen gevoelen, behoort geen vraag te zijn. Het is puur en simpel plicht. Een plicht, die te vervullen is tegenover elkeen, hij zij Maleier, Koeboe of Nederlander, zonder aanzien des persoons. Vraagpunt is alleen op welke wijze die plicht het beste naar recht en billijkheid te vervullen is.

En wat onze taak in de bosschen betreft: Die is werkelijk niet hopeloos of onmogelijk. Als wij maar in de eerste plaats onze aandacht geven aan wat wij wèl kunnen bereiken en ons niet laten ontmoedigen door hersenschimmen, welke inderdaad onbereikbaar zijn, zooals het verlangen alle bosschen dadelijk in eigen beheer te nemen of, zooals ik ook wel heb hooren zeggen, achter elken boom een m a n t r i. Maar welk verstandig mensch wil dat nu?

Wij hebben in de bosschen van de Buitengewesten een thans vrijwel geheel slapend milliarden bezit. Dat bezit mag niet verwaarloosd worden. Het moet bewaakt worden en levend gemaakt.

De heer J a p i n g vindt de reserveeringsvoorschriften van de Commissie nog niet zoo kwaad en acht het zelfs een voordeel, dat de bevolking, wanneer de termijnen en formaliteiten maar behoorlijk in acht zijn genomen, niet meer achterna met bezwaren kan komen en dat wij bij de grensregeling een steviger

steun zullen hebben, dan nu het geval is. Ik betwijfel of een en ander wel overeenkomstig de bedoeling van de Commissie is geweest. Ook hierbij zal m.i. de opvatting van de Kat Angelino (l.c. blz. 523) bevestigd worden, dat het Gouvernement het adat grondenrecht als wettelijke basis van zijne agrarische politiek erkennend, meer arbiter dan leider en beslisser zal hebben te worden. Ik acht dit echter niet in het belang van die adat gemeenschappen zelve.

Ik kom nu ten slotte tot een tweetal punten, waar de Heer Japing zich m.i. bepaald heeft vergist. Niet alleen het Boschwezen, maar iedere tak van dienst en iedere ambtenaar heeft zich te gedragen naar de Wet en naar de voorschriften van de Regeering en daarom is het niet juist het Boschwezen er een verwijt van te maken niet tijdig de bakens te hebben verzet en te strak vast te hebben gehouden aan de domeinverklaring. Dat zijn geen dingen waar het Boschwezen in te beslissen heeft, maar enkel en alleen de Regeering. Het Boschwezen is wel in een scheeve positie geraakt doordat het Binnenlandsch Bestuur zich vaak weinig gestoord heeft aan de B.G.S. [1]) van 1913, welke in 1924 in de officieele uitgave van Letterie en de Keizer nogmaals werd gepubliceerd. Die aanschrijving is tot den huidigen dag niet ingetrokken en is bijgevolg nog altijd van kracht. Welk ambtenaar is nu echter bevoegd om op eigen houtje te zeggen: Nu ja, dat staat wel in de Wet en dat zijn wel de instructies der Regeering, maar daar trek ik mij van nu af aan niets meer van aan? Bovendien willen noch de domeinverklaring noch die instructie, dat de inbeheergeving van bosschen in Zuid-Sumatra weer ongedaan gemaakt zou moeten worden of dat bij boschreserveering enz. geen overleg meer met de bevolking gepleegd zou worden. Die inbeheergevingen en dat overleg geschieden integendeel juist op grond van de domeinverklaring. Wij verkeeren hier in een moeilijkheid, welke m.i. alleen opgelost kan worden, wanneer de Regeering duidelijke instructies geeft, die door al Haar organen stipt worden nageleefd.

Het tweede punt betreft de misvatting van den Heer Japing dat het, zelfs bij erfpachtsuitgifte, volgens de Commissie van

[1]) B.G.S. = Brief Gouvernements-Secretaris.

zelf zou spreken, dat de vergoedingsprocedure evenmin als het modern onteigeningsproces remmend behoeft te werken op den reeds onherroepelijk besloten grondafstand. Het oog was hier blijkbaar gevallen op alinea 22, blz. 29 van het Advies. Maar Mijnheer de Voorzitter, daar staat nog het woord „overigens" bij „dat overigens de vergoedingsprocedure evenmin remmend behoeft te werken" enz. En dat woord „overigens" omvat hier o.m. de oplossing van de grensgeschillen tusschen naburige rechtsgemeenschappen, welke eerst uitgevochten moeten zijn, voordat men aan de vergoedingsprocedure kan beginnen. Men zie hiervoor bladzijde 111 van het Advies en artikel 5 van de daarbij gevoegde ontwerp erfpachtsordonnantie voor de Buitengewesten en onder 1.a. (bladzijde 112) en onder 10 (bladzijde 114) van het schema van het algemeen boschreglement.

Men heeft trouwens zoo juist van Prof. Logemann kunnen hooren, dat toe wordt gegeven, dat de voorstellen van de Commissie hier te ver zijn gegaan en dat men bij reserveeringen en mogelijk ook bij exploitaties in eigen beheer of middels concessies meent een stap tot den vrede te kunnen doen door niet meer te laten wachten op de beslechting van grensgeschillen, mits maar voldoende waarborg voor bevolkingsrechten worden verkregen. Dat is een zeer belangrijke stap. Men heeft reeds voldoende kunnen hooren hoe ik over die grensgeschillen denk. Zij zouden m.i. elke reserveering of gronduitgifte kunnen saboteeren.

Een dergelijke vergissing is bij het Advies van de Commissie, dat naar ik graag wil bekennen ook mij veel moeite gekost heeft, best te begrijpen. Maar men zal het verklaarbaar vinden, dat ik het optimistische oordeel van den Heer Japing over de werkwijze onder het stelsel der Commissie niet deel.

REPLIEK AAN Dr. Ir. CH. COSTER

van

J. W. GONGGRIJP.

Tenslotte kom ik tot de beantwoording van Dr. Coster. Ik hoop dat de heer Coster het mij niet kwalijk neemt, dat ik hem eerst voorbij ben gegaan en zelfs een groot deel van zijn argumenten reeds in mijn antwoord aan anderen heb meenen te moeten weerleggen, maar dat komt omdat die anderen mij meer vat gaven dan het vooral op sentiment gestelde betoog dat hij heeft geleverd.

Tegen sentiment is zoo weinig in te brengen. Wanneer men zegt, dat men de domeinverklaring als een groot onrecht voelt, dan kan men hoogstens zeggen, dat men die gevoelens niet deelt, maar daar is het dan ook mee uit. Ik zal derhalve niet trachten om tegen het thans onderhanden, zoo welsprekende betoog mijn — het kan reeds gebleken zijn — vaak afwijkende meening aan te voeren. Vooral omdat wij per slot van rekening, wat de conclusies betreft, niet zoo ver van elkaar af staan. Een bepaalde uitspraak over al dan niet behoud van de domeinverklaring of over het volgen van het Agrarisch systeem van de Commissie ligt ook naar mijne meening niet in de eerste plaats op onzen weg. Maar — en ik zeg dit ook in antwoord aan den Heer Zwart — stellig kunnen wij gecenseerd worden een oordeel te mogen uitspreken over het schema voor het algemeen boschreglement en over de urgentie van een wettelijke regeling van het boschbeheer in de Buitengewesten. Ik geloof dat ik Dr. Coster aan mijn zijde heb, wanneer ik deze urgentie sterk naar voren meen te kunnen schuiven, maar wat betreft het schema van de Commissie, zeg, dat wij daar niet mede zullen kunnen werken.

De formuleering van de conclusie, waartoe de Vergadering meent te zijn gekomen, Mijnheer de Voorzitter, meen ik aan Uw Bestuur te moeten overlaten.

DEBATTEN 2e TERMIJN PRAE-ADVIES GONGGRIJP.

Debat 2e termijn Prof. Logemann.

Prof. Logemann kan in tweeden termijn slechts zeer kort nog een enkel punt behandelen. De heer Gonggrijp zegt „helpt ons Boschwezen en kibbelt niet langer!" Welnu antwoordt Prof. Logemann, laat het Boschwezen beginnen met zijn dienst te regelen in een boschordonnantie voor de Buitengewesten, waarbij met bestaande bevolkingsrechten wordt rekening gehouden.

De heeren Gonggrijp en Feuilletau de Bruyn zijn opgekomen, niet voor handhaving van de huidige domeinleer, maar van de domeinidee. Spreker moet bekennen, dat hij niet begrijpt wat dat is; discussie is dus onvruchtbaar, zoolang de bedoelingen niet zijn gepreciseerd. De heer de Bruyn spreekt van een publiekrechtelijk domeinbegrip. Spreker verstaat dat niet. Bedoelt de geachte debater daarmede de juridische almacht van den wetgever, dan deelt hij het uitgangspunt van de Agrarische Commissie. Maar bedoelt hij, dat de administratie met het beschikkingsrecht „tactvol" mag omspringen — en dat schijnt de bedoeling — dan staan wij onvereenigbaar ver uiteen. Politiegezag over private rechten is iets, wat spreker in den modernen staat niet kan verteren. De heer Feuilletau de Bruyn heeft het verwijt geuit, dat de Agrarische Commissie een omschrijving van het beschikkingsrecht ontweken heeft. Spreker heeft zich neer te leggen bij het feit, dat de Commissie den heer de Bruyn niet heeft bevredigd, maar hij behoeft er zich niet bij neer te leggen, dat de heer de Bruyn niet melding maakt van of ingaat tegen de drie of vier argumenten, welke de Commissie voor haar houding heeft aangevoerd. Op zoo'n manier komt een debat nooit verder!

Repliek van Dr. Feuilletau de Bruyn.

In antwoord op Prof. Logemann merkt de heer Feuilletau de Bruyn op, dat hij onder het domein-

beginsel het onloochenbare en onbetwiste heerschappijrecht van den Staat verstaat. De algemeene domeinleer is echter zoo ingewikkeld, dat hij er hier niet verder op in zal gaan. Hij geeft toe, dat in zijn opvatting van het domeinbeginsel de Staat tot op zekere hoogte optreedt als politiestaat en het zwaartepunt der hanteering overlaat aan de administratie. Hij wijst er echter op, dat men in Engeland, dat niemand toch als een politiestaat beschouwt, bij de verkaveling van het groot grondbezit in kleinere perceelen, bij de Wet van de „small holdings" en „allotments", zich eveneens heeft beroepen op het domeinrecht, dat stamt uit den tijd van de Normandische verovering.

Wat het beschikkingsrecht in de Gajoelanden betreft verwijst hij naar hetgeen Nederburgh in zijn proefschrijft „Het Staatsdomein op Java" op p. 42 vermeldt. Van dit recht, dat aan den eigenaar zekere politioneele verplichtingen oplegt, ziet de primitieve bevolking vaak geheel vrijwillig af. Tenslotte stelt hij aan de Vergadering de vraag of de bevolking niet tegemoet zou kunnen worden gekomen door aan de dorpen een beperkt areaal voor dorpsbosschen af te staan, daar vooral het kapverbod van hout, dat de bevolking noodig heeft, in sommige streken zeer sterk wordt gevoeld. Daardoor zou men aan de voornaamste grief der bevolking tegemoet komen.

Dupliek van J. W. Gonggrijp.

Mijnheer de Voorzitter,

Nu ik gelegenheid krijg om de beide sprekers in tweeden termijn nog met een enkel woord te beantwoorden, moet ik wederom beginnen met een woord van dank aan Prof. Logemann.

De Heer Logemann begrijpt den noodtoestand, waarin wij verkeeren en wil ons helpen. Hij wijst ons zelfs den weg aan, waarlangs wij geholpen kunnen worden en dat is de weg van een ordonnantie.

Maar, dat hebben wij reeds geprobeerd. Niet eens, maar herhaalde malen. Er is, ik meen een jaar of zes geleden een ontwerp-boschordonnantie voor de Buitengewesten opgemaakt en na jaren en jaren wachten heeft men ons eindelijk gezegd,

och, wacht nu nog maar even wat langer op het rapport van de Agrarische Commissie. En toen dat door ons met spanning verbeide advies er eindelijk was, hebben wij gezien, dat wij er daarmede nog heelemaal niet waren, maar dat er zelfs bij integrale opvolging van dat advies — hetgeen door ons volstrekt niet in het belang van onzen Dienst en van het Land geacht zou worden — maar dat er zelfs dan nog een termijn van jaren en jaren verder wachten op een behoorlijke basis voor onze dienstuitoefening in het verschiet zou wezen. En als wij ons daarover beklagen en betoogen, dat dat zoo toch niet kan doorgaan, dan verwijst men ons weer naar den weg, dien wij jaren en jaren geleden reeds hebben pogen op te gaan en dien men ons, met een verwijzing naar het te verwachten advies van de Agrarische Commissie, heeft ontzegd.

Mijnheer de Voorzitter, ik geloof, dat het ons dan niet kwalijk genomen kan worden als ons een oogenblik van moedeloosheid overvalt en ik geloof, dat ik dan het recht krijg om te vragen of men zich in en buiten deze zaal wel voldoende bewust is van de belangen, welke daarbij in het spel zijn. Die belangen zijn niet die van ons persoonlijk. Wij zijn maar ambtenaren, die hebben heen te gaan, zoodra wij onzen dienst hebben volbracht. Maar het volk van deze gewesten, van welk ras het dan ook moge wezen, het volk blijft. En het gaat in onze oogen om het behoud van den bodem, van de productiviteit van den bodem, waarop niet alleen de geheele bevolking heeft te leven, maar ook hare kinderen, ook haar geheele nageslacht. En dan mogen wij niet moedeloos worden! Dan moeten wij blijven strijden voor onze goede zaak, die niet in de eerste plaats ten bate van ons zelf komt, maar niets anders is dan onze heilige plicht. En dan hoop ik, Mijnheer de Voorzitter, dat men onze woorden goed zal willen verstaan, zoowel in deze zaal als daarbuiten (*krachtig applaus*).

De Heer F e u i l l e t a u d e B r u y n heeft gevraagd of wij geen genoegen hadden kunnen nemen met toewijzing van een areaal om de k a m p o n g s heen aan elk harer als een soort gemeentebosch, ter voldoening harer eigen behoeften aan hout en andere boschproducten.

Mijnheer de Voorzitter. Wanneer wij er op die manier had-

den kunnen komen, dan zouden wij stellig zeer gelukkig zijn geweest. Maar daar ging het niet om. Er was in de Lampongsche Districten bijvoorbeeld geen sprake van de marga's tevreden te stellen met een stuk bosch aan elk hunner. Neen, men heeft daar aanvankelijk het geheele areaal, inclusief de reeds afgebakende boschreserves, als beheerskring aan de marga's toegewezen. Het spijt mij die kaart op het oogenblik niet bij mij te hebben, maar ik zou hier kunnen vertoonen de kaart, welke voorkomt aan het slot van het werk van Dr. J. W. van Royen, [1]) waarop met uitzondering van een peuterig plekje van een tweetal vierkante centimeters, dat wit is gelaten, de geheele oppervlakte van de residentie, boschreserve of geen boschreserve, de kleur van de verschillende marga's heeft verkregen. Hoe men er bij gekomen is dat plekje, het terrein van de Javaansche kolonisatie Gedong Tataän, wit te laten weet ik niet. Het spreekt toch wel van zelf, dat dat plekje net zoo zeer, of net zoo min, tot de een of andere marga gerekend zou kunnen worden als elk ander plekje van die kaart.

Onze Dienst heeft tegen dat met een breed gebaar inbeheergeven van al die reserves geprotesteerd en na heel veel aandringen zijn die aangewezen boschreserves uit de beheerskringen van de marga's gelicht en na weer eenige verdere protesten hebben we verkregen, dat ook de nog aan te wijzen reserves alsnog uit de beheerskringen zouden worden gelicht. Het ging er bijgevolg heelemaal niet om, dat wij geen stukje bosch aan de marga's wilden laten. Dat zouden wij heel graag gedaan hebben en dat willen wij nog doen. Neen, het ging er om, dat men geen stukje bosch aan het Boschwezen in beheer wou laten.

De Voorzitter acht thans het moment gekomen om de debatten te sluiten en concludeert, dat uit de besprekingen over het Agrarische stelsel, zooals in het rapport van de Agrarische Commissie neergelegd, en de huidige domeinleer, bezien in verband met het Boschwezen, wel heel duidelijk blijkt, dat hierbij

[1]) Nota over de Lampoengsche merga's. Mededeelingen van de Afdeeling Bestuurszaken der Buitengewesten, Serie B. No. 7.

tal van moeilijke problemen om oplossing vragen. Zeer sterk is tot uiting gekomen de onbevredigende rechtstoestand voor het boschbeheer in de Buitengewesten, waar nog steeds de vaste basis gemist wordt, waarop de Dienst van het Boschwezen zijn heilzaam werk kan opbouwen. Dank zij den prae-adviseur, den heer G o n g g r i j p, en de debaters, in het bijzonder de heeren P r o f. D r. L o g e m a n n en D r. F e u i l l e t a u d e B r u y n, is onze kennis over dit onderwerp in hooge mate verrijkt. Wij zijn ons echter wel bewust, dat de kwesties waar het hier omgaat niet in deze zaal zullen worden opgelost, doch wij vleien ons met de hoop, dat het Vhabinoi-congres een kleine bijdrage heeft geleverd voor een betere beoordeeling van het rapport der Agrarische Commissie en het agrarische regeeringsbeleid, hetwelk eerlang in den Volksraad in behandeling zal komen.

DE WAARDEN VAN DE WILDHOUTBOSSCHEN

door

W. C. R. SCHNEPPER.

Mijnheer de Voorzitter,

Wanneer ik in een tijd als deze, nu het schijnt alsof er geen enkele waarde meer vaststaat, ga spreken over „de waarden van wildhoutbosschen", dan ontleen ik den moed en het recht tot zulk een betoog aan ons geloof in de onveranderlijkheid van de intrinsieke waarden van het woud.

Ik moet erkennen, dat ik mij daarnaast nog tot dit onderwerp aangetrokken voelde, omdat het altijd wel aangenaam spreken is over een zaak waar niemand het rechte van af weet. Vóórop staat dus ons geloof (om niet te zeggen: ons „fanatiek" geloof) in de hechtheid en echtheid dier waarden.

Hoe de absolute waarde van het bosch — en ik denk daarbij in de eerste plaats aan de houtwaarde — ook moge verloopen, wij allen hebben een ongeschokt vertrouwen in de relatieve waarde; ja we zijn overtuigd, dat die functioneele waarden met de ontwikkeling van het maatschappelijk leven in stijgende lijn zijn en dat wij die, nu meer dan ooit, te verdedigen hebben. Jammer genoeg is het zwaard, dat ons daarbij ter hand staat, niet scherp gewet zooals zal blijken.

Wanneer de beeldspraak U niet te stout is zouden we de houtvesters kunnen noemen: de min of meer machtelooze beschermengelen van een primair economisch goed, waarvan de waarden meer subjectief dan objectief bepaald zijn. Niet dat ik mij persoonlijk ook maar eenigszins ongerust maak over die rol — ik speel die overtuigd mee — maar de buitenwacht wil nu eenmaal iets anders dan fanatisme en eerlijke overtuiging. Voor den door de wol geverfden boschman moge het besef van die waarden genoeg zijn, de buitenwacht vraagt

getallen; dàt is houtsnijdende argumentatie. Zij verwacht nuchtere cijfers, en staat met het „maar" der kritiek op de lippen zoolang die niet geleverd zijn.

Nu zijn helaas ten opzichte van de waarden van het wildhoutbosch „nuchtere cijfers" wel het minst omvangrijke materiaal waarover we beschikken. Een van de collega's moge de houtvesters dan zeer suggestief vergelijken met „geldzakken", „meetlatten" en „mannen van de boschbouwkundige feeling", ik geloof, dat we wat onze f e e l i n g omtrent de wildhoutwaarden betreft, onder een hinderlijk surplus gebukt gaan.

Links en rechts wordt ons verweten — en niet altijd ten onrechte — dat houtvesters als van „landhonger" bezield zijn en een te rechtlijnig geloof hebben in de waarde van het bosch. Maar er wordt te weinig bedacht hoe vaak men ons later voor dien landhonger dankbaar is geweest. Gelukkig begint nu ook buiten onze kringen eindelijk het besef te groeien, dat er al erfpachten genoeg zijn en dat het gebrek aan akkers niet te verhelpen is door een eindeloos voortgezette uitgifte van boschgrond. Is het overigens niet verklaarbaar, dat wij onder de huidige omstandigheden naar het eenige redmiddel grepen: de uitbreiding der boschreserveering, al bleek dat middel dan ook niet altijd in al zijn geledingen even d e u g d e l ij k. Voorzeker behoeft onze reserveeringspolitiek geen verontschuldiging zoolang we het werkelijk belang en de behoeften van de gemeenschap naar beste weten dienen.

Maar dit doel zouden we heel wat aangenamer en gemakkelijker bereiken wanneer we met duidelijk sprekende c ij f e r s het recht van die gemeenschap op goed beboschte infiltratiegebieden konden b e w ij z e n. Daarmede zouden we ons tevens van een reeks van aantijgingen kunnen zuiveren, want het heeft geen nut de bezwaren van die buitenwacht te negeeren. We kunnen die slechts overwinnen door ze te begrijpen en te ontzenuwen. Honderd u i t s p r a k e n en duizend h y p o t h e s e n helpen ons daarbij minder dan één g e t a l.

Onderwerpen we nu echter onze cijfer-kennis van de waarden van het wildhoutbosch aan kritische beschouwing, dan moeten we bekennen, dat we beter ingedeeld zijn bij S h a w 's „sentimental men", waarin hij zegt: „they know the value of all

and the price of nothing", dan bij diens „cynical men, who know the price of all and the value of nothing".

Dan moeten we — en niet tot onzen trots — erkennen, dat de eerste schreden op het pad van onderzoek nog pas onlangs gezet zijn. Of we de massabepalingsmethoden bezien, dan wel die der hydrologische, orologische en edaphische functies, of de hygiëne, dan wel de esthetica van het bosch U het naast aan het hart liggen, overal blijken we ons in een gebied van n vergelijkingen met n + i onbekenden te bevinden en overal staan we voor een gapend vacuum in onze wetenschappelijke kennis. Op zijn best nog helpen ons eenige weinig zeggende getallen uit Europa.

Zeer terecht nu bejubelt het laatste jaarverslag van den Dienst (van 1929) het heugelijke feit, dat eindelijk een wetenschappelijk onderzoek naar de hydrologische werking van het bosch is ingesteld, doch laten we niet vergeten, dat dit onderzoek nog slechts een onderdeel van het totale gebied omvat en dat we daarmede pas aan het padvinden zijn voor het zorgenkind van onzen Dienst.

Subjectieve waardeering latend voor wat ze is, zoo blijft het doel van dit betoog om aan te toonen, dat de objectieve waardebepalingen, indien al aanwezig, onvolledig, gebrekkig en dus onjuist zijn.

Gedeeltelijk is dit te verklaren doordat men enkele subtiele waarden eenvoudig niet in cijfers uit kan drukken; gedeeltelijk doordat die waardebepalingen zeer tijdroovend en gecompliceerd zijn èn omdat we ons — om het glibberig pad der beeldspraak nogmaals te betreden — blind staren op die kurk, waarop we meenen te drijven, den djatiboom.

Hoe veelzijdig en interessant het probleem van diens waardebepaling ook moge zijn, het komt mij voor, dat die djatidrift wel eens werd overdreven ten koste van het „wilde" hout, waardoor ons onderzoek kon uitgroeien tot een kind met een djatihouten hoofd.

De verklaring voor deze eenzijdige oriëntatie is wellicht, dat men aan djatihout tenminste houvast had — zoo en zooveel per kubiek — terwijl de direkte „geldswaarde" van het wildhout veel problematieker was. Natuurlijk is het geenszins

mijn bedoeling de waarde van het onderzoek „an sich" ook maar eenigermate in het geding te brengen; deze staat boven elke verdenking. Ik wil slechts een lans breken voor het wildhoutonderzoek in de komende jaren. Dat is mijn goed recht als medebeheerder van anderhalf millioen hektare bergbosch en... als belastingbetaler.

Ik wilde U slechts opmerkzaam maken op feiten, welke wij allemaal wel kennen maar gewoonlijk niet onder woorden brengen. Dat we omtrent, laten we zeggen de variabiliteit van den djati, omtrent een of ander plantenphysiologisch probleem, de wortelconcurrentie of de fotogrammetrie beter georiënteerd zijn dan bijv. omtrent die allerbelangrijkste, n.l. de hydrologische, waarde van het wildhoutbosch, dat geeft toch te denken.

Nog altijd is het schermbosch in de bergen in getallen niet meer waard dan — een wijze er voor wil geven. Nog altijd bepalen we diens opstandswaarde aan de hand van een kubeeringstabel van „Anno dazumal".

Zouden we trachten ons in getallen omtrent de waarde van dat bosch voor klimaat, hygiëne, jacht of electrificatie in de Indische „leesstof" te oriënteeren, dan zouden we grondig teleurgesteld worden. Kunnen we dan eenmaal aannemen, dat onze kennis omtrent de waarden van het wildhoutbosch beneden peil staat, dan kunnen we ook zonder bedenking de direkte organisatie van een uitgebreid, zich over de geheele beheerslinie uitstrekkend, systematisch en continu onderzoek van dit vraagstuk, aanbevelen.

Ik wil thans de voornaamsten van die waarden wat nader beschouwen. Niet zoozeer die waarden zelf, waarmee ik een open deur zou inloopen, als wel de waarde-bepalingen. In enkele groote lijnen zal ik dan trachten den weg uit te stippelen, waarlangs het onderzoek zich zal moeten bewegen, en als slot moge dan, toegerust als we zijn met eenige benaderende, doch zeer groote getallen, een korte beschouwing worden gegeven over de wenschelijkheid van boschbouwkundige déconcentratie en taakverdeeling naar modernen trant.

De waarde van het wildhoutbosch, welke aan de spits staat, is de waarde, die dat bosch heeft voor de hydrologie.

Trachten we ons bij de verdediging van deze waarde te verweren met de niets en toch alles zeggende bepaling „onmetelijk belangrijk", dan blijkt dit wel een zeer zwakke en ondoelmatige argumentatie te zijn.

Wanneer de aandrang of onwelwillendheid, de onwetendheid of het gebrek aan „feeling" elders, slechts groot genoeg zijn, dan kan nog altijd zonder blikken of blozen een waardevol boschareaal aan zijn eigenlijke en eenige bestemming onttrokken worden. Dat weten we allen, mais à qui la faute? Langen tijd heeft onzen Dienst zelf slechts een uiterst laconiek soort liefde tegenover de wildhoutbosschen betoond. Het Boschreglement van 1874 vindt een verzorging van de bergbosschen wel noodig, maar 23 jaar later, in 1897, was men dat blijkbaar weer vergeten, om de fout in 1901 gedeeltelijk weer te herstellen enz. enz.

Ook nu nog, na 50 jaar beheer, berust de verdediging op — zij het redelijke — v e r o n d e r s t e l l i n g e n en is het onderzoek dat de g e t a l l e n moet leveren nog nauwelijks uit de windselen en zeker niet uitgebreid genoeg. Véél aandacht wordt er besteed aan het onderzoek naar de waarde van looibasten en s a n d e l h o u t, van k a m f e r cultuur en industriehoutsoorten. Véél cultuuradviezen worden gegeven en de zaadverstrekking — in blik — is ter hand genomen.

Maar hoe nuttig dergelijke zaken ook mogen zijn, n.m.m. prevaleert een onderzoek van anderen aard. Laten we bij onze verwijten, dat men soms kalmweg de Boschwezenadviezen terzijde legt, in de eerste plaats de hand in eigen boezem steken en erkennen, dat ons gebrek aan feitenkennis daaraan in de eerste plaats schuldig is.

Ondanks het eerder genoemde laconieke standpunt van den Dienst ten opzichte van de wildhoutbosschen zijn er toch ook telkens weer stemmen, in en buiten ons corps opgegaan, om het onderzoek naar de hydrologische waarde ter hand te nemen.

Ja, men kan zeggen, dat in den laatsten tijd de belangstelling voor het gebergtebosch buiten houtvesterskringen zoo angstig gestegen is, dat we onwillekeurig aan een modegril moeten denken. We staan in het „teeken" van — C h a r i v a r i u s vergeve het mij — het bergbosch.

Twintig jaar geleden wees Beekman in een Plantersvergadering op het feit, dat Junghuhn, gevolgd door vele anderen (Fromberg, van Gorkum, Cordes, Ham), zijn waarschuwende stem reeds deed opgaan tegen ontwoudingen. In 1890 verzochten eenige suikerfabrieken, in 1898 de Bataviaasche Landbouwvereeniging en in 1912 de Planters van Deli, de Regeering om maatregelen te nemen tegen de ontwouding, in het belang van de hydrologie. In 1911 weerlegt ten Oever in de Indische Gids uitlatingen van van Kol over den nadeeligen invloed van bosschen op bronnen en dringt op onderzoek aan.

Professor Thal Larsen spreekt in het jaar 1919 in zijn inaugurale rede te Wageningen over de hydrologische waarde der bosschen en concludeert aan de hand van 800 à 1000 geschriften, geraadpleegd door den Amerikaanschen „Inland waterways Commission", dat de hydrologische uitwerking van het bosch gunstig is, zonder nochtans getallen te kunnen geven. In 1920 is het R. Wind, die op het Algemeen Ingenieurs Congres te Batavia de congresgangers inlicht aan de hand van de nieuwste onderzoekingen van Engler in Zwitserland en aanmaant om gezamenlijk de handen aan het werk te slaan.

De Reboisatie-commissie, door den Provincialen Raad van Oost-Java ingesteld, spreekt in haar eindconclusies de overtuiging uit, dat ontwouding in hooge mate ongunstig werkt op de debieten. Zij betuigt haar spijt, dit niet met cijfers te kunnen bewijzen. Het verband tusschen bosch en water is haar echter door den loop der gebeurtenissen duidelijk! Later, in 1930 was het Lugt, die van deze plaats af, doeltreffend onderzoek propageerde. De vergadering was het toen volkomen eens met den inleider, die betoogde, dat een onderzoek hoogst gewenscht was. Er is geen grond voor de veronderstelling, dat de mentaliteit van de vergadering in deze 2 jaar omgeschakeld zou zijn.

Daarnaast en daartusschendoor vinden we tallooze waarschuwingen om voorzichtig te zijn met het wildhoutbosch en ongetelde aanmaningen om een begin te maken met het onderzoek. Het is een „frappez, frappez toujours".

Is het dan nog noodig om bij dit koor van machtige stemmen mijn zwakke geluid en mijn sterke aandrang te voegen om nu, ja zelfs nu, op een tijdstip, dat wij roerend afscheid moeten nemen van iederen gulden, niet langer te wachten en dit belangrijk onderzoek doeltreffend en in vollen omvang te organiseeren? Om de eerste stappen, welke gezet zijn, uit te breiden tot een onderzoek over de geheele linie en onze basis van „weten door feeling" te vervangen door een van „weten door grondig onderzoek", vastgelegd in getallen; een vervanging, welke noodzakelijk is, omdat een bewijs meer waarde heeft dan een decreet. Wat baat het of we vanaf Junghuhn via Cordes tot 1932 over dien invloed praten?

Wat baat het of 800 à 1000 artikelen concludeeren, dat het bosch in de bergen toch zoo nuttig is? Ja het schaadt bepaald, wanneer bosch, zooals dat vroeger gebeurde, als een „Deus ex magina" ten tooneele gevoerd wordt en vóór 1790 goed blijkt om regen te maken en na 1790 goed blijkt om regen te verhinderen.

Omtrent de doelstelling van ons onderzoek behoeven we nauwelijks in twijfel te verkeeren. Wanneer we de kern uit den dikken bolster van beschouwingen pellen, dan zien we dat het meest noodzakelijke wel dit is, dat aangetoond wordt welke invloed het bosch heeft op de waterstanden en de slibvoering van de rivieren. Eenigen van ons hebben reeds de wijze van onderzoek min of meer aangeduid, doch het zou me hier te ver voeren op onderdeelen in te gaan. Eén waarschuwing slechts wil ik laten hooren. Laten wij ons in het onderzoek beperken tot de hoofdzaken, om, met uitschakeling van alle details, den invloed van bepaalde boschtypen in bepaalde zônes en regengebieden, verdeeld over verschillende geologische formaties en terreinvormen na te gaan.

Voorts zal dit onderzoek zich in zijn opzet in de eerste plaats moeten aanpassen aan de eischen van de praktijk. Ook zal de verzameling van gegevens zoo eenvoudig moeten zijn, dat dit naast het gewone beheerswerk kan geschieden. Men bedenke verder, dat dit onderzoek een vaste organisatie behoeft en dat één onzer daarvan zijn levenstaak zal moeten maken. In samenwerking met het Meteorologisch

Instituut, de Diensten van Irrigatie, Waterkracht en Electriciteit kan dan wellicht na een kwart eeuw het „Quod Erat Demonstrándum" worden uitgesproken.

Daartoe zal een netwerk van proefnemingen over Java's bergen noodig zijn en de krachten van den localen beheerder zullen in het gareel van onderzoek ingespannen moeten worden en wel zoodanig dat dit onderzoek een deel wordt van een werkschema in de boschdistricten.

Nu we een georganiseerden wildhoutdienst bezitten, waaraan jaarlijks eenige millioenen worden besteed, zal men van de van ouds bekende kwaal moeten genezen om s c h r i e l h e i d te betoonen bij onderzoekingen, welke geen direkt „geldelijk" voordeel bieden. Boschreserveering is een welvaartbevorderend werk van de eerste orde, doch d o e l m a t i g e boschreserveering is niet minder dan een l e v e n s v o o r w a a r d e voor een landbouwend land als Indië. Behoeft het nog gezegd, dat we onzen strijd tegen de boschdevastaties ondertusschen onverflauwd zullen voortzetten? Want al is de plak van het harde lot wel een zeer effectief opvoedingsinstrument, we gunnen den „o r a n g t a n i" [1]) toch iets zachters dan de alverwoestende b a n d j i r en de wanhoopskreet: „Wijs mij de plaats waar ik gezaaid heb!"

Eigenlijk is aan den Dienst van het Boschwezen zelden gevraagd hoeveel de hydrologische waarde van het wildhoutbosch i n g e l d bedraagt. Maar bij den afkoop van de bekende Particuliere Landerijen in West-Java ontkwam men niet aan die vraag en ons gebrek aan cijfers — gegrond op nauwkeurig onderzoek — is toen wel zeer concreet en pijnlijk gevoeld. Men kent de wordingsgeschiedenis van deze Landen.

Groote stukken grond zijn gedurende het regiem der Oost-Indische Compagnie en R a f f l e s aan particulieren verkocht. Het was een verkoop zooals plaats had in Europa gedurende de vervalperiode van het feodale stelsel, toen, om met d e L o u t e r te spreken, aan deze of gene „roturier" een baronie of heerlijkheid werd overgedaan. Ten koste van tientallen millioenen is ongeveer de helft van dit particuliere land tot het

[1]) o r a n g t a n i = landbouwer.

vrije Staatsdomein terug gebracht en nog rest het tegenwoordige en toekomstige geslacht een „Buitengewone" uitgave van minstens 100 millioen vóór alles is afgekocht. Ik wil U niet uitvoerig den strijd schilderen, welke over de hydrologische waardebepaling op die Particuliere landen is losgebroken. Ik zal U een en ander slechts schetsen om te laten zien hoeveel moeilijkheden er rijzen, wanneer men d a a d w e r k e l ij k tot de hydrologische waardebepaling moet overgaan. Er zijn voorstanders van de meening, dat we deze hydrologische waarde in tweeën moeten splitsen, n.l. een waarde voor de bovenstrooms, op het terug te koopen land gelegen s a w a h s en een waarde voor de s a w a h s, welke daar buiten liggen. Nu staat de wetgever op het standpunt, dat alleen „werkelijke" waarden mogen worden vergoed. Algemeen acht men de hydrologische waarde voor de s a w a h s van den Landheer vergoed, doordat hem de gekapitaliseerde opbrengst van zijn s a w a h s wordt uitbetaald. Men kan er echter over strijden — en dus deed men het — of het surplus aan hydrologische waarde, als een „werkelijke", dan wel als een „denkbeeldige" waarde — een „pretium affectionis" — beschouwd moet worden. Zij die deze scheiding aannemen meenen, dat de bewoners van de benedenlanden er heel wat voor over zouden hebben om te voorkomen, dat de eigenaar bovenstrooms bosch omkapt. Maar wat zou men er van zeggen wanneer iemand, die boven een stad een tuin vol rotsblokken bezit, uit de voortdurende bedreiging van de goe-gemeente beneden geld zou trachten te slaan? Een dergelijke bedreiging mag men tenrechte een immoreel, dus verboden gebruik van den eigendom noemen. Zoo is het voor de gemeenschap ook onduldbaar telkens weer het slachtoffer te kunnen worden van particuliere willekeur en een eigendunkelijk gebruik van het boschbezit. Hoe zij zich daartegen kan beschermen zal ik later vertellen.

De kans dat de eigenaar tot boschkap in de brongebieden zal overgaan wordt gelukkig aanmerkelijk getemperd door het gevaar dat zijn eigen s a w a h s daarbij loopen. Al zou de ruime watervoorziening van die s a w a h s wat houtoogst rond de bronnen toelaten, dan zal het toch wel uiterst moeilijk of onmogelijk voor hem zijn om aan te geven hoever men daarmee mag gaan. Ik acht dit soort van houtoogst dan ook onmogelijk;

de s a w a h s van den eigenaar zelf worden onverbiddelijk bedreigd op hetzelfde oogenblik, dat die der benedenlanden in gevaar komen. N.m.m. bestaat er dan ook geen zg. „extra-hydrologische" waarde van die bosschen, n.l. geen waarde, welke los te koppelen zou zijn van de eigenlijke hydrologische waarde. En zeker bestaat die waarde niet bij die bosschen, welke op „absoluten boschgrond" gelegen zijn, daar voor den terugkoop der particuliere landen immers geldt, dat slechts vergoeding wordt gegeven voor het gemis der inkomsten bij een „doelmatig" beheer.

Een bosch nu dat op absoluten boschgrond stoelt en waarvoor dus een anti-exploitatie beginsel heerscht, wordt niet „doelmatig" beheerd wanneer er gekapt wordt. Zou men echter toch voor die vermeende overmaat van hydrologisch effect, gesteld al dat deze te berekenen ware, willen betalen, dan zou men daartegen nog als bedenking kunnen aanvoeren, dat dit „extra"-effect reeds verdisconteerd is in den aankoopsprijs van de benedenlandsche s a w a h s. Men zou zoodoende een deel van de hydrologische waarde tweemaal d u b b e l vergoeden en buitendien uiterst kostbare antecedenten scheppen voor de vele landen, welke nog afgekocht moeten worden.

De kwestie der schadevergoeding krijgt echter een ander aanzien, wanneer de gemeenschap zich als eerder gezegd tegen eventueele particuliere willekeur zou willen wapenen en daarvoor aan den eigendom beperkingen zou moeten opleggen, waardoor de eigenaar inderdaad tot nog toe genoten i n k o m s t e n zou derven of wellicht zelfs tot u i t g a v e n gedwongen zou zijn. In dit geval, wat zich bijv. kan voordoen bij het leggen van een kapverbod, is er m.i. reden voor eenige schadeloosstelling.

Wel is door Pruisisch voorbeeld het idee gerezen die schadeloosstelling voor extra-hydrologisch effekt eventueel op de grondbezitters benedenstrooms te verhalen, doch dit zal praktisch wel niet uitvoerbaar zijn. In Pruisen werd voorgeschreven, dat wie om bescherming vroeg daarvoor moest betalen, doch de meeste Duitsche staten geven geen schadeloosstelling aan den boschbezitter wien beperkingen in het belang van de

gemeenschap worden opgelegd. De Pruisische grondeigenaar benedenstrooms nam liever het risico dan te betalen. Sinds 1875 zijn er in Pruisen op deze wijze dan ook slechts 500 ha schermbosch tot stand gekomen. Omdat de schadeloosstelling verder zoo moeilijk te berekenen is heeft in Duitschland de „Forstwirtschaftsrat" reeds in 1900 voorgesteld dergelijke terreinen, welke bescherming behoeven, liever radicaal te onteigenen.

Aansluitend op Europeesch voorbeeld ben ik overtuigd, dat een verbod tot aankap van bosschen op particuliere landen moreel verdedigbaar is. Juridisch is deze kwestie buitengemeen netelig. De één meent, dat men den eigendom niet beperken mag, de ander meent, dat dit in het belang van de gemeenschap zeer wel toelaatbaar, zelfs noodig is. Als voorstander van die beperking kan men wijzen op de regelingen, waaraan het particuliere en gemeenteboschbezit in Europa allerwege is onderworpen. Een bevoogding, welke zooals bekend, heel wat verder gaat dan een „kapverbod". Zoowel in het liberale tijdperk als in dat van den politiestaat van de 16e tot de 19e eeuw hield de Staatsmacht middels uitzonderingswetten toezicht op het schermbosch. Vooral na den wereld-oorlog is dit toezicht in Europa streng geworden en huldigt men daar algemeen de opvatting, dat „eigendom verplichtingen meebrengt". In Duitschland kent men dan ook o.a. een rooi- en devastatieverbod voor schermbosch, ja soms is beheer dier bosschen volgens een goedgekeurd bedrijfsplan voorgeschreven, of is door de zg. „Beförsterung" het toezicht in handen van den staat gelegd.

In Duitschland, Oostenrijk, Zwitserland, Polen, Zweden en Noorwegen overal zijn bosschen (niet Staatsdomein) als s c h e r m b o s c h aangewezen en aan voorschriften van beheer onderworpen.

„Die Sicherung der Schutzwaldwirkung", zegt Busse, „bedingt Beschränkungen in der freien Verfügbarkeit über ihn für den Waldbesitzer. Allgemein bestehen diese in Rodungs- und Devastationsverbot und in Aufforstungsgebot".

In hun gedenkschrift van 1925 „Kommunal Forstwirtschaft in Preussen" toonden ook alle boschbouwers zich voorstanders van die beperking in het openbaar belang.

Zulke rechtsbeperking sluit zich overigens ook volkomen aan

bij het standpunt dat men bijv. inneemt ten opzichte van de waterrechten hier te lande. Het stroomend water staat ter beschikking van de overheid en ten dien aanzien bestaat er geen privaatrecht. Evenals het recht op het gebruik van bronwater, wil men de inheemsche rechten op het stroomend water erkend zien, en verbiedt men den landeigenaar bijv. den loop daarvan willekeurig te veranderen. Doch wanneer men dit verbiedt, dan kan het toch zeker niet in de bedoeling liggen den eigenaar terzake van de water standen, en derhalve van de boschvelling, geheel vrij te laten.

De fundamenteele bepalingen omtrent het recht van den eigendom in het Burgerlijk Wetboek verbieden den eigenaar o.m. een zoodanig gebruik van een zaak te maken als strijden zou tegen de wetten en openbare verordeningen, of waardoor hinder zou worden toegebracht aan de rechten van anderen. Rechten die niet alleen vanwege de bepalingen van het wetboek, doch ook op grond van het ongeschreven bevolkingsrecht erkend worden.

Hoewel er dus aanhangers zijn van een „vol en vrij" eigendomsrecht, wijst de jurisprudentie hier te lande gewoonlijk in een andere richting en erkent men een eigen recht van de inheemsche bevolking, o.a. ten opzichte van het water. Het waterrecht is dus een publiek recht en de geschiedenis van de beperkingen van dit waterrecht geeft steun aan onze meening, dat men inderdaad verbieden kan bosch te kappen, wanneer dit nadeeligen invloed zou hebben op den watertoevoer van de buren. In het oude Particuliere Landerijen Reglement was dan ook het aanleggen, verplaatsen enz. van dammen, dus het beïnvloeden van den waterstand, verboden.

Een ander steunpunt voor onze meening vinden we in de omstandigheid, dat rivieren, ter plaatse waar ze bevaarbaar en vlotbaar zijn, altijd tot het openbaar domein behooren. Volgens art. 521 van het I.B.W. [1]) kan de eigenaar van een land niet beschikken over de vlotbare rivier en heeft hij alles na te laten wat haar loop ongunstig kan beïnvloeden. Nu wordt de bevaarbaarheid van een rivier zeker geschaad wanneer bosch in den bovenloop wordt geveld.

[1]) I.B.W. = Indisch Burgerlijk Wetboek.

Tenslotte heeft de landheer slechts beperkte bronrechten, zoodat het niet onlogisch voorkomt, dat men hem ook in zijn rechten op datgene wat de bron haar waarde geeft beperkt acht.

Reeds vanaf 1910 is men hier te lande doende geweest om de rechten van den particulieren boscheigenaar middels een Boschordonnantie in den geest van de Europeesche bepalingen te beperken. De zaak bleef echter sleepende en ook thans staan we feitelijk nog machteloos wanneer de eigenaar zijn schermbosschen zou willen omkappen. Een Schermboschwet, welke ons in staat stelt in te grijpen in het doen en laten van den particulieren boschbezitter, ook den erfpachter, is dringend noodig. Die schermboschwet zou, naast een kapverbod, ook eischen van doelmatig boschbeheer moeten stellen. De groote algemeene belangen, welke door bezit van schermbosch in handen van particulieren berusten, maken dit noodig en men vraagt zich slechts af waarom de wetgever niet reeds lang heeft ingegrepen in een aangelegenheid van zoo elementair belang.

Om echter tot de becijferde hydrologische waarde terug te keeren, vermeld ik dan, dat terwijl men op de teruggekochte particuliere landen de eigenlijke hydrologische waarde der bosschen automatisch verdisconteerd achtte door kapitalisatie der sawah-opbrengsten, men het surplus aan hydrologische waarde soms op een *f* 50.— per ha waardeerde. Neemt men als bescheiden basis *f* 100.— per ha voor de gemiddelde totale hydrologische waarde van de schermbosschen en bedenken we daarbij, dat er van die bosschen minimaal 1½ millioen ha op Java aanwezig zijn, dan beloopt dus de hydrologische waarde van het schermboschareaal een bedrag van niet minder dan *f* 150.000.000. Bedenkt men dan verder, dat deze 1½ millioen hectare bergbosch meer dan 3 millioen ha landrenteplichtige sawahs beschermen en dat zij irrigatiewerken beveiligen, welke alleen reeds sedert 1900 meer dan *f* 200.— millioen aan aanleg hebben gekost, dan mag ik wel vragen of het nog noodig is om deze bosschen in de publieke belangstelling en in de publieke bescherming aan te bevelen?

Beladen met deze 150 millioen naderen we dan een tweede waarde van het wildhoutbosch, n.l. die van den opstand. Gaan we na welke hulpmiddelen ons ten dienste staan bij de bepaling van deze waarde, dan blijken we al bijna even gebrekkig te zijn toegerust. Ik breng U dan in herinnering, dat we voor die bepaling gebruik maken van een verouderde tabel, waarvan de betrouwbaarheid niet voldoende gegarandeerd is. Bij de inhoudsbepaling van zg. „goede" stamvormen hebben we hier een reductiefactor toe te passen van 0.7 en bij minder goede stamvormen een van 0.6. Is de boomvorm erg slecht, dan zal men een poosje met zijn handen in de zakken voor het bosch moeten gaan staan, zich eens achter het oor moeten krabben en die reductiefactor tot 0.5 of 0.4 moeten terugbrengen.

Laten we oculaire taxaties, welke uiteraard subjectief en onnauwkeurig zijn rusten, dan moet toch elke andere methode van massabepaling, hoe goed overigens ook doordacht, onbetrouwbare uitkomsten geven als de basis, n.l. de kubeeringstabel en diens toepassing met wisselend en willekeurig vormgetal, onbetrouwbaar is.

Kan men de massa op de proefbaan zelf niet nauwkeurig bepalen, dan heeft het geen zin om met veel moeite een baan van een ideaal gemiddelde te zoeken of naar een maximaal percentage gemeten oppervlak te streven. Want ook al meet men op zijn best 10 % proefbaan dan vermenigvuldigt men de fout toch nog altijd met 10 in de einduitkomst. Vatten we dan de bezwaren tegen de tegenwoordige massabepalingsmethode samen, dan vinden we:

dat de gebezigde kubeeringstabel eenzijdig (alleen uit rasamala[1])-metingen) en uit een te klein aantal metingen is samengesteld;

dat deze tabel slechts één ingang heeft, n.l. diameter op borsthoogte en geen gebruik maakt van hoogtemetingen, waardoor hij onnauwkeuriger wordt dan noodig is.

Verder is het aannemen van de reductiefactoren overgelaten aan de subjectieve gevoelens van den opnemer.

Ten slotte is de klassificatie der houtsoorten te theoretisch en niet in overeenstemming met de indeeling van de praktijk. Er

[1]) rasamala = *Altingia excelsa* Noronh.

zijn tal van voorbeelden, welke dit laatste bewijzen; een en ander kan verstrekkende fouten veroorzaken bij de bepaling van de houtwaarde van een bosch. In een zeker geval leidde de theoretische indeeling tot een opstandwaarde, welke $^2/_5$ bedroeg van die, welke volgens de practische indeeling werd berekend. Behalve aan eenige waardebepalende factoren, waarvoor geen „norm" aanwezig was, was een groot deel van dit verschil te wijten aan een wijziging in de klasseindeeling van een paar houtsoorten. Zoo kunnen schijnbaar kleine wijzigingen voldoende zijn om de economische basis van een bedrijf en de waarde-taxatie radicaal te wijzigen.

In de eerste plaats hebben we dus een betrouwbare kubeeringstabel noodig. Deze moet samengesteld worden uit een groot aantal stamanalyses van groepen van houtsoorten met overeenkomstigen stamvorm. Daarnaast is een klasseindeeling, zich geheel aanpassend aan de praktische markteischen, een belangrijke voorwaarde. Wanneer daaraan voldaan is, blijven er nog genoeg onzekere factoren en ingevoerde grootheden en veronderstellingen over, welke een objectieve waardebepaling van den opstand uiterst moeilijk maken. Men denke slechts aan de vaststelling van een exploitatiefactor, omloop, rentevoet en winstmarge.

Het is dus wel geboden om die waardebepalende factoren, welke zich laten vaststellen, dan ook zoo nauwkeurig mogelijk te bepalen. Wel vervaardigde het Boschbouwproefstation nauwkeurige inhoudstabellen voor enkele wildhoutsoorten, maar een betrouwbare massabepaling van het soortenrijke gebergtebosch is ondanks die tabellen en Lamster en Labohm nog niet mogelijk. Het samenstellen van aparte tabellen voor alle soorten is natuurlijk een onbegonnen en doelloos werk en de man van de praktijk is ook niet in staat of gezind om een kast vol kubeeringstabellen te raadplegen. Misschien moeten de soorten tot enkele „grondvormen" herleid worden en voor ieder van die vormen door sectie-analyses van een zoo groot mogelijk aantal individuën en een zoo groot mogelijk aantal soorten uit de groep tabellen met twee ingangen (naar diameter en takvrije stamlengte) worden samengesteld.

Dit is een werk dat zeker vele jaren in beslag neemt, maar

moet het daarom worden nagelaten? Alleen wanneer we eenmaal over dergelijke tabellen beschikken, kunnen we vlug, praktisch en voldoende nauwkeurig de houtmassa, dus een van de voornaamste waardebepalende factoren, van een gebergtebosch bepalen.

Ook onze tweede waardemeter van het wildhoutbosch bleek dus geenszins ideaal en een herziening daarvan mag even warm aanbevolen worden als een onderzoek naar de hydrologische waarde.

Van dit, naar zijn waarde weinig gekende en veel bejubelde, wildhoutbosch zagen we, dat er op Java's bergen meer dan 1½ millioen ha aanwezig was. Uit het jaarverslag laat zich berekenen, dat daarvan 1.4 millioen ha schermbosch is met beperkte oogsttoelaatbaarheid. Een luttele 175.000 ha is zuiver productiebosch.

We nemen dan weer de waardebepalingen van dit soort bosschen op de Particuliere Landen ter hand, daar dit de eenige, zij het dan sterk varieerende, gegevens zijn waarover we beschikken. Bij een gemiddelde houtmassa van 50 m^3 per ha, normaal verdeeld over drie houtklassen beloopt de opstandswaarde, bij normalen marktprijs, rond *f* 1500.— per ha. Maar laten we niet onbescheiden zijn. Wanneer slechts de helft van dit hout exploiteerbaar is, zoo bedraagt die waarde toch nog *f* 750.-, wat voor 1½ millioen ha bergbosch een bedrag aan houtwaarde vertegenwoordigt van ruim een milliard gulden

Vindt men ook dit nog te veel, dan kan men dáárom, en om zijn cijferlust bot te vieren, de eventueele winst op de exploiteerbare houtmassa berekenen. Voor de particuliere landen varieert die van *f* 40.— tot *f* 225.— per ha. Nemen we als gemiddelde een *f* 100.— aan, dan beteekent dit dat Java's gebergtebosch als winstobjekt een waarde van *f* 150.— millioen vertegenwoordigt.

Al deze getallen zijn echter meer bedoeld om een indruk te geven van het waardeniveau, waarop we ons bewegen, dan dat zij voorbeelden van juistheid zouden zijn. Ik wilde slechts aantoonen, welke een enorme rijkdommen de gemeenschap in haar gebergtebosschen bezit.

Belast en beladen met deze millioenen zoeken we naar nieuwe gezichtspunten en richten we onze schreden naar weer andere waarden, hoewel de vorige door hun omvang het uitzicht schier

beletten. Maar welke cijfer-maniak zal getallen kunnen produceeren voor de hygienische of esthetische waarden van het bosch of voor die van het edele bedrijf van de jacht? Wie zal de moreele waarden becijferen van Max Scheller's „Einsfühlen und Untertauchen der Seele in allem Lebendigen", welke we in het woud ondergaan? Of wie de „haute nouveauté": de waarde van het bosch voor de malariabestrijding, in getallen uitdrukken?

Van dit kostelijk bezit wil ik niet afstappen zonder met een enkel woord Uw aandacht te vestigen op de mogelijkheden van decentralisatie in het beheer van deze groote waarden.

Een beschouwing van de vraag of het boschbouwkundige beheer bij het algemeene staatkundige deconcentratiestreven betrokken moet worden of dat het slechts veilig is in handen van een Centraal gezag, zou ons tot wijdloopige pro's en contra's voeren. Een kenmerk van onzen Dienst is zeer zeker een sterke gebondenheid aan een centrale leiding, omdat we werken voor de gemeenschap, de gemeenschap in den ruimsten zin van het woord en daardoor belangen dienen, welke ver uitgaan boven locale belangen. De moderne staatkunde wil echter de volksverantwoordelijkheid. Zij wil gemeenschapszin en zelfwerkzaamheid ontwikkelen. Zij wil de sociale instinkten van het individu activeeren. Onder stimuleerende leering en leiding wil zij die zelfwerkzaamheid opvoeren en het besef ingang doen vinden, dat de kleine gemeenschap allereerst en allermeest een deel blijft van het groote geheel. Op ons gebied zijn er zeker eenige adat instellingen — en ik denk nu aan het inheemsche ontginningsverbod op Bali en Sumatra's Westkust en aan de boschwakers op Lombok en in de Molukken — welke op een soort van boschbouwkundig instinkt wijzen. Deze instellingen laten zich uitmuntend als aanknoopingspunten voor onze reserveeringspolitiek gebruiken en kunnen een uitgangspunt vormen voor een toekomstige boschbouwkundige autoactiviteit.

Zoo bedenke men wel in zijn boschreserveeringswerk een opvoedend element te leggen, om het inzicht te doen groeien, waardoor de bevolking de dikwijls onaangename, maar nood-

zakelijke, beperkingen ten opzichte van het bosch v r ij w i l l i g zal aanvaarden. Alleen dàn is het behoud van dit rijke bezit verzekerd. Eerst dàn kunnen we de bescherming van de bosschen veilig over laten aan de kleinere autonomieën. Maar ook eerst op dàt oogenblik, want „wie", om met P r o f. v a n V o l l e n h o v e n te spreken, „te veel wil, te snel wil of de nieuwigheden te mooi wil, wil niets".

Dus moet het waarachtig besef van de waarden der bosschen niet bij ons, in deze zaal, blijven hangen. We moeten het brengen en doen groeien in d e s s a- en districtsvergadering. Het moet mèt ons de deur uit, het land door, de d e s a in.....

Het moet l e v e n onder het volk!

Zoo naderen we het slot van een betoog, dat in de eerste plaats bedoeld was om U de wel geweten, maar nauwelijks geformuleerde waarden van het wildhoutbosch nog eens concreet voor oogen te voeren. Een betoog, dat een hernieuwde aansporing wilde zijn tot direkt en uitgebreid onderzoek van die waarden. Een aansporing om niet maar voort te leven in onbezorgdheid, misschien wel met een beroep op A s t e i s m u s' woord: „Wat onbekend is, is bekend, want het is bekend als onbekend".

Nadat de Voorzitter een woord van dank heeft gericht aan den heer S c h n e p p e r voor zijn interessante redevoering, die als het ware een vervolg is op de uitingen van J u n g h u h n, C o r d e s en L u g t over dezelfde materie, sluit hij om 1 uur 45 min. de ochtendvergadering.

D e b a t t e n v o o r d r a c h t S c h n e p p e r.

Om kwart over zessen 's namiddags wordt de vergadering heropend en het woord verleend aan den Heer H. E. W o l f f v o n W ü l f i n g, die naar aanleiding van de voordracht van den heer S c h n e p p e r een 4 tal punten naar voren brengt en wel:

1e. het lag aan de omstandigheden, dat het Boschproefstation zich in het begin het meest met den d j a t i heeft bezig gehouden. Zeer spoedig werd echter met onderzoekingen van het wildhout begonnen.

2e. er zijn reeds diverse onderzoekingen over de eigenschappen van het wildhout verricht (voor klassificeeringsdoeleinden). [1])

3e. de stamtafels, welke de heer Schnepper wenscht, zijn er ten deele al. [2])

4e. uitbreiding van het hydrologisch onderzoek is zeer gewenscht. Er is thans een begin mee gemaakt, hoewel laat. Beter een bescheiden begin, dan een onderzoek over groote gebieden en op vele plaatsen, hetgeen in de tegenwoordige crisisomstandigheden ook zeker niet toelaatbaar zou zijn.

Hierna is het woord aan den heer Ir. J. H. de Haan.

Spreker maakt er den heer Schnepper op attent, dat de boschhydrologische afdeeling van het Boschproefstation reeds een jaar bestaan en gewerkt heeft. In den loop van dit jaar, wanneer de plannen een vasteren vorm hebben aangenomen en wanneer resultaten beschikbaar zullen zijn, hoopt spreker in Tectona uitvoeriger op het hydrologische onderzoek terug te komen. Intusschen acht spreker het wel van belang eenige voorloopige mededeelingen te doen. Hij schetst het doel van dit onderzoek en concludeert daaruit, dat dit onderzoek nimmer geconcentreerd kan plaats hebben. Wel beschikt men over talrijke debietmetingen door Irrigatie en Waterkracht en Electriciteit uitgevoerd, doch voor het doel van een hydrologisch onderzoek zijn deze gegevens niet zonder meer bruikbaar. De

[1]) Bij de opstelling van de in dienstvoorschrift No. 153 (1 Dec. 1930, No. 6889/H.I.) gegeven klasseindeeling voor de wildhoutsoorten van Java, welke gebaseerd is op de in de practijk tot uiting komende waardeering der verschillende houtsoorten, verleende ook het Boschbouwproefstation zijne medewerking.

Voorts kan verwezen worden naar Mededeeling van het Boschbouwproefstation No. 11, Belangrijke houtsoorten van Ned-Indië, door Dr. L. G. den Berger en F. H. Endert, 1925, deel I.

Mededeeling van het Boschbouwproefstation No. 13, Houtsoorten der cultuurgebieden van Java en Sumatra's Oostkust, door Dr. L. G. den Berger, 1926.

In beide Mededeelingen worden voor de praktijk belangrijke eigenschappen en gebruiksdoeleinden beschreven en classificaties gegeven. In Mededeeling 13 worden alle belangrijke Java-houtsoorten besproken.

[2]) Stamtafels kwamen reeds tot stand voor:
rasamala = *Altingia excelsa* Noronh.
djamoedjoe = *Podocarpus imbricata* Bl.
poespa = *Schima Noronhae* Reinw.

hieraan verbonden bezwaren somt hij uitvoerig op. Tal van invloeden moeten bestudeerd worden om een oordeel over de hydrologische gesteldheid der stroomgebieden uit te spreken en de waarde van onze bosschen in hydrologisch opzicht vast te stellen.

Spreker wijst op de groote waarde van afvoer- en regenmetingen in nauwkeurig geobserveerde en speciaal voor het hydrologisch onderzoek uitgezochte gebieden, waarin de onderzoeker vrijheid van handelen heeft, zooals o.a. in de proefterreinen bij Tjiwidej. Als resultaat dezer onderzoekingen kon reeds een verband worden aangetoond tusschen regenval gedurende bepaalde jaarperioden (April en Mei) en minimumafvoeren. Zonder deze kennis is de hydrologische gesteldheid der stroomgebieden niet te beoordeelen, waardoor de basis voor de boschreserveerings- en reboisatiepolitiek zou ontbreken.

Er wordt ook gezocht naar methoden, welke, hoewel minder nauwkeurig, toch voldoende inzicht in de hydrologische kennis zullen geven, o.a. op het proefterrein Tjiwidej-Tjisaroea, waar verscheidene stroomgebiedjes ($\pm$ 20 ha) worden bestudeerd en waarin land-, bosch- en waterbouwkundige maatregelen zullen worden genomen om den invloed daarvan te leeren kennen. Met de waarnemingen in deze kleine ontvanggebiedjes, zooals te Tjiwidej, is niet te volstaan; het plan bestaat om de debietmetingen uit te breiden tot het wildhout-djati gebied aan den voet van de Pandan. Spreker voelt voor een ruime uitbreiding der watermetingen met hulp van de boschbeheerders en daarbij een intensief onderzoek in een drietal centra, gelegen in verschillende regengebieden en op verschillende bodemtypen. De gang van het onderzoek in deze gebieden wordt daarna uiteengezet. Spreker geeft daarna een korte uiteenzetting van de detailproeven, welke thans te Tjiwidej worden genomen. Op kleine proefvakjes (16 $\times$ 4 m) wordt de oppervlakkige afstrooming onder verschillende omstandigheden bestudeerd, tevens zijn regenproeven aangezet om de neerslagverhoudingen binnen en buiten het bosch, boven en onder de bodemvegetatie te leeren kennen, terwijl in drums, gevuld met grond in zijn natuurlijke ligging, de doorlatendheid en het verlies door verdamping worden gemeten; tenslotte wordt door

het Proefstation gedurende dezen Oostmoesson een begin gemaakt met het onderzoek naar de waterverliezen als gevolg der transpiratie. Spreker waarschuwt niet in alle opzichten te groote resultaten van dit detailwerk te verwachten, omdat het op kleine oppervlakten zeer heterogene bosch zich minder voor fijn onderzoek leent. Hij kan geenszins het pessimisme van den heer Schnepper deelen en meent dat, wanneer het mogelijk zou zijn het hydrologische onderzoek, als door hem hier in het kort aangegeven, met kracht en volledig aan te vatten, wellicht over een 7-tal jaren over betrouwbare cijfers kan worden beschikt; met een uitgave van enkele duizenden guldens zou dan de zekerheid worden verkregen, dat millioenen guldens economisch zijn aangewend.

De heer Ir. W. G. J. Zwart merkt naar aanleiding van deze voordracht nog op, dat in plaats van een kapverbod, een ontginningsverbod voor de particuliere landerijen dringend noodzakelijk geacht moet worden. Het voordeel daarvan is, dat de landeigenaren kunnen doorkappen, terwijl de secundaire opslag voldoende zal zijn voor het behoud van een goeden hydrologischen toestand.

Repliek Schnepper.

In zijn antwoord aan den heer Wolff von Wülfing ontkent de heer Schnepper het bestaan van kubeeringstabellen, welke voor het gebergtebosch als geheel bruikbaar zijn. Wel zijn er dergelijke tabellen voor slechts enkele houtsoorten, doch om voor alle gebergteboschhoutsoorten kubeeringstabellen te maken zou een eindeloos werk zijn. Spreker wil daarom de talrijke boomsoorten tot enkele groepen samenvatten en hiervoor bedoelde tabellen vervaardigen; daarmede is dan op snelle en practische wijze de houtmassa van een gebergtebosch voldoende nauwkeurig te bepalen.

De Voorzitter sluit de verdere bespreking over dit onderwerp en geeft het woord aan Kapitein G. J. Reerink, die aan de hand van fraaie lichtbeelden de volgende rede houdt:

LUCHTFOTOGRAFIE EN LUCHTFOTOGRAMMETRIE EN HARE TOEPASSING IN NED. INDIË SPECIAAL TEN BEHOEVE VAN HET BOSCHWEZEN

door

KAPITEIN G. J. REERINK.

(Hoofd van den Fototechnischen Dienst der Luchtvaartafdeeling).

Mijnheer de Voorzitter, geachte aanwezigen.

Toen ik van den Voorzitter van Uwe vereeniging het verzoek kreeg om hedenavond voor U een voordracht te houden over luchtkaarteering heb ik in mijn functie van Hoofd van den Fototechnischen Dienst der Luchtvaartafdeeling dit voorstel met beide handen aangegrepen, omdat ik zelf reeds geruimen tijd tracht meer samenwerking te verkrijgen met Uw tak van dienst. N.m.m. zullen wij, gezien mijne ervaringen van de laatste jaren, er toe moeten komen om alle bosschen, tot Uw Dienst behoorende, in eerste instantie van uit de lucht in kaart te brengen. Ik hoop vanavond door mijne lezing de basis te kunnen leggen voor een band tusschen den Dienst van het Boschwezen en de Luchtvaartafdeeling, welke band naar ik hoop zal leiden tot een prettige en goede samenwerking. Op mijn steun moogt U in deze rekenen, omdat ik inzie, dat wij tot een goede samenwerking moeten komen, een samenwerking zooals er nu reeds bestaat tusschen de Luchtvaartafdeeling en de Banka Tinwinning.

Ik mag dan van deze plaats wel hulde brengen aan den Heer B ij d e n d ij k, oud-leider van de Banka Tinwinning die, toen de boschexploitatie door zijn dienst werd georganiseerd, inzag, dat kaarteering van de bosschen alleen goed mogelijk zou zijn middels luchtkaarteering. Het vliegtuig is voor U een nieuw instrument om mee samen te werken, U staat er eenigszins vreemd tegenover.

Ik hoop U er vanavond zooveel over mede te kunnen deelen, dat U eenig inzicht krijgt in de luchtfotografie. Aangezien de tijd mij maar kort is toegemeten, kan ik natuurlijk alleen de hoofdzaken aanroeren. Mochten meerderen Uwer echter verder op dit onderwerp in willen gaan, dan stel ik gaarne mijn ervaring ter Uwer beschikking. Het onderwerp, dat ik zal behandelen, is te verdeelen in 3 hoofdgroepen nl.:

1. de luchtfotografie,
2. de luchtfotogrammetrie,
3. de toepassing in Indië speciaal voor de opname der bosschen.

Een weinig kennis van het onder 1 genoemde hebt U noodig voor hetgeen onder 2 vermeld staat. De kennis hiervan weer om te weten, op welk soort kaarten U in bepaalde streken kunt rekenen. De beantwoording van het sub 3 genoemde zal voor een groot gedeelte door den Heer S i h l e r worden gegeven, omdat ik daarmee Uw terrein zou betreden.

1. D e l u c h t f o t o g r a f i e.

U zult wel zeggen: „De luchtfotografie is dezelfde als de grondfotografie, omdat op dezelfde wijze wordt gewerkt als op den grond. Er is een camera; er zijn platen. Er wordt ontwikkeld enz. Wat is eigenlijk het onderscheid? In dit opzicht is er geen verschil, echter werkt de opnemer in de lucht onder zoo afwijkende omstandigheden, dat de luchtfotografie een speciaal karakter krijgt. De camera wordt door het vliegtuig met groote snelheid voort bewogen (ongeveer 150 km per uur), terwijl het object stil staat; daarbij worden de opnamen gemaakt op groote hoogte, varieerende van 1000 m tot circa 5000 m.

Op deze groote hoogte geeft het bepalen van den opname-tijd geen bezwaren, omdat de hoeksnelheid van het vliegtuig ten opzichte van het object zeer gering is, nl. circa $\frac{1}{2}^0$ per sec., terwijl de hoeksnelheid van een wandelaar, die op ongeveer 50 m een grond-camera passeert met een snelheid van 6 km per uur, eveneens $\frac{1}{2}^0$ per secunde is. Ook hiervoor behoeven we geen overdreven korten opnametijd te nemen.

Waarom dan wel een korte moment-opname bij de luchtfotografie noodig is, komt door de trilling van het toestel en

door de beweging van het toestel wegens remous-klappen. Door ophanging in sponsrubber worden deze trillingen zooveel mogelijk geëlimineerd. De opname-tijden varieeren van $^1/_{75}$ sec. tot $^1/_{200}$ sec., welke variatie ruim voldoende is voor een goede belichting, daar we als correctie nog hebben eenige geelfilters van verschillende sterkte.

Omdat wij steeds op grooten afstand fotografeeren, is de camera ingesteld op oneindig en kan dus de camera van vaste houten of ijzeren constructie zijn.

De eerste luchtcamera's waren getransformeerde grondcamera's; door de afwijkende eischen hebben de luchtcamera's een eigen cachet gekregen. De luchtcamera kan met de hand bediend worden, zooals noodig is voor over boord opnamen, of is vast gemonteerd in het vliegtuig, wat het geval is bij de automatische of semi-automatische kaarteeringscamera's, dan wel zijn ze zooals met de militaire camera's het geval is, voor beide geschikt. Het militair gebruik zal ik hierbij buiten beschouwing laten.

Wat de kaarteeringscamera's betreft, kennen we de enkelvoudige, de gekoppelde en de meer-lens-camera. De enkelvoudige camera wordt gebruikt voor het karteeren van vlak terrein, maar kan evenwel ook gebruikt worden voor bergterrein. De brandpuntsafstand varieert van 6,5 cm tot ongeveer 25 cm. Deze korte brandpuntsafstand is genomen in verband met het feit, dat we voor kaarteeringsdoeleinden liefst zoo laag mogelijk vliegen om zoo weinig mogelijk last van een mogelijk voorkomend wolkendek te hebben. Bij de 6,5 cm camera krijgen we, vliegende op 650 m boven het terrein, foto-kaarten op schaal 1 : 10.000, bij de 25 cm camera moeten we daarvoor op 2500 m hoogte vliegen.

De 6,5 cm camera, met een filmformaat van circa 6 $\times$ 6 cm, wordt veelal gebruikt om, vliegende op 3250 m, kaarten te maken op schaal 1 : 50.000, welke dan later eventueel omgewerkt worden tot kaarten schaal 1 : 100.000. Zulks zal noodig zijn voor de opnamen van het grootste gedeelte van de Oostkust van Sumatra, omdat we daar geen grootere schaal noodig hebben.

In Indië wordt voor kaarteeringsdoeleinden gebruikt:

a. de 21 cm automatische meetcamera
b. de 21 cm semi-automatische meetcamera
c. de 16,5 cm meetcamera.

Voor de opnamen worden platen of films gebruikt. In den laatsten tijd meer en meer films, omdat deze, in vergelijking met platen, licht zijn en hiervan zonder bezwaar materiaal voor 600 opnamen kan worden mede genomen. Het plaatformaat bij films is gewoonlijk vierkant 24 × 24, 18 × 18, 13 × 13 of 6 6 cm. Aan de kaarteeringscamera's van groot formaat is een speciale voorziening om de film tijdens de opname vlak te krijgen.

Bij de Indische (merk Z e i s s) geschiedt zulks door de camera op dat moment van binnen onder overdruk te brengen, waardoor de film tegen een plaat wordt geperst. De platen of films, welke worden gebruikt, moeten zijn snel, fijn korrelig, groengevoelig en anti halo. Bij de opname wordt steeds een geelfilter gebruikt en wel om in het groen der bosschen de noodige nuances te krijgen en om den invloed van de nevellaag, welke in Indië in den drogen tijd vaak tot 4000 m hangt, te elimineeren.

Voor de opname moeten speciaal daarvoor gebouwde of verbouwde vliegtuigen worden gebruikt. Bij voorkeur 2-motorige vliegtuigen met de motoren in de vleugels, zoodat vliegenier en opnemer een onbeperkt uitzicht naar voren en beneden hebben. In Indië zijn twee eenmotorige Fokker D.C.I. vliegtuigen voor dit doel omgebouwd. Efficiënt zijn deze toestellen niet, aangezien ze oorspronkelijk voor oorlogsgebruik bestemd waren.

Bij de opnamen kennen we twee soorten foto's, nl. o v e r b o o r d en l o o d r e c h t e foto's. Een overboord foto wordt gewoonlijk vervaardigd onder een hoek van 20° tot 45° met de aarde. Op lage hoogte geven deze foto's een goed beeld van een stad of gebouwencomplex, op groote hoogte een overzicht van een terreingedeelte. Voor kaarteeringsdoeleinden, waarbij geen groote nauwkeurigheid wordt geëischt, worden deze foto's in enkele gevallen gebruikt. De camera is dan voorzien van een z.g. grid, een ruiten net, dat mee gefotografeerd wordt welk ruitennet bij de opname evenwijdig aan de aarde blijft. Een stel lijnen van dit ruitennet verschijnt dan op de foto als een serie lijnen, welke elkaar in het oneindigheidspunt snijden.

de andere blijven evenwijdig. Indien de vlieghoogte bekend is, kan met de bekendheid van lengte der zijden de overboord opname eenvoudig omgewerkt worden tot een kaart van bepaalde schaal.

Voor bebosschingskaarten zijn deze opnamen niet de meest gewenschte, aangezien de schaal der foto op de bovenzijde te klein wordt om détails te geven. Het kaarteeren van vlak terrein geschiedt gewoonlijk met een camera, ingebouwd in den bodem van het vliegtuig en hangende in een ring van cardanus, welke op het oogenblik van de opname zoo zuiver mogelijk loodrecht wordt gesteld. De fout behoeft bij een automatische camera niet meer te zijn dan 2', welke fout voor de practijk verwaarloosd mag worden.

In Amerika wordt de meerlens camera gebruikt, welke echter in Indië wegens de zware nevels niet bruikbaar is.

Voor het kaarteeren van bergterrein worden vaak 2 gekoppelde camera's gebruikt. De één onder een hoek van 20° vooruit, de andere onder den zelfden hoek achteruit, welke camera's telkenmale gelijktijdig een opname maken om daardoor de voor dit doel benoodigde stereo-opnamen te krijgen. Door de opnamen met een vooraf berekende tusschenruimte te maken, kunnen we de foto's elkaar voor bijna 100% laten overlappen, waardoor het werk in de teekenkamers, waar deze stereogrammen worden uitgewerkt, tot het uiterste wordt beperkt. Bij een loodrechte foto is de schaal op de geheele foto gelijk.

2. De fotogrammetrie.

Hierbij zal ik alleen behandelen de aero (lucht) fotogrammetrie.

Deze moet worden verdeeld in twee groepen:

1. de fotogrammetrie voor het kaarteeren van vlak of nagenoeg vlak terrein

2. de stereo-fotogrammetrie voor het kaarteeren van bergterrein.

ad 1. Hierbij kunnen worden vervaardigd:

a. fotoschetskaart

b. fotokaart

c. kaart.

De fotoschetskaart is een kaart, samengesteld uit

loodrechte foto's. Deze foto's worden opgenomen in strooken, welke elkaar in lengte en breedte z.g. overlappen en daaruit een aaneengesloten kaart kan worden samengesteld, zooals blijkt uit een kaart van Noord-Banka, welke ter bezichtiging hier ligt.

Doordat het hoofdverband middels triangulatiepunten niet is vastgesteld, kan een kleine verteekening optreden, vandaar de naam foto s c h e t s kaart. Door echter de terreingedeelten, waarvan de kaart wordt gemaakt, bij een schaal van 1 : 20.000 niet grooter te nemen dan 15 km bij 15 km, wordt deze fout tot een minimum teruggebracht en voldoen deze kaarten ruimschoots aan de eischen aan goede boschkaarten te stellen. Bij gunstig weer — in Indië kan worden gevlogen van ongeveer 7.30 v.m. tot 9.30 v.m. waarna gewoonlijk de cumuli komen opzetten — kunnen bij gunstig vliegen ongeveer twee van die kaarten van 15 km bij 15 km worden opgenomen. Op één foto 18 cm bij 18 cm komt dan een terrein voor van 3,6 km in het vierkant.

Aangezien voor het stereoscopisch beschouwen de foto's elkaar voor 60 % moeten bedekken, zal dus om de 1,5 km een opname moeten worden gemaakt. Dit is bij een vliegsnelheid van 50 m per seconde om de 30 seconden, bij windstilte. Tegen den wind in vliegende wordt de tijd verlengd met de snelheid van den wind; hebben we den wind in den rug, dan wordt de tijd daarmee verkort.

De strooken moeten elkaar in de breedte voor circa 30 % overlappen, zoodat telkenmale van de 40 % van de foto, welke we over hadden, nog ⅓ afgaat en we dus ten slotte van de foto slechts een stuk van 1,5 km bij ongeveer 2 km productief maken. Door ongunstig vliegen, wat vooral bij zijwind voorkomt, wordt dit oppervlak nog verkleind en mogen we als norm op niet meer rekenen dan op 1,5 km bij 1 km, dus 1,5 km² per foto. Hieruit is het aantal foto's, benoodigd voor een opname onder minder gunstige omstandigheden, te berekenen.

De opnamehoogte voor een schaal 1 : 20.000 is 4200 m boven het terrein. Willen we een terrein, dat een gemiddelde hoogte van 1000 tot 1500 m heeft, kaarteeren, dan kunnen we de automatische camera 21 cm niet meer gebruiken, maar moeten we

ons tevreden stellen met de 16,5 cm, niet automatische meetcamera, aangezien we anders op een te ongunstige hoogte werken. Bij deze laatste camera, welke met platen 13 × 18 cm werkt, krijgen we in dit geval een opnamehoogte van maximaal 2 × 1650 m + 1500 m = 4800 m.

Ik heb het vervaardigen van de fotoschetskaart uitvoerig behandeld, omdat n.m.m. dit de kaarten zijn, welke U voor Uw tak van dienst noodig zult hebben.

De fotokaarten en kaarten.

Deze worden vervaardigd in samenwerking met den Topografischen Dienst omdat de Luchtvaartafdeeling niet over het personeel en de instrumenten beschikt om deze te kunnen samenstellen. Hierbij worden de fouten, welke de camera-as had op het oogenblik van de opname ten opzichte van de loodlijn, verwerkt in een z.g. „Entzerrungs"apparaat. Hiervoor is noodig, dat op iedere foto minstens 4 punten voorkomen, welke ook op het terrein bekend en aangemeten zijn.

Deze vier punten, liefst gelijkmatig over de foto verdeeld en zoo mogelijk nog aangevuld door tusschenliggende punten, worden op de foto gemerkt. Ze worden nadat ze in het terrein zijn opgemeten in hun onderling verband op de gewenschte schaal op een stuk teekenpapier geteekend. De foto wordt daarna geplaatst in het „Entzerrungs"-apparaat, dat er uit ziet als een soort projectieapparaat.

Het teekenpapier wordt bevestigd op het projectiescherm, terwijl daarna, door de draaiing van de vlakken van plaat, lens en scherm en door hun afstand ten opzichte van elkaar te wijzigen, de punten van de plaat juist op de overeenkomstige punten van het scherm worden geprojecteerd. Daarna wordt het teekenpapier vervangen door een stuk gevoelig papier en kan een vergroote afdruk worden gemaakt.

U begrijpt, dat daarvoor in het terrein zeer veel punten worden aangemeten en als gevolg daarvan de kosten van de opname zwaar worden verhoogd; ook door het vele werk in de teekenkamer stijgen die kosten.

Voor détails kan ik U verwijzen naar de jaarverslagen van den Topografischen Dienst van de laatste 5 jaar, waarin deze wijze van kaarteeren uitvoerig wordt beschreven. Uit de aldus

verkregen foto's kunnen dan de fotokaarten worden samengesteld door ze in strooken aanéén te voegen, dan wel kan van iedere foto een kaartje worden geteekend, welke samengevoegd een kaart vormen.

Deze wijze van werken kan natuurlijk alleen geschieden in terreinen, welke weinig begroeid zijn. In begroeid terrein, dus terrein dat tot Uw tak van dienst behoort, zal deze methode niet mogelijk zijn. Daarvoor wordt gebruikt de z.g. A r u n d e l-m e t h o d e, met succes op Banka toegepast. De foto's in één run genomen, worden samengesteld tot een seriebeeld evenals voor de fotoschetskaart. De overlapping is weer 60 % in de vliegrichting en 30 % van de naast elkaar liggende strooken.

Door eerst op teekenpapier op de gewenschte schaal de triangulatiepunten, aangevuld door de noodige hulppunten, in te teekenen kan zoo'n seriebeeld daar z.g. tusschen worden opgehangen en kunnen de details uit de foto's op de kaarten worden ingeteekend. Hierbij krijgt U dus geen fotokaart, maar een kaart waarin zoo noodig de boschgrenzen, voorkomende op de foto's, worden ingeteekend evenals de hoogtelijn van de heuvels.

S t e r e o-f o t o g r a m m e t r i e.

Voor het vervaardigen van een nauwkeurige kaart met hoogtelijnen van bergterrein moeten we de stereo-fotogrammetrie aanwenden. De luchtopname geschiedt op dezelfde wijze als voor de opname van vlak terrein middels loodrechte foto's, welke elkaar in de vliegrichting voor 60 % overlappen, dan wel door de hiervoor beschreven gekoppelde camera, waardoor telkenmale tegelijk een opname naar voren en naar achteren wordt genomen.

Een zuivere fotokaart kan uit de loodrechte opnamen niet worden vervaardigd, vooral niet indien we deze opnamen op te lage hoogte maken, omdat een bepaald punt van een bergrug op de plaat anders geprojecteerd wordt al naar gelang de zijde waar de camera zich ten opzichte van den rug bevindt. De juiste projectie krijgen we alleen als het midden van de plaat zich juist loodrecht boven het op te nemen punt bevindt, zooals ook de geprojecteerde teekening aangeeft.

Bij het vervaardigen van bebosschingskaarten van bergter-

rein zullen we deze het liefst vervaardigen op schaal 1 : 20.000 om de verteekening zoo klein mogelijk te doen zijn. Wij stellen dan uit de foto telkenmale de in een vlucht genomen series samen, maar voegen de series (seriebeelden) zijwaarts niet samen tot één groote kaart. Waar vooral op Java van het bergterrein goede topografische kaarten aanwezig zijn, kunnen we telkens de gegevens van zoo'n strook op de overeenkomstige punten van de topografische kaart inteekenen. Willen we van de stereo-opnamen een zeer zuivere kaart maken, dan moeten we daarvoor speciale apparaten gebruiken, bekend onder de namen stereo-autograaf, stereo-planigraaf, aeroplanigraaf enz. Deze apparaten, welke omstreeks ƒ 50.000.— per stuk kosten zullen evenwel voorloopig in Indië wel niet worden ingevoerd. Voor deze wijze van werken is weer noodig, dat op iedere foto 4 bekende en in het terrein aangemeten punten voorkomen. Telkenmale worden twee stereo-foto's in het apparaat geplaatst, die daarin weer den stand krijgen, welke ze bij de opname ten opzichte van de aarde en van elkaar hadden. Deze stereo-opnamen worden niet verkregen door een stereo-camera te gebruiken, maar door bij een schaal 1 : 20.000 de opnamen te vervaardigen met een tusschenruimte van circa 1500 m. We krijgen dus een kunstmatigen oogafstand van 1500 m en vergrooten hierdoor het stereoscopisch effect, dat met onze oogen (afstand 6,5 cm) slechts nog aanwezig is tot 450 m, dus $\frac{150000}{6,5} =$ ongeveer 25.000 maal, zoodat we zeker zijn bij een opnamehoogte van 4200 m nog prachtige stereoscopische effecten te krijgen. In deze stereo-uitwerkapparaten worden de gegevens, door de foto's gekregen, omgewerkt tot een kaart, waarvan de hoogtelijnen ook uit de luchtfoto's worden verkregen. Ik zal niet in details treden, omdat deze apparaten in Indië niet aanwezig zijn.

In het voorgaande heb ik U eenige kaarteerings methoden medegedeeld voor het kaarteeren van vlak terrein en bergterrein en de kaarten die U kunt verwachten. Nu zult U zich afvragen, welke kaarten zijn, vooral in verband met de kosten, het meest aan te bevelen.

N.m.m. zult U voor vlak of nagenoeg vlak terrein ruimschoots voldoende hebben aan de fotoschetskaart, vooral

waar deze op Java kan worden ingepast in de bestaande topografische kaart. Deze kaarten worden geheel bij de Luchtvaartafdeeling vervaardigd; U betaalt hiervoor de onkosten per vlieguur en, bij verblijf buiten het garnizoen, eveneens de daggelden. Wordt voor het vervaardigen der kaarten de hulp van den Topografischen Dienst ingeroepen, dan zullen de kosten voor Uw tak van dienst te hoog worden. Per vlieguur moet worden betaald rond ƒ 120. De daggelden zijn U bekend. Is het vliegveld, dat gebruikt wordt, niet ver van het te kaarteeren terrein gelegen, dan zullen niet veel onproductieve vluchten wegens slecht weer voorkomen. Is het vliegveld meer dan 50 km van het terrein verwijderd, dan worden daarvoor nog extra onkosten berekend.

Moet bergterrein worden gekaarteerd dan zullen n.m.m. seriebeelden op schaal 1: 20.000 de meest gunstige resultaten leveren, indien aangewend als hiervoor beschreven. De kosten van het kaarteeren van bergterrein zullen een weinig hooger zijn dan die voor vlak, laag gelegen terrein.

De Topografische Dienst beschikt niet over instrumenten om uit luchtfoto's kaarten te maken van bergterrein.

Het meest gunstige geval krijgen we indien, zooals op Banka waar van het terrein nog geen topografische kaarten bestonden, de luchtfoto's worden gebruikt èn voor den Topografischen Dienst èn voor het Boschwezen. Hoe groot precies de kosten per ha zullen zijn, is in verband met de weersfactoren niet geheel juist te zeggen. Voor mijn berekeningen gebruik ik steeds de ondervolgende, op veeljarige ervaring gebaseerde, gegevens, indien het terrein, dat in kaart moet worden gebracht minstens 20 km bij 20 km is op Java en minstens 2 × 200 km buiten Java en indien gewerkt wordt op schaal 1: 20.000:

1. laag gelegen terrein op Java, vliegveld dicht bij landingsterrein, droge moesson, 5 cent per ha.
2. idem buiten Java 10 cent per ha.
3. ligt het vliegveld ver van het opnameterrein, 7½ cent per ha (Java).
4. idem buiten Java, 12½ cent per ha.
5. bij bergterrein worden 1 - 2 - 3 - 4 elk met 2½ cent per ha verhoogd.

6. in den natten moesson en bij een onverwachte slechte periode tijdens den drogen moesson kunnen de kosten met 100% stijgen.

Worden kleine terreingedeelten in kaart gebracht dan worden de kosten per ha grooter.

3. Toepassing in Indië speciaal voor Boschwezen.

De luchtkaarteering in Indië dateert van de laatste 5 jaar. Daarvoor werden weleens kleine terreingedeelten bij wijze van proef opgenomen. De eerste proeven zijn genomen in 1926, in samenwerking met den Topografischen Dienst. Het waren 12 negatieven van een terrein Zuidelijk van Bandoeng. Daarna heb ik steeds meer in ruimen kring de aandacht gevestigd op de voordeelen van de luchtkaarteering, waardoor van vele zijden aanvragen binnen kwamen. Op Andir waren wij zelf nog steeds in het stadium van proefneming; de resultaten waren dientengevolge in den beginne nog niet steeds zooals ze behoorden te zijn. Ik kreeg echter door de vele kaarteeringen, waarvan enkele om de kosten te drukken in dienstvluchten werden uitgevoerd, steeds meer ervaring; de instrumenten werden steeds volmaakter, zoodat ik met steeds meer vertrouwen op de aanvraag voor een kaarteering durfde in te gaan.

Hiertoe heeft in de eerste plaats medegewerkt de Banka Tinwinning en verder de groote Petroleum Maatschappijen, de Suiker en Irrigatie, terwijl ik voor de toekomst in hoofdzaak reken op Uw tak van dienst.

In volgorde van schaal zal ik hieronder behandelen wat in Indië op dit gebied is gepresteerd; hieruit kunt U opmaken voor welke soort kaarten de luchtfoto geschikt is.

a. op schaal 1: 20.000, vlieghoogte tusschen 4000 m en 5000 m, werden verschillende kaarten vervaardigd voor Banka Tinwinning, Boschwezen en Irrigatie; in den loop der jaren circa 3000 km^2.

De opname op groote hoogte is voor den opnemer niet aangenaam en gemakkelijk door de felle koude en het te kort aan zuurstof. Tegen het eerste moet hij zich beschermen door een met bont gevoerde overall, tegen het tweede door een zuurstof apparaat.

De koude geeft nog al eens storingen door het hard worden der smeermiddelen, terwijl de instrumenten zoodanig afkoelen, dat ze, terug op de warme aarde, nat zijn van het condenswater. Ook de films en platen hebben hetzelfde en gaan sterk in waarde achteruit, waardoor ze slechts 1 à 2 maal, indien niet gebruikt, kunnen worden medegenomen en dan worden afgekeurd.

b. Op een schaal 1: 15.000 en 1: 10.000 werden eveneens boschterreinen en ondernemingen in kaart gebracht. Deze schaal is echter niet economisch. Beter is voor een eventueele detailstudie, vergrootingen te laten vervaardigen van de benoodigde foto's.

c. Op schaal 1: 10.000 werden voor den Topografischen Dienst vele terreinen, hoofdzakelijk s a w a h's, in kaart gebracht om middels het „Entzerrungs"apparaat omgewerkt te worden tot landrentekaarten 1: 5000. Gegevens hiervoor kunt U vinden in het laatste jaarverslag van den Topografischen Dienst.

d. Voor de Irrigatie werden fotokaarten schaal 1: 15.000 tot 1: 20.000 vervaardigd, terwijl later foto voor foto op de juiste schaal werd gebracht en de vergrootingen samengesteld tot een z.g. seriebeeld c.q. fotokaart schaal 1: 5000.

e. Op dezelfde wijze worden de kadastrale kaarten 1: 1000 vervaardigd. Deze worden gevlogen op schaal circa 1: 5000. Proeven voor deze kaarten zijn genomen met de Gemeente Bandoeng, terwijl kaarten werden vervaardigd van het emplacement van de Nederlandsche Koloniale Petroleum Maatschappij te Soengei Gerong bij Palembang.

Vóór de malaise intrad waren met verschillende groote Petroleum Maatschappijen reeds besprekingen gevoerd om te komen tot opname van hun terreinen en concessies. Deze kaarten zouden dienen voor de concessie-aanvraag en verder om te kunnen bepalen, waar in de moerasgebieden zou moeten worden geboord. In het Buitenland hebben deze opnamen reeds veel succes gehad. De luchtkaarteering ondervindt in groote mate den terugslag van de wereldmalaise.

De Topografische Dienst, welke nu op Banka uit de negatieven van de boschopnamen kaarten vervaardigt, zal later daar-

mee doorgaan op Borneo en Sumatra, hoofdzakelijk in het slecht toegankelijke boschterrein. Het zal n.m.m. zaak zijn dat Uw tak van dienst zich tijdig in verbinding stelt met den Topografischen Dienst om overeenstemming te verkrijgen welke terreinen het eerst voor opname in aanmerking komen. De opnamekosten zullen dan over beide takken van dienst verdeeld kunnen worden; de opname wordt op die manier zoo efficiënt mogelijk.

In bovenstaande heb ik U in korte trekken een en ander van mijn kennis en ervaring betreffende de fotogrammetrie medegedeeld. Ik wil nogmaals den wensch uitspreken, dat wij spoedig mogen komen tot een prettige en productieve samenwerking. Het persoonlijke contact, dat ik zoo hoog aansla, is er; moge dit blijven voortduren *(Applaus)*.

Naar aanleiding van de door Kapitein R e e r i n k gemaakte luchtfoto's van de gebergtewildhoutbosschen nabij Bandoeng houdt de heer K. S i h l e r een voordracht over:

LUCHTFOTOGRAFISCHE OPNAMEN TEN BEHOEVE VAN DE INRICHTING DER IN STAND TE HOUDEN WILDHOUTBOSSCHEN IN HET GEBERGTE

door

K. SIHLER.

Wanneer wij de inrichting van een wildhoutboschdistrict onder handen hebben, zijn wij meestal voor een boschgebied van tienduizenden hectaren geplaatst, gelegen in zwaar geaccidenteerd terrein, hetwelk noch door algemeene verkeerswegen, noch door gewone voetpaden eenigzins is ontsloten. Dit terrein is meestal begroeid met oerbosch d.w.z. met een uit honderden houtsoorten samengestelde, weelderige plantengemeenschap of met manshooge struikgewassen of grassen, welke elk overzicht op den grond belemmeren en de gewone terreinwerkzaamheden ten behoeve van de inrichting, vooral de boschverkenning, sterk bemoeilijken. Wel is waar is kaartenmateriaal aanwezig, hetwelk de boschgrenzen en eenige topografische détails aangeeft, doch waarop overigens alle aanwijzingen ontbreken wat betreft

den begroeiingstoestand, die eerst door den inrichter vastgesteld zal moeten worden. Dat bij de ontoegankelijkheid, de onoverzichtelijkheid en de zware geaccidenteerdheid van het terrein de boschbeschrijving, d.w.z. de inventarisatie van de verschillende boschtypen en de kaarteering daarvan, met groote moeilijkheden gepaard gaat, behoeft wel verder geen betoog. Waar echter het overzicht uit de lucht over een boschgebied door niets wordt belemmerd en in vele opzichten veel beter is dan vanaf den beganen grond, is het wel gewenscht, nauwkeurig na te gaan, in hoeverre van luchtfoto's ter verkenning van den bebosschingstoestand profijt kan worden getrokken. Zooals reeds in vroegere jaargangen van Tectona is vermeld, werden niet alleen in Britsch-Indië en Burma desbetreffende onderzoekingen gedaan, doch ook in Nederlandsch-Indië ging men reeds in 1926 tot luchtfotografische opname van eenige djati boschgedeelten van de boschafdeelingen Bandjar en Ngidjo over. Deze opnamen waren meer of minder als oriënteerende proefnemingen bedoeld, de resultaten waren echter minder bevredigend. Over het algemeen zijn ook de voordeelen van een luchtfotografische opname van djati bosschen, waarvan reeds een nauwkeurig kaartenmateriaal bestaat en de meest gedetailleerde opstandsbeschrijvingen aanwezig zijn, gering.

Van meer recenten datum zijn de luchtfotografische opnamen van de Tegalwaroelanden en de in Augustus 1931 verrichte opnamen ten behoeve van de boschexploitatie der Bankatinwinning. Hoewel mij de rapporten betreffende de opname op Banka niet bekend zijn, bleek mij, dat de vervaardigde luchtfoto's, respectievelijk kaarten, ruimschoots voldoen aan de gestelde eischen en dat de luchtfotografische opname ter bereiking van het genoemde doel uit een technisch en economisch oogpunt de aangewezen weg was.

In Juni 1931 werden door mij aan den Kapitein G. J. Reerink, Hoofd van den Fototechnischen Dienst van de Militaire Luchtvaartafdeeling te Andir, klassenkaarten voorgelegd van de reeds beschreven vakken van het wildhoutcomplex Tangkoebanprahoe, met verzoek van deze vakken luchtfotografische opnamen te willen doen maken, teneinde de op het terrein onder ongunstige omstandigheden uitgevoerde boschbeschrijvingen

aan deze foto's te kunnen toetsen. Door de welwillenheid van Kapitein G. J. Reerink kwam ik in het bezit van keurig afgewerkte luchtfoto's van genoemd complex, waarvan ik de resultaten nader wil bespreken.

1. Details buiten het bosch.

De details buiten het bosch zijn op de foto's buitengewoon duidelijk waarneembaar. Wegen, rivieren, woningen, de grenzen van de bebouwde terreinen, verspreid staande boomen, de begroeiingstoestand, zelfs de terreinconfiguratie komen op de foto's zoo duidelijk naar voren, dat men zich aan de hand van de foto's op het terrein beter kan oriënteeren dan aan de hand van de topografische kaarten. Buiten het boschareaal zijn op de foto's zeer veel markante punten, respectievelijk lijnen, aanwezig, wat van veel belang voor de kaarteering der wildhoutbosschen kan worden geacht, aangezien op de markante punten, welke zonder veel moeite op de topografische kaarten teruggevonden kunnen worden, aangesloten kan worden.

2. Boschgrenzen.

Wat de boschgrenzen betreft, doen zich deze overal, waar het boschareaal, begroeid met bosch, grenst aan ontgonnen cultuurondernemingen, sawah's, tegalan's, op de foto's voor als scherpe, markante lijnen. Waar het boschareaal, begroeid met bosch, grenst aan bosch of aan cultuurondernemingen met dadapboomen, [1]) kan men de boschgrenzen op de luchtfoto's minder goed terugvinden. Ook boschareaal, begroeid met kirinjoe, [2]) is dikwijls van de aangrenzende oro-oro [3]) niet te onderscheiden.

Deze moeilijkheden, welke mij van weinig belang lijken, zouden echter gemakkelijk vermeden kunnen worden, wanneer vóór de luchtfotografische opname op deze plaatsen de boschgrens goed opengekapt wordt, een maatregel, welke trouwens ook bij de inrichting van een wildhoutcomplex zonder luchtopname zeer gewenscht, zoo niet noodzakelijk, is. Ongetwijfeld kunnen de boschgrenzen bij eenige terreinkennis nauwkeurig

---

[1]) dadap = *Erythrina spec.*
[2]) kirinjoe = *Eupatorium pallescens* D. C.
[3]) oro-oro = open plek.

op de fotokaarten worden ingeteekend, vooral waar buiten de boschgrenzen voldoende markante punten aanwezig zijn.

Daardoor verkrijgt men eene fotokaart van de boschgrenzen, welke, volgens de „Arundel"- of een andere methode tot een grenskaart omgewerkt, wat nauwkeurigheid betreft ver boven de oude grensprojectkaart staat, ook al bereikt ze vermoedelijk niet den graad van nauwkeurigheid, welke aan de kaarten met topografische opmeting gesteld wordt. Ik heb echter de overtuiging, dat de daarbij verkregen resultaten geheel voldoen aan de eischen, welke door de boschinrichting en ook door de bedrijfsvoering aan het kaartenmateriaal van de wildhoutbosschen gesteld kunnen worden.

3. Terreinconfiguratie.

Wat de terreinconfiguratie betreft, moet ik er den nadruk op leggen, dat een hoofdvoorwaarde voor het lezen van de fotokaarten een goede algemeene terreinkennis is. Zonder deze kan men zich uit de foto's geen voldoende beeld vormen over de terreinconfiguratie, omdat elke maatstaf over hoogteverschillen en hellingsgraden ontbreekt. Men ziet wel aan de schaduwen eenige ingesneden ravijnen, over het algemeen krijgt echter de „niet-kenner" van het terrein een onvoldoende beeld van de terreinconfiguratie, omdat op de foto's boschgedeelten met 500 - 1000 m hoogteverschillen op één vlak geprojecteerd zijn.

Iemand echter die bijvoorbeeld weet, dat het Zuidelijke gedeelte van het Tangkoebanprahoecomplex vlak tot zwak hellend, het kratergedeelte steil hellend naar het Zuiden toe is, kan op de foto's onmiddellijk de grens tusschen deze beide gedeelten inschetsen, waardoor hij, wat betreft de kaarteering van de verschillende bedrijfsklassen zooals schermbosch en exploitatiebosch, een beter resultaat verkrijgt dan door gewone verkenning op den beganen grond of door het uitzetten van proefbanen. Dit is bij de zware geaccidenteerdheid van de vulkaanberghellingen dikwijls zeer moeilijk en tijdroovend en wordt vaak door plaatselijke, kleine verschillen in de terreinconfiguratie in de verkeerde richting geleid.

Buitengewoon goed komt echter bij een stereoscopische beschouwing der foto's de terreinconfiguratie tot uitdrukking en de waarde van stereoscopische opnamen voor het traceeren

van indeelingslijnen, wegen enz. kan niet hoog genoeg worden aangeslagen.

4. Boschtypen.

De verschillende boschtypen of boschklassen kunnen op de foto's worden onderscheiden door kleur, al of niet gelijkmatigheid van het beeld en grootte der boomkronen.

a. Verjongingen. De gelijkmatige en soortenarme kunstmatige verjongingen zijn als zoodanig door de gelijkmatigheid van het beeld op de foto's te herkennen. In cultures van 1-2 jaar zijn zelfs duidelijk de rijen te onderscheiden. Zijn de cultures iets ouder dan is het verschil tusschen kirinjoevlakte en cultuur vaak minder duidelijk te zien; zoodra echter de cultures boven de kirinjoevlakte uitsteken, komt het verschil weer duidelijk naar voren. Bij eenige terreinkennis kunnen de grenzen der cultuurcomplexen zonder veel moeilijkheden op de foto's ingeteekend worden. De luchtfoto's kunnen daarom van veel nut zijn voor de kaarteering en registreering der verschillende wildhoutcultures, daar deze duidelijk de ligging der cultures aangeven.

b. Open plekken, kaal of begroeid met grassen of struikgewassen.

De kale, zelfs de kleinste open plekken zijn op de foto's duidelijk te onderscheiden aan de gelijkmatige witte kleur. Zoo treden vooral de kale leegkapvlakten duidelijk naar voren. De met hoogere grassen en struikgewassen begroeide open plekken zijn op de foto's te herkennen aan de meer gelijkmatige en grijze kleur. Zelfs de op deze terreinen verspreid staande wildhoutboomen zijn op de foto's zoo duidelijk te herkennen, dat ze op het terrein meestal stuk voor stuk teruggevonden kunnen worden.

Ook de grenzen der open plekken kunnen zonder veel moeite op de fotokaarten ingeteekend worden, waardoor reeds een tamelijk groote nauwkeurigheid in de kaarteering en in de oppervlaktebepaling wordt bereikt, wat bij een schetsmatige kaarteering vanaf den beganen grond zeer onvolledige resultaten zou opleveren.

c. Beginnende boschvegetatie. Ook de beginnen-

de boschvegetatie is, vooral bij eenige terreinkennis, op de foto's terug te vinden, wanneer ook een duidelijke grens met het gedevasteerd bosch niet overal op de foto's aangegeven kan worden. De grens tusschen beginnende boschvegetatie en gedevasteerd of volgroeid bosch is wel op het terrein altijd duidelijk te volgen, doch het inschetsen van deze grens in de kaarten laat zonder opmeting veel te wenschen over. De luchtfotografische opname verdient daarom ook hier de voorkeur; in elk geval kan dit boschtype aan de hand van de luchtfoto's nauwkeuriger worden gekaarteerd dan door verkenning op het terrein.

d. Gedevasteerd bosch. Het gedevasteerd bosch is op de foto's te herkennen aan de onregelmatige, minder dichte kronensluiting en aan het zich afteekenen van alleen — of groepsgewijs — staande boomen met groote kronen, waarvan de schaduwen zeer diep liggend zijn. Een stereoscopische beschouwing der foto's brengt dit boschtype zoo duidelijk naar voren, dat zelfs plaatsen, waar diefstallen van recenten datum hebben plaats gehad, duidelijk op de foto's uitkomen. De grens van dit boschtype met het volgroeid bosch kan aan de hand van de luchtfoto's nauwkeuriger worden vastgesteld dan vanaf den beganen grond, waar deze grens zeer moeilijk te volgen is.

e. Volgroeid wildhoutbosch. Het volgroeid wildhoutbosch is op de foto's over het algemeen te herkennen aan de regelmatige dichte kronensluiting en het voorkomen van boven het kronendek uitstekende boomen, waarvan de schaduwen zich meer op het kronendek projecteeren (étagebosch).

f. Terrein ongeschikt voor eenig boschbedrijf.

Tot de terreinen ongeschikt voor eenig boschbedrijf worden in het complex Tangkoebanprahoe vooral de nog werkende kraters en de z.g. krater- of *Vaccinium* vegetatie gerekend. De *Vaccinium*vegetatie is op de foto's, vooral bij stereoscopische beschouwing, duidelijk waar te nemen als een donkere gelijkmatige kleur en het ontbreken van zichtbare boomkronen. Ook hier kan de grens tusschen de kratervegetatie en het eigenlijke wildhoutbosch op de foto's duidelijk aangegeven worden. Bovendien worden tot deze boschklassen gerekend de onproductieve, moerassige gedeelten van het oude kratermeer

van Sitoe Lembang, waarvan de grenzen ingevolge de ontoegankelijkheid van het terrein niet eens schetsmatig op onze boschkaarten kunnen worden ingeteekend; de betreffende foto daarentegen geeft ons een duidelijk beeld van de begrenzing.

5. Houtsoorten en menging.

Het onderscheiden van houtsoorten op de luchtfoto's, welke van een hoogte van 5000 m boven zee met een 16,5 cm camera werden opgenomen, is mij niet mogelijk. Ik heb echter de overtuiging, dat ook in deze richting goede resultaten bereikt kunnen worden, vooral als de luchtopnamen uit geringere hoogte worden gemaakt of de luchtfoto's worden vergroot en stereoscopisch worden beschouwd. Proefnemingen in deze richting zullen nog waardevolle gegevens kunnen leveren over houtsoorten en houtsoortenmenging en veel kostbaar exploratiewerk op den beganen grond zal hierdoor kunnen worden bespaard.

6. Sluitingsgraad.

De sluitingsgraad is, vooral wat de cultures betreft, op de luchtfoto's veel duidelijker te zien en veel beter te beoordeelen dan op den beganen grond, waar meestal het overzicht over een meer uitgebreide oppervlakte door struikgewassen (kirinjoe, lantana) [1]) of tusschenplanting sterk wordt belemmerd. Zoo komen op de luchtfoto's de mislukte gedeelten van de wildhoutcultures duidelijk naar voren.

7. Wegen, voetpaden, indeelingslijnen.

De wegen, voetpaden, indeelingslijnen zijn in onbegroeide terreinen duidelijk op de luchtfoto's aangegeven, zelfs de smalste voetpaden zijn op de foto's terug te vinden. Is het terrein eenigzins begroeid of heeft de fotografische opname van een weg in begroeid terrein niet zuiver loodrecht plaats gehad, dan is het herkennen van een weg op de foto reeds moeilijker, smalle wegen of voetpaden in het eigenlijke wildhoutbosch kunnen op de foto's niet teruggevonden worden. Typisch is echter, dat ook smalle voetpaden in de lagere *Vaccinium*-vegetatie met haar dichtgesloten kronendek nog duidelijk naar voren komen.

8. Rivieren.

De rivieren zijn op de luchtfoto's niet te herkennen. Wel kan

[1]) Lantana = *Lantana Camara* Linn.

uit de terreinconfiguratie of uit een afwijkende begroeiing aan de oevers de loop van eenige rivieren worden afgeleid.

9. Oriënteeringsmogelijkheid.

De mogelijkheid, zich aan de hand van de luchtfoto's op het terrein te oriënteeren is buitengewoon verschillend en hangt af van het al of niet aanwezig zijn van markante punten. Waar veel markante punten op de foto's aangegeven en op het terrein terug te vinden zijn, is een oriënteering op het terrein aan de hand van de luchtfoto's veel gemakkelijker dan volgens de kaart, vooral waar het aanwezige kaartenmateriaal veel te wenschen overlaat. In gelijkmatig begroeide wildhoutgebieden, vooral in vlak terrein, met weinig markante punten of lijnen is een oriënteering aan de hand van de luchtfoto's op het terrein minder goed mogelijk en komt mij een oriënteering volgens een betrouwbare topografische kaart gemakkelijker voor.

10. Overzichtelijkheid.

De luchtfoto's geven een goed overzicht over het geheele boschgebied met de verschillende details, zooals deze nader werden omschreven. De verteekening der luchtfoto's bij sterk geaccidenteerd terrein heeft verder geen invloed op deze overzichtelijkheid. Bovendien geven de luchtfoto's een goed overzicht over het geheele gebied buiten het bosch, zoowel wat terreinconfiguratie, bebouwden grond, bebosschingstoestand als onbebouwde terreinen betreft. Ik kan mij niet voorstellen, dat men op den beganen grond een grondiger en beter overzicht kan krijgen over boschreserveeringen, boschareaalruilingen of -uitbreidingsmogelijkheden en daarmede samenhangende factoren, zoodat de waarde van de luchtfoto's ook in dat opzicht niet hoog genoeg kan worden aangeslagen.

11. Gevolgtrekkingen.

Uit de tevoren vermelde resultaten is de conclusie te trekken, dat de luchtfotografische opnamen van veel nut zijn voor de inrichting der in stand te houden wildhoutbosschen nl.:

a. ten behoeve van de kaarteering dezer bosschen.
b. ten behoeve van de vaststelling van den begroeiingstoestand en de inventarisatie dezer bosschen.

Er is dus alle reden om tot meer uitgebreide proefnemingen, vooral tot een proefkaarteering, over te gaan. De praktijk zal

dan verder moeten uitwijzen, hoe de verkregen resultaten zullen voldoen en welke nieuwe methoden kunnen worden toegepast. Tevens zal daarbij in de eerste plaats de economische zijde van dit vraagstuk in nadere beschouwing moeten worden genomen. In elk geval doet zich thans de gunstige omstandigheid voor, dat de Inrichtingssectie belast met de inrichting der in stand te houden wildhoutbosschen op dezelfde plaats gevestigd is als de Militaire Luchtvaartafdeeling, hetgeen een gunstige gelegenheid biedt, om te pogen door verdere bestudeering van dit vraagstuk tot een nadere oplossing te komen. *(Applaus).*

De Voorzitter geeft hierop het woord aan den heer Ir. H. A. L. de Leeuw, die de opname vanuit de lucht der bosschen op Banka van nabij meemaakte. De heer de Leeuw houdt over dit onderwerp een interessante causerie. Spreker vestigt er in de eerste plaats de aandacht op, dat de bosschen van Banka dienen voor de houtskoolbereiding ten behoeve van de Bankatinwinning. De vraag of er voldoende geschikt bosch voorhanden was voor houtskoolproductie was voor het bedrijf der tinwinning natuurlijk van groot belang. Men besloot den boschtoestand vanuit de lucht op foto's vast te leggen, hetgeen een groot succes is gebleken. Het is lang niet eenvoudig om luchtfoto's goed te lezen; dat leert men eerst na herhaalde oefening. Spreker vergelijkt dit met het zien door een mikroscoop, ook hiervan brengt men in het begin niet veel terecht. Op Banka maakt men onderscheid tusschen een droogland- en een moerasboschtype; in het eerstgenoemde wordt uitsluitend de houtskool gebrand. Deze boschtypen zijn op de luchtfoto's zeer scherp te onderscheiden. Is men ter plaatse bekend, dan is primair drooglandbosch, waarin vele meranti's [1]) voorkomen, direkt te herkennen.

Spreker deelt mede, hoe het hem mogelijk was een meranti-soort van de foto op het terrein terug te vinden. Ook andere boomsoorten zijn op de foto's dikwijls opvallend o.a. tjemara's en waringin's. [2])

[1]) meranti = vrijwel steeds *Shorea spec.*
[2]) tjemara = *Casuarina spec. div.*
[3]) waringin = *Ficus spec. div.*

In de dalen komt een veenmoerasboschtype voor, dat eveneens zeer goed op de foto's is aan te geven. Dit type heeft een gesloten kronendak, terwijl bij het drooglandboschtype duidelijk de étage's zijn waar te nemen.

Zooals gezegd, de begroeiingsgrenzen zijn op de luchtfoto's goed terug te vinden, ook van de secundaire bosschen (b l o e k a r s), ja zelfs de leeftijdsklassen zijn veelal in te schetsen. De plaatselijk „pokdalige" terreinvorm van de foto wijst volgens spreker op vroegere houtskoolbrandplaatsen, zoodat ook ten deele de boschgeschiedenis uit de luchtfoto is af te lezen.

Aan de hand van verscheidene foto's wordt het een en ander uit de causerie nader toegelicht.

De heer I r. G. E r b merkt naar aanleiding van de gehouden voordrachten op, dat waar in 1928 tusschen den Topografischen Dienst en den Dienst der Boschinrichting een regeling omtrent de kaarteering der boschgrenzen is getroffen, waarbij werd bepaald, dat, te beginnen met het jaar 1929, door de Landrentesecties voortaan de boschgrenzen op schaal 1 : 5000 in kaart zullen worden gebracht, in het algemeen de luchtfotografische opname en kaarteering ten behoeve van een grenslijnkaart hier op Java niet meer in aanmerking komt. Ook voor het onderhavige proefnemingsgebied zijn de boschgrenzen reeds door de Landrentemetingen in kaart gebracht; de thans nog uit de luchtfoto's af te leiden grenslijnkaart ware derhalve slechts te beschouwen als eene van weinig waarde zijnde, vergelijkende proefneming voor een zeer benaderde kaarteering.

Waar de heer S i h l e r betoogt, dat men zich op het terrein beter kan oriënteeren met luchtfoto's dan topografische kaarten, merkt spreker op, dat de schaal der foto's 1 : 20000 bedraagt en die der topografische kaarten 1 : 50000, zoodat vergelijking niet direkt mogelijk is. Spreker deelt mede, dat de Firma Z e i s s juist bezig is een fotogrammetrische kaarteering uit te voeren van fotomateriaal en terrestrische gegevens dezer opnamen, van hier afkomstig, zoodat de Topografische Dienst over enkele maanden zal beschikken over belangrijk vergelijkingsmateriaal.

Het is spreker uit de lezing van den heer Sihler niet duidelijk of deze een primitieve fotomozaikkaart bedoelt of een door „Entzerrung" te vervaardigen fotokaart, waaruit de noodige andere kaarten kunnen worden afgeleid. Volgens zijn meening heeft het vervaardigen van de voor het Boschwezen benoodigde kaarten langs luchtfotografischen weg in het algemeen weinig zin, voor zoover een redelijk kaarteeringsverband betreft, indien daarbij geen gebruik wordt gemaakt van het benoodigde instrumentarium.

De Voorzitter zegt den heer K. Sihler, Ir. H. A. L. de Leeuw en speciaal Kapitein Reerink dank voor de boeiende voordrachten en tevens den heer Erb voor zijn opmerkingen. Het is hier wel duidelijk gebleken, dat de luchtfotografie van veel beteekenis voor het Boschwezen kan zijn; de Voorzitter spreekt daarom den wensch uit, dat er op dit gebied nog veel tot heil van onzen Dienst zal worden gepresteerd en vestigt dan in het bijzonder de aandacht der dienstleiding op deze aangelegenheid. Daarop wordt de avondvergadering van den eersten congresdag om 8 uur 30 min. gesloten.

Tweede congresdag.

Den 10en April 's ochtends om 8 uur 15 min., wordt de openbare vergadering wederom geopend. De Voorzitter spreekt zijn voldoening uit over de goede opkomst der leden na een feestvreugde, welke tot laat in den nacht voortduurde en constateert tot zijn vreugde de aanwezigheid van gasten en pers. Daarna wordt het woord gegeven aan den heer Dr. Ir. Ch. Coster, die een door grafieken en teekeningen van diverse wortelstelsels verduidelijkte voordracht houdt, waarvan de inhoud verkort hieronder staat aangegeven. Meer uitvoerige mededeelingen over de hier summier behandelde onderwerpen zullen in den loop van dit jaar verschijnen.

WORTELSTUDIËN.

Korte inhoud van een voordracht op het congres der V.H.A.B.I.N.O.I. in 1932

door

Dr. Ir. CH. COSTER.

Het wortelstelsel der planten heeft een tweevoudige functie; eenerzijds de mechanische, het bevestigen van de plant in den bodem, anderzijds de voedende, de opname van water met de daarin opgeloste voedingsstoffen. De wortels zullen in een bepaalden grond des te meer voedsel kunnen opnemen, naarmate zij een grooter bodemvolume doorgroeien, fijner vertakt zijn en naarmate hun opnemend vermogen grooter is. Bij onze wortelstudiën zijn dus de vorm en de levenseischen van het wortelstelsel van groot belang.

De vorm van het wortelstelsel wordt hoofdzakelijk bepaald door twee factoren: door de eigenschappen van den bodem en door den erfelijken aanleg van de plant. De invloed van den bodem werd nagegaan door het uitgraven van groote exemplaren van verschillende boomsoorten op onvruchtbare, ondoorlatende Goendih-mergelleem, en van dezelfde soorten op vruchtbaar, sterk doorlatend vulcanisch zand in Gadoengan. In de mergelleem is het wortelstelsel oppervlakkig, minder vertakt doch met zeer lange strijkwortels, terwijl in het vulcanische zand het wortelstelsel compacter, meer in de diepte uitgebreid en sterker vertakt is. De soortseigenschappen kwamen tot uiting bij het uitgraven van 6 maanden oude planten van 70 verschillende soorten, allen op den vrij onvruchtbaren, doch goed doorlatenden rooden grond van het Boschbouwproefstation te Buitenzorg. In hoofdzaak kan men drie typen van jeugdgroei onderscheiden:

1. De boomsoorten met een snelgroeienden, diep doordringenden hoofdwortel en weinig oppervlaktewortels; hierbij groeien de bovenaardsche deelen in de jeugd niet snel.

2. Eveneens een snelgroeienden hoofdwortel, doch daarbij een sterk ontwikkeld oppervlakkig wortelsysteem. Dit zijn snelle jeugdgroeiers.
3. Een oppervlakkig wortelsysteem. Hiertoe behooren slechts weinig soorten, welke of snel of langzaam kunnen groeien.

De hoofdwortel bereikte bij vele boomsoorten in 6 maanden tijds een diepte van 2 tot 3 meter.

De zuurstofbehoefte van het wortelstelsel is een van de hoofdfactoren, welke de uitbreiding daarvan en het opnemen van water en voedingsstoffen in gronden van ongunstige fysische gesteldheid beïnvloedt. Een vergelijkend onderzoek naar dezen factor bij een 80tal boomen, struiken en kruiden werd als volgt uitgevoerd: potplanten werden in bakken met zuurstofvrij water geplaatst, zoodat alleen de stam met bladeren vrij was. Het water werd met vloeibare paraffine afgedekt. Het aantal dagen, dat verliep voor de plant afstierf, geeft een maat voor de behoefte aan zuurstof van het wortelstelsel.

Dit loopt buitengewoon sterk uiteen: de kruiden zijn in het algemeen het gevoeligste, daarna de struiken, terwijl de boomsoorten het langste zuurstofgebrek verdragen. Onder de boomsoorten is de djati het gevoeligste; hij sterft in ongeveer 8 dagen tijds. De meeste houtsoorten houden het 30 tot 60 dagen uit, rengas [1]) blijft langer dan 8 maanden in leven!

De wortelconcurrentie.

De wortelstelsels der planten vormen een zeer sterk vertakt netwerk van dikkere en dunnere wortels, welke over en door elkander heen groeien. Wanneer nu de wortels van de eene plant sterk door die van een andere plant heengevlochten zijn, doen zij elkander concurrentie aan wat betreft opname van water, voedingsstoffen en zuurstof, hetgeen zich in een geringeren groei van de bovenaardsche deelen uitspreekt. De djati is zeer gevoelig voor wortelconcurrentie, doordat zijn wortels in hoofdzaak beperkt zijn tot de bovenste bodemlagen, verder doordat hij veel water noodig heeft en zijn wortels zeer slecht tegen zuurstofgebrek kunnen.

Langs den rand van oud bosch blijft in jonge cultures een randstrook van 10 - 20 m breedte achter in ontwikkeling, hetgeen

[1]) rengas = *Gluta Renghas* Linn.

men vroeger aan den invloed van zijschaduw toeschreef. Door het graven van 1 m diepe slooten, welke de horizontale strijkwortels van den ouden opstand afsnijden, wordt het gedeelte van de jonge cultuur achter deze slooten geïsoleerd. De geïsoleerde planten vertoonen, niettegenstaande de zijschaduw, normalen groei, terwijl de niet geïsoleerde sterk achterblijven. Deze proef is vele malen op verschillende plaatsen herhaald, immer met hetzelfde resultaat. Dat de wortelconcurrentie nog meer op den bijgroei dan op den hoogtegroei van den djati inwerkt, toont de ontwikkeling van de randstrooken van 20 m breedte bij culturen van verschillenden ouderdom doch van gelijke boniteit. De stamvlakte op borsthoogte nam naar den rand van de cultuur toe sterker af dan de hoogte der boompjes.

Doch ook de wortelconcurrentie van andere plantensoorten kan zeer schadelijk op den groei van den djati inwerken. Bij een proef in een 25 jaar oude djati cultuur met dichten Lantana-ondergroei, bleek de bijgroei van den djati in de perken, waar de Lantana gerooid werd, 38% meer te bedragen dan in de niet gerooide contrôleperken. Dergelijke verschijnselen worden ook aangetroffen bij menging en onderbouw van verschillende andere houtsoorten, zoodat men bij de keuze van de in de djati culturen bij te mengen groenbemesters of andere houtsoorten, deze factor wel moet overwegen. Het bleek bijv. bij het uitgraven van het wortelnet in de bovenste bodemlaag van 30 cm in een djati cultuur, waar walikoekoen [1]) tusschen gemengd was, dat de ontwikkeling van de djati wortels, vooral de fijnere vertakking ervan, sterk geremd werd door het uitgebreide wortelnet van den walikoekoen. In een naastgelegen gedeelte van gelijken ouderdom en boniteit, waar inplaats van walikoekoen kemlandingan [2]) tusschengeplant was, welke zijn wortels minder sterk aan de oppervlakte uitbreidt, waren de djati wortels veel rijker vertakt, en was de groei van den djati dan ook gunstiger.

---

[1]) Walikoekoen = *Actinophora fragrans* R. Br.
[2]) Kemlanding'an = *Leucaena glauca* Benth.

Van de gelegenheid om naar aanleiding van deze interessante voordracht nog een paar opmerkingen te maken wordt gebruik gemaakt door de heeren Zwart en Zijp.

De heer Zwart heeft in zijn houtvesterij op de grenzen tusschen oud bosch en jonge cultuur ook hier en daar slooten laten graven, doch geen gunstige uitwerking daarvan kunnen constateeren en vraagt hoe breed die slooten moeten zijn.

De heer Coster antwoordt, dat de breedte er niet zoo zeer op aankomt, doch wel de diepte en zal bij gelegenheid gaarne naar de proef in kwestie komen kijken.

De heer Zijp vraagt of het plantverband bij djati met kemlandingan van 1 op 2 m uit een oogpunt van wortelconcurrentie dan niet nadeelig is en het niet beter zou zijn het verband 1 : 3 te nemen. De heer Coster antwoordt, dat hiertegen vooral op slechtere gronden bezwaren zijn in verband met het vermeerderde gevaar van grasgroei.

Onder dankzegging aan den heer Coster voor de duidelijke en belangwekkende voordracht sluit de Voorzitter de besprekingen over dit onderwerp; hij deelt de vergadering voorts mede, dat het Bestuur een kleine commissie instelde, bestaande uit de heeren Gonggrijp, Coster en Heringa, welke een ontwerp-resolutie heeft opgemaakt naar aanleiding van het prae-advies Gonggrijp en de gehoorde debatten hierover.

De resolutie luidt, na een kleine wijziging, voorgesteld door den heer Schnepper, als volgt:

RESOLUTIE.

„De Vereeniging van Hoogere Ambtenaren bij het Boschwezen in Nederlandsch Oost-Indië (V. H. A. B. I. N. O. I.), bijeen in openbare vergadering te Djocjakarta op 9 en 10 April 1932, gehoord de gedachtenwisseling over het prae-advies Gonggrijp over „De dienst-

uitoefening van het Boschwezen en de strijd om de domeinverklaring" is van oordeel:

1e. dat het van uiterste urgentie is de dienstuitoefening van het Boschwezen in de Buitengewesten een behoorlijke wettige basis te verschaffen;

2e. dat het schema voor een algemeen boschreglement der Agrarische Commissie (ingesteld bij G.B. van 16 Mei 1928 No. 17) in belangrijke hoofdpunten niet bruikbaar is, noch ter vervanging van de bestaande boschordonnantie voor Java en Madoera (Staatsblad 1927 No. 221), noch als grondslag voor het boschbeheer in de Buitengewesten."

Deze motie wordt bij acclamatie aangenomen.

Zij zal aan de Regeering, den Hoofdinspecteur van den Dienst van het Boschwezen, den Adviseur van den Dienst der Bosschen in de Buitengewesten, den Volksraad en de pers worden aangeboden.

De Voorzitter spreekt daarna nogmaals een woord van groote waardeering voor de gehouden voordrachten en debatten, de belangstelling der leden en pers, die allen hebben bijgedragen tot het welslagen van het houtvesterscongres en sluit daarop de 21e Openbare Vergadering.

LITERATUUR ENZ.

OVERGENOMEN ARTIKELEN ENZ.

Na het congres van de V.H.A.B.I.N.O.I.[1]). DE STUW. Derde jaargang — No. 9. Blz. 102 — 105.

Geen verslag, een zuiver persoonlijke slotsom. Men verwacht het eerste niet van een partij in het geding; dit congres was een geding, met het advies der agrarische commissie van 1928 tot onderwerp en schrijver dezes als procureur van gedaagde. Er was geen rechter, wel een jury en deze heeft zich, zooals jury's doen, met stelligheid over gelijk of ongelijk uitgesproken.

Het schema door de agrarische commissie ontworpen voor een boschreglement heet in belangrijke hoofdpunten onbruikbaar.

Hadde een rechter de vraagpunten voor de jury kunnen formuleeren — hier deed zij dit zelve — de uitspraak zou vermoedelijk aan precisie gewonnen hebben en aan stelligheid verloren. Dit houdt geen critiek in; integendeel, waar de Vhabinoi, niet als rechter en niet als jury maar als partij, volle recht had om zich ondubbelzinnig uit te spreken, verdient de terughouding, die uit het negatief karakter van haar oordeel blijkt, waardeering.

Achter die terughouding schuilt, bedrieg ik mij niet geheel en al, een toenadering in wederzijdsch begrijpen. Indien het Boschwezen, met verhelderd inzicht in hetgeen de agrarische commissie wil, streng zakelijk vasthoudt aan de eischen, die het voor een goed, op het algemeen belang gericht boschbeheer essentieel acht, dan komen de problemen in hun ware gedaante en dan kan zeker de agrarische commissie, die geen boschbeleid, zoo min als een agrarisch beleid, te ontwerpen had, daartegen allerminst bezwaar maken.

Wat was de opdracht aan de agrarische commissie? Om na te gaan of en waarom het gewenscht moest worden geacht om het domeinbeginsel als grondslag van de agrarische wetgeving los te laten. Wat was haar antwoord?

In het kort dit: loslating van het domeinbeginsel is aan te bevelen, omdat het, blijkens de ervaring, het juiste inzicht in de vraagstukken der werkelijkheid verduistert. In beginsel raakt dit het boschbeleid niet. Indien de commissie bij de schematiseering (niet meer!) van een nieuw

[1]) Prae-advies van den Heer J. W. G o n g g r ij p. De dienstuitoefening van het Boschwezen en de strijd om de domeinverklaring, Tectona, 1932, blz. 232 e.v.

boschreglement gefaald zou hebben, dan zou de schuld dragen een onvoldoend inzicht in de huidige structuur van boschwezen en boschpolitiek — de beginselen der commissie en die van het boschwezen zouden er buiten staan. Tenzij..... tenzij het boschwezen, door de domeinleer geleid, zijnerzijds hadde gefaald in de juiste waardeering van de reëele factoren die, naast de zuiver boschtechnische, een goed en uitvoerbaar boschbeleid bepalen. Dit is de eenige wijze waarop, als het goed is, het overheidsbeleid — ter zake van het bosch of andere objecten — den invloed van de voorstellen der commissie behoort te ondergaan. Al de rest is juridisch constructiewerk, waarbij de commissie naar beste weten zich gehouden heeft aan het beginsel, dat zij had aan te toonen hoe, zonder domeinconstructie, voor de overheid alle bevoegdheid intact zou blijven, waarover zij thans beschikt.

Ik moet iets dieper op de zaak ingaan, wil ik de slotsom — voor mij — van het congres kunnen trekken.

De agrarische commissie heeft aangetoond (ik weiger bescheidenlijk te zetten: betoogd), dat onder de zoogenaamde domeinleer twee zeer verschillende zaken worden dooreengemengd.

Daar is in de eerste plaats de regel (S. 1870 - 118 art. I j° S. 1875 - 199*a*), dat alle grond, waarop niet door anderen eigendom wordt bewezen, eigendom van het Land is. Aangezien geen der Indonesische grondrechten eigendom kan heeten, worden zij alle uitgeoefend op grond, waarvan het Land zich als privaatrechtelijk eigenaar opwerpt. De agrarische commissie heeft aangetoond (ik weiger bescheidenlijk te zetten: betoogd) dat deze regel allerminst, zooals een hardnekkig sprookje wil, de grondslag is onzer bestaande agrarische wetgeving, doch alleen van één bepaald klein deel ervan (uitgifte van rechten naar de europeesche wetgeving). Zij heeft betoogd, dat de regel ook voor dat kleine deel gemist kan worden en dat dit aanbeveling verdient, omdat in de practijk draagkracht en strekking van den regel, tot schade der Indonesische rechthebbenden op den grond, maar al te vaak worden miskend door administratie en rechter.

In de tweede plaats brengt men onder de domeinleer de ontkenning, dat er, behoudens door de administratie te ontzeggen toelating tot ontginnen en zamelen [1]), Indonesische rechten op woesten grond en bosch zouden bestaan. De agrarische commissie heeft betoogd, dat zoodanige rechten wel bestaan (het beschikkingsrecht der Indonesische rechtsgemeenschappen), dat de overheid, welk beleid zij ook wil doorzetten, van dit feit behoort uit te gaan en zich van zijn beteekenis behoort rekenschap te geven. Dat derhalve een wetgeving, die dat feit ontkent, verleidt tot een irreëel beleid.

Ziehier wederom het verslag der agrarische commissie op den nagel van de pink. Wat leverde het Vhabinoicongres nopens deze kernpunten op?

In de eerste plaats nog immer gestadige dooreenwarring van de twee probleemcomplexen; in verband daarmede schromelijke overschatting van

[1]) Tegenwoordig in een aantal streken wettelijk geregeld.

de beteekenis van den Landseigendom; nog immer ook het geloof, dat op dien eigendom ons heele agrarische recht en in het bijzonder de ontginningsregelingen zouden steunen (des neen!), het geloof, dat loslating der domein-constructie loslating van regeergezag zou beteekenen.

Het was verdrietig telkens op dat juridisch misverstand te stuiten. Er is echter geen reden om te vreezen, dat de rechtskundige adviseurs der Regeering op gelijke wijs zullen verdwalen. Zoo dit juist geraamd is, wie zal dan van de verwarring de schade dragen? Niet wij.

Afgezien daarvan, de domeinleer (de eigendomsleer) wordt steeds schimmiger, hoe meer zij het onderzoekend oog der openbare aandacht tot zich trekt. Bij leerstukken, zoo min als bij menschen, is dat een teeken van gezondheid.

In ietwat meer dringende aansluiting aan den voornaamsten verdediger van de domeinleer, dan deze wellicht waardeeren kan, schreef de heer Gonggrijp in zijn prae-advies en herhaalde hij met meer nadruk op het congres, dat het hem niet te doen was om een bepaalden vorm van de domeinleer, maar om „handhaving van het domeinbeginsel, hoe dan ook naar nieuw begrip gefatsoeneerd". De heer Feuilletau de Bruyn pleitte evenzeer voor het domeinbeginsel en wilde dit publiekrechtelijk zien opgevat. Ik vraag mij vergeefs af, wat met dit alles kan zijn bedoeld. Heb ik den heer de Bruyn goed begrepen, dan bedoelt hij aan de administratie de bevoegdheid toe te kennen, om Indonesische grondrechten (natuurlijk uitsluitend met het oog op het algemeen belang) precies zoo ver te eerbiedigen als zij oirbaar acht; slechts een „soepele" hanteering dezer ongecodificeerde vaagheden zou met modern overheidsbeheer vereenigbaar zijn. Ik voorspel hem met de invoering van de politiegedachte in het burgerlijk recht als leerstuk niet veel succes, zelfs al zal het practisch effect velen begeerlijk zijn.

Hoever men de theoretische gedachte aan haar consequenties mag houden, valt natuurlijk in billijkheid jegens haar verdediger niet te zeggen.

Zoo is dan voor de domeinleer de laatste verdedigingslinie een rookgordijn.

Veel en veel belangrijker waren de discussies over wezen en bejegening van het beschikkingsrecht.

De in het prae-advies verdedigde opvatting, dat de drager van het recht en de grenzen van den kring in al te talrijke gevallen onzeker zouden blijken, kon ruime bespreking vinden; ik kan in gemoede de moeilijkheid niet zwaar tellen, mits Bestuur en Boschwezen bij de ordening van het Inlandsch gemeentewezen samenwerken. Het blijft een punt voor de practijk, maar wie het opwerpt erkent tevens de realiteit van het beschikkingsrecht.

Die realiteit werd in dezen kring dan ook niet ontkend[1]). Wel echter werd in de debatten van meer dan één zijde de voorstelling verdedigd,

[1]) Iets anders is de vraag, of het recht overal voorkomt. De adatrechtsliteratuur geeft daaromtrent overvloedig informatie.

dat het beschikkingsrecht een recht is van beperkten inhoud, terwijl die inhoud zeer uiteenloopen kan in de verschillende deelen van den archipel. Niet dus een recht om met uitsluiting van anderen alle profijt van zeker areaal te trekken, zij het, dat de gemeenschap in overeenstemming met haar cultuurstadium niet overal en niet doorloopend op dezelfde wijze profiteert, maar, in overeenstemming stellig met de uiteenloopende cultuurstadia, hier een zamelrecht of jachtrecht, ginds een ontginningsrecht, dat andersoortig genot van gemeenschapsvreemden allerminst alleen maar toelaat, doch eenvoudig niet bestrijkt.

Op het eerste gezicht vertoont deze constructie een onaangename verwantschap met het bekende sofisme, dat het adatrecht, als „aloude adat" natuurlijk van Europeanen niet weet en „dus" bij beschikking over gronden ten behoeve van Europeanen niet in tel komt — of dit andere, dat Indonesische aanspraken op water uit een bepaalde rivier van ouds alleen betreffen het gebruik tot bevloeiing en „dus" andersoortig watergebruik den betrokkenen niet vrijstaat.

Men vindt echter de voorstelling ook bij van Royen, in zijn Palembangsche marga, als poging om een ontwikkelingsreeks voor het beschikkingsrecht op te stellen en zij werd te Jogja, als waarneming van de practijk, volkomen te goeder trouw te berde gebracht. Waar de tweede termijn van het debat door tijdsgebrek vrijwel waardeloos werd, kon aan het punt niet de aandacht worden gegeven, die het thans van de zijde der adatrechtsbeoefenaren ongetwijfeld verdient. Houdbaar schijnt mij de nieuwe theorie niet. De statische figuur der beperkte rechten, die de Jogjasche debaters ter wille van een zoo-vrij-mogelijk-Landsdomein wilden fixeeren, strookt al dadelijk weinig met de dynamische reeks van van Royen. Waar treft men aan, dat de ontginningskring van A valt over den zamelkring van B, hoezeer toch overal groepen van uiteenloopend cultuurstadium aan elkaar grenzen? [1])

De bejegening van het beschikkingsrecht werd in dit milieu, het ligt voor de hand, beheerscht door den wensch naar vrije en volle zeggenschap over het bosch. Kon en mocht ik sterk den nadruk leggen op de waarde van het recht voor werking en structuur der Inlandsche rechtsgemeenschappen, dus voor den staatkundigen opbouw en de economie der bevolking, een gelijke waarde voor het boschbeleid heeft het ongetwijfeld niet. De groote en volstrekt algemeene grief tegen het werk der agrarische commissie was dan ook, dat men meende dat deze met volle zeilen stevent in de richting van boschbeheer door Inlandsche rechtsgemeenschappen als regel, landsboschbeheer uitzondering. Men acht de belangen van het bosch en al wat daarvan afhangt — waarover straks nog een enkel woord — bij dezen beheersvorm niet veilig en ik voor mij deel de overtuiging, dat voor

[1]) De Redactie van Tectona meent nuttig te doen hier te verwijzen naar hetgeen de Heeren Dr. van Royen en C. H. Japing zeggen over het samenvallen van gebieden van Koeboestammen en beschikkingskringen van Maleische marga's in Palembang (Zie blz. 543 van deze aflevering).

modern technisch boschbeheer deze lichamen uit den aard van hun structuur ongeschikt zijn.

Het valt niet te ontkennen, dat het agrarisch rapport den bedoelden indruk wekt, al betoogt het juist in dit verband nogeens met nadruk, dat het tegenwoordig boschbeleid in de nieuwe vormen behouden blijft. De zaak is, dat het rapport sterk heeft gereageerd op de prae-adviezen, uit boschwezenkringen zelf in 1927 door de heeren Beversluis en Japing uitgebracht en waarin het dubbele besef spreekt, dat het Boschwezen het in de bevolking levend rechtsbesef niet straffeloos negeeren kan, zoomede dat de dienst zijn reusachtige taak in de buitengewesten in afzienbaren tijd niet aankan, zoodat men ten deele op de positieve medewerking der rechtsgemeenschappen aangewezen blijft. [1]) De heer Japing bracht op dit congres deze overtuiging wederom (schriftelijk) tot uiting. Aangevuld met mijn betoog, dat de boschpolitiek in harmonie moet zijn met het regeeringsbeleid op ander gebied, waar men het beschikkingsrecht niet missen kan voor den opbouw der Inlandsche gemeenten, is het inzicht in de situatie, waarin het boschwezen zich aldus werkelijk bevindt, — men gaf mij reden om het te gelooven — dieper doorgedrongen dan naar buiten bleek. Mocht dit zoo zijn en mocht het Boschwezen bereid zijn daarnaar te handelen, dan is er omgekeerd alle reden om bij de overweging van het zoo noodige boschreglement voor de buitengewesten de eischen, die het Boschwezen op grond van het algemeen belang jegens het beschikkingsrecht mag stellen, wederom nauwgezet te toetsen.

Want, wat dit congres voor den buitenstaander en van bijna alle kanten bevochtene zoo buitengewoon weldadig maakte, dat was de waarneming hoe, met de gestegen en nog gestadig stijgende belangstelling voor het wildhoutbosch, de boschbouwers steeds bewuster en met overtuiging den nadruk gaan leggen op de functie van het bosch als beschermer en hydrologischen verzorger van het bouwland. De rede van den Heer Heringa was voor dit deel zeer klemmend. De leek kan de draagkracht niet beoordeelen van de vraag, wat Java's bouwvelden nog waard zouden zijn, indien men in dit dicht bevolkte land de bevolking op haar wijze met het bosch had laten betijen — tot nadenken stemt ze zeer.

Veel laat ik onbesproken, maar er is nog een slot.

De op het congres aangenomen motie uit nog een tweeden wensch: dien naar de spoedige totstandkoming van een boschreglement voor de buitengewesten.

De dienst heeft een vast beleid, een vast bepaalde verhouding tot de vele en velerlei autoriteiten en gemeenschappen in de buitengewesten,

[1]) In de kamerstukken 1931-1932 No. 249-4 treft men de volgende cijfers aan.

Java en Madoera: boschoppervak 29.978 km², in beheer bij de overheid 24.228 km², ter beschikking van de bevolking 5.750 km² of 19,2 %.

Buitengewesten: boschoppervlak 1.212.460 km², in beheer bij de overheid 67.470 km², uitgegeven aan particulieren 9.913,50 km², ter beschikking van de bevolking 1.135.076,50 km² of 93.6 %.

een juridisch behoorlijk sluitende samenvatting van de talrijke, brokkelige, onvolledige, deels onwettige, vaak ontoereikende bepalingen noodig als brood. Volgens het prae-advies G o n g g r i j p heeft men deze aangelegenheid na de instelling der agrarische commissie opgehangen aan het lot der voorstellen dier commissie. Natuurlijk, waar de beginselen wankelen hebben de afgeleide zaken geen voortgang; het boschreglement zou immers „steunen" op de domeinverklaring!

Anderhalf jaar na het verschijnen van het agrarisch rapport — dat is een jaar te laat — en twee weken voor het Vhabinoicongres — dat is twee maanden te vroeg — heeft, naar verluidt, de dienstchef van het Boschwezen zijn advies over het werk der agrarische commissie (waarin n.b. het Boschwezen vertegenwoordigd was) aan het departementshoofd uitgebracht. Wanneer het departement zal adviseeren, weet niemand. De Regeering heeft „uiteraard", in afwachting van de berichten Harer adviseurs, het rapport nog niet in studie genomen.

Moet het Boschwezen machteloos wachten? Het is zonderling, dat de klagende prae-adviseur niet heeft melding gemaakt van de poging, waartoe de departementen van Landbouw en Binnenlandsch Bestuur samenwerken, om den dienst voorloopig te helpen. Mist hij geloof in de mogelijkheid van practische toenadering, omdat hij te zeer gelooft in de alleen zaligmakende domeinleer? [1])

Wie weet dan ook, dat negen tienden der agrarische regelingen n i e t steunen op de domeinverklaring en wie realiseert zich voldoende, dat men een heel eind kan gaan in de erkenning van het beschikkingsrecht, zonder den naam te noemen (agrarische reglementen)?

L o g e m a n n.

---

[1]) Op deze vraag aan mij persoonlijk kan ik hier het antwoord geven, dat inderdaad gebrek aan vertrouwen in de kans van slagen van de hier vermelde poging (de hoeveelste?), en geen overmatig geloof in eenige theorie, mij daar geen melding van liet maken.

Ik vreesde, dat „de bureaux" — men veroorlove mij deze Vollenhoviaansche uitdrukking, welke veel meer omvat dan de Departementen van Landbouw en Binnenlandsch Bestuur — nog wel een, natuurlijk juridisch en administratief volmaakt onaantastbare, reden zouden weten te vinden om ook deze poging tot voorloopige oplossing op een dood spoor te rangeeren.

Moge weldra blijken dat ik mij althans hierin heb vergist en dat er ook buiten het Boschwezen voldoende begrip en belangstelling in de met het bosch samen hangende belangen bestaan!

J. W. G o n g g r i j p.

VARIA.

CONGRESGEDACHTEN.

Laatst zeide mij iemand, dat wij houtvesters onderling onsolidair waren. Ik heb geglimlacht en het hem vergeven. Hij wist niet wat hij zeide.

Dit kwam mij Zaterdagavond, toen het congresdiner in vollen gang was, plotseling helder voor den geest. Ik wilde, dat ik hem in die dagen op verschillende oogenblikken eens een kijkje in ons corpsleven had kunnen gunnen om hem het onredelijke van zijn bewering zelf te doen inzien. Er was een sfeer, warm van kameraadschap en collegialiteit, we voelden ons zuiver collega's en medemenschen van elkander en door niets kon die harmonie verstoord worden. Het was door bijzondere omstandigheden mijn eerste congres, ik heb het genoten van begin tot eind en voelde me oneindig rijk. Ik dacht toen ook aan wat een oude dame op mijn uitreis aan boord tegen me zei: „U bent geluk te wenschen, straks lid te worden van het houtvesterscorps. Vergeet niet, dat dit een groot voorrecht in Indië is."

Ik dacht over deze twee uitspraken na. Wij houtvesters onsolidair? Het leek mij opeens grappig, zooals we daar zaten aan de lange tafels. Ik had willen zeggen: Roept u zich eens even het beeld van een djati-cultuur voor den geest, de djati in rijen met daartusschen de kemlandingan. Welnu, wij zijn de djatiplanten en de kemlandingan staat op tafel tusschen ons in. Een djati-cultuur, overvloeiende van groeikracht, zetelende in een bodem, waarvan werklust, enthousiasme en liefde voor ons vak, doorzettingsvermogen en solidariteit de voornaamste samenstellende factoren zijn. De ons allen bekende gunstige invloed van de kemlandingan, rijkelijk door vocht besproeid, was al spoedig overal merk-, hoor- en zichtbaar. Wij toonden ons in alle opzichten solidair met het zoo waardevolle, aan onze zorgen toevertrouwde object: de djati.

Maar deze waardevolle cultuur dreigt een groot gevaar, de grootste ramp, die een cultuur kan overkomen; dunning door niet deskundigen. We vragen ons af: „Is die dunning urgent?" Ons plantverband is eerder te wijd dan te nauw, waardoor we allen steun noodig hebben, dien we vinden in onderling verband. Die steun wordt door ons allen spontaan gegeven, geen spoor van onsolidariteit. Hoe zal er gedund worden: hoog, laag of volgens tusschenvorm? We weten het niet. Mocht de dunning worden doorgevoerd, laten we dan hopen, dat ze zwak zal zijn. Maar vooral, mocht de dunning onvermijdelijk zijn, laten we dan bidden, dat het dunsel niet als waardeloos zonder meer aan zijn lot wordt overgelaten, dat het wordt gebracht naar een veilige plaats en wordt toegerust met een bederfwerend middel, dat het voor algeheelen ondergang behoedt.

H.N. Balapoelang, den 10den April 1932.

PERSONALIA.

INSPECTEUR. J. van Roosendael, op verzoek wegens volbrachten diensttijd met ingang van eind Maart 1932 eervol en met recht op pensioen uit 's Lands dienst onslagen, onder dankbetuiging voor de door hem aan den Lande bewezen diensten.

OPPERHOUTVESTERS. L. A. van de Ven, op verzoek, met ingang van 30 September 1932 wegens volbrachten diensttijd, eervol en met recht op pensioen uit 's Lands dienst ontslagen, onder dankbetuiging voor de door hem aan den Lande bewezen langdurige diensten en onder toekenning van den titulairen rang van Inspecteur; Ir. W. M. Kleyn, benoemd en blijft toegevoegd aan den beheerder van den dienstkring Oostkust Sumatra; J. Hansen, herbenoemd en toegevoegd aan den houtvester, beheerder van de houtvesterij Kendal, met bepaling, dat hij met ingang van 4 Juni 1932, zijnde de datum, waarop de houtvester, beheerder van genoemde houtvesterij, Ir. M. van Bottenburg, in verband met het hem verleend buitenlandsch verlof zijn betrekking zal neerleggen, wordt belast met het beheer van die houtvesterij, met standplaats Bodja; Ir. C. Beets, benoemd en blijft toegevoegd aan den Opperhoutvester, beheerder van de houtvesterij Ngandjoek; Th. L. Slinkers, herbenoemd en werkzaam gesteld op het Hoofdkantoor van het Djatibedrijf, ten einde te worden belast met werkzaamheden van algemeenen aard, met standplaats Buitenzorg en J. E. M. Hofmann, met ingang van den datum, waarop de Opperhoutvester J. F. Labohm in verband met het hem verleend eervol ontslag uit 's Lands dienst, zijn betrekking zal hebben neergelegd, nevens zijn eigen functiën tijdelijk belast met de waarneming van het beheer over het boschdistrict Garoet.

HOUTVESTERS. Ir. C. Haring, met ingang van 23 Maart 1932 belast met de dagelijksche leiding der werkzaamheden op boschbouwkundig gebied in de residentie Lampongsche Districten; Ir. W. F. H. van Amerom, toegevoegd aan den Opperhoutvester, wd. beheerder van het boschdistrict Garoet; Ir. C. H. A. de Voogd, overgeplaatst van Kepahiang naar Lahat en Ir. H. G. W. Meijds, overgeplaatst van Moeara Enim naar Kepahiang.

HOOFD OPNEMINGSAFDEELING. H. O. M. Bensemann, herbenoemd en belast met de leiding der werkzaamheden bij de Opnemingsafdeeling voor de Buitengewesten, met standplaats Buitenzorg en F. Hollerwöger (tw), belast met de leiding der werkzaamheden bij de Opnemingsafdeeling voor Java en Madoera, met standplaats Salatiga.

BOSCHARCHITECTEN DER 1STE KLASSE. J. A. van Alfen, herbenoemd

en toegevoegd aan den Opperhoutvester, beheerder van de houtvesterij Modjokerto; G. R. Bisch, met ingang van 27 April 1932 op verzoek, wegens volbrachten diensttijd, eervol en met recht op pensioen uit 's Lands dienst ontslagen; P. van Bemmel, met ingang van 30 Juni 1932 op verzoek, wegens volbrachten diensttijd eervol en met recht op pensioen uit 's Lands dienst ontslagen; Ch. A. Soekias, met ingang van 26 Mei 1932 op verzoek, wegens volbrachten diensttijd eervol en met recht op pensioen uit 's Lands dienst ontslagen en Th. L. Jansen, met ingang van 23 Juli op verzoek, wegens volbrachten diensttijd, eervol en met recht op pensioen uit 's Lands dienst ontslagen.

HOOFDOPNEMERS. W. van der Ven, met ingang van 1 April 1932, eervol ontheven van de leiding van het Djati-opnamekantoor te Salatiga en ingedeeld bij het Wildhoutopnamekantoor aldaar, met bepaling, dat hij met ingang van den datum waarop de Hoofdopnemer 1e klasse R. Schwab den dienst zal neerleggen, wordt belast met de leiding van hoogergenoemd Wildhoutopnamekantoor.

HOOFDOPZIENERS. J. A. Lit, op verzoek wegens lichamelijke ongeschiktheid gerekend vanaf de maand Februari 1932, eervol en met aanspraak op pensioen uit 's Lands dienst ontslagen en K. de Lannée de Betrancourt, toegevoegd aan den Opperhoutvester, beheerder van de houtvesterij Poerwodadi.

STATISTISCHE GEGEVENS BETREFFENDE DEN VERKOOP VAN HET DJATI-DOLKENHOUT OP VENDUTIE MET VENDUMEESTER TOT ULTIMO JANUARI 1932.

I. Lengte-verhouding van het verkochte dolkenhout (alle kwaliteiten tezamen)

Lengte sortimenten in m	Massa in m³				Procentgetallen			
	Tot einde Jan.		In het jaar		Tot einde Jan		In het jaar	
	1932	1931	1931	1930	1932	1931	1931	1930
Minder dan 1	13	3	85	185	0 81	0 06	0.20	0.23
1.— — 1.40	87	215	2609	4396	5.34	4 05	6 28	5 39
1.50 — 1 90	202	633	5335	9138	12 32	11.92	12.84	11.20
2.— — 2.40	360	1094	8532	15535	21.96	20 61	20.53	19.04
2 50 — 2.90	221	7 4	4936	10115	13.50	13 46	11 88	12.40
3.— — 3.40	229	478	5511	—	14.01	9.0	13.26	—
3.50 — 3.90	112	805	4401	18514	6.88	15.16	10.59	22.69
4.— — 4 90	167	586	4581	9601	10 24	11 04	11.02	11 76
5.— — 5.90	123	361	2711	7016	7.54	6.80	6.52	8.60
6.— — 6.90	62	181	1124	2615	3.81	3.43	2.70	3 20
7.— — 7.90	37	104	830	2032	2 30	1.96	2.00	2.49
8.— en meer	21	132	905	2448	1.29	2.50	2 18	3.00
Samen . . .	1639	5312	41560	81595	100.—	100.—	100.—	100.—

II. Behaalde prijzen van het tweede kwaliteit dolkenhout in Januari 1932.

Sortiment		Jaarcijfers 1930	Jaarcijfers 1931	Behaalde prijzen in guldens per m³			
				1931			1932
Lengte in m	Diameter in cm			October	November	December	Januari
2.— — 2 40	30 — 39	34	28	27	28	28	27
2.50 — 2.90		37	32	32	31	31	31
3.— — 3.40		1	33	32	32	32	32
3.50 — 3.90		38	33	32	33	32	36
4.— — 4.90		43	35	35	34	35	34
5.— — 5.90		46	37	37	37	36	37
6.— — 6.90		49	41	38	41	39	38
7.— — 7.90		49	43	42	42	—	42
8.— en meer		52	43	42	43	43	43
2. — 2 40	40 — 49	41	35	35	35	35	34
2 50 2 90		47	38	38	38	37	37
3.— — 3.40		—	39	39	37	39	37
3.50 3.90		44	40	42	39	39	39
4.— — 4.90		49	44	42	42	42	42
5.— — 5 90		52	48	47	47	46	48
6.— — 6 90		57	51	—	50	—	51
7.— — 7.90		55	55	54	54	55	—
8.— en meer		63	56	58	—	—	—

III. Overzicht van de gedurende Januari 1932 op de verschillende venduplaatsen behaalde prijzen voor het dolkenhout bedoeld in tabel II.

Sortiment: Lengte in m	Diameter in cm	Gemiddelde prijs over Jan. voor geheel Java	Plaatsen van vendutie en herkomst van het hout: Djatiwangi (Kadipaten)	Modjokerto (Modjokerto)	Balapoelang (Balapoelang)	Semarang (Semarang)	Semarang (Kedoengdjati)	Semarang (Telawa)	Pemalang (Pemalang)	Djombang (Djombang)	Madioen (Saradan)	Solo (Kedoenggalar)	Tjepoe (Tjepoe)	Bodjonegoro (Parengan)	Djokjakarta (V. p. Djokjakarta)	Batavia (V. p. Batavia)	Semarang (V.p. Semarang)
		Op deze vendutie behaalde gemiddelde prijzen per m³															
2.— — 2.40	30 — 39	27	28	—	27	—	—	—	27	29	27	27	—	—	33	36	30
2.50 — 2.90		31	—	—	31	—	—	31	32	—	—	—	—	—	37	40	—
3.— — 3.40		32	33	—	—	—	—	—	31	—	—	—	—	—	—	—	34
3.50 — 3.90		36	—	—	44	—	—	35	32	33	—	—	—	—	39	—	35
4.— — 4.90		34	—	—	34	34	—	36	34	—	—	—	—	—	40	—	—
5.— — 5.90		37	—	—	36	—	—	42	36	—	—	—	—	—	—	45	—
6.— — 6.90		38	—	—	38	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7.— — 7.90		42	—	—	42	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8.— en meer		43	—	—	—	—	—	—	43	—	—	—	—	—	—	—	—
2.— — 2.40	40 — 49	34	34	34	—	—	—	—	36	—	34	—	—	—	—	43	37
2.50 — 2.90		37	—	—	39	37	37	—	38	37	—	—	37	38	43	46	—
3.— — 3.40		37	38	—	—	—	—	—	37	—	37	—	—	—	43	—	—
3.50 — 3.90		39	—	—	40	—	—	39	—	—	—	—	—	—	48	—	—
4.— — 4.90		42	—	—	—	—	—	42	42	—	—	—	—	—	—	55	—
5.— — 5.90		48	—	—	—	—	—	46	48	—	—	—	—	—	—	—	—
6.— — 6.90		51	—	—	51	—	—	52	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7.— — 7.90		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8.— en meer		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

IV. Kwaliteitsverhouding van het verkochte dolkenhout

Tijdvak	Massa in m³: Prima kwaliteit	Gewone kwaliteit	Tweede kwaliteit	Derde kwaliteit	Vierde kwaliteit	Samen	Procentgetallen: Prima kwaliteit	Gewone kwaliteit	Tweede kwaliteit	Derde kwaliteit	Vierde kwaliteit	Samen
Januari 1932. . .	2	239	546	661	189	1639	0.17	14.58	33.35	40.37	11.53	100.—
„ 1931. . .	0	646	1554	2138	971	5312	0.02	12.18	29.27	40.25	18.28	100.—
Jaar 1931. . .	154	6341	16516	13039	5510	41560	0.37	15.26	39.74	31.37	13.26	100.—

STATISTISCHE GEGEVENS BETREFFENDE DEN VERKOOP VAN HET DJATI-DOLKENHOUT OP VENDUTIE MET VENDUMEESTER TOT ULTIMO FEBRUARI 1932.

I. Lengte-verhouding van het verkochte dolkenhout (alle kwaliteiten tezamen).

Lengte sortimenten in m	Massa in m³				Procentgetallen			
	Tot ulto. Febr.		In het jaar		Tot ulto. Febr.		In het jaar	
	1932	1931	1931	1930	1932	1931	1931	1930
Minder dan 1	14	16	85	185	0.43	0.16	0.20	0.23
1.— — 1.40	145	555	2609	4396	4.51	5.43	6.28	5.39
1.50 — 1.90	331	1290	5335	9138	10.25	12.61	12.84	11.20
2.— — 2.40	660	2058	8532	15535	20 41	20.10	20.53	19.04
2.50 — 2.90	429	1340	4936	10115	13.27	13.10	11.88	12.40
3.— — 3.40	506	1017	5511	—	15.65	9.93	13.26	—
3.50 — 3.90	310	1303	4401	18514	9 58	12.73	10.59	22.69
4.— — 4 90	283	1026	4581	9601	8.77	10 02	11.02	11.76
5.— — 5.90	276	736	2711	7016	8 55	7.19	6.52	8.60
6.— — 6 90	166	329	1124	2615	4.97	3.22	2.70	3.20
7.— — 7.90	70	267	830	2032	2.18	2.61	2.00	2.49
8 en meer	46	296	905	2448	1.43	2.90	2,18	3.00
Samen . . .	3236	10238	41560	81595	100.—	100.—	100.—	100.—

II. Behaalde prijzen van het tweede kwaliteit dolkenhout in Februari 1932.

Sortiment		Jaar cijfers 1930	Jaar cijfers 1931	Behaalde prijzen in guldens per m³				
				1931			1932	
Lengte in m	Diameter in cm			Oct.	Nov.	Dec.	Jan.	Febr.
2.— — 2.40	30 — 39	34	28	27	28	28	27	27
2.50 — 2.90		37	32	32	31	31	31	32
3.— — 3.40		—	33	32	32	32	32	31
3.50 — 3 90		38	33	32	33	32	36	32
4.— — 4.90		43	35	35	34	35	34	35
5.— — 5.90		46	37	37	37	36	37	36
6.— — 6.90		49	41	38	41	39	38	38
7.— — 7.90		49	43	42	42	—	42	42
8 en meer		52	43	42	43	43	43	—
2.— — 2.40	40 — 49	41	35	35	35	35	34	35
2.50 — 2.90		47	38	38	38	37	37	37
3 — — 3.40		—	39	39	37	39	37	37
3.50 — 3.90		44	40	42	39	39	39	39
4.— — 4.90		49	44	42	42	42	42	43
5.— — 5 90		52	48	47	47	46	48	46
6.— — 6 90		57	51	—	50	—	51	50
7.— — 7.90		55	55	54	54	55	—	—
8 en meer		63	56	58	—	—	—	—

III. Overzicht van de gedurende Februari 1932 op de verschillende venduplaatsen behaalde prijzen voor het dolkenhout bedoeld in tabel II.

Sortiment: Lengte in m	Sortiment: Diameter in cm	Gemiddelde prijs over Febr. voor geheel Java	Plaatsen van vendutie en herkomst van het hout: Op deze vendutie behaalde gemiddelde prijzen per m³ — Bodjonegoro (Padangan)	Pati (Pati)	Balapoelang (Balapoelang)	Semarang (Kendal)	Semarang (Semarang)	Semarang (Kedoengdjati)	Semarang (Telawa)	Semarang (Telawa-Kdd.)	Madioen (Saradan)	Pemalang (Pemalang)	Djombang (Djombang)	Djombang (Ngimbang)	Solo (Kedoenggalar)	Solo (Walikoekoen)	Soerabaja (v.p. Soerabaja)	Semarang (v.p. Semarang)	Cheribon (v.p. Cherihon)	Djokjakarta (v.p. Djokjakarta)	Batavia (v.p. Batavia)
2.— — 2.40	30 — 39	27	—	27	—	28	—	27	27	—	—	28	27	—	—	27	—	—	—	38	40
2.50 — 2.90		32	—	—	31	—	—	—	—	—	—	32	—	—	—	—	—	—	36	39	40
3.— — 3.40		31	—	31	—	—	—	—	—	—	—	31	—	—	—	—	—	34	—	37	40
3.50 — 3.90		32	—	—	—	32	—	—	—	—	33	32	—	—	—	—	—	—	37	—	41
4.— — 4.90		35	—	—	—	—	35	—	35	—	—	35	—	—	—	—	34	36	—	43	43
5.— — 5.90		36	36	—	—	—	36	—	—	—	—	36	—	—	—	—	—	—	45	—	45
6.— — 6.90		38	—	38	—	—	—	—	—	—	—	40	—	—	—	—	—	40	—	—	—
7.— — 7.90		42	—	—	—	—	42	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8 en meer		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2.— — 2.40	40 — 49	35	—	34	34	34	—	—	—	—	—	36	—	—	—	—	—	—	—	48	—
2.50 — 2.90		37	—	38	—	38	—	—	37	37	—	38	—	39	37	37	—	—	—	—	—
3.— — 3.40		37	—	—	—	—	—	—	37	37	—	—	—	38	37	37	44	—	—	—	—
3.50 — 3.90		39	—	—	—	39	30	—	40	39	—	—	—	—	39	46	—	44	—	—	48
4.— — 4.90		43	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	43	—	—	—	—	—	—	—
5.— — 5.90		46	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	46	—	—	—	—	—	—	—	—
6.— — 6.90		50	—	—	—	—	50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7.— — 7.90		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8 en meer		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	67

IV. Kwaliteitsverhouding van het verkochte dolkenhout.

Tijdvak	Massa in m³: Prima kwaliteit	Gewone kwaliteit	Tweede kwaliteit	Derde kwaliteit	Vierde kwaliteit	Samen	Procentgetallen: Prima kwaliteit	Gewone kwaliteit	Tweede kwaliteit	Derde kwaliteit	Vierde kwaliteit	Samen
Tot ult. Febr. 1932	2	460	959	1309	504	3236	0.09	14.21	29.65	40.45	15 60	100.—
„ „ „ 1931	15	1603	3205	3471	1943	10238	0.15	15.65	31.31	33.91	18.98	100.—
Jaar „ „ 1931	154	6341	16516	13039	5510	41560	0.37	15.26	39.74	31.37	13.26	100.—

STATISTISCHE GEGEVENS BETREFFENDE DEN VERKOOP VAN HET DJATI-DOLKENHOUT OP VENDUTIE MET VENDUMEESTER TOT ULTIMO MAART 1932.

I. Lengte-verhouding van het verkochte dolkenhout (alle kwaliteiten tezamen).

Lengte sortimenten in m	Massa in m³				Procentgetallen			
	Jan. t/m Mrt.		In het jaar		Jan. t/m Mrt.		In het jaar	
	1932	1931	1931	1930	1932	1931	1931	1930
Minder dan 1	16	21	85	185	0.28	0.15	0.20	0.23
1.— — 1.40	313	702	2609	4396	5.27	4.99	6.28	5.39
1.50 — 1.90	589	757	5335	9138	9.90	12.50	12.84	11.20
2.— — 2.40	1242	2853	8532	15535	20.86	20.28	20.53	19.04
2.50 — 2.90	685	1772	4936	10115	11.52	12.60	11.88	12.40
3.— — 3.40	989	1522	5511	—	16.61	10.82	13.26	—
3.50 — 3.90	467	1728	4401	18514	7.85	12.29	10.59	22.69
4.— — 4.90	519	1470	4581	9601	8.72	10.59	11.02	11.76
5.— — 5.90	493	973	2711	7016	8.28	6.92	6.52	8.60
6.— — 6.90	263	465	1124	2614	4.42	3.31	2.70	3.20
7.— — 7.90	208	364	830	2032	3.49	2.60	2.00	2.49
8 en meer	166	414	905	2448	2.80	2.95	2.18	3.00
Samen . . .	5954	14067	41560	81595	100.—	100.—	100.—	100.—

II Behaalde prijzen van het tweede kwaliteit dolkenhout in Maart 1932.

Sortiment		Jaarcijfers 1930	Jaarcijfers 1931	Behaalde prijzen in guldens per m³					
				1931			1932		
Lengte in m	Diameter in cm			Oct.	Nov.	Dec.	Jan.	Febr.	Maart
2.— — 2.40	30 — 39	34	28	27	28	28	27	27	28
2.50 — 2.90		37	32	32	31	31	31	32	35
3.— — 3.40		—	33	32	32	32	32	31	33
3.50 — 3.90		38	33	32	33	32	36	32	36
4.— — 4.90		43	35	35	34	35	34	35	36
5.— — 5.90		46	37	37	37	36	37	36	37
6.— — 6.90		49	41	38	41	39	38	38	38
7.— — 7.90		49	43	42	42	—	42	42	47
8 en meer		52	43	42	43	43	43	—	43
2.— — 2.40	40 — 49	41	35	35	35	35	34	35	34
2.50 — 2.90		47	38	38	38	37	37	37	37
3.— — 3.40		—	39	39	37	39	37	37	37
3.50 — 3.90		44	40	42	39	39	39	39	39
4.— — 4.90		49	44	42	42	42	42	43	44
5.— — 5.90		52	48	47	47	46	48	46	46
6.— — 6.90		57	51	—	50	—	51	50	50
7.— — 7.90		55	55	54	54	55	—	—	—
8 en meer		63	56	58	—	—	—	—	—

III. Overzicht van de gedurende Maart 1932 op de verschillende venduplaatsen behaalde prijzen voor het dolkenhout bedoeld in tabel II.

Sortiment: Lengte in m	Sortiment: Diameter in cm	Gemiddelde prijs over Mrt. voor geheel Java	Plaatsen van vendutie en herkomst van het hout: Kadipaten (Kadipaten)	Balapoelang (Balapoelang)	Bodjonegoro (Bodjonegoro)	Bodjonegoro (Parengan)	Semarang (Kendal)	Semarang (Kedoengdjati)	Semarang (Semarang)	Semarang (Telawa)	Djombang (Djombang)	Pemalang (Pemalang)	Poerwakarta (Poerwakarta)	Madioen (Saradan)	Jogjakarta (Gn.Kidoel)	Soerakarta (Kedoenggalar)	Soerakarta (Walikoekoen)	Tjepoe (Tjepoe)	Soerabaja (V.p.Soerabaja)	Semarang (V.p.Semarang)	Jogjakarta (V. p. Jogjakarta)	Cheribon (Cheribon)	Batavia (V.p.Batavia)
			Op deze vendutie behaalde gemiddelde prijzen per m³																				
2.— — 2.40		28	28	28	—	—	—	—	27	27	28	29	29	27	—	27	27	27	34	—	—	—	38
2.50 — 2.90		35	40	—	32	—	—	—	—	—	32	31	37	31	50	—	—	—	—	—	—	—	41
3.— — 3.40	39	33	33	31	—	—	—	—	—	—	31	32	37	—	33	—	—	—	—	—	—	36	—
3.50 — 3.90		36	—	35	—	—	32	—	—	38	—	37	38	—	—	—	—	—	39	34	—	—	—
4.— — 4.90	—	36	—	34	34	—	—	35	35	—	34	37	39	—	—	—	—	—	—	—	—	39	—
5.— — 5.90		37	—	37	—	—	—	—	38	—	36	—	—	43	—	—	—	36	—	—	—	—	—
6.— — 6.90	30	38	—	—	—	—	—	—	—	—	—	39	—	—	—	—	—	38	—	—	—	—	—
7.— — 7.90		47	—	—	—	—	—	—	53	—	—	41	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8 en meer		43	—	—	—	—	—	—	—	—	—	43	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2.— — 2.40		34	35	—	36	34		—	34	34	34	—	35	35	—	34	34	—	—	—	—	—	43
2.50 — 2.90		37	40	37	37	37		—	38	37	—	—	47	37	—	37	—	—	—	—	—	—	46
3.— — 3.40	49	37	—	—	37	37	38	—	37	37	—	37	—	—	—	37	—	—	—	—	43	—	—
3.50 — 3.90		39	—	—	39	39		—	42	39	—	40	39	39	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4.— — 4.90	—	44	—	—	—	—	42	—	—	—	—	44	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5.— — 5.90		46	—	—	—	—	—	—	—	—	—	47	—	46	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6.— — 6.90	40	50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7.— — 7.90		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8 en meer		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

IV. Kwaliteitsverhouding van het verkochte dolkenhout

Tijdvak	Massa in m³: Prima kwaliteit	Gewone kwaliteit	Tweede kwaliteit	Derde kwaliteit	Vierde kwaliteit	Samen	Procentgetallen: Prima kwaliteit	Gewone kwaliteit	Tweede kwaliteit	Derde kwaliteit	Vierde kwaliteit	Samen
Jan. t/m Maart '32	2	744	2136	2309	760	5954	0.05	12.50	35.88	38.79	12.78	100.—
idem '31	17	2021	4942	4560	2526	14067	0 12	14.37	35.13	32 42	17.96	100.—
Jaar '31	154	6341	16516	13039	5510	41560	0.37	15.26	39.74	31.37	13.26	100.—

Samenvattend overzicht van den aankap en de vervreemding van djatihout in de beheerseenheden behoorende tot het Djatibedrijf over het jaar 1932 vergeleken met overeenkomstige cijfers over 1931.

Omschrijving	Timmerhout in m³							Brandhout in sm			
	Genummerd			Ongenummerd			Totaal	Gekloofd	Ongekloofd	Afval	Totaal
	Onbekapt	Rond	Kantrecht	Onbekapt	Rond	Kantrecht					
Voorraad op 1 Januari 1932	7583	44229	11825	56855	9361	16167	146022	130456	100264	31745	262466
„ „ 1 „ 1931	11854	34920	7497	39862	8373	16281	118790	184111	112520	15783	312415
Aankap in Januari 1932	2865	2142	820	2063	515	948	9354	16034	5541	1002	22578
„ „ „ 1931	2635	8267	1677	6728	2242	1635	23186	30571	18246	2192	51009
Andere vermeerderingen in Januari 1932.	2659	796	983	1450	509	2899	9298	9500	6852	5767	22120
Verminderingen in Januari 1932											
Afzet door de beheerseenheden	642	2718	770	2872	715	1427	9146	17489	5880	8042	31411
Eigen gebruik	36	13	8	357	12	998	1428	66	997	—	1063
Diefstal, brand, wegspoeling en waardeloos wording	3	—	0	6	1	0	11	6	7	—	14
Totaal verminderingen in Januari 1932	682	2732	779	3236	729	2426	10586	17561	6884	8042	32488
„ „ „ „ 1931	531	6670	1536	5444	2143	2216	18542	19128	21653	5010	45791
Andere verminderingen (niet hierbovengenoemd) in Januari 1932	4270	1721	1716	2321	754	599	11384	7882	6206	3443	17531
Totaal alle verminderingen in Januari 1932.	4953	4453	2496	5558	1483	3025	21970	25443	13090	11485	50019
Totaal voorraad op einde Januari 1932	8155	42714	11132	54811	8902	16989	142705	130547	99567	27030	257145
„ „ „ „ „ 1931	12436	36860	7747	40186	8559	16221	122011	195684	109382	15524	320591

N. B. De cijfers betreffende voorraden, vermeerderingen en verminderingen van Kangean-Madoera en die van de verschillende verkoopplaatsen van de Afdeeling Handelszaken zijn thans in het overzicht van 1932 verwerkt.

Overzicht van den aankap en de vervreemding van het Djatitimmerhou

Beheerseenheden	Djatitimmerhout								
	Exploitatie			Dunning			Exploitatie en dun		
	Voorgeschreven kap in m³	Gekapt in m³ in Januari		Voorgeschreven kap in m³	Gekapt in m³ in Januari		Voorgeschreven kap in m³	Gekapt in in Janua	
	1932	1931	1932	1932	1931	1932	1932	1931	1
Balapoelang	3000	161	20	2000	56	66	5000	217	
Blora	5000	654	293	5000	650	25	10000	1305	
Bodjonegoro	5000	150	204	4000	139	2	9000	290	
Djatirogo	7000	603	228	6000	42	6	13000	646	
Djombang	8000	495	757	2000	224	7	10000	720	
Goendih	7200	419	200	2000	359	1	9200	778	
Indramajoe	2000	87	0	1000	66	10	3000	153	
Kadipaten	2500	35	77	500	17	—	3000	53	
Kebonhardjo	3000	3	150	6000	3	—	9000	7	
Kedoengdjati	1000	632	0	1000	126	22	2000	758	
Kedoenggalar	3000	292	134	3000	498	56	6000	790	
Kendal	3000	287	103	4000	136	402	7000	423	
Madioen	7000	610	711	2000	35	208	9000	645	
Mantingan	8000	302	333	2000	18	—	10000	321	
Modjokerto	2000	107	65	3000	219	14	5000	326	
Ngandjoek	7000	128	574	1500	43	41	8500	171	
Ngawi	900	275	16	200	25	—	1100	301	
Ngimbang	500	42	14	500	29	—	1000	72	
Padangan	3000	265	9	500	—	—	3500	265	
Parengan	2000	682	20	1500	24	—	3500	707	
Pati	5500	1053	14	8000	293	66	13500	1346	
Pemalang	3000	108	85	2000	119	182	5000	227	
Poerwakarta	4000	614	136	2500	179	—	6500	793	
Poerwodadi	9000	1673	517	2500	204	273	11500	1878	
Ponorogo	1000	2	1	500	1	6	1500	3	
N. Randoeblatoeng.	13500	872	218	2000	190	—	15500	1062	
Z. Randoeblatoeng.	7000	387	271	500	63	—	7500	450	
Saradan	12000	1295	1704	4000	158	—	16000	1453	
Semarang	2000	—	6	2000	—	92	4000	—	
Telawa	7000	412	10	10000	961	—	17000	1373	
Tjepoe	12000	3825	893	6000	1042	21	18000	4867	
Tjiledoek	1500	59	9	1000	41	36	2500	101	
Toeban	1500	80	—	1500	36	1	3000	116	
Walikoekoen	3000	248	6	3000	140	3	6000	388	
Gng. Kidoel	2100	164	6	300	—	—	2400	164	
Kng.-Madoera	500	—	—	—	—	—	500	—	
Handel	—	—	—	—	—	—	—	—	
Totaal	164700	17037	7802	93500	6148	1552	258200	23186	

atibrandhout in de beheerseenheden van het Djatibedrijf in Januari 1932.

	Djatibrandhout									
	Exploitatie			Dunning			Exploitatie en dunning te zamen			
zamen	Voorgeschreven kap in sm	Gekapt in sm		Voorgeschreven kap in sm	Gekapt in sm		Voorgeschreven kap in sm	Gekapt in sm		Vervreemding Januari
Vervreemding Januari		in Januari			in Januari			in Januari		
932	1932	1931	1932	1932	1931	1932	1932	1931	1932	1932
281	14187	596	76	15813	509	198	30000	1105	274	554
229	14220	2448	253	780	—	5	15000	2448	258	239
189	15426	675	158	2574	69	—	18000	744	158	—
117	18910	1936	265	1090	83	14	20000	2019	279	216
297	30625	2026	1606	4375	139	55	35000	2165	1661	2039
306	19258	1899	524	742	—	—	20000	1899	524	608
20	12423	—	—	1575	—	—	14000	—	—	252
253	9935	25	171	65	—	—	10000	25	171	526
35	9429	—	465	571	188	—	10000	188	465	365
46	2994	938	—	506	—	167	3500	938	167	429
135	12826	1278	979	7174	915	64	20000	2193	1043	1762
155	6870	732	215	3130	471	118	10000	1203	333	518
218	32189	3397	4437	2811	104	121	35000	3501	4558	2565
224	23442	1150	1002	1558	—	—	25000	1150	1002	939
161	5872	161	304	9128	993	67	15000	1154	371	422
363	23867	176	2197	1133	—	—	25000	176	2197	1530
57	1855	410	49	145	39	—	2000	449	49	97
10	3838	—	59	4162	310	78	8000	310	138	373
467	9897	807	18	103	—	—	10000	807	18	116
85	7963	582	128	2037	—	10	10000	582	138	193
221	12318	2254	49	2682	528	18	15000	2782	67	843
245	11756	314	207	6244	—	—	18000	314	207	535
34	11982	749	159	8018	241	—	20000	994	159	394
590	24085	6122	390	915	280	11	25000	6402	401	543
54	6610	10	—	3390	163	—	10000	173	—	871
123	34149	4427	1274	851	—	—	35000	4427	1272	810
234	19720	1100	1290	280	22	—	20000	1122	1290	1049
598	37664	1420	2124	2336	—	—	40000	1420	2124	1412
145	5560	—	—	940	—	885	6500	—	185	246
26	18380	1200	80	1620	—	—	20000	1200	80	74
1258	28941	6330	2206	1059	270	12	30000	6600	2218	4659
29	12825	594	447	2175	27	173	15000	622	620	1396
69	14130	1044	—	1870	87	33	16000	1131	33	283
78	14079	319	44	921	—	54	15000	319	98	1296
7	9450	447	21	550	—	—	10000	447	21	97
—	392	—	—	608	—	—	1000	—	—	—
3209	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4536
0586	538069	45567	21195	93931	5442	1383	632000	51009	22578	32488

I. Overzicht van den aankap en de vervreemding van het djatitimmerh

Beheerseenheden	Exploitatie					
	Voorgeschreven kap in m³	Gekapt in m³				Voorg schrev kap i m³
		in Februari		tot ult. Februari		
	1932	1931	1932	1931	1932	193
Balapoelang	3000	494	133	655	154	20
Blora	5000	1231	656	1885	949	50
Bodjonegoro	5000	113	374	263	579	40
Djatirogo	7000	428	423	1032	652	60
Djombang	8000	1385	806	1881	1564	20
Goendih	7200	1008	607	1427	807	20
Indramajoe	2000	31	14	119	14	10
Kadipaten	2500	219	116	255	194	5
Kebonhardjo	3000	0	154	4	304	60
Kedoengdjati	1000	1286	145	1918	145	10
Kedoenggalar	3000	497	316	789	451	30
Kendal	3000	430	148	717	251	40
Madioen	7000	439	474	1050	1185	20
Mantingan	8000	439	446	742	779	20
Modjokerto	2000	182	206	289	272	30
Ngandjoek	7000	395	575	523	1149	15
Ngawi	900	206	90	482	106	2
Ngimbang	500	114	37	157	52	5
Padangan	3000	331	94	596	103	5
Parengan	2000	412	42	1095	62	15
Pati	5500	1830	86	2884	101	80
Pemalang	3000	183	148	291	234	20
Poerwakarta	4000	537	233	1152	369	25
Poerwodadi	9000	1790	934	3464	1451	25
Ponorogo	1000	28	12	31	13	5
N. Randoeblatoeng	13500	1151	859	2024	1077	20
Z. Randoeblatoeng	7000	669	798	1057	1069	5
Saradan	12000	679	2074	1974	3778	40
Semarang	2000	—	20	—	26	20
Telawa	7000	1115	217	1528	227	100
Tjepoe	12000	2387	1126	6212	2020	60
Tjiledoek	1500	77	22	137	32	10
Toeban	1500	227	—	308	—	15
Walikoekoen	3000	511	51	759	57	30
Goenoeng-Kidoel	2100	235	98	399	104	3
Kangean	500	—	5	—	5	—
Handel	—	—	—	—	—	—
Totaal	164700	21079	12552	38117	20355	935

de beheerseenheden van het Djatibedrijf tot ultimo Februari 1932.

Dunning				Exploitatie en dunning tezamen					
Gekapt in m³				Voorgeschreven kap in m³	Gekapt in m³				Vervreemding tot ultimo Februari
in Februari		tot ult. Februari			in Februari		tot ult. Februari		
1931	1932	1931	1932	1932	1931	1932	1931	1932	1932
97	90	154	157	5000	592	224	809	312	429
1245	116	1895	141	10000	2476	772	3781	1090	304
47	37	187	40	9000	160	412	450	619	288
10	8	53	14	13000	439	431	1085	666	182
222	41	446	48	10000	1607	848	2327	1613	575
211	—	571	1	9200	1220	607	1998	809	826
16	39	82	49	3000	48	53	201	63	92
17	—	34	—	3000	236	116	290	194	256
—	—	3	—	9000	0	154	7	304	50
334	193	460	216	2000	1620	338	2379	362	372
458	28	957	84	6000	956	344	1747	535	339
277	436	413	839	7000	707	584	1131	1090	443
39	180	75	388	9000	479	654	1125	1574	434
10	4	28	4	10000	449	450	770	784	706
272	22	492	37	5000	455	229	781	309	342
119	38	162	80	8500	514	614	686	1230	880
30	—	56	—	1100	237	90	539	106	93
34	—	64	—	1000	149	37	222	52	76
—	—	—	—	3500	331	94	596	103	549
26		50	—	3500	439	42	1146	62	135
407	301	700	368	13500	2238	387	3585	469	695
262	321	381	503	5000	445	469	673	737	553
245	—	424	—	6500	782	233	1576	369	46
405	423	610	697	11500	2196	1358	4074	2149	1657
45	0	47	7	1500	74	13	78	21	84
518	—	708	—	15500	1670	859	2732	1077	857
113	—	176	—	7500	783	798	1234	1069	953
279	129	438	129	16000	959	2203	2413	3908	799
—	203	—	295	4000	—	223	—	322	288
810	31	1771	31	17000	1926	248	3300	259	387
84	5	1126	26	18000	2471	1131	7338	2046	1928
104	44	146	81	2500	182	67	284	114	91
—	2	36	3	3000	227	2	344	3	210
252	37	392	40	6000	763	88	1152	98	279
—	—	—	—	2400	235	98	399	104	14
—	—	—	—	500	—	5	—	5	5
—	—	—	—	—	—	—	—	—	5459
7002	2740	13151	4292	258200	28081	15293	51268	24648	21691

II. Overzicht van den aankap en de vervreemding van het djatibrandh

Beheerseenheden	Exploitatie					
	Voorgeschreven kap in sm	Gekapt in sm				Voorgeschreven kap in sm
		in Februari		tot ulto. Februari		
	1932	1931	1932	1931	1932	1932
Balapoelang	14187	1344	379	1940	455	158
Blora	14220	911	659	3359	912	7
Bodjonegoro	15426	558	322	1233	480	25
Djatirogo	18910	1109	911	3045	1176	10
Djombang	30625	2005	1489	4031	3095	43
Goendih	19258	4169	1529	6068	2053	7
Indramajoe	12425	—	—	—	—	15
Kadipaten	9935	568	581	593	752	
Kebonhardjo	9429	19	275	91	740	3
Kedoengdjati	2994	1743	78	2681	78	5
Kedoenggalar	12826	1427	1689	2705	2668	71
Kendal	6870	1525	105	2257	320	31
Madioen	32189	1913	4942	5310	9379	28
Mantingan	23442	1490	375	2640	1377	15
Modjokerto	5874	224	1184	385	1488	91
Ngandjoek	23867	490	1172	666	3369	11
Ngawi	1855	138	743	518	792	1
Ngimbang	3838	65	241	65	300	41
Padangan	9897	688	398	1495	416	1
Parengan	7963	882	304	1464	432	20
Pati	12318	2068	60	4322	109	26
Pemalang	11756	152	362	466	569	62
Poerwakarta	11982	514	525	1263	684	80
Poerwodadi	24085	7610	1185	13732	1576	9
Ponorogo	6610	230	233	240	233	33
N. Randoeblatoeng	34149	5725	1825	10152	3097	8
Z. idem	19720	4291	2695	5391	3985	9
Saradan	37664	800	5945	2220	8069	23
Semarang	5560	—	—	—	—	9
Telawa	18380	1247	918	2447	998	16
Tjepoe	28941	4694	2840	11024	5046	10
Tjiledoek	12825	1077	723	1671	1170	21
Toeban	14130	1842	3	2886	3	18
Walikoekoen	14039	985	594	1304	638	9
Goenoeng Kidoel	9450	1205	185	1652	206	5
Kangean	392	—	24	—	24	6
Handel	—	—	—	—	—	—
Totaal	538069	53781	35494	99349	56689	939

de beheerseenheden van het Djatibedrijf tot ultimo Februari 1932.

Dunning				Exploitatie en dunning te zamen					Vervreemding tot ultimo Februari
Gekapt in sm				Voorgeschreven kap in sm	Gekapt in sm				
in Februari		tot ultimo Februari			in Februari		tot ultimo Februari		
1931	1932	1931	1932	1932	1931	1932	1931	1932	1932
815	281	1324	479	30000	2159	660	3264	934	824
6	40	6	45	15000	917	699	3365	957	996
66	—	135	—	18000	624	322	1368	480	145
25	15	108	29	20000	1134	926	3153	1205	405
82	130	221	185	35000	2087	1619	4252	3280	3387
—	—	-	—	20000	4169	1529	6068	2053	1752
—	—	—	—	14000	—	—	—	—	850
—	—	—	—	10000	568	581	593	752	657
13	—	201	—	10000	104	275	292	740	1172
26	26	26	193	3500	1769	104	2707	271	875
604	59	1519	123	20000	2031	1748	4224	2791	3124
709	269	1180	387	10000	2234	374	3437	707	1152
125	320	229	441	35000	2038	5262	5539	9820	5440
—	—	—	—	25000	1490	375	2640	1377	1429
597	214	1590	281	15000	821	1398	1975	1769	778
28	—	28	—	25000	518	1172	694	3369	2440
—	—	39	—	2000	138	743	587	792	155
395	117	705	195	8000	460	358	770	495	782
—	—	—	—	10000	688	398	1495	416	202
2	5	2	15	10000	884	309	1466	447	1172
372	25	900	43	15000	2440	85	5222	152	2959
27	307	27	307	18000	179	669	493	876	1282
138	—	383	—	20000	652	525	1646	684	852
345	2	625	13	25000	7955	1187	14358	1589	1414
50	—	213	—	10000	280	233	453	233	766
—	—	—	—	35000	5725	1825	10152	3097	2639
—	—	22	—	20000	4291	2695	5413	3985	3033
—	—	—	—	40000	800	5945	2220	8069	2696
—	452	—	637	6500	—	452	—	637	644
—	—	—	—	20000	1247	918	2447	998	470
108	8	378	20	30000	4802	2848	11402	5066	4833
59	44	86	217	15000	1136	767	1758	1387	2910
—	80	87	113	16000	1842	83	2973	116	764
34	27	34	81	15000	1019	621	1338	719	2448
—	—	—	—	10000	1205	185	1652	206	207
—	—	—	—	1000	—	24		24	24
—	—	—	—	- -	—	—	—	—	11248
4626	2121	10068	3804	632000	58408	37915	109417	60494	66928

Samenvattend overzicht van den aankap en de vervreemding van djatihout in de beheerseenheden behoorende tot het Djatibedrijf over het jaar 1932 vergeleken met overeenkomstige cijfers over 1931.

Omschrijving	Timmerhout in m³							Brandhout in sm			
	Genummerd			Ongenummerd			Totaal	Gekloofd	Ongekloofd	Afval	Totaal
	Onbekapt	Rond	Kantrecht	Onbekapt	Rond	Kantrecht					
Voorraad op 1 Januari 1932	7583	44229	11825	56855	9361	16167	146022	130456	100264	31745	262466
" " 1 " 1931	11854	34920	7497	39862	8373	16281	118790	184111	112520	15783	312415
Aankap in Februari 1932.	3730	4143	1326	3754	787	1550	15293	25417	10800	1697	37915
" " " 1931	2587	10466	2502	8075	2794	1656	28081	33335	22538	2534	58408
Aankap tot ultimo Februari 1932	6596	6285	2146	5818	1302	2498	24648	41452	16342	2700	60494
" " " " 1931	5222	18733	4179	14804	5036	3291	51268	63906	40784	4726	109417
Andere vermeerderingen tot ulto. Febr. 1932.	3391	1474	2676	2507	735	5259	16015	17456	9919	14754	42129
Verminderingen tot ultimo Februari 1932											
Afzet door de beheerseenheden	908	7008	1639	5578	1536	3012	19683	35380	12364	17611	65356
Eigen gebruik	48	39	34	500	51	1243	1918	66	1476	3	1545
Diefstal, brand, wegspoeling en waardelooswording	3	—	3	75	3	3	89	11	10	4	26
Totaal vermindering tot ultimo Februari 1932.	960	7048	1677	6153	1591	4259	21691	35458	13851	17618	66928
" " " " " 1931.	1176	16079	3447	10686	4190	4229	39810	52014	46329	9301	107645
Andere verminderingen (niet hierboven genoemd) tot ultimo Februari 1932	7377	2706	3335	4184	947	2225	20776	17247	13160	4406	34813
Totaal alle verminderingen tot ult. Febr. 1932	8337	9755	5012	10338	2538	6485	42468	52705	27012	22024	101742
Totale voorraad op eind Februari 1932	9233	12234	11635	54843	8861	17446	144248	136659	99513	27175	263347
" " " " " 1931	12602	38118	8493	41046	9287	16209	125757	199139	103249	16148	318837

VERZOEK VAN DE REDACTIE AAN INZENDERS VAN COPIE.

De redactie van Tectona verzoekt aan de inzenders van copie hunne stukken zoo goed mogelijk te willen afwerken en daarbij de volgende regels in acht te nemen.

1. De copie wordt getikt op ééne zijde van het papier; doorhalingen en bijvoegingen worden zooveel mogelijk vermeden.
2. Het aangeven van verschillenden druk en van verschillend lettertype wordt zooveel mogelijk aan de redactie overgelaten. Slechts voor het leggen van nadruk wordt onderstreept. Men beperke zich echter zooveel mogelijk.
3. Afkortingen worden zooveel mogelijk vermeden; toegelaten worden alleen zeer gebruikelijke, waarvan ieder de beteekenis kent.
4. Het gebruik van Inlandsche worden dient zooveel mogelijk vermeden te worden. Zijn zij noodig, dan zette men tusschen haakjes het Hollandsche woord er achter.
5. Wanneer het noodig is bedragen in vreemde munt te vermelden, dienen tusschen haakjes de bedragen in guldens er achter gevoegd te worden. Evenzoo vermelde men ook steeds de maten in het metrieke stelsel, wanneer niet metrieke maten worden gebruikt.
6. Elk artikel behoort voorzien te zijn van een samenvatting in het **Hollandsch en in het Engelsch, Fransch of Duitsch (liefst Engelsch).**
7. Voor het teekenen van origineele grafieken is millimeterpapier van 13 bij 20 centimeter kosteloos bij de redactie verkrijgbaar.
8. Beperking van het aantal illustraties is beslist noodzakelijk.

Abonnementsprijs *f* 25,— per jaar bij vooruitbetaling.
Afzonderlijke afleveringen *f* 2,50.
Registers van onderwerpen, enz. voor de jaargangen I t/m XVII *f* 2,50.
Oude jaargangen, prijsopgaaf op aanvraag.
Advertentie's prijsopgaaf op aanvraag.

Verlofgangers, die Tectona in Holland wenschen te ontvangen, gelieven hun adresverandering tijdig op te geven. Is het verlofadres niet bekend dan worden de verschenen nummers voorloopig aangehouden.

Schrijvers van oorspronkelijke bijdragen ontvangen, op tijdig verzoek, maximaal 25 overdrukken met omslag, met onveranderde bladzijdenummering gratis. Meer overdrukken worden in rekening gebracht.

Verkrijgbaar bij het Boschbouwproefstation te Buitenzorg.

Authentieke houtmonsters van een aantal belangrijke Nederlandsch-Indische houtsoorten. Afmetingen 2½ × 10 × 15 cm. Prijs *f* 0,50 per stuk.
Nadere inlichtingen omtrent reeds beschikbare soorten worden gaarne verstrekt door den Directeur van dit instituut.

Erika

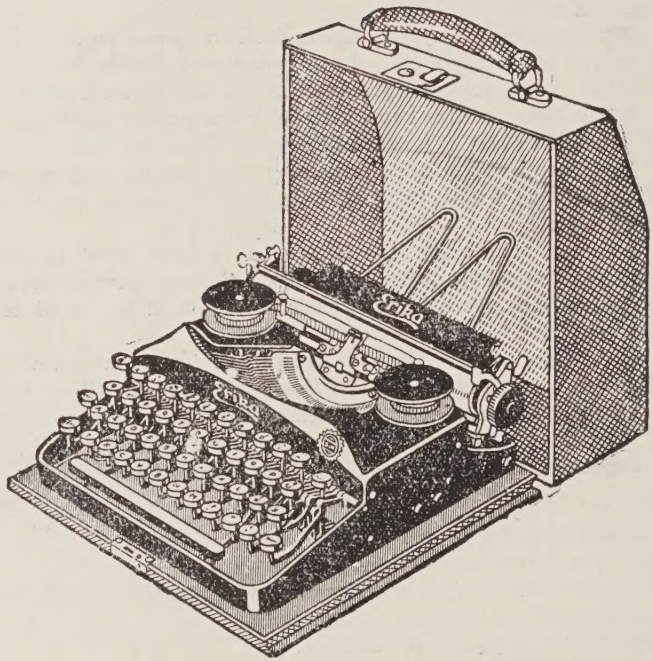

De beste tevens laagstgeprijsde „PORTABLE" welke momenteel aan de markt is

f 160.— IN KUNSTLEDEREN KOFFER
f 165.— IN GEPOLIJST HOUTEN KOFFER
f 195.— LUXE UITVOERING, IN KLEUR GELAKT EN IN ECHT LEDEREN KOFFER

ONZE BETALINGSVOORWAARDEN:
f 20.— bij levering, restant met f 15.— per maand

IMPORTEURS:

G. C. T. VAN DORP & Co

SMALSPOORMATERIEEL
VOORRADEN
TE SOERABAJA EN SEMARANG.

N. V.
AMSTERDAMSCH KANTOOR
VOOR INDISCHE ZAKEN.

BATAVIA — SOERABAJA — MEDAN —
SEMARANG — DJOCJA — BANDOENG —
SOEKABOEMI.

Akiz.

De sinds jaren bekende:

GEPERFOREERDE DOMINICUS TREKZAGEN

lang 5′ — 6′ — 7′

geregeld voorradig bij:

de N.V. CARL SCHLIEPER HANDEL MIJ.

Batavia, Bandoeng, Palembang, Padang, Pontianak, Semarang, Tegal, Djocja, Solo, Soerabaia, Makasser, Menado, Medan, Singapore.

WAPENHANDEL

HEL LERMAN

BANDOENG
JAVA

Importeeren uit Amerika en Europa
ALLE SOORTEN van 1e klasse

WAPENS

JACHT- en VISSCHERIJ ARTIKELEN
Hebben de meest uiteenloopende soorten
MUNITIE in VOORRAAD
Leveren, op billijke voorwaarden, elke partij
wapens tot bestrijding van schadelijk wild.
VRAAGT HUN GRATIS PRIJSCOURANT.